శ్రీరస్తు.

శ్రీకృష్ణలీలాతరఙ్గిణీ.

ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము.

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్

చెన్నపురి, 1916.

అకారాదితరఙ్గసూచీపత్రము.

వి ష య సూ చి క.

విషయము. | పుట.

ప్రథమతరఙ్గము.

ద్వితీయతరఙ్గము.

చతుర్థతరఙ్గము.

పఞ్చమతరఙ్గము.

షష్ఠతరఙ్గము.

సప్తమతరఙ్గము.

అష్టమతరఙ్గము.

నవమతరఙ్గము.

శ్రీరస్తు.

శ్రీకృష్ణలీలాతరఙ్గిణి

ప్రథమతరఙ్గము.

అవతారిక. గ్రంథకర్త విఘ్ననివారణార్థమై యిష్టదేవతాభివాదనము నాచరించును అందుఁ దొలుత విఘ్నేశ్వరునిఁ దలంచుచున్నాఁడు.—

మంగళాచరణము.

శ్లో. హిమగిరితనయాపత్యం హేమాచలచాపసముదితం తేజః,
కిమపిమహత్తమమాద్యం స్మర్తవ్యం విఘ్నతిమిరహారణాయ.
గిరిరాజసుతాసూనుః కరిరాజవరాననః,
పరిపంథిగణధ్వంసీ సురసేవ్యో విరాజతే. 2

తాత్పర్యము. తాను నిత్యసిద్ధుఁ డగునాదిపురుషుఁ డైనను లీలార్థము పార్వతీదేవియందుఁ బరమేశ్వరునివలన గజాననరూపముగ నవతరించినపర మాత్మను విఘ్ననివారణార్థము సేవించుచున్నాఁడను.

౧. సౌరాష్ట్రరాగము - అటతాళము. (మోహన - చాపు.)

ప. జయజయా స్వామిన్ జయజయ
అ. జయజయ జితవైరి వర్గ ప్రచండ
జయజయ గజముఖ జయవక్రతుండ
1. మూషకవాహన మునిజనవంద్య
దోషరహిత దళితాసురబృంద
శేషభూషణ శైవవారిధిచంద్ర
పోషితపరిజన పుణ్యైకకంద

2. అద్రిసుతాసుత	అనవద్యచరిత
భద్ర భక్తభవ	భయహార ముదిత
రుద్రోదిత ఋజు	మస్తకసహిత
సద్రూప సరసిజ	సముదితవినుత
3. లంబోదర ధీర	లావణ్యసార
కంబుసుధానిధి	కర్పూరగౌర
సాంబ సదాశివ	సత్కృతిచతుర
సామవేదగీత	సకలాధార
4. శక్రాదిసురగణ	సన్నుతచరణ
శాతకుంభమణి	దివ్యాభరణ
ధిక్కృతఘనవిఘ్న	తిమిరావరణ
ధీరనారాయణ	తీర్థసుకరుణ

ప - అ. స్వామీ! ఆశ్రయించినవారివిఘ్నములను అవలీలగ నణఁచు నట్టి విఘ్నేశ్వరా! నీవే సకలలోకముల నగ్రపూజ్యుఁడవు గదా!.

1. మూషకవాహనము నెక్కువాఁడ వనియును, అవిద్యాదిదోషములు లేనివాఁడ వనియును, శత్రువుల సంహరించువాఁడ వనియును, నాగాభరణముల ధరించువాఁడ వనియును, శివభక్తులకు సంతోషము గలిగించువాఁడ వనియును, నిన్నాశ్రయించినవారని సంరక్షింతు వనియును, సకలధర్మములకు మూలభూతుఁడ వనియును నిన్ను మునీంద్రులు స్తోత్రము చేయుచున్నారు.

2. పార్వతీదేవికిఁ బుత్రుఁడవై పవిత్రమైనచారిత్రముగలవాఁడవై పుణ్యాత్ములైనభక్తులకు సంసారభయమును హరించువాఁడవై నిత్యసంతోషము గలవాఁడవై రుద్రునివలన నుదయించినవాఁడవై, చక్కనిశిరస్సుగలవాఁడవై సద్రూపుఁడవైన శ్రీగణనాథా! నిన్ను బ్రహ్మాదులు తలంచి నుతించుచున్నారు.

3. జానుబొజ్జగలవాఁడ వనియును, లావణ్యకాంతి మీఱినవాఁడ వనియును, శంఖము, చంద్రుఁడు, పచ్చకర్పూరము వీనివలె శుభ్రవర్ణముగలవాఁడ

వనియును, పరమేశ్వరుని బూజించుటయందు ఆసక్తిగలవాఁడ వనియును, సకలప్రపంచమునకు నాధారభూతుఁడ వనియును సామవేదము నిన్నుఁ గూర్చి పాడుచున్నది.

4. ఇంద్రాదిదేవగణములచే స్తుతింపఁబడినవాఁడ వై సువర్ణరత్నాభరణ ములు ధరించినవాఁడ వై విఘ్నము లనుచీఁకట్లకు సూర్యుఁడ వై వెలుఁగుచు శ్రీనారాయణతీర్థు లనెడు యతీశ్వరుని గరుణించుగణేశ్వరా! నీకు నమస్కార ములు చేయుచున్నారము.

శ్లో. అమృతకలశహస్తం శ్రీపతే ర్యానకేతుం,
సురరిపుతిమిరారిం సోమసూర్యాదిగీతం,
అమితబల మశేషప్రాణినాం ప్రాణభూతం
నిగమమయశుభాంగం భావయే హ్యాప్తకామం. 3

అవ. వేదస్వరూపుఁ డగుగరుడునిఁ దలంచుచున్నారు.—

స్వర్గలోకమున దేవగణముల నందఱిని గెల్చి యమృతకలశముఁ దెచ్చిన వాఁడును, శ్రీమన్నారాయణునకు ధ్వజ మైనవాఁడును, శత్రువు లనెడుచీఁక ట్లకు సూర్యుఁ డై రూపుమాపువాఁడును, చంద్రసూర్యాదు లగువారిచేఁ గొని యాడఁబడినవాఁడును. సర్వలోకమును మించినబలముగలవాఁడును, సర్వప్రా ణులకును బ్రాణస్వరూపుఁ డయినవాఁడును, వేదస్వరూప మైనవాఁడును దివ్య మంగళవిగ్రహము గలవాఁడును, సర్వార్థసిద్ధిగలవాఁడును నగు శ్రీగరుత్మం తుని నామనంబునఁ దలంచుచున్నాను.

శ్లో. వైనతేయం విరాజంతం విష్ణువాహన ముత్తమం,
వైకుంఠాశ్రయ మామ్నాయకాయం గాయామికామదమ్.

వినతాదేవిసుపుత్త్రుఁ డై శ్రీవిష్ణుదేవున కుత్తమవాహనమై, శ్రీవై కుంఠమునందు నివసించుచు వేదస్వరూపుఁడై, యాశ్రయించినవారి కిష్టార్థ ములనిచ్చునట్టి గరుత్మంతునిఁ గూర్చి పాడుచున్నాఁడను.

౨. ముఖారిరాగము - అటతాళము.

ప. శ్రీనారాయణవాహన-శ్రిత మునిజనమండలపావన

అ. వినతావరతనయ వేదాంగశుభకాయ
వివిధవిశ్వాలయ వీరమాంపాలయ

1. సకలజగత్ప్రాణదాయక-సుర సన్నుతసర్వవినాయక
వికటాసురరిపువిదారక-విశ్వ విపులకల్యాణవిధాయక
అకళంకశితికంఠ ఆశ్రితవైకుంఠ
వికచకమలతుండ విగతమోహాకాండ
శకలితపాషండ శత్రుహరప్రచండ
అధికబలోద్దండ అద్భుతదోర్దండ

2. అశుభతిమిరచండభాస్కర-సామ విశదఘోషపక్షభాసుర
మశకీకృతసకలాసుర-మంజు మణిరశనాశేషశుభకర
అసురభయంకర అమృతకలశహర
కుసుమనిచయభార క్రూరభుజగహార
అసదృశాచలాకార ఆశ్రితశుభకర
లసదరుణాధర లీలామయశరీర

3. నిరవధికామలపరాక్రమ-నిత్య నిర్మలఖిలదురతివిక్రమ
మురరిపుచరణాబ్జసంభ్రమ-ముని నారాయణతీర్థమతిరమ
అరవిందలోచన అఘబంధమోచన
సురరిపుశాసన సోమరవినయన
పరిజనపాలన పామరవిదళన
గురుకృతసేవన గోకులభవన

ప-అ. శ్రీమన్నారాయణునికి వాహనమై మునిగణములఁ బరిపాలించు మహానుభావా!.

1. వినతాదేవికి పుత్రరత్నమవై వేదరూప మగుమంగళవిగ్రహముఁ గలవాఁడవై సర్వలోకాధారుఁడవైన దయాకరా ! నన్నుఁ గాపాడుమా.

2. సకలలోకములకును ప్రాణముల నిచ్చువాఁడవై, సకలదేవతలచే స్తుతింపఁబడినవాఁడవై, పక్షికులముల కెల్లను రాజవై, దుష్టశత్రువుల సంహరించువాఁడవై, సకలలోకములకు మిగుల శుభములఁ గలిగించువాఁడవై, శివునిసఖ్యముగలవాఁడవై, విష్ణుదేవు నాశ్రయించినవాఁడవై, సంతోషముచే వికసించిన హృదయకమలముగలవాఁడవై, అజ్ఞానమును ఖండించినవాఁడవై, పాషండులను సంహరించువాఁడవై, శత్రుసంహారమునందు మిగుల నుగ్రుఁడవై, లోకాతిశయ మగుబలము గలవాఁడవై, అద్భుత మైనబాహుపరాక్రమము గల మహాస్వామీ ! వైనతేయా ! నన్నుఁ బరిపాలింపుమీ !.

3 నాథా! వైనతేయా! నీవు అమంగళము లనెడు చీఁకట్లను మధ్యాహ్న సూర్యుఁడవు, సామవేదఘోషము గలఱెక్కలు గలవాఁడవు, రాక్షసుల నందఱిని దోమలనుగ నలక్ష్యము చేసినవాఁడవు, రత్నములు చెక్కిన మొలనూలు గలవాఁడవు, శుభముల నన్నింటిని గలిగించువాఁడవు, అసురులకు భయమును గలిగించువాఁడవు, అమృతకలశముఁ దెచ్చినవాఁడవు, పుష్పముల ధరించుకొనువాఁడవు, నాగాభరణుఁడవు, పర్వతమువలె నున్నత మగునాకారము గలవాఁడవు, ఆశ్రయించినవారికి శుభము లిచ్చువాఁడవు, ఎఱ్ఱనియుదరము గలవాఁడవు, లీలామయమైన మంగళవిగ్రహము గలవాఁడవు, నన్నుఁ గాపాడుమా !.

4. పరిమితి లేనిపరాక్రమము గలవాఁడును, నిత్యనిర్మలుఁడును, దుష్టులకు లోఁబడనివాఁడును, విష్ణుమూర్తిపాదారవిందములను సేవించువాఁడును, నారాయణతీర్థస్వామిమనసున రమించువాఁడును, తామరలవంటి కన్నులు గలవాఁడును, పాపములఁ దొలగించువాఁడును, రాక్షసుల దండించువాఁడును, చంద్రసూర్యులు నేత్రములుగాఁ గలవాఁడును, పరిజనమును బాలించువాఁడును, దురహంకారుల నణఁచువాఁడును, తండ్రి మొదలగు గురుజనమును సేవించువాఁడును, గోకులముననుండి సేవించువాఁడును నగు శ్రీగరుడదేవుఁడు నన్నుఁ గాపాడుగాత.

శ్లో. ప్రహ్లాదనారదపరాశరపుండరీక
వ్యాసాంబరీషశుకశౌనకభీష్మదాల్భ్యాన్,
రుక్మాంగదార్జునవసిష్ఠవిభీషణాదీన్
పుణ్యానిమాన్ పరమభాగవతాన్ స్మరామి. 5

అవ. ప్రహ్లాదాది పరమభాగవతులఁ దలఁచుచున్నాఁడు.—

ప్రహ్లాదుఁడు, నారదుఁడు, పరాశరుఁడు, పుండరీకుఁడు, వ్యాసుఁడు, అంబరీషుఁడు, శుకుఁడు, శౌనకుఁడు, భీష్ముఁడు, దాల్భ్యుఁడు, రుక్మాంగదుఁడు, అర్జునుఁడు, వసిష్ఠుఁడు విభీషణుఁడు మొదలుగాఁ గలపరమభాగవతులను సదా స్మరించుచున్నవాఁడను.

శ్లో. నీలాచలవరనిలయం నిఖిలజగన్నాథ మేక మాకలయే,
నీరధివటతరునికటం నిజసేవకబృందహితవిధాతారమ్. 6

అవ. జగన్నాథస్వామిని సేవించుచున్నాఁడు.—

పూర్వసముద్రతీరమునఁ బురుషోత్తమక్షేత్రమున మహావటవృక్షసమీపమున నీలగిరియందు నెలకొని సేవకులకు హితము నొనర్చు సకలలోకైకనాథుఁడగు శ్రీజగన్నాథస్వామిని సేవించుచున్నాను.

3. సౌరాష్ట్రరాగము - త్రిపుటతాళము.

ప. సుభద్రాబలభద్ర సుదర్శనసహిత
అ. ఇభరాజతారక ఈశ మామవ దేవ

1. లవణజలధితీర లలితనీలాచల
నవమణిపరిశోభి నవ్యదివ్యభవన

2. వటవిటపినికట వరసింహాసన
నిటలాక్షవిధికృత నిత్యమంగళాచరణ

3. మార్కండేయజలధి మధ్యగణేశహిత
దుర్గతిహర అష్ట దుర్గాపరివేష్టిత

4. పతితజనపావన — పరమదివ్యమంగళ
అతికరుణాకర — అద్భుతమహాప్రసాద
5. జగన్మోహనమంటప — జయశబ్దబహుళ
జగదేకనాయక — జితసురారిమండల
6. వినతాతనయసేవ్య — వినతమంగళకర
విదళితభవబంధ — వేదవనసంచార
7. నారదాదిమునిగేయ — నామధేయ సుఖద
నారాయణానంద — తీర్థభావితానంద

ప-అ. సుభద్రాదేవితోఁడను బలభద్రునితోఁడను గూడినవాఁడవై, సుదర్శన చక్రమును ధరించి గజేంద్రుని రక్షించినస్వామీ! జగన్నాథా! నన్ను రక్షింపుమా!

1 సాగరతీరమునందుండు నీలగిరిమీఁద రత్నములచే వెలుఁగొందు నిలయమున నెలకొనినవాఁడును.

2. వటవృక్షసమీపమున దివ్యసింహాసనమున వేంచేసి బ్రహ్మరుద్రాదులచే నుతింపఁబడినవాఁడును.

3. మార్కండేయుఁడు, సముద్రము పిరియ్యనున్న గణపతికి హితము సేయుచు నతనిదుర్గతిని మాన్పునట్టివాఁడవై అష్టదుర్గలతోఁ గూడినస్వామీ! నీకు వందనము.

4. ఆచారభ్రష్టులు కులభ్రష్టు లగువారిని సయితము పరమపావనులుగఁ జేయునట్టి మంగళస్వరూపా! దయానిధీ! అద్భుతముగ అనుగ్రహించు మహానుభావా! శరణు.

5. జగన్మోహనమండపమునందు వేంచేసిన జగదేకనాయకా! జయము నొందుమనియు, నసురలజయింపుమా యనియు, స్తుతింపఁబడు మహనీయమూర్తీ! స్వామీ! రక్షింపుమీ!

6. గరుడునిచే సేవింపఁబడినవాఁడవు, నమస్కరించినవారికి మంగళములిచ్చువాఁడవు, సంసారబంధములను ద్రుంచువాఁడవు, సకలవేదముల నుతింపఁబడిన వాఁడవు.

7. నారదాదిమునీంద్రులచే నుతింపఁబడిన పరమపావనమైన నామధేయము గలవాఁడవు, సుఖముల నిచ్చువాఁడవు, నారాయణతీర్థు లనుయతివరునకు నానంద మిచ్చువాఁడవు, జగన్నాథా ! నన్ను రక్షింపుమా ?

శ్లో. సర్వజ్ఞానక్రియాశక్తిం సర్వయోగీశ్వరప్రభుం,
సర్వవేదమయం విష్ణుం ప్రభవిష్ణు ముపాస్మహే. 7

సమస్తమును దెలిసినవాఁడును, సమస్తకార్యములఁ జేయువాఁడును, సర్వశక్తిగలవాఁడును, సర్వయోగులకు అధిపతియు, సర్వవేదస్వరూపమైన వాఁడును, సర్వకారణమును నగుశ్రీవిష్ణుమూర్తిని సేవించుచున్నారము.

౮. నాటరాగము - జంపెతాళము.

ప. జయజయ రమానాథ జయజయ ధరానాథ
అ. జయజయ నరాహపురి శ్రీవేంకటేశ-జయజయ
1. నిగమగోచర నిత్య నిర్మలానందఘన
విగళితమహామోహ విమలవిజ్ఞాన
ఖగయానసంచార ఖండితాసురనికర
సకలగుణసంపన్న సత్యపరిపూర్ణ
2. మధుసూద నానంత మాయయాం కృతభువన
విధుదివాకరనయన వేదాంతభవన
విధిముఖసురేంద్రనుత విపులకల్యాణయుత
విమలయోగిధ్యేయ వివిధమునిగేయ
3. మురనరకసంహార మూఢమతిజనదూర
పరిజనశివంకర పరావరశరీర
నిరవధికకారుణ్య నిఖిలలోకశరణ్య
సరసనారాయణతీర్థ సద్గురువరేణ్య

ప-అ. శ్రీవరాహక్షేత్ర మగు వేంకటాచలమునందు శ్రీభూదేవీసమేతుఁడవై వేంచేసియున్న శ్రీనివాసా! నీవే సర్వోత్తమ మగుదైవతము; నీవే రక్షకుఁడవు; నీకే వందనములు.

1. సర్వకల్యాణగుణపరిపూర్ణుఁడవు. నిత్యానందమయుఁడవు. వేదస్వరూపుఁడగు గరుడు నధిరోహించి తమోమయు లగునసురుల సంహరించు లోకరక్షకుఁడవు.

2. నీమాయ మఱి యెవ్వరికిని నెఱుఁగరానిది, అంతములేనిది, దానిచే సకలజగములను నిర్మించుచున్నాఁడవు. సర్వప్రపంచస్వరూపుఁడవు. సూర్యచంద్రులు నీకు కన్నులు, భూమి నీకు పాదములు, ఆకాశము నీకు నాభి, వాయువు సకలప్రాణులు నీయుదరమునందున్నవి. ఇట్లు బ్రహ్మాదిదేవతలును నారదాదిమునులును సనకాదియోగులును నుతించుచున్నారు.

3. భూభారమును హరించుటకై యదువంశమున నవతరించి మురాసురుఁడు నరకాసురుఁడు ఆదిగాఁగల దుష్టాత్ములను సంహరించి యాశ్రయించినవారికి సకలశుభము లిచ్చుచు లోకములఁ గాపాడు పరమదయాపరుఁడవు. సర్వలోకరక్షకుఁడవు. నారాయణతీర్థమునికిఁ దత్త్వార్థము నెఱింగించిన మహానుభావుఁడవు. లీలామానుషవిగ్రహుఁడవు.

శ్లో. కృష్ణ కృష్ణ కృపాసింధో భక్తసింధుసుధాకర,
మా ముద్ధర జగన్నాథ మాయామోహమహార్ణవాత్. ౮

శ్రీకృష్ణా! దయాసాగరా! నీవు భక్తులకు నానందాతిశయమును గలిగించు మంగళమూర్తివి. మాయామయ మైనసంసారసముద్రమునుండి నన్నుద్ధరింపుమీ స్వామీ!.

౫. సౌరాష్ట్రరాగము - త్రిపుటతాళము.

1. మత్స్యకూర్మవరాహనరమృగ-వామనామరభార్గవ
కుత్సితారివిరామదశరథ-రామబలరామాభవ-కృష్ణ కృష్ణ

2. కృష్ణ కృష్ణ కృపాసముద్ర వి-తృష్ణ బుద్ధ గుణాకర
కృష్ణ కల్కిశరీర ఖలజన-కృంత నామర సుఖకర-కృష్ణ కృష్ణ

3. నిత్యశుద్ధసుఖానుభూతి - నిరంజ నాఖిలరంజన
ప్రత్యగేకరసైకవిగ్రహా - పరమపావన పావన-కృష్ణ కృష్ణ

4. గోపగోపీగోధనావన - గూఢపరతత్త్వాచ్యుత [కృష్ణ-
తాపహారనారాయణతీర్థనం - తారకవిజయగోపాలక-కృష్ణ

స్వామీ! శ్రీకృష్ణా! నీవు సత్యజ్ఞానానందస్వరూపుఁడవు, కర్మబంధ
ములనంటనివాఁడవు, మాయాతీతుఁడవు, పరమపావనమూర్తివి, లోకము నుద్ధ
రించుటకై మత్స్యకూర్మాద్యవతారములఁ దాల్చినవాఁడవు. అందు వేదాపహారి
యైనసోమకాసురవధార్థము మత్స్యావతారమును, దేవాసురులుఁగూడి మంధర
పర్వతముతో క్షీరసముద్రమును మధించుచుండ నాపర్వతము మునుఁగఁగా
దాని నెత్తుటకుఁ గూర్మావతారమును, హిరణ్యాక్షుఁడు భూమిని రసాతలము
నకుఁ గొనిపోవ దానినుద్ధరించుటకు వరాహావతారమును, బరమభక్తుఁడగు ప్రహ్లా
దుని బాధించుహిరణ్యకశిపుఁ జంపుటకు శ్రీనరసింహావతారమును, దేవభోగ్య
మగు త్రైలోక్యము నపహరించి బలిని నియమించుటకు వామనావతారమును,
దుష్టరాజులవధించుటకుఁ బరశురామావతారమును, రావణవధార్థము శ్రీరామావ
తారమును, ఇపుడు భూభారనివృత్తికి బలరామకృష్ణావతారమును తాల్చితివి.
మఱియు బుద్ధకల్కిరూపములఁ దాల్చితివి. నీయవతారము లెవ్వియుఁ గర్మ
నిమిత్తములు గావు, స్వేచ్ఛాయత్తములు. నీవుగోపగోపీజనములతోను గోవుల
తోను సమానముగా విహరించుచున్నవాఁడ వైనను దేవమనుష్యాదిసకలచేత
నాచేతనవస్తువులకు అంతరాత్మవు, ఆధారమవు. సర్వప్రపంచమును లోపలను
వెలుపలను వ్యాపించియుండు పరతత్త్వమవు, నిత్యుఁడవు, నారాయణతీర్థయతీ
శ్వరుని తాపత్రయమునుఁ బోఁగొట్టి సంరక్షించిన మహానుభావుఁడవు. ఇట్టి
సర్వకల్యాణగుణాకరుఁడ వగు శ్రీకృష్ణా! నీకు జయము గలుగును గావుత.
నీవె సర్వోత్కృష్టుఁడవు.

అధికారినిరూపణము.

శ్లో. వాసుదేవే భగవతి భక్తిప్రవణయా ధియా,
వ్యజ్యతే భక్తిసారాఢ్యా కృష్ణలీలాతరంగిణీ. 9.

అవ. ఇట్లు గ్రంథకర్త తాను రచించు గ్రంథము నిర్విఘ్నముగా నెరవేరుటకై స్వేష్టదేవతానుస్మరణరూప మంగళము నాచరించి యీ గ్రంథమునకు నధికారిని నిరూపించుచున్నాడు. వాసుదేవే భగవతి అను శ్లోకమున —

ఈకృష్ణలీలాతరంగిణి భక్తిసారమును దెల్పుచున్నది గావున దీనియర్థము శ్రీకృష్ణునియందు భక్తి విశేషముగలవారికిఁ దెలియును గాని సామాన్యజనులకు బోధపడ నేరదు

ప్రబంధప్రతిపాద్యకథాసంగ్రహము.

ఆదౌ కృష్ణావతార స్తదను నరహరే ర్బాలలీలావిలాసో
వత్సానాం పాలనం తచ్చరిత మథ గవాంపాలనం ప్రౌఢభావః,
గోపీవస్త్రాపహార స్తదను గిరివరోద్ధారణం రాసలీలా
కంసాదీనాం నిరాస స్తదనుజలనిధౌ ద్వారకాయాం ప్రవేశః.
రౌహిణేయస్య కృష్ణస్య వివాహ స్తదనంతరం,
రుక్మిణ్యాద్యష్టమహిషీసహితో గీయతేఽమరైః. 11
ఇత్యేవం సంగ్రహేణోక్తా కృష్ణలీలాతరంగిణీ,
ఆద్యః కృష్ణావతారోఽయం సంగ్రహేణాభినీయతే. 12
ఉగ్రసేన స్తతః కంసో దేవకీవసుదేవయోః,
తయోః కారాగృహే వాసః కంసేన విహితః కిల. 13
బ్రహ్మా సురేంద్రో ధరణీ సనకాద్యా స్తతో హరిః,
భగవత్ప్రార్థనా తేషాం తత్తత్స్థాననివేశనం. 14
నారదస్యోపదేశేన షట్సుతానాం విదారణం,
దేవక్యా స్సప్తమో గర్భః సంకర్షణ ఇతీరితః. 15
గోకులే కృష్ణగమనం దుర్గాయా మథురాగమః,
కథాయా స్సంగ్రహ స్త్వేవం చరిత్రేఽస్మి న్నిగద్యతే. 16

అవ. ఈగ్రంథమునందుఁ బ్రతిపాదించు విషయములను గ్రమముగాఁ దెల్పుచున్నారు.—

మొదట శ్రీకృష్ణావతారము, తరువాత బాలక్రీడ, వత్సపాలనము (దూడలమేపుట), కౌమారలీల, గోపాలనము (ఆవులమేఁపుట), గోపికావస్త్రాపహారము, గోవర్ధనోద్ధరణము, రాసక్రీడ, కంసాదివధ, సముద్రమున ద్వారకానగరము నిర్మింపఁజేసి యందుఁ జేరుట, రామకృష్ణులవివాహము, రుక్మిణి, సత్యభామ, కాళింది, మిత్రవింద, నాగ్నజిత్తి, భద్ర, లక్షణ, జాంబవతి, అను అష్ట(8)మహిషులతో (పట్టపుదేవేరుల) సమేతుఁడై క్రీడించుట. శ్రీకృష్ణావతారమునందు ఉగ్రసేనుఁడు దేవకీవసుదేవులకు వివాహముఁ జేసి యరణమిచ్చి పంపుటయు, కంసుఁడు రథము నడపుచుఁ బోవుటయు, అప్పుడాకాశవాణి విని దేవకీవసుదేవుల కారాగృహమునం దుంచుటయు, బ్రహ్మాది దేవతలును భూదేవియు శ్రీవైకుంఠమునకుఁ బోయి భూభారనివారణార్థము భగవంతునిఁ బ్రార్థించుటయు, భగవదనుగ్రహమును, భగవత్సాహాయ్యార్థము దేవగణములు యదువంశమున నవతరించుటయు, నారదోపదేశమున దేవకీపుత్రుల నార్గురిని కంసుఁడు వధించుటయు, దేవకి సప్తమగర్భమునఁ బ్రవేశించిన బలరాముని యోగమాయ రోహిణీగర్భమున నుంచి తాను యశోదగర్భమును జొచ్చుటయు, భగవదవతారమును, గోకులమునఁ బ్రవేశించుటయు, యశోదగర్భమున నవతరించినయోగమాయ కారాగృహమునఁ జేరి కంసుని బరిభవించి దేవతలచేఁ బూజ వడయుటయు, ఇట్లు భగవదవతారచరిత్ర సంగ్రహముగాఁ దొలుతఁ జెప్పఁబడుచున్నది.

కథా ప్రారంభము.

అథ తత్రాదా వుగ్రసేనాగమనమ్—

౧. దరువు - సౌరాష్ట్రిరాగము - ఆదితాళము.

అగ్రేసరో మహాత్మనాం   అగ్రగణ్యోఽపి ధీమతాం
ఉగ్రశాసనకాగ్రణీ   రుగ్రసేనో విరాజతే

మహాత్ములలో శ్రేష్ఠుఁడును బుద్ధిమంతులలో నుత్తముఁడును దుష్టుల దండించువాఁడును నగు నుగ్రసేనుఁడు భోజవంశమున రాజుగా నుండెను.

అథ కంసాగమనమ్—

౨. దరువు - సౌరాష్ట్రిరాగము - ఆదితాళము.

శఠో హంతా దధర్మకృన్   మహామూఢో మహాబలీ
కఠోరహృదయో నిత్యం   కంసాసుర స్సమాయాతి

ఆతనిపుత్త్రుఁ డగుకంసుఁ డాలోచన యించు కైనను లేక ధర్మము నాచరించువాఁడును, జ్ఞాన మనునది కొంచె మైనను లేనివాఁడును, మిగుల బలముగలవాఁడును, మనంబున దయలేనివాఁడును నై యుండెను.

అథ దేవక్యాగమనమ్—

౩. దరువు - నాదనామక్రియారాగము - ఆదితాళము.

ఆయాతి దేవకీ దివ్యసుందరీ విష్ణు
మాయేవ సాక్షా దియ మమరనారీ
నరాధిపవరగేహినీ శ్రీ
నారాయణీయదివ్యమూర్తిజననీ
ఇందువద నారవిందలోచనా శుభ
కుందరదనా కుటిలకుంతలఘనా.

ఆయుగ్రసేనునితమ్ముఁడగు దేవకుఁడనువానికూఁతురు దేవకి యను చిన్నది సాక్షాత్ విష్ణుమాయయో యనునట్లు దేవతా స్త్రీయో యనునట్లు రాజగృహమున నవతరించి లక్ష్మియో యనునట్లు విలసిల్లి శ్రీమన్నారాయణ దివ్యలీలావతారమునకుఁ దల్లియై పూర్ణచంద్రునిఁబోలు మోమును తామరలం బోలు కన్నులును మొల్లమొగ్గలఁ బోలు పలువరుసయు మేఘమంబోలిన కురులుం గల్గి సకలసద్గుణవతి యై యుండెను.

అథ ఉగ్రసేనానుజ్ఞయా వసుదేవాగమనమ్—

౯. దరువు - శ్రీరాగము - ఆదితాళము.

అసురారణ్యకుఠారో వసుమత్యాం మహామనా
వసుధాధిపతిలకో వసుదేవో విరాజతే

యదువంశమునందు శూరుఁడనురాజునకు వసుదేవుఁడుదయించె. ఆమహానుభావుఁడు రాజశ్రేష్ఠుఁడై దుష్టరాక్షసుల సంహరించి లోకమునఁ బ్రఖ్యాతిఁ గాంచె.

—— అశరీరవాణీశ్రవణము. ——

౧. అథ దేవకీవసుదేవయోః వివాహోత్సవానంతరం వసుదేవగృహప్రవేశసమయే తయో స్సారథ్యం కుర్వతి కంసే దేవక్యా స్త్వష్టమో గర్భః కంసమృత్యు రి త్యశరీరవాక్యం శ్రుత్వా కంసో వసుదేవం ప్రత్యాహ. 17

ఇట్లుండఁగా దేవకుఁడు తనకుమార్తె దేవకిని వసుదేవున కిచ్చి వివాహము చేసె. అంత నావధూవరులు వారు ఇంటికిఁ బోవునపుడు కంసుఁడు రథము గడపుచున్నవాఁడై "కంసుఁడా! దేవకియొక్క అష్టమగర్భమున నుద్భవించినశిశువు నిన్నుఁ జంపును" అనునట్టి యశరీరవాణిని విని వసుదేవునితో ని ట్లనియె.

—— కంసప్రతిజ్ఞ. ——

శ్లో. వసుదేవ హనిష్యామి కరిష్యా మ్యాత్మనో హితం,
దేవకీం భగినీ మేనాం మృత్యుబీజం మమా హ్యహమ్. 18

వసుదేవా! యీ దేవకి నాకుఁ జెలియలైనను నాచావునకు మూలముగా నున్నది గావున నీమెను వధించెదను. అంత నాభయము దీరును.

అథ వసుదేవః కంసం ప్రత్యాహ—

వసుదేవుఁడు కంసునకిట్లనియె.

౧౦. మంజరీ - కాంభోజీరాగము - జంపెతాళము.

హే కంస రాజసుత	హే నరశ్రేష్ఠ
హే సత్యసంధకుల	జలధిభవరత్న
హే సౌమ్యగుణయుక్త	హితజనాసక్త
కల్యాణవేద్యాం చ	కలితబహుభద్రాం
ముంచ భగినీ మద్య	ముహు రధికహృద్యాం
సత్యం వదామి తవ	సత్యసంధోఽస్మి
దాస్యామి తజ్జాత	వత్సా ననింద్య
మా సాహసం కర్తు	మర్హసి సదైవ
తవభగినైవ సహ	సుఖ మధివసామి
భవనే తవైవ పర	మస్తు శుభ మద్య

కంసా! నీవు రాజపుత్రుఁడవు. ఉత్తమపురుషుఁడవు. సత్యమైన మర్యాద గలవంశమునందు రత్నముగ నుదయించినవాఁడవు. మంచిగుణము లు గలవాఁడవు. నీకు హితమును గోరువారిని బ్రేమించువాఁడవు. ఇప్పుడే పెండ్లి చేసికొని మంగళవతి యగు నీతోడఁబుట్టు దేవకి నీకు మిక్కిలి ప్రీతిపాత్రము గదా! ఈమెను జంపకుము. నామాటవినుము. నే సత్యము తప్పువాఁడను గాను.

సత్యముగఁ బల్కుచున్నాను. నీవు బుద్ధిమంతుఁడవు. నామాట హితముగను వినుము. ఈచిన్నదాని యొనిమిదవగర్భము గదా నిన్నుఁ జంపుననివింటివి! పుట్టినబిడ్డల నందఱిని నీకిచ్చెదను. నీయిష్టమువచ్చినట్లు చేసికొనుము. నాకొక్క వర మిమ్ము. అది యేమనిన:— నాకు బిడ్డలులేకున్నను ఈచిన్నదానింగూడి సుఖియించినఁ జాలును. మేమెటుకాని తప్పించుకొని పోవుదు మేమో యని విచారింపవలదు. మేము నీయింటనే యుండెదము.

— దేవకీవసుదేవుల కారాగృహప్రవేశము. —

౧. అథ వసుదేవవాక్యం శ్రుత్వా కంస స్తౌ కారాగృహం ప్రావేశయత్. 19

అంత వాసుదేవునిమాట విని కంసుఁడు వారిని గారాగృహమునందుండునట్లు నియమించెను.

అథ బ్రహ్మాగమనమ్—

౧౧. దరువు - నాదనామక్రియారాగము - ఆదితాళము.

ఆయాతి చతురాస్యో బ్రహ్మా సదసి
గాయంగాయం ధ్యాయంధ్యాయం విష్ణుం చేతసి
దండకమండలుధారీ దానవవైరీ
అండబ్రహ్మాండవిధాతా అఖిలజనయితా

సత్యలోకమునందు బ్రహ్మాసనంబున భగవంతుని శ్రీమన్నారాయణుని ధ్యానము చేయుచున్నవాఁడై నాల్గుముఖములను శ్రీహరిగుణంబుల నుగ్గడించి పాడుచున్నవాఁడై హస్తంబుల దండకమండలువుల ధరించి సకలబ్రహ్మాండము నిర్మించువాఁడై లోకములఁ దండ్రులకుఁ దండ్రియై దుష్టరాక్షసుల నణంచువాఁడై కొలువు దీరియుండెను.

అథ దేవేంద్రాగమనమ్.—

౧౧-2. దరువు - శ్రీరాగము - ఆదితాళము.

బృందారకాదివినుతో మందం మందం మహీసుఖం
అంతరంగే విచింతయన్ ఇంద్రో మహాన్ విరాజతే

2. అంత దేవేంద్రుఁడు దేవగణంబులఁ గూడి కంసాదిదుష్టరాజులచేఁ గలిగిన భూభారమును జింతించి బ్రహ్మసభకు వచ్చెను.

—ః భూదేవి భగవంతుని శరణంబు వేఁడుట. ః—

అథ ధరణ్యాగమనమ్.—

౧౧-3. దరువు - మధ్యమావతి - ఆదితాళము.

లావణ్యమూర్తి ర్ధరణీ సమాయాతి లలితభాసురధారిణీ
సర్వలోకహితకారిణీ సదా దేవీ సత్యలోకసంచారిణీ

3. ఆసమయంబున సర్వలోకములకు హితమును గోరినదై ఉత్తములైన బ్రాహ్మణులకు నాశ్రయమైనభూదేవి సత్యలోకమునకు వచ్చెను.

శ్లో. దృష్ట్వా సురేంద్రం బ్రహ్మాణం బ్రహ్మణో ఽనుజ్ఞయా సహ,
బ్రహ్మణా చ సురేంద్రేణ విష్ణుం సా శరణం గతా. 20

బ్రహ్మను సేవించి తనమనోగతము నివేదించి బ్రహ్మేంద్రాదిదేవతలఁ గూడి శ్రీమన్నారాయణుని శరణంబు వేఁడఁ జనెను.

---

౪. అథ భగవాన్ - అపరిమితచిదానందసత్యపరిపూర్ణః - పరమాత్మా - అనాద్యనిర్వచనీయాచింత్యశక్తిః - మాయావిలసితలోకానుజిఘృక్షయా పరిగృహీతదివ్యమంగళవిగ్రహమూర్తిః - శ్రీమన్నారాయణః - క్షీరాబ్ధౌ శేషపర్యంకశయనో - మహానసౌ సదాఽఽస్తే. తమేన మసురభార

భరాక్రాంతా గోరూపధారిణీ ధరణీ - సురపతిముఖసురపరి
వేష్టితా సతీ - అనన్యశరణా - శరణ మాజగామ. 21

అపరిమితసత్యజ్ఞానానందస్వరూపుఁడును, అనాదియై యిది యిట్టి దని యెఱుంగరానిశక్తిగలవాఁడును, తనమాయచేత నిండియున్నలోకము ననుగ్రహింపఁ గోరి దివ్యమంగళవిగ్రహమును దాల్చినవాఁడును, భగవంతుం డగు శ్రీమన్నారాయణుఁడు క్షీరసాగరమునందు శేషపర్యంకమున శ్రీదేవీసమేతుఁడై వేంచేసియుండెను. అట్టిభగవంతుని సన్నిధికి భూదేవి గోరూపధారిణియై బ్రహ్మాదిదేవగణములఁ గూడి పోయి శరణాగతి చేసెను.

అథ సనకాదీనాం ఋషీణాం భగవన్నామమాహాత్మ్యం ఖ్యాప
యతా మాగమనం గీయతే.—

అంత సనకాదిమహామునులు భగవన్నామప్రభావమును వెల్లడి సేయుచు భగవత్సన్నిధానమున కరుదెంచిరి.

—⊰ శ్రీమన్నారాయణుసన్నిధికి సనకాదు లేతెంచుట. ⊱—

౧౨. భైరవిరాగము - ఆదితాళము.

ప. రామకృష్ణగోవిందేతి	నామసంప్రయోగే
అ. కామ మిహ స్నాతవ్యం	సర్వోత్తమప్రయాగే
1. దిగ్దేశకాలానపేక్ష	సిద్ధసర్వసులభే
సద్గురుకృపాసముద్ర	సంగహేతులాభే
2. రామనామగంగాసం	మిళితకృష్ణనామ
యామునే గోవింద	నామసరస్వతీప్రథితే
3. యోగమానసపరమ	హంసకులకలితే
వాగీశవిష్ణురుద్రాది	వాగ్లహరీలలితే
4. సర్వలోకాలోకకామ	సాంగఫలదానే
నిర్విశేషనిత్యానంద	లాభసునిదానే

5. ఋగ్యజుస్సామాది వేద　శాఖామూలవిలసితే
రాగలోభాదిసంతాప　శాంతికరచరితే

6. స్నానసంధ్యాజపహోమ　తర్పణానపేక్షితే
హానివృద్ధ్యాదిరహి　తాఖండసుఖఫలదే

7. స్నానం మానసికం తస్య　స్మరణం వాచనికం
కీర్తనం కాయికం తస్య　కీర్తనే సునర్తనం

8. యాగయోగరాగభోగ　త్యాగసంబంధం వినా
భక్తివిరక్తివిజ్ఞానద్వారా　ముక్తిఫలదే

9. బ్రహ్మవిద్యాలక్షణ　నిరీక్షణవిచక్షణే
బాధితఘోరసంసార　వారణతత్కారణే

10. సర్వపాపౌఘతిమిర　చండసూర్యమండలే
సాధునారాయణతీర్థ　తీర్థరాజవిమలే

ప-అ. 1-10. రామ, కృష్ణ, గోవింద అనెడు భగవద్దివ్యనామత్రయోచ్చారణమె సర్వోత్తమమైన ప్రయాగ; (అనఁగా ప్రయాగ యనునది గంగాయమునా సరస్వతు లనెడు మూఁడునదులచేరిక గనుక అట్లె యీనామత్రయోచ్చారణము ప్రయాగతో సమాన మనుట) ఇందు స్నానము చేసినవారికి (ఈ నామత్రయమును బఠించినవారికి) ఇష్టమైనఫలము లభించును. దీనికి దిగ్దేశకాలముల యపేక్ష లేదు. (అనఁగా నేదిక్కునఁ గాని యేచోటఁ గాని యెప్పుడు గాని తలంచుకొన్నమాత్రమున నందఱికిని దొఱకునట్టిది) ఈప్రయాగ (అనఁగా భగవన్నామోచ్చారణమున నేలాటినియమ మక్కఱ లేకయే యభీష్టసిద్ధి గలుగుచున్నదిగాన లోకసాధారణమైన ప్రయాగకన్న నీప్రయాగ విలక్షణ మైన దని భావము.) మఱియు నీప్రయాగయందు సదాచార్యకృప యనెడు సముద్రమును జేరునట్టిరామనామ మనెడుగంగయు, కృష్ణనామ మనెడు యమునయు, గోవిందనామ మనెడుసరస్వతియుఁ జేరియున్నవి. యోగీశ్వరులమనస్సులనెడు రాజహంసలతోఁ గూడినది. (అనఁగా నీ భగవన్నామ

త్రయము యోగీశ్వరులమనసున కెక్కిన దని యర్థము.) బ్రహ్మ,విష్ణు, రుద్ర ఇత్యాదినామములు ఈప్రయాగయందలి అలలు. (అనఁగా సమస్తనామములు సర్వస్వరూపుఁ డగుభగవంతునియందు నన్వయించుచున్న వనుట) ఇందు స్నానము చేసినవారికి (ఈనామత్రయమును బఠించినవారికి) పశుపుత్రాది దృష్టఫలములును స్వర్గాద్యదృష్టఫలములును నిత్యానందమయ మగుమోక్షమును గలుగుచున్నవి. ఋగ్వేదము, యజుర్వేదము, సామవేదము, అథర్వణవేదము, అనెడు వృక్షములమొదళ్లనుండి ప్రవహించునది యీప్రయాగ (అనఁగా సర్వవేదములును, ఈనామత్రయార్థమునే విస్తరించుచున్నందుననిది సర్వవేదసారమనితాత్పర్యము) ఇది కామక్రోధాదు లనెడుసంతాపముల హరించి చల్లపఱచునది. మఱియు నీప్రయాగయందు గ్రుంకినమాత్రను చాలును. మఱి యేనియమ మక్కఱలేదు. ఈనామత్రయమును స్మరించుట మానసికస్నానము,కీర్తనము చేయుట వాచికస్నానము, కీర్తనముచేయునపుడు నర్తనము సల్పుట కాయికస్నానము, (అనఁగా నీనామత్రయమును దలంచినమాత్రమున మనసు పరిశుద్ధమగును. కీర్తించిన వాక్కు పరిశుద్ధమగును. నీనామము నుడువుచు నర్తనము చేసిన శరీరము పవిత్ర మగును. ఇట్లు మనోవాక్కాయము లనెడుత్రికరణములు పవిత్రము లగుననుట) ఈప్రయాగయం దంగభూతము లగుయాగదానాదు లగు నేసత్కర్మలును పని లేదు; జ్ఞానభక్తివైరాగ్యము లుండినఁ జాలును. మోక్షము సిద్ధము. ఉపనిషత్ప్రతిపాద్య మయినబ్రహ్మస్వరూప మీనామత్రయముచే నెఱుఁగవచ్చును. సంసారనివారణమున కిది కారణ మైనది. సమస్తపాపము లనియెడు చీఁకట్లకిది చండసూర్యుఁడు. శ్రీనారాయణతీర్థముని సేవించినది యీనామత్రయప్రయాగ.

---

౫. ఏవం సనకాదిభిః ప్రశంస్యమానదివ్యనామధేయో భగవాన్ శేషశాయీ ఆవి రాసీత్. త దేత దభినీయతే. 22

ఇట్లు సనకాదులచేతఁ బ్రశంసింపఁబడినదివ్యనామధేయములు గలభగవంతుఁడు శేషపర్యంకమునందు శయనించి ప్రత్యక్ష మాయెను.

౧౩. దరువు - శంకరాభరణము - చాపుతాళము.

అశేషలోకకారణం అనాదిమధ్య మవ్యయం
సశేషశయనో విభు ర్విశేషతో విరాజతే
మహాఫణీంద్రశయనో మహామునీంద్రసేవితో
మహాలక్ష్మీమహీయుతో మహావిష్ణు ర్విరాజతే.

సర్వలోకములకుఁ గారణభూతుఁడును, ఆదిమధ్యాంతములు లేనివాఁడును నగు శ్రీమన్నారాయణుఁడు శేషపర్యంకమునందు శయనించినవాఁడై శ్రీదేవి యుభూదేవి యు సేవించుచుండ నిత్యసిద్ధు లగుభాగవతసత్తములచే నుతింపంబడుచుఁ బ్రసన్నుఁడయ్యెను.

---

౪. ఏవం భగవతి ప్రసన్నే ప్రణిపాతపూర్వకం మహావిష్ణుం ప్రతి ధర ణ్యువాచ. **23**

ఇట్లు ప్రసన్నుఁ డగుపరమపురుషునికి సాష్టాంగనమస్కారపూర్వకముగా భూదేవి విన్నవించుకొనెను.

శ్లో. శరణ ముపగతాఽహం త్వాం శరణ్యం జనానాం
నిఖిలభయవియోగం యోగిచింత్యం మహాంతం,
సురరిపుగణభారం దుస్సహం దుర్భర మ్మే
పరిహర పరమాత్మ న్భక్తసిద్ధైకమూర్తే. **24**

స్వామీ! శ్రీమన్నారాయణా! సకలచేతనులకు రక్షకుఁడవు. సకలభయములను దీర్చువాఁడవు. యోగీశ్వరులచే ధ్యానింపఁబడువాఁడవు, మహానుభావుఁడవు. పరమాత్మవు. రాక్షసులు రాజవేషమున మిక్కుటముగఁ బుట్టియున్నారు. వారిభారమును సహింపలేక వచ్చి శరణుఁ జొచ్చినదానను. భక్తిసేయువారియెడ ననుగ్రహించు నాథా! దుర్భరమైనయీభారమును వారించి నన్నురక్షింపుమా.!

౧౪. సౌరాష్ట్రరాగము - ఆదితాళము.

ప. శరణం భవ కరుణామయి కురు దీనదయాళో
కరుణారసవరుణాలయ కరిరాజకృపాళో

అ. అధునా ఖలు విధినా మయి సుధియా సురభరితం
మధుసూదన మధుసూదన హర మామకదురితం

1. వరనూపురధర సుందర కరశోభితవలయ
సురభూసురభయవారక ధరణీధర కృపయా
త్వరయా హర భర మీశ్వర సురవర్య మదీయం
మధుసూదన మధుసూదన హర మామకదురితం

2. ఘృణిమండలమణికుండల ఫణికుండలశయన
అణిమాదిసుగుణభూషణ మణిమంటపసదన
వినతాసుతఘనవాహన మునిమానసభవన
మధుసూదనమధుసూదన హర మామకదురితం

3. అరిభీకర హలిసోదర పరిపూర్ణసుఖాబ్ధే
నరకాంతక నరపాలక పరిపాలితజలధే
హరిసేవక శివనారా యణతీర్థపరాత్మన్
మధుసూదన మధుసూదన హర మామకదురితం

ప-అ. దీనులయెడ దయసేయునాథా! కరుణారసమునకు సముద్రుఁడవు, (అపరిమితకరుణగలవాఁడవు. అనఁగా కష్టపడువారిని జూచి మిగులకనికరముగలవాఁడవు) గజేంద్రునిమొర యాలించి కాపాడిన సదయుఁడవు. నన్నురక్షింపుము. మధుకైటభు లనురాక్షసులఁ జంపి లోకహిత మొనరించినస్వామీ! నేఁ జేసిన పాపమున నేర్పడినయీదుష్టదానవభారమును హరించి నన్నుఁ గాపాడుమీ!

1. నూపురాది(అందెలు) దివ్యాభరణముల ధరించి దివ్యసుందరమూర్తివై కంకణముల ధరించినశ్రీహస్తమున దేవబ్రాహ్మణులకు నభయ మొసంగి కృపతో

లోకమును గాపాడుస్వామీ! యీభారము త్వరగా హరించి నన్నుఁ గాపాడుమా.

2. దివ్యకాంతుల నొప్పెడురత్నకుండలముల ధరించినవాఁడవై శేషపర్యంకమునందు శయనించిన స్వామీ! నీవు అణిమ (అతిసూక్ష్మరూపము) మహిమ (అతిస్థూలరూపము) మొదలగుసిద్ధులు గలిగి దివ్యరత్నమండపమున వెలుగొందుచున్నవాఁడవు. అయినను యోగులమనంబుల నుండువాఁడవు. వేదస్వరూపుఁడగుగరుడి నెక్కి సంచరించువాఁడవు. (వేదములచే నెఱుఁగఁదగినవాఁడవు).

3. శత్రువుల నణఁచువాఁడవు. బలరామునికిఁ దమ్ముఁడవు. నరకాసురుని వధించినవాఁడవు. పరిపూర్ణమైనయానందము గలవాఁడవు. హరిభక్తుఁ డగుశివనారాయణతీర్థు లనియెడుయతీశ్వరుని గాపాడుస్వామీ! నన్ను రక్షింపుము.

బ్రహ్మాదులు భగవంతుని స్తుతించుట.

శ్లో. ఇతి వివిధవచోభిః ప్రార్థయంత్యాం ధరణ్యా
మఖిలభువనమిత్రం శత్రుహంతార మీశమ్,
విధిముఖసురవర్యా స్తుష్టువు ర్విష్ణు మాద్యం
నిఖిలనిగమవేద్యం స్వార్థసంసిద్ధిహేతుమ్. 25

ఇట్లు భూదేవి సర్వలోకరక్షకుఁడయి దుష్టసంహారకుఁ డగుభగవంతుని స్తుతించుచుండఁగా బ్రహ్మాదిదేవతలు సర్వలోకకారణభూతుఁడై సర్వవేదవేద్యుఁడై సర్వాభీష్టముల నొసంగునట్టి శ్రీమన్నారాయణునిస్తుతించుచున్నారు.

శ్లో. క్షీరాబ్ధిమధ్యభుజగేంద్రమహాసనాయ
దేవాయ నాభికమలోదితపద్మజాయ,
యోగీంద్రభావ్యగగనామలనిత్యబోధ
భూమాభిధాయ పురుషాయ నమః పరస్మై. 26

క్షీరసముద్రమధ్యమున శేషపర్యంకమునందు శయనించి నాభికమలమునందు బ్రహ్మను గని సనకాదియోగులకు నుపాసింపఁదగిననిత్యజ్ఞానానందస్వరూపుఁ డగుపరమపురుషునకు వందనముల నాచరించుచున్నారము.

౧౫. శంకరాభరణము. (ఆనందభైరవి). త్రిపుటతాళము.

ప. నారాయణాయ నమో మాధవాయ

అ. నాగేంద్రశయనాయ నందితాఖిలలోకాయ

1. నాభికమలజనితవిధిముఖాయ-నూతనజలధరాభాయ
నానాచరాచరనారీనరరూపాయ
నారదాదిమునివర్యవందితఘనమాయాయ

2. అగణితగుణగణాయ ఆగమగేయాయ-విగళితభయశోకాయ
గగననిర్మలబోధగంభీరభావాయ
భగవద్భక్తహృదయపద్మభానురూపాయ

3. కరధృతరథచరణకంబుపంకజ-కౌమోదకీశార్ఙ్గాయ
నిరవద్యగళశోభినిజకౌస్తుభభూషాయ
పరిహృతపరపక్షపక్షిరాజవాహాయ

4. జగదేకనాథాయ జాతమదనాయ-జితవైరిమండలాయ
నిగమనిశ్వాసనాయ నిత్యానందరూపాయ
నిరుపమగోకులనీతనవనీతాయ

5. ఆమయాదివిరహితాయాఖిలమాయాయ- కామకోటిసుంద
నామరూపరహితాయ భూమస్వరూపాయ [రాయ
సోమసూర్యనయనాయ సామగానగేయాయ

6. వారిజలోచనాయ వాసుదేవాయ-వరమునిపారిజాతాయ
కరుణాకరభక్తకారుణ్యసారాయ
నారాయణతీర్థనతచరణాబ్జాయ

ప-అ. 1-6. నారాయణుఁడు (ప్రపంచమునకు లోపలను వెలుపలను నుండువాఁడు). మాధవుఁడు, (లక్ష్మీపతి,) నాగేంద్రశయనుఁడు (శేషునిమీఁద శయనించువాఁడు) అయినభగవంతునికి వందనములు. మఱియు నాభికమలము

నందు బ్రహ్మాదిసకల చేతనులను గనినవాఁడు, సకలస్త్రీపురుషరూపముల ధరించినవాఁడు, క్రొక్కారుమేఘముకాంతి గలవాఁడు, నారదాదులచే స్తుతింపఁబడిన మాయగలవాఁడు, ఎన్నరాని యనంతకల్యాణగుణములు గలవాఁడు, వేదములఁ గీర్తింపఁబడినవాఁడు, భయశోకాదిదోషము లించుకైనను లేనివాఁడు, ఆకాశమువలె నిర్మలమయిన సత్యజ్ఞానస్వరూపుఁడు, భాగవతులమానసము లనియెడుపద్మములకు సూర్యుఁడు, హస్తములందు శంఖ, చక్ర, గదా, పద్మ శార్ఙ్గముల ధరించినవాఁడు, దివ్యకాంతిశోభిత మైనకౌస్తుభరత్నమును కంఠమున ధరించినవాఁడు, శత్రుసంహారకుఁ డయినగరుడుఁడు వాహనముగాఁ గలవాఁడు, సర్వలోకములకుఁ దానొక్కఁడే నాథుఁడు, మన్మథుని కన్నవాఁడు, శత్రువులజయించినవాఁడు, వేదములే నిశ్వాసముగాఁ గలవాఁడు, నిత్యానందస్వరూపుఁడు, గోకులమునందు దివ్యనవనీతము నారగించువాఁడు, రోగాది శరీరవికారములు లేనివాఁడు, కోటిమన్మథులఁ బోలిన చక్కఁదనముగలవాఁడు, లౌకికము లయిననామరూపములు లేనివాఁడు, సర్వవ్యాపకస్వరూపుఁడు, చంద్రసూర్యులు నేత్రములుగాఁ గలవాఁడు, సామవేదముచేఁ బాడఁబడువాఁడు, పద్మములవంటికన్నులుగలవాఁడు, వాసుదేవుఁడు, సర్వాంతర్యామి (అనఁగా అంతట నుండువాఁడు.) మునీంద్రులకు గల్పవృక్షమువంటివాఁడు, (కోరినవరములనిచ్చువాఁడు) భక్తులయెడ కరుణగలవాఁడు, నారాయణతీర్థునిచే సేవింపఁబడినవాఁ డగుభగవంతునికి వందనములు.

శ్లో. ఇతి స్తుత్వా జగన్నాథం కృతాంజలిపుటా స్సురాః,
ముహుర్ముహు ర్నమంత స్త మూచు శ్చాత్మహితం వచః.

ఇట్లు దేవతలు శిరంబులయందంజలి చేసి స్తోత్రము చేసినవారై మాటిమాటికి నమస్కారములు చేయుచు తమకు హిత మైనవాక్యమును విన్నవించుకొనిరి.

శ్లో. భగవా నపి తా నాహ భక్తినమ్రా నసౌ సురాన్,
అవతీర్య యదో ర్వంశే కరిష్యామి హితం తు వః. 28

ఇట్లు భక్తిచే నమ్రు లయినదేవతలఁ గటాక్షించి భగవంతుఁడు దేవతలారా! భయపడకుండుఁడు! నేను యదువంశమునం దవతరించి మీకు హితము చేసెదను. అని ఆనతిచ్చెను.

గ. ఇత్యేవం భగవతో వాసుదేవస్య వదనసుధానిధిగళితాం స్ఫుటతరపదరసమనోహరాం వచనసుధాధారాం సురభూసురబలాధారాం శ్రవణాంజలిపుటైః పాయంపాయం-శనైః శనైః స్వస్వభవనాభిముఖాః - తచ్చరణస్మరణచంద్రికాపనోదితశోకమోహానలాంధకారాః - చతురాననాదయ స్సర్వే గీర్వాణాః - కరతలకలితనిస్తోపమం స్వకార్యం మన్వానా స్సంపూర్ణమనోరథాః - స్వస్వభవన మావివిశుః. 29

ఇట్లు శ్రియఃపతియొక్క వదన మనెడుచంద్రబింబమునుండి వచ్చిన స్పష్టము లయి గంభీరమధురము లయిన శ్రీసూక్తు లనెడు నమృతధారలను, దేవబ్రాహ్మణాదిసాధుజనబలాధారలను వీను లనెడుదోసిళ్ల తనివి దీరఁ గ్రోలి భగవత్పాదస్మరణ మనెడువెన్నెలచే శోకమోహము లనెడుచీఁకట్లు దొలఁగ పరమానందపరిపూర్ణు లయినబ్రహ్మాదిసురమునిగణములు తమతమనోరథము కరతలామలకమువలె సిద్ధముగ నున్న దని నిశ్చయించుకొన్నవారై తమతమ లోకములకుం జనిరి.

శ్లో. యదా కంసాయ దేవక్యా శ్శిశుం ప్రథమజం నృపః,
అష్టమం స రిపుం మత్వా దదౌ కంసః పునశ్శిశుం. 30

అంత వసుదేవుఁడు తొలుత తనకుఁ గలిగినశిశువును కంసునియొద్దకుఁ దెచ్చి యిచ్చెను. కంసుఁడును వీఁడు నాకు శత్రువు గాఁడు. ఎనిమిదవవాఁడు గదా శత్రువు! వాని వధించెద, వీనిం దీసికొని పొమ్మనెను.

శ్లో. తద్వృత్తం నారదో జ్ఞాత్వా త్వరయా కంసమందిరం,
సమాగతో నిమిత్తజ్ఞ శ్శిశూనాం నిధనం ప్రతి. 31

ఆవృత్తాంతమును నారదముని దెలిసికొన్నవాఁడై వీరిని జంపించినఁ గాని లోకములకు హితము గలుగ దని శీఘ్రముగఁ గంసునియొద్దకు వచ్చెను.

అథ నారదాగమనమ్.—

౧౬. దరువు - పంతువరాళిరాగము - రూపకతాళము.

నారాయణ నారాయణ నారాయణేతి సతతం
వారంవారం గాయన్ భక్త్యా నారదో ఽయం విరాజతే

"నారాయణ" అనెడు దివ్యనామమును భక్తితో పలుమరు పాడుచు వచ్చెను.

అథ కంసంప్రతి నారదవచనమ్.—

శ్లో. అష్టానా మష్టమత్వే తు న విశేషోఽస్తి కశ్చన,
ఉపేక్షసే కథం మూఢ యత్కర్తవ్యం కురుష్వ తత్. 32
ఏవ ముక్తో నారదేన షట్సుతా నవధీ త్ఖలః,
సంకర్షణ స్తు రోహిణ్యా మానీతో యోగమాయయా. 33

కంసుఁడా! నీ యవివేకముచేత ఈశిశువులఁ జంపకపోతివి గాని వీరిని యుపేక్షింపరాదు. ఎనిమిదవవాఁడుగదా! నాకు శత్రునందు వేమో ఎనిమిదవవానికి వీరు సహాయులై వీరందఱు నీకు శత్రువులగుదురు గనుక వీరిని వధింపు మనెను. అంత కంసుఁడు దేవకిబిడ్డల నార్గురిని వధించెను. తర్వాత దేవకి యేడవగర్భమునఁ బ్రవేశించినశిశువును భగవంతునియాజ్ఞచే యోగమాయ వసుదేవుని సతీయొకభార్య యగురోహిణీదేవిగర్భమునం దుంచెను. యోగమాయ తానుగోకులమున నందపత్ని యగు యశోదగర్భముఁ బ్రవేశించెను.

శ్రీ కృష్ణావతారఘట్టము.

అథ భగవ దావిర్భావః.—

౧౭. దరువు - మధ్యమావతీరాగము - ఆదితాళము.

శంఖీ చక్రీ గదీ పద్మీ శార్ఙ్గీ కిరీటకుండలీ

శ్రీవత్సకౌస్తుభీ దివ్య పీతాంబరో విరాజతే

శ్రియఃపతి శంఖచక్రగదాపద్మముల ధరించి శార్ఙ్గమును గరంబునఁ గీలించి గిరీటధారియై కర్ణముల మకరకుండలములు శోభిల్ల నురంబున శ్రీవత్స లాంఛనము భాసిల్ల కౌస్తుభరత్నము మెఱయు చుండ దివ్యపీతాంబరవనమాలా విభూషితుఁడై యొప్పి యుండె.

శ్లో. హరి రథ నిజశక్త్యా మూర్తి మాస్థాయ దేవః
ప్రకటితనిజరూపః ప్రాదురాసీ న్ముకుందః,
యదుకులవరగేహే దేవకీగర్భవాసా
దుదిత మమరబృందం దేవ మస్తౌ దనంతమ్. 34

అంత నా దేవదేవుఁడు కారాగృహంబున నున్న దేవకీగర్భంబున తన దివ్యమంగళవిగ్రహముతో నుదయించి దేదీప్యమానముగఁ బ్రకాశించుచుండ బ్రహ్మాదిదేవతలు స్తుతించిరి.

బ్రహ్మాదులు కృష్ణు నుతించుట.

శ్లో. కల్యాణం వితనోతు కౌస్తుభమణిం కంఠే దధాన శ్శిశుః
కల్యాణీ మపి మే కరోతు శుభదాంవాణీం ప్రవీణాంధియం,
దేవక్యా వసుదేవమానసపతే శ్శంఖీ రథాంగీ గదీ
పద్మీ నందకశార్ఙ్గచాపమకుటీ పీతాంబరః కుండలీ. 35

స్వామీ! శ్రీపతీ! యిట్లు దివ్యాభరణభూషితుఁడవై శంఖచక్రాది దివ్యాయుధధారివై యీదేవకీగర్భమున నుదయించి మాకు ప్రత్యక్షమైతివి. మేము కృతార్థుల మయితిమి. మామనసున నీస్మరణయే, మావాక్కున నీకీర్తనయే, మాశరీరమున నీకు వందనములే కలుగు నట్లు అనుగ్రహింపుము. రక్షింపుము.

౧౫. కల్యాణిరాగము - ఆదితాళము.

ప. జయ జయ శ్రీనివాస జయ జీమూతాభ-జయ జయ

అ. భయకారణవినాశ భక్తమానసనివాస

1. కమలదళనయన — కనకమయవసన
రమణీయచంద్రానన — రంజితభువన
కమలావల్లభ దీన — కామితఫలనిదాన
కామకోటిసమ — మోహన
మంజులకంజవదన — మహామోహమథన
మంగళఫలదాన — మౌనీంద్రబృందాధీన

2. సుందరచరణార — వింద మణినూపుర
మంజుళముక్తాహార — మందరధర
కుందరదన సుర — నందిత మనోహర
చంద్రికాసమస్మేర — బాల
నీరదఘననీల పారా — వారవిహార పరి
పాలిత భూరావి — లోకనికర

3. విపులపుండరీకాక్ష — విశ్వసంత్రాణదక్ష
అపహృతాసురపక్ష — ఆర్తసంరక్ష
తాపసజనరక్ష — తారణాధ్వరదీక్ష
ఆపదుద్ధార — కటాక్ష
అశేషదుష్టశిక్ష — నానానిగమలక్ష
నారాయణతీర్థపక్ష — శ్రీగోకులసంరక్ష

ప-అ. శ్రీనివాసా ! (లక్ష్మికి ఉనికిపట్టు-అనఁగా సర్వకల్యాణపరిపూర్ణతయే లక్ష్మీశబ్దార్థము. అట్టిలక్ష్మికిని భగవంతునికిని నెడఁబా టెప్పుడును లేదు. భగవంతుఁ డనఁగా సర్వకల్యాణగుణపరిపూర్ణత గలవాఁడనియు, సర్వకల్యాణగుణపరిపూర్ణత భగవంతునియందె తప్ప మఱి యెచ్చటను లేదనియును, శ్రీశ్రియఃపతులకు నిరూప్యనిరూపకభావసంబంధము రత్నకాంతిన్యాయముగను పుష్పపరిమళన్యాయముగను నభియుక్తులు గనినపరమార్థము.) జీమూతాభ! (మేఘమువంటికాంతిగలవాఁడు. అనఁగా దేహసౌందర్యము సదానుభవయోగ్యమైనది. మఱియు మేఘసామ్యముచే మేఘమువలె (సంసార) తాపము హరించు

వాఁడును, ఆశ్రితమనోరథసస్యముల ఫలింపఁ జేయువాఁడు ననియు నర్థము). జయమునొందుమా! (సర్వోత్కృష్టుఁడవై యుందుము. అనఁగా నీకు నమస్కారము అని అర్థము.)

1. తామరలఁబోలుకన్నులు, చంద్రునిఁబోలుమోమును గలిగి కోటి మన్మథసుందరుఁడవై శ్రీలక్ష్మీదేవికిఁ బ్రియుఁడవై సకలలోకములఁ బాలింపుచు మునీంద్రమానసములఁ బ్రకాశించుచు నాశ్రితులు గోరినవరంబు లిచ్చు శ్రీనివాసా! జయ జయ.

2. తామరలం బోలినయందము లగుపాదంబుల యందెలు ఘల్లుమని మెఱయ, నురంబున ముత్యాలహారము మురువుఁ జూప, మొల్లమొగ్గలఁ బోలినపలువరుస భాసిల్ల బాలచంద్రికలంబోలుచిఱునగవు మోమునఁ జిందులాడ, తొలుకరిమేఘంబుభాతి నీలసుందర మగుదివ్యమంగళవిగ్రహ మొప్పుచుండ, క్షీరసాగరమున నెలకొని యెల్లలోకములను నేలునట్టి శ్రీనివాసా! జయ జయ.

3. సర్వలోకములను సంరక్షింపఁగలవాఁడవై దుష్టు లగునసురులను వధించి యాపన్ను లగుసజ్జనులఁ గాచి మునిజనముల రక్షణముఁ జేసి శరణాగతుల రక్షించువ్రతము వహించి తెల్లఁదామరలంబోలినకన్నులఁ గటాక్షించి లీలావిభూతి నెరపుచు సకలవేదవేద్యుఁడవై గోకులమునం దవతరించి రక్షించుచు నారాయణార్థునివాఁడవగు శ్రీనివాసా! జయ జయ.

శ్లో. దేవక్యాశ్శిశుభావ మేత్య భగవాన్ నారాయణః శ్రీపతిః
సర్వజ్ఞానమహావిభూతిసహిత స్సత్ప్రార్థనైః కర్మభిః,
ఆదిత్యేందుసహస్రకోటిసదృశా భాసా గృహం భాసయన్
పిత్రోస్స్నేహసుధామహోదధిశశాంకో௨యంహరిర్గీయతే.

సత్యజ్ఞానానందస్వరూపుఁ డగుపరమపురుషుఁడు, అశేషచిదచిదంతర్యామి యగు శ్రీమన్నారాయణుఁడు, సమస్తకల్యాణగుణైకనిధి యగు శ్రియఃపతి, దేవకీవసుదేవులు పూర్వతరజన్మంబునఁ జేసినతపోవిశేషంబునం జేసి వారికి పుత్రుఁడవై కోటిసూర్యచంద్రుల ప్రకాశముతో నవతరించి యాకారాగృహం

బును దేదీప్యమానంబుగఁ బ్రకాశింపఁ జేయుచుఁ దనతల్లిదండ్రులసంతోష మనెడుసముద్రమునకుఁ జంద్రుఁడై (అనఁగా నపారమైన సంతోషమును మఱిమఱింత వృద్ధినొందించుచు) కటాక్షింపుచుండెను.

దేవకీవసుదేవులు కృష్ణు స్తుతించుట.

౧౯. కేదారగౌళ రాగము. ఆదితాళము.

ప. మంగళాలయ మామన దేవ పంకజాసనసభావితభావ

1. దేవకీవసుదేవతనూజ దివ్యకిరీట దళితభవబీజ
సర్వయోగివిచింత్యపదాబ్జ సంగతాఖిలసాధుసమాజ

2. అపరిమితానందబోధస్వరూప అతికరుణాకరధృతచాప
కపటదైత్యహర ఖండితపాప కనకాంబరధర కలితకలాప

3. మకరకుండలకేయూరవిభూష మనసిజశతకోటిమంజులవేష
వికచకమలసన్నిభవిపులాక్ష విమలహృదయగోపాలకరక్ష

4. కలితశ్రీకౌస్తుభకమనీయకంఠ కరుణారసభరమిళిత వైకుంఠ
పరిపాలయభువి భాగ్యవితరణ గురుభక్తనారాయణతీర్థశరణ

అవ. దేవకీవసుదేవులు పరమానందసాగరమగ్నులయి వినుతించుచున్నారు.

ప. 1-4. మంగళస్వరూపా! శ్రీపతీ! నీవు అపరిమితజ్ఞానానందస్వరూపుఁడవు. సనకాదియోగులు బ్రహ్మాదిదేవతలును నీమహిమను గనలేరు. అట్టివాఁడవు మాగర్భమున నీచీఁకటింట నుదయించుట యేమి? ఈదివ్యకిరీటరత్నప్రకాశమేమి? యీపీతాంబరసుందరదివ్యమంగళవిగ్రహ మేమి, ఈకౌస్తుభవనమాలాలంకృతవక్ష మేమి, ఈమకరకుండలప్రభావిభాసితకపోలమేమి, ఈకనుదామరల విలాసములేమి, సకలదుష్టతిమంబులఁ బారదోలునీదివ్యతేజఃపుంజ మేమి, ఆశ్చర్యముగ నున్నది దీనుల మగుమమ్ముఁ గావుము. భూమియందు గురుభక్తివిశేషముగల నారాయణతీర్థునికి రక్షకుఁడవు కమ్ము.

శ్లో. అలౌకిక మిదం రూప మాలోక్యానకదుందుభిః,
హారే స్సభార్యః ప్రోవాచ కంసాద్భీత స్స్తువనన్యధీః. 37

శ్లో. సర్వాధార రమాపతేఽథ భవతా తచ్చింతనీయం విభో
యత్కర్తవ్య మశేష శేషవిభునా బ్రహ్మణ్యరక్షావిధా,
ఏవం రూప మమానుషం మునివరధ్యేయం సమాచ్ఛాదయ
స్వామిన్ మానుష బాలబావ మధునా సందర్శయాస్మాన్ ప్రతి.

అవ. ఇట్లు వసుదేవుఁడు తదేకచిత్తముతో భగవంతునిదివ్యమంగళ విగ్రహమును సేవించి కంసునివలన భయము నొందినవాఁడు గావున విన్నవించుకొనుచున్నాఁడు.

శ్రియాఃపతీ ! సర్వాంతర్యామి వగు నీవెఱుంగరానిది గలదే ? సర్వేశ్వరుఁడ వగునీవు దేవబ్రాహ్మణరక్షయెటులఁ జేయనగునో ! అయ్యది యానతిమ్ము. మఱియు మహాతపస్సంపన్నులగు మునీంద్రులకు గమ్యమైన నీదివ్యరూపమును దర్శింప శక్తులము గాని మాకు మనుష్యబాలరూపమును జూపుము.

౨౦. ముఖారిరాగము - అటతాళము.

ప. రక్ష రక్షాసురశిక్ష రాజీవదళాయతాక్ష

అ. అక్షీణకృపాకటాక్ష ఆశ్రితపక్షసంరక్ష

1. సర్వమనోరథాధ్యక్ష సర్వలోకావనదక్ష
సర్వవేదాంతైకలక్ష్య సర్వయోగీంద్రసంరక్ష

2. అప్రమేయబలవీర్య అనుపమమహౌదార్య
అపరిమితగాంభీర్య అప్రయోఖండితైశ్వర్య

3. అచ్యుతానంత గోవింద అత్యంతనిర్మలానంద
విచ్యుతసంసారకంద విశ్వమంగళ ముకుంద

4. పతితజనపావన పంకజసుందరానన
పతగపతివాహన పండితపరిపాలన

5. తావకరూప ముదారం ధారయ శాంతసంసారం
దర్శయ మానుషాకారం దేవ బాలకశరీరం

6. చింత యాథ యద్వి ధేయం చేతసా చిర మనుభావ్య
అంతరాయో మాభూ దద్య ఆగమబృందసంవేద్య

7. అద్య మే జన్మసాఫల్యం అద్య మే వంశనైర్మల్యం
సద్య ఏవ సమజని సంభూతే త్వయి భూమని

8. కలికల్మషనాశనం కామితఫలనిదానం
నారాయణీయచరితం నారాయణతీర్థగీతం

అవి. మఱియు స్తుతించుచున్నారు.—

ప-అ. ఓ పుండరీకాక్షా! ఈకంసాదిదుష్టరాక్షసులఁ బరిమార్చి రక్షింపుమా!

1. * సర్వవేదాంతములును నిన్నే ప్రతిపాదించుచున్నవి. † సకలయోగీశ్వరులమనంబుల నెలకొని యనుగ్రహించువాఁడవు. ‡ సమస్తలోకములఁ గాచువాఁడవు. § సమస్తఫలములఁ నిచ్చువాఁడవు నీవే.

2. స్వామీ! జ్ఞాన, శక్తి, బల, ఐశ్వర్య, వీర్య, తేజస్సు లనెడుషడ్గుణపర్ణుఁడు భగవంతుఁడని చెప్పఁబడినవచన ప్రకారము ఈయాఱుగుణములును నీయందే పరిపూర్ణముగ నుండుటంజేసి నీవే భగవంతుఁడవు.(ఇతరులయం దీగుణములు లేకయుండుటంజేసి భగవచ్ఛబ్దమౌపచారికము).

3. అచ్యుతా! అనంతా! గోవిందా! నిత్యనిర్మల మయినయానందము గలవాఁడవు. సంసారమునకు మూలమయిన కర్మలేశము లేనివాఁడవు, సర్వవ్యాపకుఁడ వయిన నందలిదోషము లంటనిమంగళమూర్తివి.

4. గరుడవాహనారూఢుఁడవై దివ్యసుందరమంగళవిగ్రహముతో వేంచేయునిన్ను సేవించినవారు జ్ఞానులైనను జ్ఞానహీనులైనను పవిత్రులగుదురు.

5. స్వామీ! యీదివ్యాద్భుతరూప ముజ్జగింపుము. లోకసామాన్యముగ మనుష్యబాలుఁడవై కనఁబడుము.

---

* సర్వేవేదా యత్పదమామనంతి. † సదా పశ్యంతి సూరయః. ‡ ఏష సర్వేశ్వరః. § ఫలమత ఉపపత్తేః.

6. తరువాతఁ జేయవలసిన కార్యమును జక్కఁగ యోచించి చెప్పుము. కాలనిళంబము గారాదు. (కంసుఁడు కాచియున్నాఁడు) వేదవేద్యుఁడ వగు నీకుఁ దెలియరానిది లేదు.

7. స్వామీ! ఇఁక నాజన్మము సఫలమైనది. నావంశము పవిత్రమైనది. ఇపుడు నీ యవతరింపఁగనె లోకముల కెల్ల మంగళము గలిగినది.

8. ఇట్లు కలిదోషములు నశింపఁ జేయునదియు, ఇష్టకార్యసిద్ధి గలిగించునదియు నగు శ్రీమన్నారాయణచరిత్రమును శ్రీనారాయణముని గానము చేసెను.

వసుదేవుఁడు భగవత్ప్రేరణచేఁ గృష్ణుని గోకులమునకుఁ జేర్చుట.

శ్లో. ఇతి నిగదతి తస్మిన్ యాదవేంద్రే సభార్యే
భవభయతిమిరారి ర్దేవకీభాగధేయం,
సకలనిగమగుహ్యాం దర్శయన్ స్వీయభావం
పరమకరుణాయా తౌ సాంత్వయ న్నేత దాహ. 39

ఇట్లు మహానుభావులగు దేవకీవసుదేవులు విన్నవించుకొనఁగా సంసారభయములఁ దీర్చువాఁడును, దేవకీదేవి చేసినపుణ్యరాశి యగు శ్రీయదుపతివారియెడ మిగులఁ గరుణించి సర్వవేదరహస్యమయిన తనమహిమను దెల్పుచు వారి నాదరించుచు నిట్లని యానతిచ్చె.

౨౧. పూరికల్యాణీరాగము (సావేరి) - ఆదితాళము.

ప. అవధారయ మా మీశ్వరం దేవాదిదేవం - అవధా

అ. తవ తాత తపసా సంతోషితోఽహం
తావకతనయాత్మనా వనౌ సమవతీర్ణాఖిలసారం

1. ఆగమాంతైకమానక మనన్యభావం
అగణితలోకనాయకం
విగళితమోహ మేకం విమలయోగితారకం
గగనాకారక మేకం గతాగతనివారకం

2. మధురాపురం సమానయ మామకయోగ
మాయా మిహ నిధాపయ
అథ గోకులే నయ మాఽనవద్యనందాలయం
విధినా కృతనిలయం వివిధయోగిసుగేయం

3. సంకర్షణాఖ్య మవ్యయం సాధువిధేయం
సంభూత మాశ్రితాభయం
శృంగారాదినిలయం శ్రీరామనామధేయం
సంగతం మత్సహాయం సర్వలోకాభ్యుదయం

4. సురవైరిభూరిసంకులం ధరణీతల మివ మ
సురహరణోద్యమం
పరిభావయ మా మితి పరమాత్మగీత మిహ
నరనారాయణతీర్థవిరచిత మేత దితి

వ. అయ్యా! వసుదేవా! నేను బ్రహ్మాదిదేవతలకును దేవుఁడను, సర్వేశ్వరుఁడను.

ఆ పూర్వము మీరు చేసినతపంబునకు మెచ్చి (పూర్వము మీరు నావంటి పుత్రుని కావలయునని కోరఁగా నావంటివాఁడు మఱియొకఁడు లేనందున నాయంతటనే యుంటినని) ముందు మీకు రెండుజన్మములఁ బృశ్నిగర్భుం డను వామనుండనఁ బుత్రుఁడనై యిప్పుడు (మూఁడవజన్మమున) పరిపూర్ణ మైన యవతారముతో) మీకుఁ బుత్రుఁడనైతిని.

1. నన్ను (నామహిమను) వేదాంతము (ఉపనిషత్తు)లయందె ఎఱుంగ నలరును. ప్రపంచమున నాకన్న వేఱు లేదు. నేనె సర్వలోకములకు స్వాభావికనాయకుఁడను. మఱియు అవిద్యాదిదోషములు నన్నంటవు. నన్నొకనినె యుపాసించి యోగీశ్వరులు తరించుచున్నారు. నేనన్నిటియందున్నను వానిదోషము లెవ్వియు ఆకాశమున కంటనట్లు నాకంటవు. నేనే మోక్షప్రదుఁడను.

2. నన్నుఁ దీసికొని పోయి నందగోకులమునందు నందుని యిల్లాలగు

యశోదపాదిగిట నునిచి ఆయమ్మ గనిన యాఁడుబిడ్డను నా యోగమాయను దెచ్చి యిట నుంపుము.

3. అట గోకులమున నందునియింటనున్న సతి రోహిణియందు నా యంశచేతను శేషాంశచేతను పుత్త్రుఁ డుదయించినాఁడు, అతండు ఆశ్రితులభయముఁ దీర్చువాఁడు, సజ్జనులకు విధేయుఁడు. శృంగారరసప్రధానుఁడు, "రామ" అనురమణీయనామము గలవాఁడు, సర్వలోకశుభం బొనరించుటకై నాకు సహాయముగ నుదయించినవాఁడు.

4. ఈభూమియందు దుష్టరాక్షసులు రాజులుగఁ బుట్టి ప్రజల బాధింప వారిం బరిమార్చుటకు నవతరించినవాఁడను. ఈగీతము నారాయణతీర్థులు (ఇప్పుడు) పాడినది.

శ్లో. సుప్తేషు కంసదూతేషు ద్వారే ష్వూద్ఘాటితే షుచ,
మదాజ్ఞయా యమునయా దత్తమార్గేణ మాం నయ. 40

వసుదేవా! కంసునిభటులు గాఢముగ నిద్రఁబోవుచున్నవారు, ద్వారములు తెరువఁబడును. నాయాజ్ఞచే యమునానదిమార్గ మిచ్చును, నన్నుఁ గొనిపొమ్ము.

శ్లో. ఇతి కథితవ తీశ్వరే తథైవ
ప్రణయవశా దకరో ద్వసుప్రవీరః,
సుఖ మధివసతిస్మ గోకులాఖ్యం
హరి రఖిలాంతరచిత్ప్రభోఽపి మాయీ. 41

ఇట్లు భగవంతుఁ డానతీయఁగా వసుదేవుఁడు భగవదాజ్ఞాప్రకారము చేసెను. శ్రీహరియు, సర్వాంతర్యామి యైనను లీలామానుషవేషముఁ దాల్చి గోకులమునందు సుఖముగ నివసించి యుండెను.

⊰ దు ర్గా వి లా స ము. ⊱

అథ మథురాయాం య ద్వృ త్తం త దుపవర్ణ్య తే.—

౧. స ఖలు నరపతే రుగ్ర సేన స్యాగ్ర్యమసూనుః-సమధిగతాసు రప్రకృతికః- కంసాసురనామా- అవినయదుర్విభావ్యగర్వమదాంధకారపరిభూతవివేకదర్శనః - పరిహృతకాలనేమికళేబరోఽప్యపరిహృతతద్వాసనాజాలపరివేష్టితః - నిజపరిజనైస్సత్వర మవబోధిత స్సన్ - అతిమందగతి ర ప్యమందగతిః - దేవక్యా స్త్వష్టమో గర్భః కంసమృత్యు రిత్యశరీరవాక్యం స్మృత మనుసందధానో - వేపనో వసుదేవమందిర మిందిరాసుందర మాజగామ. 42

ఇట్లు మథురానగరమునం దుగ్రసేనరాజునగ్రపుత్త్రుఁడు కంసుఁడు రాక్షసస్వభావము గలవాఁడై గడుసుఁదనము గర్వము మదము అవివేకము మొదలగు దుర్గుణములు మెండుగాఁగలవాఁడై ఆకాలనేమిజన్మము పోయినను మరల నాచేష్టలు నాస్వభావము విడువనివాఁడై గోపులమునుండి తెచ్చిన స్త్రీశిశువేద్వఁగానే మేలుకొనినకావలివారలు విన్నసంగతి చెప్పఁగా నదరిపడి లేచి కాళ్లు తొట్రుపడ గుండె జల్లుమన దేహము కంపింప తొలుత నాకాశవాణి చెప్పినవాక్యమునుఁ దలపోయుచు దేవకీవసుదేవు లుండినయింటికిఁ జేరెను.

శ్లో. భాగినేయా మసౌ దృష్ట్వా దుష్టాత్మా తత్ర మందిరే,
గృహీత్వా పాద మేతస్యాః క్షేప్తుం భూమౌ మనో దధే.

ఆదుష్టాత్ముఁ డాయింటనున్న మేనగోడలిని గాళ్లుపట్టుకొని లాగి భూమిమీఁద గొట్టఁదలఁచెను.

శ్లో. పదా సంతాడ్య కంసం సా యోగమాయా సుదుర్జయం,
అంతరిక్షం గతా విష్ణో స్సురా భూత్వా స్తుతాఽమరైః. 44

ఆయోగమాయ వానిచేతనుండి తప్పించుకొని వాని గాలఁదన్ని దివికెగిరి యట నష్టభుజమహాదుర్గయై దేదీప్యమాన యై విలసిల్లుచుండె. సురమునిగణంబులు వచ్చి నానావిధంబుల స్తుతియించుచుండిరి.

శ్లో. దుర్గే దుర్గతహారిణి త్రిజగతాం సర్గాదిసిద్ధార్థికే
స్వర్గాదీష్టఫలప్రదాననిపుణే త్రాయస్వ నశ్శంకరి,
సా త్వం సర్వజనాంతరాంతరచిదంశానన్యసిద్ధాత్మికా
సారాసారవివేకదృష్టివిదితా సర్వైకసాక్ష్యాత్మనా. 45

ఆశ్రయించినవారి కష్టములఁ బాపుదువు ముల్లోకముల సృష్టిస్థితిసంహారములఁ జేయుదువు. సర్వఫలముల నిత్తువు. సర్వజనాంతరాత్మలయందు నుందువు. సర్వకార్యసిద్ధి నీవలనఁ గలుగుచున్నది. సర్వజ్ఞానముగల్గి సర్వసాక్షివై వర్తింతువు. ఇట్టినిన్ను మేము శరణొందినారము. కావుము.

త. ౬. అహిరీరాగము (కాంభోది) - చాపు (అట)తాళము.

ప. జయ జయ దుర్గే జితవైరివర్గే
అ. వియదనిలాదివిచిత్రసర్గే
1. సుందరతరచరణారవిందే
సుఖపరిపాలితలోకబృందే
నందసునందాదియోగివంద్యే
నారాయణసోదరి పరానందే
2. సరసమణినూపురసంగతపాదే
సమధిగతాఖిలసాంగవేదే
నరకేసరినరసురబహుగీతే
నందసుతే నిఖిలానందభరితే
3. కనకపటావృతఘనతరజఘనే
కల్యాణదాయిని కమనీయవదనే
ఇనకోటిసంకాశదివ్యాభరణే
ఇష్టజనాభీష్టదాననిపుణే
4. అనుదయలయసచ్చిదానందలతికే
ఆలోలమణిమయతాటంకధనికే

నానారూపాదికార్యసాధనికే
నారాయణతీర్థభావితఫలకే

ప-అ. 1-4. శత్రుగణముల నణంచి లోకములను సుఖముగఁ బరిపాలించునట్టిదుర్గా! ఆకాశవాయ్వాదివిచిత్రసృష్టి యొనర్చునట్టియోదేవీ! సుందరపాదారవిందములుగల తల్లీ! శ్రీమన్నారాయణునికిఁ జెలియలివై నందాసునందాదియోగులచే మ్రొక్కఁబడిన దేవీ! పాపముల యందెలయందు సామవేదమును బల్కించుచు గిన్నరకింపురుషాదులచేఁ గొనియాడఁబడు తల్లీ! దివ్యవస్త్రములను దివ్యాభరణములను దివ్యగంధపుష్పములను ధరించి వెలుంగుచుండు జననీ! పరమానందజ్ఞానస్వరూప యగుభాగ్యవతీ! నారాయణతీర్థముని వినుత యగుపుణ్యమూర్తీ! నీకు జయము గలుగును గావుత!.

శ్లో. ఇత్యాదిగీర్భి ర్గీర్వాణగణై ర్గీతా ప్రసాద్య తాన్,
నా వైష్ణవీతి విఖ్యాతా త్రిషు లోకేషు పూజ్యతే. 46

ఇత్యాదివాక్యములచేత దేవతలా దేవిని స్తుతించుచుండిరి. దేవియును వైష్ణవియనునామముతో ముజ్జగములఁ బూజింపఁబడుచుండెను.

శ్లో. దురంతచింతాగ్రాహేణ గ్రస్తోఽయం కంసకుంజరః,
అలబ్ధశరణోఽస్వస్థ స్సదనం స్వీయ మాగతః. 47

ఇతి శివరామానందతీర్థపాదసేవక శ్రీనారాయణతీర్థవిరచితాయాం - శ్రీకృష్ణలీలాతరంగిణ్యాం - శ్రీకృష్ణప్రాదుర్భావ వర్ణనం నామ ప్రథమతరఙ్గ స్సమాప్తః.

ఇట్లాదేవిమహిమం గాంచి యాకంసుఁడు మితిలేనిచింత నొందినవాఁడై దిక్కు దోఁపక మనసు కుదురక దిగులొంది చేయునది లేక యింటికిఁ బోయెను.

ఇది ప్రథమతరఙ్గము.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీ కృష్ణలీలాతరఙ్గిణి

ద్వితీయ తరఙ్గము.

బాలలీలాకథాసంగ్రహము.

శ్లో. నందగోప శ్చ గోప్య శ్చ యశోదారోహిణీసుతౌ,
రామకృష్ణౌ తయో స్సమ్య గ్లాలనం రామకృష్ణయోః. 1
గర్గాచార్యాభిగమనం తయో ర్నామకృతి స్తతః,
పూతనాశకటాదీనాం మర్దనం తదనంతరమ్. 2
నవనీతాదిచౌర్యం చ యశోదాయై నివేదనం,
యశోదయా కృతం కృష్ణ స్యాహ్వానం ప్రణయా న్ముహుః 3
ఉలూఖలే దామబంధో యమళార్జునభంజనం,
యక్షాభ్యాం చ కృతం స్తోత్రం విశ్వరూపప్రదర్శనం, 4
యశోదయా కృతం స్తోత్రం బాలభావప్రదర్శనం,
ఇత్యేవం బాలలీలాయాః కథాసంగ్రహ ఈరితః. 5

అవ. ప్రథమానతారతరంగము వర్ణింపఁబడినది. ఇఁక ద్వితీయము బాలలీలాతరంగము వర్ణింపఁబడుచున్నది.—

ఇందు యశోదానందులును, రోహిణియు, గోపికలును రామకృష్ణుల లాలించుటయు, గర్గాచార్యుఁడు వచ్చి నామకరణముసేయుటయు, పూతనాశకటాసురుల వధించుటయు, నవనీతచౌర్యమును, ఆవృత్తాంతమును గోపికలు యశోదనుఁ జెప్పుటయు, యశోద కృష్ణుని ప్రీతితో మాటిమాటికి పిలుచుటయు, కృష్ణు నులూఖలమునఁ గట్టుటయు, యమళార్జునవృక్షముల విఱుచుటయు, యక్షులు స్తోత్రముచేయుటయు, విశ్వరూపప్రదర్శనము, యశోదస్తోత్రము చేయుట, బాల్యప్రదర్శనము, ఇట్లు క్రమముగా నీతరంగమున గథాసంగ్రహము వర్ణింపఁబడును.

నందయశోదాదులు రామకృష్ణులలాలించుట.

నందస్యాగమనమ్.—

౧. దరువు - భైరవిరాగము - ఆదితాళము.

గోపైరనుగతో నిత్యం గోబృందాని విచారయన్
గోపాలకస్వామీ నంద గోపో మహాన్ విరాజతే

నందుఁడు గోకులమునందుండు గోపకులకందఱికిని రాజై యపరిమితములైన గోగణంబులు గల్గి సకలసద్గుణశోభితుఁడై రాజిల్లుచుండెను. (ఆనందుని సతీమణి యగుయశోద తాను స్త్రీశిశువును గనుటయు దాని వసుదేవుఁడు తీసికొని పోయి యాతనికొడుకును దనపొదిగిలనుంచిపోవుటయు నెఱుఁగదు. మఱియెవ్వరు నెఱింగినవారు లేరు. వసుదేవుఁ డరిగినతరువాతఁ దనకుఁ గలిగినవాఁడాపురుషశిశువే యని యనుకొనెను.)

౨. దరువు - మధ్యమావతీరాగము - ఆదితాళము.

వల్లవయువతికదంబం ఆయాతి వర మరుణాధరబింబం
శృంగారవిలసితపృథులనితంబం విఖ్యాతవివిధవిలాసవిడంబం
కరధృతదధిదుగ్ధ కమనీయఫలజాత
నిరుపమ సంతోష నీలకుంతలమిహ

అంత యశోద మగశిశువుం గనిన దను శుభవార్త యెల్లరకుం దెలియవచ్చె. గోపికలందఱు సంతోషవతులై నందగృహంబునకు వచ్చుచుండిరి. ఆగోపికలు భగవత్పరిచర్యార్థ మవతరించిన దేవస్త్రీలుగావున వారియందమును వారివిలాసగమనమును వర్ణింప నలవి గాకుండెను. మంగళోపహారములుగ పాలు పెరుఁగు వెన్న నేయి నిండినకుంభములును నానావిధఫలములును గైకొని వచ్చుచుండిరి.

శ్లో. పరం పరస్మా దపి పాత్రకర్త
క్రమేణ వేద్యం కరణై రవేద్యమ్,

నిజేచ్ఛయా ప్రాప్తమనుష్యవేషం
సుతం యశోదా సుఖ మాప దృష్ట్వా. 6

ఎప్పుడైనను నేజన్మమునందైనను నెన్నిజన్మములకు ముందైనను వాఁడు వాఁడు చేసినసత్కర్మ గాని యసత్కర్మ గాని మనకుఁ దెలియదుగాని దాని దానికాలము వచ్చినప్పుడు ఫలప్రదము కాకపోదు. అప్పు డాకర్మ మూహింపవలదు. అట్లే ఈయశోదానందు లెప్పుడే జన్మమున నేమితపంబు చేసిరో తెలియదు గాని వాఙ్మానసగోచరమహిమ గలసర్వేశ్వరుఁడు వీరికి పుత్త్రుఁడై యవతరించి యింతసులభుఁ డగుటవలన వారొందిన యానందము వర్ణింపశక్యము గాకుండెను.

శ్లో. ప్రభాతే గోకులే నందగేహే గోకులవాసినః,
ఆవిర్భావం హరే శ్శ్రుత్వా వివిశు ర్నందమందిరమ్. 7

మఱునాఁ డెల్లవారఁగనె యీశుభవార్తను విన్న యాయూరివారందఱును పరమోత్సాహముతో నానందునిగృహంబునకు విచ్చేసిరి.

౮. అవతీర్ణే భగవతి గోకులభూమిభాగే తత్రత్యచందనమందారనాగపున్నాగచంపకాశోకపనసరసాలప్రముఖాః కుసుమఫలసంపదోదిన్యసౌగంధగంధితదిఙ్మండలాః విగళితమాధ్వీఝరీసంచరన్మత్తమధుప్రతఝుంకారాలంకారరమణీయ కుసుమఫలభారానతశాఖాభిః అవనీగతాభిః అత్యంతభక్తినమ్రా ఇవ భగవతో వాసుదేవస్య సాష్టాంగలక్షణం ప్రణామంకుర్వాణాః తత్రత్యమాధవీజాజిమల్లికాదిలతాః సంతతమందపవనస్పందనవిగళితకుసుమభారైః అవతీర్ణస్య శ్రీభగవతో నారాయణస్య పరమప్రేమలక్షణంభక్తిమాతన్వంత్యః పుష్పాంజలింసమర్పయంత్య ఇవ స్వకీయప్రార్థనయా సురభూసురకార్యార్థం క్షీరమహోదధేః గోకుల మవతీర్ణస్య శ్రీనివాసస్య సంతోషా యాంతరానీతక్షీరసాగరపయోధరాధరేయం

అసంఖ్యాతగోసూపధ రేతి సాధుభి రుత్ప్రేక్షితా గావః ఖగ
మృగనారీనరాదయః సర్వే చ జనాఃసంప్రాప్తస్వస్వసంపదో
బభూవుః. 8

జగన్మంగళ మగు భగవదవతారంబున భూమిభాగమున నెనసముఁజూచి
నను సకలవిగవృక్షంబులును చిగిర్చి పుష్పించియుండె. పుష్పపరిమళంబులు
దిగంతరంబులు నిండమకరందపానమత్తములగుతుమ్మెదల మొత్తములు ఝుంకార
నినాదంబులు సేయుచుండె. ఫలభారితములై ధరణికి వంగినవృక్షములు భగవం
తునికి సాష్టాంగనమస్కారములు గావించుచున్నట్లుండెను. జాతీమల్లికాది
పుష్పలతలు మందమారుతమునఁ జీపించుచుఁ బుష్పంబుల రాల్చుచుఁ భగవం
తుని భక్తితోఁ బూజ సేయుచున్నట్లుండెను. సురభూసురకార్యార్థము భగవం
తుఁ డవతరింపఁగా భగవన్నివాసమగు క్షీరాబ్ధిమధ్యభూమియే వచ్చి నానావిధ
ములుగ నవతరించెనదో యనునట్లు గోవులు సకలసంపదలవిలసిల్లుచుండెను.
సకలజనంబులును, మృగపక్ష్యాది నానావిధజంతునివహంబులును సకలశుభంబుల
నొంది పరమానందభరితులై విలసిల్లుచుండిరి.

శ్లో. అన్యోన్యం వ్రజనార్యో నందస్యాంతఃపురే శిశుం దృష్ట్వా,
ఇతి జగు రాపిన్యాఖ్యాతం లక్షణత స్సద్ధ వైష్ణవం తేజః. 9

గోపికలు యశోదానందనుని గాంచి సాక్షాత్ శ్రీమన్నారాయణుఁ
డని భావించి యొండొరులు సూచికొని యీవిధంబుగఁ గానంబులు సేసిరి.

3. కాంభోదీరాగము - ఆదితాళము.

ప. శ్రీపతి మిహానందగోపగృహే పర
అ. మాగత మాకలయే - అయే సఖి - ఆగత మాకలయే
1. పరమపురుషచిహ్నాం భద్రద మనధారయ
పద్మాంకుశాది రేఖం - అయే సఖి - పద్మాంకుశాది రేఖం

పరిపూర్ణభావం ప్రకటీకరోతి దివ్య
పాణిపదాబ్జగతం భజదార్తిహర మమోఘం

2. పశ్య పశ్యాధునా పాదపబృందాని
విశ్వస్య మే వచనం - అయే సఖి - విశ్వస్య మే వచనం
భృశ మివ భూమహా దిశిదిశి సఫలాని
భవ్యసుగంధికుసుమై రతినిబిడాని జాయంతే

3. అరవిందలోచనే ఆవిర్భవతి జగ
దతితరా మిహ రమతే - అయే సఖి - అతితరా మిహ రమతే
నిరుపమానందనిత్యబోధస్వరూపం
పర మనుగీత మిదం నారాయణతీర్థయతినా.

ప-అ.-1. ఓసఖీ! యీనందునియింట నుదయించిన యీబాలుఁడు సామాన్యమనుష్యబాలుఁడు గాఁడు సుమా! ఏమనుకొంటివో ఇతఁడు శ్రీమన్నారాయణుఁడు. ఈయశోదానందులభాగ్యమువలన నిట నవతరించినవాఁడు. ఇటు చూడుము. ఇతనిహస్తపాదముల దివ్యమంగళములగుపద్మరేఖలును శంఖచక్రాదిరేఖలు వెలయుచున్నవి. ఇతనిపాదసేవ సేయువారికి కష్టము లన్నియుఁ బాసి పోవును. సకలసుఖములును గలుగును.

2. మఱియు నీతని యుదయమున వృక్షములు మొదలగునవి యెంత పెంపునొందియున్నవి. చిగిరించి పుష్పించి ఫలించి యున్నవి. యీశుభలక్షణములచేతనే యీశిశువు లోకము ననుగ్రహింపనచ్చిన పరమపురుషుఁడని నిశ్చయింపవలయును.

3. ఇతఁడు పుండరీకాక్షుఁడు, కావుననే లోకమంతయు శాంతమై నిరుపమానందమై నిత్యమంగళమై వెలయుచున్నది. ఇట్లు సత్యజ్ఞానానంద స్వరూప మగుభగవన్మహిమను శ్రీనారాయణతీర్థముని గానము చేసెను.

శ్లో. కరిష్యామ శ్శిశో రస్య మంగళాచరణం వయం,
స్మరిష్యామః పరం దైవం లక్ష్మీనారాయణం ముదా. 10

సఖులారా! మన మీశిశువునకు మంగళాశాసనము జేయుదము. ఇతని శ్రీలక్ష్మీనారాయణుని పరమపురుషుని సంతోషముతోఁ దలంచిపాడుదము.

౮. కేదారగౌళరాగము - ఆదితాళము.

ప. కలయ కల్యాణాని — నారాయణ
అ. బలభద్రావరజాయ — నారాయణ
1. సరసిజనయనాయ — సకలలోకహితాయ
నరలోకసంభవాయ — నారాయణ
శరదిందువదనాయ — శతమన్మథసమాయ
నిరవధికరుణాయ — నారాయణ
2. నందగోపసుతాయ — నగరాజధీరాయ
సుందరచరణాయ — నారాయణ
ఇందిరామందిరాయ — ఈప్సితఫలదాయ
చందనాదిగంధితాయ — నారాయణ
3. గురుతరకరుణాయ — గోకులభూషణాయ
పరిజనపాలనాయ — నారాయణ
నిరుపమసుందరాయ — నీలమేఘనిభాయ
పరపురుషలక్షణాయ — నారాయణ
4. నవపల్లవకరాయ — నవమణిభూషితాయ
కవిజననాయకాయ — నారాయణ
అవనీవల్లభాయ — ఆశ్రితవత్సలాయ
శివనారాయణతీర్థ — సంసేవితాయ

ప-అ. శ్రీమన్నారాయణా! స్వామీ! నీకు శుభం బగుగాక. బలరామునికిఁ దమ్ముఁడ వైనభాగ్యశాలీ! నీకు మంగళము.

1. తామరలఁబోలుకన్నులచే సకలజగంబులఁ గటాక్షించుచు లీలామానుషరూపము ధరించినతండ్రీ! నీకుఁ గల్యాణము. నూర్గురుచంద్రులకాంతియు నూర్వురుమన్మథులచక్కఁదనమును గల్గి మామీఁదికరుణతో నిట నవతరించిన బాలగోపాలా! నీకు భద్రములు.

2. నందగోపకుమారుఁడవై నగరాజధీరుఁడవై సుందరములగుపాదారవిందములుగలవాఁడవై సురమునిగణసేవితుఁడవై చందనాలంకృత వక్షస్థలమున నిందిరాదేవి నెలకొని యుండఁగ ఆశ్రయించినవారలడిగిన వరములనిచ్చుచుండువరదా! నీకు శోభనంబులు.

3. అపారకరుణగలవాఁడవై యీగోపాలకులను అలంకరింపఁగా సర్వలోకాతీత సౌందర్యముతో నీలమేఘశ్యామలవిగ్రహముతో నీపరమపురుష దివ్యలక్షణములతో నలరించిన శ్రీనివాసా! నీకు శ్రేయంబులు.

4. చిగురుటాకులంబోలు నీచేతులయందంబునకుఁ దగినట్టుల నీరత్నభూషణములు నీకే తగును. విద్వాంసులు నిన్నాశ్రయించియే ప్రకాశింతురు. భూదేవి ననుగ్రహింపను ఆశ్రితులసంరక్షింపను నవతరించి శివనారాయణతీర్థునిచే సేవింపఁబడు మహానుభావా! నీకు జయమగు గావుత.

౫. ఇత్యేవం గోకులపురవరనార్యః వాసుదేవ మశేషజగతామాదికర్తారం నారాయణ మవతీర్ణ మజానన్త్యః విష్ణుమాయావిమోహితాః మానుషశిశు మివ మత్వా తస్యాయురారోగ్యైశ్వర్యాభివృద్ధయే కృతస్వస్త్యయనాః తత్తోఽన్య మివ నారాయణం ప్రార్థయామాసుః. ప్రాగేవ వాసుదేవ సంకర్షణాఖ్యో రోహిణేయో గోపీభి స్సంవర్ధిత స్తత్ర విహరతిస్మ. 11

ఇట్లు గోపికలు భగవన్మాయామోహితలై ఆభూదేవిని సకలజగత్కర్తయగు శ్రీమన్నారాయణుఁ డనుకొని అతనికి నాయురారోగ్యైశ్వర్యంబులు గలుగవలయు నని భగవంతుని ప్రార్థించుచుండిరి. అంతకు ముందే రోహిణీదేవియం దుదయించిన బలరాముఁడును నచట విహరించుచుండె.

—— గర్గాచార్యుఁడు బాలురకు నామకరణము సేయుట. ——

అథ గర్గాచార్యాగమనమ్.—

౫. దరువు-మధ్యమావతీరాగము-ఆదితాళము.

నిర్గతమోహతిమిరో నిర్మలమానసో నిత్యం
స్వర్గాపవర్గాధికారీ గర్గాచార్యో విరాజతే

గ. గర్గో౽పి నిర్గతమోహతిమిరపటలో దివ్యదృష్టి స్తయోర్బల
భద్రకృష్ణనామనీ నందేన కిల కారయామాస. 12

అజ్ఞానాంధకారమును దప్పించుకొన్నవాఁడును, పరిశుద్ధమైన మనస్సు గలవాఁడును, స్వర్గమును మోక్షమును జెందఁగలవాఁడును, దివ్యజ్ఞానసంపన్నుఁడు నగుగర్గమహర్షి నందునియింటికి వచ్చి బలరామకృష్ణులనుపేరును దెలిసికొని వారికి జాతకర్మనామకరణాదిసంస్కారంబులఁ జేయించెను.

శ్లో. కంసేన ప్రేరితా కాచి త్పూతనా శిశుఘాతినీ,
కృష్ణం స్తనంధయం మత్వా తస్మై స్తన్యవిషం దదౌ. 13
తద్భావం సర్వవిద్ జ్ఞాత్వా స్తన్యపానమిషేణ తామ్,
జఘాన సా పత ద్భూమౌ పర్వ్యయం త్వాసురీం తనుమ్. 14
తతో దృష్ట్వా జగన్నాథం గోపబాల మివ స్థితమ్,
చక్రు స్స్వస్త్యయనం తస్య గోపగోప్యో౽పి తం జగుః.

కంసుఁడు పంపినపూతన యనునొకరాక్షసి స్తనములయందు విషము నిడుకొని సుందరమైనకామరూపమున సంచరించుచు చూచినబిడ్డలకు స్తన్యము నొసంగి యాబిడ్డల నెల్లఁ జంపుచున్నదై నందగృహంబునకు వచ్చె. ఆసంగతి నాకపటబాలుం డెఱిఁగి దానిస్తన్యముఁ ద్రావఁ బోయి ప్రాణములఁ బీల్చెను. అంత నారక్కసినిజరూపముతో మృతినొంది నేలంగూలెను. దానిఁ జూచి గోపకులును గోపికలును భయపడినవారై, బాలునికి మంగళములు గలుగుటకై భగవంతుని ప్రార్థించుచుండిరి.

౬. నాదనామక్రియారాగము-జంపెతాళము.

ప. మంగళాని తనోతు మధుసూదన స్సదా
గంగాధరోఽపి తన సాపి గంగా

అ. శృంగారవారిధే శ్రీవత్సకౌస్తుభా
లంకార శిశుభావ భయవిభంగ

1. అస్తు తే భద్ర మిహ దు స్తరభవాంభోధి
వి స్తరభయాపహార వస్తుసుఖద
కస్తూరికాతిలకవి స్తీర్ణఫాల జగ
ద స్తితాపాదక సదా స్తరహిత

2. అక్షీణసంప దిహ రక్షతు ధ రేయ మథ
శిక్షతు హరి స్తన విపక్షనిచయం
దక్షిణామూ ర్తి రపి దాక్షిణ్య మానహాతు
వీక్షతాం త్వాం సకలసాక్షీ సదయం

3. దుర్గాణి వారయతు దుర్గా సరస్వతీ తే
భర్గోఽపి భర్జయతు పాపవర్గం
సర్గాదిసకలసంసర్గసాధనే మిహ
మార్గ స్సదాఽవతు త వాపవర్గం

4. పరిపూర్ణబోధరస పరిపంథిహార సరస
నిరవధికసంపదం దిశతు భూమా
విరచిత మిదంతు శివనారాయణానంద
తీర్థేసపరమపురుషార్థ ఫలినా

ప-అ. మధు యనురాక్షసుని సంహరించి లోకహితము చేసిననారాయ ణుఁడు నీకు మంగళంబుల నొసంగుఁగాత. మఱియు సర్వలోకపావనియైన గంగయు, ఆగంగను ధరించినశివుఁడును. నీకు శివంబు లొసంగుదురుగావుత.

సౌందర్యమునకు సముద్రుఁడ వై శ్రీవత్సకౌస్తుభాలంకారుఁడ వై భయము నొందక బాల్యమున వర్ధిల్లుదువు గాత.

1. దాటరానిసంసారసాగరమువలనిభయమును దీర్చునట్టిపరమపురుషుఁడు నీకు సుఖమునిచ్చును గాత! నిగనిగలాడు కస్తూరిబొట్టు నెమ్మోమున నందము వహింప జగంబులకు సుఖంబు గలుగఁజేయుచు నెల్లకాలమును పుడమి నేలుచుండుమా!

2. ఈభూమి సకలసంపదలుగలిగి నినుఁ గాపాడుఁ గాత! శ్రీహరి యెప్పుడును నీశత్రుల నడుచుఁ గాత! దక్షిణామూర్తి నీయెడ కృపఁ జూచుఁ గాత! సర్వలోకసాక్షి యగుసూర్యుఁడు దయతోనినుఁ గాచుఁ గాత.

3. దుర్గాదేవియు సరస్వతీదేవియు అసాధ్యకార్యముల సాధింతురు గాత! శివుఁడు నీపాపమును భంజించు గాత! ధర్మము నిన్ను సకలకార్యముల రక్షించుఁ గాత!

4. సర్వవ్యాపకుఁ డైనభగవంతుఁడు నీకుఁ బరిపూర్ణజ్ఞానము నొసంగు గాత! సకలవిఘ్నముల నివారించు గాత! ఇట్లిది శివనారాయణానందతీర్థుఁడు పరమపురుషార్థమును నుతియించెను.

గ. సా ఖలు నందగోపమహిషీ యశోదాఖ్యా సకలలోకాధార
మనాధార మపరిమితమహిమాన మ ప్యాత్తమహిమాన
మవకల్ప్య స్వాంక మారోప్య విద్యుత్పుంజమధ్యాభివ్యక్త
నూతనజలధరవద్విద్యోతమానం శ్రీకృష్ణం కరకమలాభ్యాం
ముఖాభిమర్శనం కృత్వా భూతితిలకకరణాదినా వ్యాశీర్భి
స్సంవర్ధయామాస. **16**

నందగోపునిసతీమణి యగు నాయశోద సకలలోకాధారుఁ డయినను నాధారములేనివానిగను, అపరిమితమహిమగలవాఁ డైనను మహిమలేనివానిగను బాలునిఁ దలంచుకొనినదై తొడమీఁద నిడుకొని మెఱుపుదీఁగెల వెలయు నూతనమేఘంబుభాతి నానావిధరత్నాభరణంబుల భూషితుఁ డగునా

బాలకునికిఁ బూర్వోక్తములయిన మంత్రంబుల నుడువుచుఁ గరంబున నభిమంత్రించుచు నత్యంబు రక్ష యిడి మంగళాశాసనంబుఁ జేసెను.

శ్లో. నిహతే శకటే పద్భ్యాం తృణావర్తే చ మర్దితే,
కృష్ణేన విష్ణునా సోఽయం స్వస్థః క్రీడతి బాలవత్. 17

గ. అథ జానుచరాభ్యాం రామకృష్ణాభ్యాం సహ యశోదాయా
ఆగమనం గీయతే.— 18

అంత నొకప్పు డొక రాక్షసుఁడువచ్చి నందునియింటఁ బెట్టియున్న బండి యందుఁ జేరి యటశయనించి యున్న బాలగోపాలునిమీఁదికిఁ దొర్లగా దానా మేటిబాలకుండు బండిం గూలఁదన్నె. వేఱొకసమయమున సుడిగాలిరూపము తోవచ్చి తృణావర్తుం డనునొకరక్కసుండు తన్నాకసంబునకుఁ గొనిపోవఁగా వానికంఠముం బిగియఁబట్టి నేలపయిం బడఁద్రోచి సంహరించెను. ఇట్లు శత్రుసంహారం బొనర్చి యానందనందనుండు తానునారాయణుం డయ్యును సామాన్యబాలకునివలె బహువిధము లగునాటల నాడుకొనుచు సుఖముగఁ గాలముఁ గడపుచుండెను.

౭. ద్విజావంతీరాగము - ఆదితాళము.

నందగేహినీ మందగామినీ
సుందరాననా యశోదా సురమోహినీ
నందితామరీ నీలకబరీ మందం
మంద హాసయాతి మధురభాషిణీ
లోకనాయకం యోగితారకం
బాలక మథ యాతి భగవంతం కృష్ణం
అంబుజాననం అబ్జలోచనం
కంబువర్ణమపి శ్రీ రామనామకాసం

తర్వాత గొంతకాలమునకు లోకేశ్వరుఁడును, భక్తు లగువారల నుద్ధరించువాఁడును, భగవంతుఁ డగు శ్రీకృష్ణుఁడు వ్రోగాడ నారంభించెను. కమలముల వంటి విశాలము లగు నేత్రములతో పద్మసన్నిభ మగుముఖముతో శంఖమువలె నతిశుభ్ర మగుశరీరకాంతితో సర్వజనులకు వానందమును గలిఁగింపుచు, బలభద్రుఁడు కూడ తనతమ్మునితోఁ జేరి విహరింపుచుండెను. అతిసుందరము గు ముఖమును, నల్లనితలవెంద్రుకలును గల్గి తనసౌందర్యముచే దేవతలను సహితము మోహింపఁజేయఁగలయానందపత్ని యగుయశోదయును, మధురము లగు వాక్యములతో నీక్రిందివిధముగా నుపలాలనముఁ జేయుచు తనపుత్త్రుల మంద గమనముతో ననుసరింపుచుండెను.

అథ యశోదా సుత స్తవాహ.—

ద్వి. సకలలోకాధార సచ్చిదాకార
ప్రకటితాగమజాల సద్భావిలోల
అగణితగుణగ్రామ ఆత్మాభిరామ
మృగమదాంకతఫాల మిత్రానుకూల
ఖగరాజవాహాని గతభవమోహ
నగరాజవరధీర నానావిహార
వికచవారిజనేత్ర విస్ఫురద్గాత్ర
శకలితాసురజాల శాంత్యేకమూల
భగవ స్భయాపహార భక్తమందార
నిగమశీర్షారామ నిత్యాప్తకామ
సకలసన్నుతగుణ సాధుసంత్రాణ
మకరధ్వజాకార మంజుళహార
కలితకౌస్తుభశోభ కాలమేఘాభ
బలభద్రకృతఖేల బాలగోపాల
మదనగోపాల సత్ మానితశీల

ముద మేహి దేహి సుత మునిబృందవంద్య.
సారసాక్ష ముకుంద సచ్చిదానంద
ధీరనారాయణ తీర్థసుగీత

సకలలోకములకు నాధారభూతుఁడ వై, సత్యము, జ్ఞానము, ఆనందము అనునవియే స్వరూపముగాఁ గలవాఁడవై, నిశ్శ్వాసమువలన వేదములనుఁ బుట్టించినవాఁడవై, సకల కల్యాణగుణములకు నాశ్రయుఁడవై, సర్వపదార్థ ములకంటె నధికముగ నందఱచేతను బ్రేమింపఁబడువాఁడవై, భక్తజనులకు రక్షకుఁడవై, సంసారముతోడను, రాగద్వేషములతోడను, సంబంధ మేమి యును లేనివాఁడవై, రాక్షసులను శిక్షించి సకలలోకములకును శాంతినిఁ గల్గించుమహాత్ముండ వై, వేదాంతవేద్యుండ వై, సమస్తమునిజనముచేతను. స్తో త్రము చేయఁబడుచు వక్షస్థలమునందు గౌస్తుభమణి ప్రకాశించుచుండ లక్ష్మీ దేవితోఁ గూడి వైకుంఠమున విహరించుచుండియును, సజ్జనుల రక్షించి దుష్టులవలన జనించినభయములను నివారించుటకై యీలోకమున గోపాల బాలుండ వై జనించితివి. ఓ భగవంతుడా! మేఘమువలె నీలవర్ణ మై ప్రకా శించుదేహముతోను, మన్మథునిమించు సౌందర్యముతోను, కస్తూరీతిలకముచే నొప్పు ముద్దుమొగముతోను, సకలలోకములకు నానందమును గలిగించుచు న్నావు. నీదివ్యగుణముల నెల్లరును గొనియాడుచున్నారు. అయ్యా! బలభద్రు నితోఁ గూడి యొక్కమా ఱిటు రమ్ము. నాకు సంతసమును గలిగింపుము. గరుడవాహనుండ వగు శ్రీమన్నారాయణుండ వనియు, హిమవత్పర్వతమువలె నితరులచేఁ దిరస్కరింపరాని ధైర్యముగలవాఁడ వనియుఁ, బుండరీకాక్షుండ వనియు నారాయణతీర్థుం డనుభక్తుఁడు నిన్ను వినుతించుచున్నాఁడు.

శ్లో. జానుభ్యాం పాణిపద్మాభ్యాం వ్రజంతం నందనందనం,
ఆనరిదయంత మబలా స్సబలం పరమం జగుః. 19

ఇట్లు పరమాత్ముఁ డగు శ్రీకృష్ణుఁడు బలభద్రసహితుఁడై యెల్లరకు నానందమును గలిగింపుచు దోగాడుచుండుటం జూచి గోపిక లందఱు నిట్లు పాడిరి.

౮. మోహన (సవరోజ్) రాగము - చాపుతాళము.

ప. మాధవ మాధవ కృష్ణ — మంగళాలయ శ్రీకృష్ణ
అ. సాధకఫలద కృష్ణ — సబల శ్రీకృష్ణ
1 నందనందన ముకుంద — సుందరముఖారవింద
నందితగోపికాబృంద — నతజనానంద
ఇందిరాహృదయానంద — ఇందువదన గోవింద
మందరధర సునంద — వంద్య సానంద
2. దివ్యకస్తూరితిలక — దీనజన పరిపాలక
భవ్యయోగిభయవారక — భక్తోద్ధారక
అవ్యయభూతిదాయక — అగణితలోకనాయక
నవ్యనవనీతరసిక — నందబాలక
3. చారునూపురకోమల — చరణ బాలచాపల
సరససద్గుణజాల — సంగీతలోల
నీరదనీల నిర్మల — నిత్యశుద్ధాగమమూల
నారాయణతీర్థపాల — నతజనాలోల

ప. ఓ శ్రీకృష్ణా! నీవే నారాయణుండవు. జగమునకు సకలశుభములను గలిగించువాఁడవు.

అ. సర్వకాలములయందును బలభద్రునితోఁ గూడి ధ్యానించువారలకుఁ గోరికఫలముల నొసంగువాఁడవు.

1. లక్ష్మీదేవికి నానందమును గలిగించుపరమపురుషుండ వయ్యును, ఉపనిషత్తులచే నుతింపఁబడుచున్నవాఁడ వయ్యును విలాసముగా నందునికిఁ బుత్త్రుఁడవై భూమియందు జన్మించి పూర్ణచంద్రునివంటి సుందరమగుముఖ

ముచే మనోహరుండవై గోపికల కానందమును గల్గించు చున్నావనియు, నిన్ను సేవించుభక్తులకు దుఃఖ మెన్నటికిని లేదనియు, సనకసనందనాదులు నినుం గొనియాడుచున్నారు.

2. భక్తియోగముచేతఁగాని, జ్ఞానయోగముచేతఁగాని నిన్ను సేవించు వారల నుద్ధరించువాఁడవు, దీనులై శరణుఁజొచ్చినవారిని భయముఁ దీర్చి యపరిమిత మగునైశ్వర్యమును నిచ్చి రక్షించువాడవు. ఓసర్వలోకేశ్వరా! యిట్టివాఁడ వయ్యును మాభాగ్యయశమున నందునకు తనయుండవై కస్తూరీతిలక మొదలగు నలంకారములచే మిగుల మనోహరుండవై మాచేతినుండి వెన్నముద్దల నందికొని భక్షించుచు నీగోకులమునందు క్రీడించుచున్నావు.

3. నారాయణతీర్థసంరక్షకా! పురుషోత్తమా! నీవు వేదాంతవేద్యము నిత్యశుద్ధమునగు పరబ్రహ్మంబయ్యును. భక్తపరాధీనుఁడ వగుటచే మనుష్యబాలభావము నంగీకరించి కాలియందెలు గల్లుగల్లుమనుచుండ మాసంగీతములవినుటకై యిటునటు దిరుగుచు మమ్మానందింపఁ జేయుచున్నాఁడవు.

శ్లో. ఇత స్తత స్సంచరంతం జగన్మోహనవిగ్రహం,
కరాభ్యా మథ జానుభ్యాం లాలయంతి వ్రజాంగనాః. 20

ఇట్లు జగన్మోహనాకారుఁ డగుశ్రీకృష్ణుఁడు దోఁగాడుచు గోకులము నం దంతటను సంచరించుచుండ గోపాంగన లబ్బాలు నశేషవిధముల లాలించుచుండిరి.

౮. యదుకులకాంభోదీ రాగము - ఆదితాళము.

ప. ఏహి ముదం దేహి శ్రీ కృష్ణ కృష్ణ
పాహి గో పాల బాల కృష్ణ కృష్ణ
1. నందగోప నందన శ్రీ కృష్ణ కృష్ణ-యదు
నందన భక్తచందన కృష్ణ కృష్ణ

2. కలభగతిం	దర్శయ శ్రీ	కృష్ణ కృష్ణ - తవ
కర్ణా	చలయ శ్రీ	కృష్ణ కృష్ణ
3. ధావ ధావ	మాధవ శ్రీ	కృష్ణ కృష్ణ - నవ్య
నవనీత	మాహార శ్రీ	కృష్ణ కృష్ణ
4. విక్రమబలం	దర్శయ శ్రీ	కృష్ణ కృష్ణ - విధి
శక్రాది	సన్నుత శ్రీ	కృష్ణ కృష్ణ
5. భవ్యనట	నం కురు శ్రీ	కృష్ణ కృష్ణ - బల
భద్రస	హోదర శ్రీ	కృష్ణ కృష్ణ
6. చంచలమణి	కుండల శ్రీ	కృష్ణ కృష్ణ - చారు
చంపకనాసా	మౌక్తిక శ్రీ	కృష్ణ కృష్ణ
7. కుంకుమపం	కిలదేహ శ్రీ	కృష్ణ కృష్ణ - భక్త
శంకర	చరణ శ్రీ	కృష్ణ కృష్ణ
8. సాధు సాధు	కృత మిహ	కృష్ణ కృష్ణ - లోక
నాధక	హితాయ శ్రీ	కృష్ణ కృష్ణ
9. నారదాది	మునిగేయ	కృష్ణకృష్ణ - శివ
నారాయణ	తీర్థవరద	కృష్ణ కృష్ణ

ప. శ్రీకృష్ణా! ఇటు రమ్ము. ఓగోపాలబాల! నాకానందమును గల్గించి నను రక్షింపుము.

1. నీవు భక్తుల కానందము గల్గించుటకై యాదువంశమునఁ బుట్టియు నందునిభాగ్యమున నిటకు వచ్చితివి. (ఇది యథార్థము నూహించిన గోపిక యొక్క వాక్య మని చెప్పవలసియున్నది.)

2. ఓకృష్ణా! యేనుఁగుగున్న నడచినట్లు మఱియొకమాఱు నడచి చూపుము. నీచెవుల నింకొకమాఱు కదలింపుము.

3. ఇదిగో! నాతోఁగూడఁ బరుగిడుము. అచ్చట వెన్న ముద్దయున్నది.

చానిం దీసికొనుము. (దాని నిటకు దెమ్ము అని చెప్పుట అంత యుక్తముగా నుండదు.)

4. దేవతలందఱును నిన్ను స్తోత్రము చేయుచున్నారు. నాపై నీబలమును జూపుము.

5. బలభద్రునితో గూడి యొక్కమాఱు నృత్యము సేయుము.

6. నీవాఁడు నప్పుడు రత్నకుండలములును, ముక్కునందుముత్యమును కదలుచుండుటచే వానికాంతికి ముఖ మెల్లను మిగులఁ బ్రకాశించుచున్నది.

7. కుంకుమపువ్వు గలపినచందనముతో నతిమనోహరమైయొప్పునీమూర్తిని ధ్యానించుచు, నీపాదముల నాశ్రయించువారికి దుఃఖ మెన్నఁడును లేదు.

8. శ్రీకృష్ణా! నీవు చేసినపని మిగుల బాగుగ నున్నది. సజ్జనుల కానందము (హితము) గల్గించుటయే కదా! నీపని.

9. నీవు నారాయణతీర్థుని మిగుల కరుణతో జూచుచుందువు. నారదాదిమహామునులందఱు నెల్లప్పుడును నినుఁ గూర్చియే గానముఁ జేయుచుందురు.

శ్లో. విన్యస్యైకం భువి భువనభృత్పాద మేకం చ హస్తం
మాత్రా చానుప్రణిహిత మథ స్వాదు హైయఙ్గవీనం,
హస్తే గృహ్ణ న్సకలజగతాం సారభోక్తా ఽహ మాత్మే
త్యాచక్షాణో విహరతి జగన్మోహనో నందసూనుః. 21

సకలజగంబులను బోషించు నారాయణుండయ్యును, జగన్మోహనాకారముతో నందపుత్రుఁడై యవతరించియున్న యాశ్రీకృష్ణుఁడు బహువిధములగు బాలక్రీడలచే సజ్జనులకు నానందమును గలిగింపుచు సంచరింపుచుండెను. తనతల్లి యగుయశోద అప్పుడే వెన్నను దీసి దాని నొకపాత్రమునం దుంచి క్రిందఁ బెట్టఁగానె యాకృష్ణుఁడు దూరమునందున్నను నతి వేగముగాఁ దోఁగాడుచు వచ్చి యొకపాదమును నొకచేతిని భూమిపై నూది రెండవచేతితో నా

పాత్రమును దీసికొని దానిలోనివెన్నను భక్షించుచుండును. దీనిం జూడ నేను పరమాత్మస్వరూపుఁడను. సకలలోకములలోని సారాంశముల ననుభవించువాఁడను అని యంవతికిని బ్రకటించుచున్న ట్లుండెను.

౧. తథావిధ మిహాగోపరమణీచిత్తమత్తమాతంగమహనీయాలానభూతం శ్రీకృష్ణం నందగోపమహిషీ స్వసుతమివలాలయంతీద మాహ. 22

ఇట్లు బహువిధములఁ గ్రీడింపుచు గోపికాహృదయంబు లనియెడు మదగజంబులకుఁ గట్టుకంబమై యున్నయన్నారాయణుని దనపుత్రుండ కా భావించి యుపలాలనంబు సేయుచు నయ్యశోద యి ట్లనియె.

౧౦. ఆనందభైరవి (తోడీ) రాగము - చాపు (ఆది) తాళము.

ప. ఏహి ముదం మమ దేహి-జగన్మోహనకృష్ణ మాం పాహి

అ. ఏహి సమాహితదీనజనావన మోహరహితమునిముక్తివితరణ

1. కమనీయకౌస్తుభ శోభ-కర కలితనవనీత ఘనాభ
సముదితగోకులకలభ-సర్వ సహమానయతివర్యసులభ
అమరేంద్రవల్లభ అసురసుదుర్లభ-విమతమదవిభఙ్గవీరపద్మనాభ

2. చరణజానుకరైరలంతే-బహు సంచరణేన గోపాల
కరధృతనవనీతకబళం-తవ కర్దమంమాకురువిమలం[రణ
పరిపూర్ణనిజకామపాతకగణభీమవరనూపురాభరణ వసుధాభ

3. కంకణకేయూరభూష-కనక కింకిణీకృతబహుఘోష
కుంకుమపంకిలవేష-కుటిల కుంతళగోకులభూష [ష
కింకరహితకరకీర్తిసుధాకర మంగళకరనారాయణతీర్థతో

ప. ఓజగన్మోహనాకారా! కృష్ణా! రమ్ము. సంతోషమును గల్గించి నన్నురక్షింపుము.

అ. శరణాగతు లగుదీనుల గాపాడువాఁడవును అజ్ఞానమునొసలగు

వికారములతో సంబంధము లేనివాఁడవును ధ్యానపరు లగువారికోర్కెల నీడేర్చువాడవు నగు నారాయణా! యిటు రమ్ము.

1. శీతోష్ణాదులను సహించుస్థిరచిత్తము గలయోగులకును, సాత్వికులలో నత్యుత్తము లగుదేవతలకును గాక నితరులకు నగోచరుండ వయ్యును, కౌస్తుభ రత్నముతో నొప్పు విశాలవక్షస్థలముతోఁ బ్రకాశించుమేఘశ్యామలవర్ణుఁడు నగుపద్మనాభుండవయ్యును, దుష్టుల మర్దింప గోపకుంజరుం డవై యిట జన్మించి నవనీతకబళమును హస్తమునందు ధరించి క్రీడింపుచున్నావు.

2. ఓగోపాలా! చాలసేపు దోఁగాడితివి తప్పటడుగులం బెట్టుచుఁ జాలకాలము సంచరించితివి. ఇఁకఁ జాలును. నీచేత నుండు వెన్నముద్ద మిక్కిలి శుభ్రముగా నున్నది. దానిని బురద చేయకుము. భూలోకమున కెల్ల నలంకార మగు నీయాకారము అందెలు మొద లగుసొమ్ములచే మిగులఁ బ్రకాశించు చున్నది. ఆటలమీఁది యాశ హీన లేదా.

3. కంకణములును, భుజకీర్తులును మొద లగుభూషణములు గలవాఁడ వై, కుంకుమపువ్వుతోఁ గూడినచందనము సలఁది నక్రము లగుముంగురులు ముఖముపై వ్రేలుచుండ బంగరు గజ్జెలుగల్లు, గల్లు, మన గోకులమున కలంకార భూతుఁడవై యింతసేపు విహరించితివి. భక్తరక్షకుండవును, మిగుల గీర్తివం తుండవును, లోకములకు సమస్తశుభముల నిచ్చువాఁడవును, నారాయణతీర్థుల గాఁచువాఁడవు నగు నోమహాత్మా! యిటు రమ్ము.

శ్లో. లాలయంతీ యశోదా సా నందస్య మహిషీ సుతం,
చరంతం కర్దమభువి త్వరయా జగృహే హరిమ్. 23

ఇట్లా నందునిభార్య యగు యశోద తనపుత్త్రుఁ డగు శ్రీకృష్ణుఁడు బురద నేలలయందు సంచరింపుచుండఁగా లాలనాపూర్వకము లగుమృదువాక్యము లతో కట్టకడకు తానే యతిత్వరతో సమీపమునకుఁ జని పట్టుకొనెను.

౮. అయం హి పరమాత్మా పరమప్రేమాస్పదతయా పరమానంద ఘనః-స్వభక్తానుగ్రహచికీర్షయా స్వేచ్ఛయా ప్రాప్తగోపబాలకవిగ్రహః - శనైశ్శనైః గోపబాలైస్సహ పద్భ్యామేవ సంచరన్ - అనంతకల్యాణగుణరత్న లీలాకల్లోలాస్పదతయా అత్యంతసౌందర్యరసజలనిధి రపారకరుణాసుధానిధి రిహ జయతి భగవాన్ నందకుమారః. తస్య నవనీతచౌర్యాదిలీలా సక్తస్య సబలస్య చోరశిఖామణేః ఆగమనం గీయతే. 24

లోకమునందుండు సమస్త పదార్థములయందలి ప్రేమకంటె న త్యధిక మగు ప్రేమకు నాధారభూతుఁ డగుటచే పరమానందమయుఁడని చెప్పఁ బడు. ఈపరమాత్ముం డగు శ్రీహరి తనభక్తులఁ గరుణించుటకై స్వేచ్ఛచే గోపాలరూపమును దాల్చియుండెను గదా. ఆభగవంతుఁడు సమస్తకల్యాణ గుణములకు నాశ్రయుం డగుటచే నీమనుష్య బాలరూపమునందుఁగూడ పరిపూర్ణ మగుసౌందర్యముతోడను, లోకోత్తర మగుదయతోడను బ్రకాశించుచు వర్ధిల్లుచుండెను. ఆబాలుఁడు క్రమక్రమముగా దోఁగాడుట మాని, సవయస్కు లగుగోపబాలురతోఁ గూడి నడువ నారంభించెను. కొంచెము నడుచుటకు నేర్చినది మొదలు వెన్న మొదలగువానిని దొంగిలించుటకుఁ గూడ నారంభించెను.

౧౧. ముఖారిరాగము - ఆదితాళము.

ప. కృష్ణం కలయ సఖి సుందరం - బాల
అ. కృష్ణం గతవిషయ తృష్ణం జగత్ప్రభ-
విష్ణుం సురారిగణ జిష్ణుం సదా - బాల
1. నృత్యంత మిహ ముహు రత్యంత మపరిమిత
భృత్యానుకూల మఖిల సత్యం సదా - బాల
2. ధీరం భవజలధి పారం సకలవేద
సారం సమస్తయోగి తారం సదా - బాల

3. శృంగారరసభర సంగీతసాహిత్య
గంగాలహరీఖేల సంగం సదా - బాల

4. రామేణ జగదభి రామేణ బలభద్ర
రామేణ సహావాప్త కామేన సదా - బాల

5. రాధారుణాధర సుధాపం సచ్చిదానంద
రూపం జగత్త్రయ భూపం సదా-బాల

6. దామోదర - మఖిల కామాకరం ఘన
శ్యామాకృతి మసుర భీమం సదా - బాల

7. అర్థం శిథిలీకృతా నర్థం శ్రీనారాయణ
తీర్థపరమపురు షార్థం సదా బాల

ప. ఓచెలీ ! సుందరాకారుఁ డగు నాబాలకృష్ణుని జూడుము.

అ. సకలలోకములకును కారణభూతుఁ డైనను రాక్షసులకు శత్రు వగు శ్రీమన్నారాయణుఁ డయ్యును, విషయములం దిచ్ఛ లేనివాఁ డయ్యును, బాలునివలె నటింపుచున్నాఁడు.

1. ఈ యనిత్యము లగుపదార్థములకంటె నావల సత్యస్వరూపుఁడై యుండువాఁ డయ్యును. భక్తులయందలి పరమానుగ్రహముచే నిచ్చట బాలుఁడై బహువిధములుగా నృత్యము చేయుచున్నాఁడు.

2. ఈతఁడే సంసారసముద్రమున కావలిగట్టు సర్వవేదములకును సారభూతుఁడు, సకలయోగులను సంరక్షించువాఁడు, మిగుల ధైర్యవంతుఁడు.

3. సర్వకాలములయందును శృంగారరసపరిపూర్ణము లగు గానములును, కావ్యములును, పరిశుద్ధము లగు గంగానదీతరంగములవలె నాకృష్ణున కానందమును గలిగించుచుండును.

4. మూఁడులోకములకును మనోహరుండై బలమునం దంతటికంటె నధికుండై ప్రకాశించు బలరామునితోఁ గూడి యీగోపాలుఁ డీదెసకే వచ్చుచున్నాఁడు.

5. మూఁడులోకములకును రక్షకుఁడయ్యును, సత్యజ్ఞానానందస్వరూపుఁడయ్యును. ఆశ్రీకృష్ణుఁడు నేఁడు రాధాలోలుండై యున్నవాఁడు.

6. భక్తులకు సమస్తకామముల నిచ్చువాఁడును, దనుజుల మర్దించువాఁడును, నీలమేఘశ్యామలవర్ణము గలిగినవాఁడు నగు దామోదరుఁడే యీ బాలకృష్ణుఁడు.

7. ఈ శ్రీకృష్ణుఁడే సర్వపురుషార్థములలో నుత్తమపురుషార్థము. ఈతనియనుగ్రహమువలననే యనిష్టము లన్నియును క్షణమాత్రమున దొలఁగి పోవును. ఈబాలకృష్ణుఁడే నారాయణతీర్థులనుఁ బ్రోచువాఁడు.

గ. స ఖలు మహానుభావో లీలయా పరికలితాఖిలాండకోటి
బ్రహ్మాండనాయకో మధుసూదననామా వ్రజపురవరసుందరీ
పరివేష్టితో వశీకృతమహామాయోఽపిమాయాపరవశో బాలక
ఇవ లీలావినోదం దర్శయన్ - కలభగమనకలభాషణకమలే
క్షణమృదుమందహాసాదివిలాసైః నిజపరిజనానానందయన్-
సకలలోకసంరక్షణే జాగరూక స్సన్ స్వీకీయపరబ్రహ్మభావ
మనుసందధానో నందగోపమందిరే నంద సూను రివ
విహరతి స్మ. 25

లీలామాత్రముగా ననేకకోటులగు బ్రహ్మాండముల నిర్మించి వానికీశ్వరుఁడై పాలించుచుండు నామహానుభావుండగు నారాయణుఁ డిట్లు గోపబాలుఁడై గోపాంగనలు తన్నుఁ బరివేష్టించియుండ విహరింపుచు మాయను జయించినవాఁడయ్యును, దానికి లోఁబడినవాఁడునుంబోలెఁ గపట బాలభావంబుఁ బ్రకటించుచు నుండె. మఱియుఁ దనమందగమనములచేతను, మధురము లగుసంభాషణములచేతను, కమలమాలికలఁ దిరస్కరించు చూపులచేతను, మనోహరము లగుమందహాసములచేతను, మఱియు ననేకవిధము లగు వినోదములచేతను, దనపరిజనుల కానందముఁ గల్గించుచుఁ గొంచెమైన నేమరుపాటు లేక లోకరక్షణమును గూర్చి చింతించుచుఁ దనకు స్వాభావసిద్ధ మగు

పరబ్రహ్మత్వమును సర్వకాలములందు ననుసంధానముజేసికొనుచు నందుని యింట సామాన్యబాలునివలె విహరింపుచుండెను.

శ్లో. వ్రజభువినందకుమారే వ్రజబాలకబృందకుముదపూర్ణేన్దౌ,
విహరతి తస్యచరిత్రం వ్రజపురనార్యో జగు ర్యశోదాయై. 26

పూర్ణచంద్రునివలె గోపబాలకుల కానందముఁ గల్గింపుచు నానందనుఁడు వ్రేపల్లెయందు విహరింపుచుండ నాబాలునిదుండగములం గూర్చి గోపికలం దఱు యశోదతో నిట్లనిరి.

౧౨. కేదారగౌళరాగము - అటతాళము.

ప. కలయ యశోదే తవ బాలం ఖలబాలకఖేలనలోలం
1. అపహృతబహుతరనవనీతం అనుపమలీలానటనకృతం
కపటమానుషబాలకచరితం కనకకందుకఖేలననిరతం
2. పథిపథిలుంఠితదధిభాండం పాపతిమిరశతమార్తాండం
అధికబలోద్ధృతజగదండం ఆనందబోధరస మఖండం
3. మల్లబాలకఖేలనచతురం మనసిజకోటిలావణ్యధరం
కల్యాణగుణనవమణినికరం కమనీయకౌస్తుభమణిశేఖరం
4. నవనీతచోరబాలక చరితం నందాదివ్రజపుణ్యతరుఫలితం
ధ్రువపదఫలమేత దతిలలితం భువినారాయణతీర్థయతిఫణితం

ప. ఓ యశోదా! నీపుత్రుని జూడుము. దుర్మార్గు లగుబాలురతోఁ గూడి యాడుకొనుచున్నాఁడు.

1. వెన్న నపరిమితముగా దొంగలించుచున్నాఁడు. వీనివిలాసములను, వీనియద్భుతము లగుకార్యములను జూచిన సామాన్య మనుష్యబాలకుని కార్యములుగాఁ దోఁచుట లేదు. ఎప్పుడు చూచినను బంగరుబంతితో నాడుచుండును.

2. జ్ఞానానందస్వరూపుఁడును, సర్వపరిపూర్ణుఁడును, పాపమను నంధకారమునకు సూర్యునివంటివాఁడును, వరాహరూపమునఁ దనబలముచే నీప్ర

పంచము నుద్ధరించినవాఁడును, నగు నా శ్రీమన్నారాయణుఁడే యీబాలుఁ డని తోఁచుచున్నది. అయినను వీనిదుర్మార్గములను సహింప లేకున్నాము. ఏ వీథియందుఁ గానవచ్చిన పెరుఁగుకుండల నావీథియందే పగులఁగొట్టి యందలి పెరుఁగును ద్రాగుచుండును.

3. మనోహరంబు లగుసద్గుణములతోఁ బాటు కౌస్తుభమణికూడ తనకంఠ మును గల్గింపుచుండ మన్మథుని యట్లు మిగులసుందర మగుతనశరీరము నొచ్చు నని యైనను దలంపక సర్వకాలములయందును జెట్టీలతో కలహముఁ జేయు చుండును.

4. ఈబాలుఁడు జనించుట మనపూర్వపుణ్యపరిపాకమునవలన ననుటకు సందేహము లేదు. అయినను వీఁడిప్పుడు వెన్నదొంగయైనాఁడు. చక్రనిషద ములు గల (లేక ధ్రువపదమను పేరుగల) యీమనోహర మగుగీతను నారా యణతీర్థయతిచే రచియింపఁబడియున్నది.

౫. అయి సఖి యశోదే - తవ తు యశోదాత్వ మన్వర్థయన్ - భగవాన్ గోపబాలపరివేష్టితో - భలభద్రసహాయః - తత్రతత్ర త్రాశక్యసంస్పర్శోన్నతగృహనిబద్ధేషు శిక్యేషు సంచితగోరస గ్రహణోపాయానభిజ్ఞాన్ గోపబాలాన్ ప్రతి - తదుపాయ నిచయమాచారత శ్శిక్షయన్ - ఆరురుక్షూ ని వారూఢ యోగీ - తత్రత్యదధిదుగ్ధనవనీతాదిక మాకంఠ మాపీయా న్యా నపి పాయయన్ - తత్రత్యగోపబాలబిడాలాదిభ్యో నిక్షి పన్ - క్వాపి క్వాపి కరపల్లవకలితవేత్రాదినా విరచితశిక్య భాండవివరా న్నిస్సరంతీ ర్దుగ్ధదధిధారాః - స్వయంపిబ న్నన్యా నపి పాయయన్ - భాండాని చా స్ఫోటయన్ - విశ్వాత్మా నిత్యసిద్ధవిపులతరపరానందరసతృప్తోపి స్వేచ్ఛయా పరిగృహీ తమూర్తిమత్తయా గోరసపరితృప్తః స్వయ మన్యాంశ్చ తర్ప యన్ - ముఖ్యప్రాణ ఇవ వాగాదీ నశ్రాంతో విశ్రాంతిస్థాన

మితరేషాం నిజానుచరై స్సహ సానంద మిహ విహరతి నంద
నూనుః. 27

సఖీ! యశోదా! నీపుత్త్రుఁడు నీపేరును బాగుగ సార్థకము సేయు చున్నాఁడు. (యశోద యనఁగా కీర్తి నిచ్చునది పైవాక్యము విపరీతలక్షణచే జెప్పఁబడినవాక్య మని తెలిసికొనునది. అనఁగా "నీపేరు చెరుపుచున్నాఁడు" అని తాత్పర్యము) గోపబాలకులు తనవెంట నచ్చుచుండ బలభద్రుని తనకు సహాయునిగాఁ గొని యిల్లు యిల్లు దూరుచు నచట నున్న పెరుఁగు పాలు మొదలగువానిని దొంగలించుచున్నాఁడు. యోగసిద్ధుఁ డగుయోగి తనశిష్యులకు యోగసాధనోపాయంబులం బోధించునట్లు, నీపుత్త్రుఁడు పెరుఁగుకుండలు మొదలగువానితో నిండియున్నయుట్లు చేతి కందక యున్నతిముగానుండె నేని వానిని సాధించుటకుఁ దగినయుపాయములఁ బ్రక్క నున్నబాలురకు నేర్పుచుండును. వారును మొట్టమొదట నాయుపాయములను దెలియనివారయ్యు నీకృష్ణునియుపదేశములవలనఁ దెలిసికొని యాపెరుఁగుమొద లగువానిని దొంగలించుచుందురు. ఆకృష్ణుఁడును అచ్చటనున్న పెరుఁగు మొదలగువానిని గంఠమునఁటుకుఁ ద్రావి కూడ నున్నబాలురకు నట్లే త్రాన నిచ్చి కొంచెము మిగిలి యున్న నచ్చటనుండుపిల్లులకు వేయును. కొన్నికొన్నిచోట్లఁ దనచేత నుండు కఱ్ఱతో నుట్టిపైనుండు కుండకు రంధ్రము వైచి దానినుండి కారుపెరుఁగు, పాలు మొదలగువానిధారను దోయిళ్లతో బట్టి కడుపు నిండ త్రావి, పరుల చేతఁ ద్రాగించిపోవునప్పు డాకుండల సంపూర్ణముగ పగులఁగొట్టి పోవును. ఇట్లు నీపుత్త్రుఁడు స్వయముగా నారాయణుండే యైనను, జగన్మయుఁడై పరమానందరసముచేఁ దృప్తి నొందియున్న శుద్ధస్వరూపుఁడే యైనను స్వేచ్ఛచే మనుష్యరూపమును ధరించెను. గావున పాలు, పెరుఁగు మొదలగువానితోనే తృప్తిఁ జెందుచున్నాఁడు. ప్రాణము సర్వేంద్రియములకును దనతోకూడ తృప్తిని గల్గించునట్లు తనయనుచరు లగుగోపబాలకుల కందరకును తనతో సమానముగాఁ దృప్తిఁ గలిగించుచున్నాఁడు. సర్వజనులకును విశ్రామస్థాన మగునాభగవంతుఁడు పైన వర్ణించినవిధముగాఁ గొంతసే పైనను విశ్రుశు

తిం దీసికొనక తన యనుచరులతోఁ గూడి యీగోకులమునందు విహరింపు చున్నాఁడు.

శ్లో. వీథ్యాంవీథ్యాం వ్రజభువి సుఖం సంచరంతం ముకుందం
మధ్యేమధ్యే ఘృతదధిపయః పాయయంతం పిబంతమ్,
బుద్ధ్వాబుద్ధ్వా వహమహ మితి స్వాంత మాభాసయంతం
భూయోభూయః సుత మనునయం త్యాహ చేదం యశోదా.

ఆనారాయణుం డిట్లు గోపబాలురతోఁ గూడి గోకులమునందలివీథుల యందు యథేష్టముగ సంచరింపుచు నడుమ నడుమ నెయ్యి, పెరుఁగు, పాలు మొదలగువానిని తాను భక్షింపుచు తనచుట్టు నున్నబాలురచే భక్షింపఁ జేయుచుఁ గ్రీడించుచుండెను. ప్రతిసంకల్పమునందును "నేను, నేను" అని స్ఫురించుచుండు జ్ఞానస్వరూపుఁ డగునాసర్వసాక్షిని దనపుత్రునిఁ గా భావింపుచు నయ్యశోద యిట్లనియె.

౧౩. కాంభోదీరాగము - చాపుతాళము.

ప. ఆయాహి మాధవ మాధవ- హే కృష్ణ - ఆయాహి

1. సంగవసమయేఽతీతే సవితరి మధ్య మాగతే
మంగళాచారోచితే త్వయి
అంగజసలిలాప్లుతే అధికశ్రమసంయుతే
అంగజ ఖేలనైరలం తే

2. చంద్రమండలసమానచారుదధిఖండఫేన
సాంద్రనవనీతాద్యాహారం
మందిరే మమ గృహాణ మంజునూపురాభరణ
సుందర సుఖయ సాదరం

3. పల్లవా దతికోమలపాదపంకజయుగళ
మల్లికాజాజిసుగంధిత
ఫుల్లపంకేరుహదళభూరినేత్ర సుకపోల
వల్లవీమానసాలంకార

4. ఆలోలమణికుండల అనవద్యమౌక్తికజాల
బాలభావ - ఖేలనలోల
నళినసుందరనాభ నవనీతాహారవిలోభ
నారాయణతీర్థసులభ

ప. శ్రీమన్నారాయణా ! కృష్ణా ! ఇటు రమ్ము.

1. ఓసుందరాకారా ! ప్రాతఃకాలము గడచిపోయినది. సూర్యుఁడా కాశమధ్యమునకు వచ్చియున్నాఁడు. స్నానముఁజేసి అలంకారముల ధరించి వచ్చినవాఁడవయ్యు నిప్పుడు నీశరీరమంతయును చెమ్మట గ్రమ్మి యున్నది. మిగుల నలసియున్నావు. ఇఁక నాటఁజాలింపుము.

2. చంద్రబింబమువలె దెల్లనిపెరుఁగు, మంచివెన్న మొదలగునాహారము లను దీపికొందువు గాని యింటికి రమ్ము. ఓసుందరాకారా ! సమస్తభూషణ ములచే నలంకృతుండవై ప్రీతితో నన్నానందింపఁ జేయుము.

3. చిగురుటాకులకంటె మృదువు లగుపాదములు గలవాఁడవును, మల్లె; జాజి మొదలగుపుష్పములచే నలంకరింపఁబడినవాఁడవును, తామరరేకులవలె విశాలములగు నేత్రములతోను, సుందరము లగుచెక్కుటద్దములతోను, మనో హరమగు నాకారముతో గోపాంగనలచిత్తములహరించు నో బాలకృష్ణా ! యిటురమ్ము.

4. శ్రేష్ఠము లగుముత్యాలహారములు మొదలగుభూషణములను ధరించి కుండలములు చలించుచుండ, వీథులయం దాడుకొనుచున్నావు. వెన్నను తిను టకై యందరియిండ్లకునుఁ బోవుచున్నావు. ఓసుందరాకారా ! పద్మనాభా ! నారాయణతీర్థవరదా ! యిటు రమ్ము.

శ్లో. ఇ త్యేవం ప్రార్థయంతీ సా గోవిందం నందనందనం,
యశసా పూరయం త్యేషా యశోదా సా నయ త్స్వగృహమ్.

అధిక మగుకీర్తి గలయాయశోదపై వర్ణించిన విధముగా పుత్రుఁడగు వాశ్రీకృష్ణునిఁ బ్రతిమాలి యింటికిఁ దీసికొనిపోయెను.

శ్లో. ఆనీయ స్వగృహం బాలం సబలం బాలవత్సలా,
నీలమేఘనిభాకారం యశోదా సమతోషయత్. 30

ఇట్లు బలరామునితోఁగూడ నీలమేఘశ్యాముఁ డగునాకృష్ణుని యింటికిఁ గొని వచ్చి యాహారాదులచేఁ దృప్తి నొందించెను.

యమళార్జున భంజనము.

శ్లో. కదాచిదాద్ధత్యమనంతవీర్యే
హారావిలోక్య ప్రతిమం యశోదా,
బబంధదామ్నాతమశేషబంధు
ములూఖలే బాలవిలాసలోలమ్. 31

ఒకానొకసమయం డా శ్రీకృష్ణుఁ డద్భుత మగుసామర్థ్యముఁ గలవాఁడు గావున, బాలక్రీడలనశేషముగ, నత్యధికముగనుండఁగ మును జేసెను. దానిఁ జూచి యాయశోద సకలలోకములకు బంధు వగుయానారాయణుని ఱోలికిఁ గట్టెను.

శ్లో. ఆకృష్యోలూఖలం తస్మా ద్యమళార్జునమధ్యగః,
బభంజ బలవాన్ కృష్ణ స్తౌ వర్జునతరూ హరిః. 32

ఇట్లు కట్టఁబడినపిదప నాశ్రీకృష్ణుఁ డాఱోలి నీడ్చుచు పార్శ్వమున జంటగా నున్నమద్దులనడుమకుఁ జేరి తనబలముచే వానిఁ గూలఁద్రోచెను.

శ్లో. నారదమునివరశాపా ద్యమళార్జునవృక్షభావమాపన్నౌ,
యక్షసుతౌ సవిచిత్రం దామ్నాబద్ధో ఽప్యమోచయ ద్బంధాత్.

ఇట్లు తాను కట్టఁబడియే యున్నను నారదశాపముచే నంటినటు మద్ది

చెట్లుగా నున్న నలకూబరమణిగ్రీవు లను యక్షకుమారుల విముక్తులం జేసెను. తాను బద్ధుఁ డయ్యును పరులకు ముక్తిఁ గల్గించె ననుట యెంతియాశ్చర్యము.

అథ శాపవిముక్తయో ర్యక్షసుతయో రాగమనం గీయతే. —

౧౮. కాంభోదిరాగము - అటతాళము.

వృక్షభావబంధముక్తౌ కృష్ణేన యక్షసుతా వనురక్తౌ
లక్షితవిషయవిరక్తౌ సతతం లక్ష్మీపతిపాదభక్తౌ
ప్రక్షీణకల్మషభారతయా హరి భక్తిసుధారసగిర ముద్గిరంతౌ

ఇట్లా యక్షకుమారులు కృష్ణునియనుగ్రహమువలన వృక్షరూప మను బంధమునుండి విముక్తులై శ్రీకృష్ణునిపాదములయందు మిగుల భక్తి గలవారై తదితరము లగుశబ్దాదివిషయములఁ గోరక చక్కని వైరాగ్యము గలవారైరి. (విషయానురాగమే వీరలకు శాపము గలుగుటకు కారణము) పాపములన్నియు నశించి పోవుటచే భక్తిరసపూరితములగువాక్యములఁ బలుకుచు నాకృష్ణుని సమ్ముఖమునకు వచ్చిరి.

శ్లో. తం తుష్టువతు రత్యంతసంతుష్టౌ దివ్యసుందరౌ,
కుబేరతనయౌ యక్షౌ దామోదర మరిందమమ్. 34

కుబేరునిపుత్త్రు లగునాయక్షులు తమశాపమోక్షమువలన మిగుల సంతసించి శత్రుసంహారకుఁ డగు (రాక్షసులఁజంపువాఁడు. దేవతలను రక్షించువాఁ డనుట) నాశ్రీకృష్ణుని నిట్లని నుతించిరి.

౧౯. కల్యాణీరాగము - ఆదితాళము.

ప. దామోదర తావక పర భావ మహం సదా జానే
అ. శ్యామధామన్ భూమన్ సామాదిసర్వనిగమభాసం జానే

1. పుండరీకపురమధ్య పురుషభావేనసిద్ధం
చండభానుకోటిప్రకాశం చిద్ఘనాకాశం
పండితపరిభావితం పాపసంఘవివర్జితం
ఖండితమాయావిలాసం కారణమఖండరసం

2. సత్యకామాదిగుణకం సర్వహృదయాభాసకం
నిత్యమంగళనివహం నిర్గతమోహం
ప్రత్యయబాధితశోకం ప్రతిభాతసర్వలోకం
మృత్యుజన్మాదివిరహం సత్యలోకాదిసర్వదేహం

3. కమలాసనాదిగీతం కామయానాదిఫలితం
శ్రీమదశేషవిభవం ధీరానుభావ్యం
సమరసతయా నిత్యం విమలయోగివిదితం
అమరరమ్యశ్రీగోకుల కమనీయగోపాలశరీరం

4. నరకభయవారకం నామరూపనిర్వాహకం
పరిపూర్ణానందదాయకం భక్తతారకం
సురగురుగీతమేకం సూదితాసురనాయకం
వరనారాయణతీర్థ వందితపాదపద్మకం

ప. ఓ శ్రీకృష్ణా! నీవు పరమాత్మరూపుఁడ వగుట నే నెఱుంగుదును.

అ. ఓనీలవర్ణుఁడా! ఋక్సామయజుర్వేదములచేఁ జెప్పఁబడు సర్వవ్యాపకుఁడవు నీవే యని యెఱుంగుదును.

1. దహరాకాశమధ్యమున పురుషరూపముతో నున్నవాఁడవు గాను, కోటిసూర్యసమానకాంతి గలవాఁడవు గాను, చిన్మయాకాశము గాను, ఏపాపములతోను సంబంధములేనివాఁడవు గాను, మాయాశక్తిని జయించినవాఁడవు గాను, సమస్తప్రపంచమునకు కారణభూతుఁడవు గాను, సర్వపరిపూర్ణుఁడవు గాను, ఆత్మజ్ఞానము కలవారలు నిను భావింపుచుందురు.

2. నీవు సత్యకామత్వము (కోరినకోర్కి తత్క్షణమే ఫలించుట) మొదలగు కల్యాణగుణములు కలవాఁడవు, బ్రహ్మాండమే శరీరముగాఁ గలవాఁడవు,

సర్వజనులచిత్తములను బ్రకాశింపఁ జేయుసాక్షివి. సర్వజ్ఞుఁడవు. అజ్ఞానము, జననమరణములు మొదలగువికారములు లేనివాఁడవు, సమస్తమంగళములకును ఆశ్రయభూతుఁడవు, నీస్వరూపమును యథార్థముగఁ దెలిసికొనిన యెడల సంసారదుఃఖము సంపూర్ణముగ విడిచిపోవును.

3. సర్వసంపదలు గలవాఁడవై ధ్యానమొనర్చుభక్తులకు కామగమనము మొదలగునైశ్వర్యముల నొసంగువాఁడ వయ్యు, సర్వపరిపూర్ణుఁడ వగుటచే జ్ఞానులకు సర్వప్రదేశములయందును ప్రత్యక్ష మగుచున్న సర్వవ్యాపకుండ వయ్యును, దేవతలకు బ్రియము నొనర్చుటకై యీగోకులమునందు మనోహర మగు గోపబాలశరీరముతో జనించినవాఁడవనియు, బ్రహ్మగుఁడు నిన్ను నుతించుచుండురు.

4. నరకమువలనిభియమును నివారించువాఁడవనియు, నామరూపాత్మక మగు నీప్రపంచమునంతయు నడపువాఁడ వనియు, లేక యేపేరును జెప్పినను యేరూపమును జూచినను, అంతర్యామి నగు నిన్నే చెప్పినట్లును, చూచి నట్లును నేప్పడు ననియు, భక్తు లగువారికి సంపూర్ణ మగునానందము నొసంగి కాపాడువాఁడ వనియు, నేకస్వరూపుఁడ వనియు, రక్కసులఁ ద్రుంచి లోకమునకు మేలు సేయువాఁడ వనియు, నారాయణర్షులచే సేవింపఁబడిన పాదపద్మములు గలవాఁడ వనియు, దేవగురు వగుబృహస్పతి నిన్నుఁ గీర్తింపుచుండును.

శ్లో. దేవం బ్రహ్మపురాంతస్థం పుండరీకాంతరస్థితం,
చిదాకాశం జగద్బీజం వాసుదేవం త మాశ్రయే. 35

స్వప్రకాశుఁడును, జ్ఞానస్వరూపుఁడును, హృదయకమలమునం దుండువాఁడును, ప్రపంచమునకు కారణభూతుఁడును, సకలప్రపంచములును దనయందుఁ గలవాఁడు నగునన్ను నారాయణు నాశ్రయించెదను.

శ్లో. భగవతియమళార్జునస్వభంగం
కృతవతిగోకులవాసిభిర్యశోదా,

సపదినిజకృపావిముక్తబంధం
హృదిపరిరభ్యచకారమంగళాని. 36

ఇట్లాభగవంతుఁడు జంటగానున్నమద్దిచెట్ల భగ్నములం జేసినపిదప నాపల్లియయం దుండువార లాబాలుని బంధమునుండి విడచి పుచ్చిరి. ఆయశోదయు దనపుత్రునిఁ గౌఁగిలించుకొని ప్రేమతో మంగళముల నాచరించెను.

---

౫. అథ కదాచి దరవిందలోచనే భగవతి వాసుదేవే సబలే-గోపబాలబృందపరానంద సుధామహోదధిపూర్ణ శశాంకబింబే-స్వకుక్షిపరిరక్షితానేకకోటిబ్రహ్మాండనాయకే కృత్రిమమానుషబాలచాపలేన సందర్శితమృద్భక్షణాదిచరితే సుచరితే విహరతి-తదీయలీలావిలసితతచ్చరితం - బలభద్రముఖా దాకర్ణ్య స్వకీయబాలహితైషిణీ దండోద్యతకరా సంతాడయంతీవ తత్సవిధ మాగతా యశోదా భయా దివ ముఖవిదారణం కుర్వతి తస్మిన్ - సకల మపి జగదండ మాత్మానం సవిస్మయ మాలోకయామాస. 37

మఱియొకప్పుడు సకలప్రపంచమును దనగర్భమునందే యుంచుకొని రక్షించుచు శ్రీమన్నారాయణుం డయ్యును, కపటబాలకవేషముతో విహరించుచుండు నా శ్రీకృష్ణుఁడు బలరామునితోఁడను, గోపబాలకులతోడనుఁగూడి క్రీడింపుచు మంటిం దినెను. దానిని బలరాముఁడు మొదలగువారలు చెప్పఁగా విని తనపుత్రునకు మేలు చేయవలయు ననుతలంపున బెత్తము నొకదానిని బట్టుకొని దండించువానివలె యశోద కృష్ణునియొద్దకుఁ బోయెను. అప్పు డబ్బాలుండును భయముఁ జెందినవానివలె బెదరిచూచుచుఁ దననోటిం దెరువఁగా నందు సకలబ్రహ్మాండములును ఆయశోదకుఁ గానవచ్చెను. తనరూపముకూడ మఱియొకటి యబ్బాలునియుదరమునఁ గాన నయ్యెను.

శ్లో. కర్తారం సర్వలోకానాం మాయామానుషబాలకం,
కుక్షౌ సంలక్షితాశేష ముచ్చైః స్తౌతీతి సాదరం. 38

ఇట్లు చూచి సకలలోకమునకును గారణభూతుఁడును, తనగర్భమునందే సమస్తలోకములను నిలుపుకొని రక్షించువాఁడు నగునారాయణుఁడే గోపబాలవేషమున నున్నాఁడని యెఱింగి యిట్లు స్తోత్రముఁ జేయుచున్నది.

౧౭. శంకరాభరణరాగము - త్రిపుటతాళము.

ప. హరి మీడే శ్రీహరి మీడే- దేవం-హరి మీడే
అ. గురుతరాసురభారహర మహ మీడే
1. అఖిలాండకోటిబ్రహ్మాండ నాయక మిమ నిఖిలభువనకర్తారం
ప్రకటితనిజవిశ్వరూప మనామయ మఘటితఘటనాకారం
2. స్వర్ధామమస్తకసూర్యచంద్రనయనవిధ్వస్తమోహ మహం
వర్ధితాఖిలవేదవాచ మాశాశ్రుతి మనిలాసు మఖిలదేహం
3. విశ్వహృదయదేశవిపులమహీచరణశాశ్వతానందఘనం
నిశ్వసితాగమనిర్మలవిజ్ఞాననిత్యకల్యాణనిదానం
4. భక్తజనసమూహాభద్రదంభభవభయముక్తమమురమృదుగీతం
ముక్తసంగమునీంద్రముక్తిదాననిపుణమూలమాగమబోధితం
5. తరణిశశిమండలకోటికోటిభాస్వరమరవిందభవకారణం
హరిభక్తశివనారాయణతీర్థకృత మిద మఖిలపాతకహారణం

ప. స్వప్రకాశుఁడగు శ్రీమన్నారాయణుని స్తోత్రముఁ జేయుచున్నాను.

అ. భూమికి భారముగా నున్నరక్కసుల నధించు శ్రీమన్నారాయణుని నుతించుచున్నాను.

1. వికారము లేవియు లేనివాఁడును, సృష్టికర్తయును, బొత్తుగా సంబంధమే లేనివానికిఁ గూడ సంబంధమును గలిగింప సమర్థుఁడును, అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండనాయకుండును అగునారాయణుఁ డిప్పుడు స్వాయముగనే తనవిశ్వరూపమునుఁ బ్రకటించెను.

2. స్వర్గము శిరముగాను, సూర్యచంద్రులు నేత్రములుగాను, వేదములు వాక్కులుగాను, దిక్కులు శ్రోత్రములుగాను, వాయువు ప్రాణముగాను, బ్రహ్మాండమయమగుశరీరమును దాల్చియు, మోహాదివికారములఁ జెందని యా నారాయణుని నుతించెదను.

3. భూమియే పాదములు గాఁ గలవాఁడ వనియు, ఆనందమయుఁడ వనియు, సకలవేదములను నిశ్వాసప్రాయములను గా నుచ్చరించినవాఁడ వనియు, జ్ఞానస్వరూపుఁడ వనియు, మంగళకరుఁడ వనియు, సర్వజనులును నిను భావింపుచుందురు.

4. భక్తు లగువారలను నిహపరసౌఖ్యముల నొసంగుచు సర్వకాలముల యందును దేవతలచే మనోహర మగురీతిఁ గీర్తింపఁబడుచుందువు. వేదాంత వేద్యుఁడ వై, మూలకారణంబ వై సంసారవికారములతో సంబంధము లేని వాఁడవై సంపూర్ణవైరాగ్యవంతు లై నినుఁ దెలిసికొనుయోగులకు మోక్షము నిచ్చువాఁడ వై యున్నావు.

5. నీవు అనేకకోట్లసూర్యచంద్రబింబములకాంతి గలవాఁడవు, బ్రహ్మదేవునకు జనకుండవు. సకలపాపములం బోఁగొట్టఁజాలు నీపవిత్ర మగుగీతము నారాయణతీర్థులచే రచియింపఁబడినది.

శ్లో. గోవింద ఘట యానందం పర మామ్నాయగోచర,
శ్రీనందతనయా శేషయోగిధ్యేయపదాంబుజ. 39

ఓ వేదవేద్యా! సమస్తయోగులచేతను ధ్యానింపఁబడుచున్న యో నారాయణా! నీవు నందునకుఁ బుత్రుండవై తివి. నా కానందమునుఁ గలిగింపుము.

౧౭. కాంభోదీరాగము - జంపెతాళము.

ప. గోవింద ఘటయ పర మానంద మమృత మిహ

అ. శ్రీనందతనయ బహు యోగీంద్రసురవినుత

1. అగణితగుణగ్రామ అపరిమితనిజకామ
నిగమపరమారామ నిఖిలమోహవిరామ
నగధర ఘనశ్యామ నతజనకుముదసోమ
అఘహరణ సర్వసమ అసురమండలభీమ

2. పరమపురుషాశేష పాల పరిజనతోష
పరిహృతాఖిలదోష పతగవాహన శేష
పర్యంక మృదుభాష పరమమంగళవేష
నిరవద్యగోపపురి నియత వరమణిభూష

3. నవముక్తికాహార నందగోపకుమార
భవబంధనవిదూర భద్రప్రద సుఖాకార
అవనతజనాధార అపరిమితశుభచార
నవనీతచోరనర నారాయణావతార

4. శరదిందుసమవదన శతమన్మథసమాన
గురుతరానందఘన కుందసుందరరదన
పరిపంథిగణదళన పాలితాఖిల భువన
సరసనారాయణతీర్థ సత్యఫలదాన

ప. ఓ వేదవేద్యుఁడ వగు నారాయణా! నాకు పరమానందరూప మగు మోక్షమును గల్గింపుము.

అ. అనేకు లగు యోగులచేతను, దేవతలచేతను నుతింపఁబడుచుండు నో మహాత్మా! నీవు నందునకుఁ బుత్త్రుఁడ వైతివి.

1. సమస్తకల్యాణగుణములకు నాశ్రయుండవును, సర్వసమృద్ధులును గలవాఁడవును, [ఇచ్చట కామపదమునకు 'కోరబడుపదార్థము' అని యర్థము.] వేదమే విహారస్థానముగా గలవాఁడవును, అజ్ఞానమునుఁ బోఁగొట్టువాఁ డవును, మందరపర్వతమును ధరించినవాఁ డవును, నీలమేఘశ్యాముండవును, భక్తులని యెడుకలువలకు చంద్రునివంటివాఁడవును, పాపములఁ బోఁగొట్టువాఁ డవును

అగు నో మాధవా ! నీవందజేయెడను సమానుండవై యుండియును దుష్టు లగుటచే రాక్షసుల దండించుచుందువు.

2. దోషరహితుఁడ వగు నో గరుడవాహనా! శేషశయనా! నీవు పరమాత్ముండ వయ్యును, సకలలోకరక్షకుండ వగుటచే భృత్యుల మగువారి మానందింపఁ జేయ నీ వ్రేపల్లెయందు మనోహరాకారుండ వై జనించి మే మొసంగిన రత్నభూషణాదుల గ్రహించి ముద్దుపల్కులఁ బల్కుచు విహరింపుచున్నావు.

3. ఓ మాధవా ! నీవు నరనారాయణరూపముతో భూమికి మేలు సేయ నందపుత్రుండ వై యవతరించితివి. పరమానందస్వరూపుండ వయ్యును, అతి నిర్మలము లగు చరిత్రలు గలవాఁడ వయ్యును, సంసారసంబంధము లేనివాఁడ వయ్యును, భక్తులను సంతోషింపఁ జేయుటకై ముత్యాలహారములు మొదలగు భూషణములతోను, (ముక్త అనుపదమే ముక్తిక అని యుపయోగింపఁబడి యున్నది.) వెన్నను దొంగలించుట మొద లగులీలలతోడను సంచరింపు చున్నాఁడవు.

4. శరత్కాలచంద్రునితో సమానమగుముఖముతోఁడను, మొల్లమొగ్గల వలె సుందరము లగు దంతములతోడను, మనోహరమై మన్మథుని మించుసౌందర్యముతో సకలజనులకు నానందమును గల్గింపుచు శత్రు లగువారిని సంహరించి లోకము నుద్ధరింపుచు, నారాయణతీర్థుని యభీష్టము నీడేర్పుచు నున్నావు.

శ్లో. ఇ త్యేవం ప్రార్థయంతీం తాం యశోదాం నందనందనః,
భూయ స్సందర్శయామాస బాలభావం స్వలీలయా. 40

ఇతి శ్రీనారాయణతీర్థవిరచితాయాం-శ్రీకృష్ణలీలాతరఙ్గిణ్యాం
బాలలీలావర్ణనం నామ ద్వితీయతరఙ్గః.

ఈవిధముగా నా యశోద ప్రార్థింపుచుండఁగనే ఆనందకుమారుఁడు తన లీలచే సామాన్య మగుబాలరూపమును మరలఁ జూపెను.

ఇది ద్వితీయతరఙ్గము.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీ కృ ష్ణ లీ లా త ర ఙ్గి ణి

తృ తీ య త ర ఙ్గ ము.

కథానుక్రమణిక.

⊸ వత్సపాలనా వర్ణనము. ⊷

శ్లో. అ థాభినీయతే కృష్ణకృతం గోవత్సపాలనం,
అదౌ నంద స్తతో గోప్యో బలభద్ర స్తతో హరిః. 1
బలేన సహ కృష్ణేన వత్సానాం పాలనం కృతం,
కృతే వత్సాపహారే చ బ్రహ్మణా కృతసంస్తుతిః,
యజ్ఞ పత్నీస్తుతి శ్చాత్ర సంగ్రహ స్తు తృతీయకే. 2
నందాద్యాగమనం పూర్వం గోపబాలై ర్బలేన చ,
స హైవా గమనం బాలకృష్ణ స్యా థా నుగీయతే. 3

వత్సపాలనావర్ణనమను నీమూఁడవతరంగమున కృష్ణుఁడు లేఁగలను పరిపాలించుట వర్ణింపఁబడును. అందు మొదట నందుఁడును, గోపికలును, బలరాముఁడును, శ్రీకృష్ణుఁడును వచ్చుటయు, బలరామునితోఁ గూడి శ్రీకృష్ణుఁడు గోవత్సములనుఁ బరిపాలించుటయు, అట్లు పరిపాలింపుచుండఁగా బ్రహ్మదేవుఁ డాలేఁగల నపహరించి, కృష్ణుని ప్రభావమున కాశ్చర్యపడి యాయనను వినుతించుటయు, యజ్ఞము చేయుచున్న బ్రాహ్మణులయొక్క పత్నులా హరినిఁ గీర్తించుటయు ననునది యీతరంగమునందలి కథాసంగ్రహము. మొట్టమొదట నందాదులు వచ్చుటను గూర్చియు, తర్వాత గోపబాలకులతోడను, బలరామునితోడనుం గూడి శ్రీకృష్ణుఁడు గోవత్సములతో వచ్చుటను గూర్చియుఁ గానము సేయఁబడును.

-: రామకృష్ణులు గోవులఁ గాచుట. :-

నందగోప స్యాగమనమ్.—

౧. మధ్యమావతీరాగము - ఆదితాళము.

గోపైరనుగతో నిత్యం గోబృందాని విచారయన్
గోపాలకస్వామీ నంద గోపో మహా న్విరాజతే

సకలసద్గుణసంపన్నుండును, గోకులమునకుఁ బ్రభువు నగు నంద గోపుఁడు తనయనుచరులతోఁ గూడి గోవులను మేఁపుచుండును.

అథ గోపీనా మాగమనమ్.—

౨. మధ్యమావతీరాగము - ఆదితాళము.

వల్లవయువతికదంబం ఆయాతి వర మరుణాధరబింబం
శృంగారవిలసితపృథులనితంబం విఖ్యాతవివిధవిలాసవిడంబం
కరధృతదధిదుగ్ధకమనీయఫలజాతం నిరుపమసంతోషనీలకుంతల
[మిహామ్.

ఆగోకులమునందుండుగోపికలును మిగుల సౌందర్యవతులు ఎఱ్ఱనగు పెదవులతోఁడను, విస్తారము లగుపిఱుఁదులతోఁడను, బహువిధము లగువిలాసములతోఁడను, నల్లని తలవెండ్రుకలతోఁడను వారియాకారములు మిగుల రమణీయము లై యుండును. పెరుఁగును, పాలును బహువిధము లగుఫలంబులును, వారిహస్తముల నెప్పుడు నలంకరించి యుండును. మిగుల సమృద్ధిగలవారగుటచే వారలకు దుఃఖ మనునదియే లేదు.

అథ బలరామ స్యాగమనమ్.—

3. నాదనామక్రియారాగము - ఆదితాళము.

హలీ బలీ చ ముసలీ లలితాంగదకుండలీ
నీలాంబరీ శ్వేతరూపీ బలభద్రో విరాజతే

తెల్లనివర్ణము గలనాబలరాముఁడును, నల్లనివస్త్రములధరింపుచు భుజకీర్తులు కుండలములు మొదలగు ననేకభూషణములచే నలంకృతుఁ డై నాగలి యొకటియు, ముసల మొక్కటియు నాయుధములుగా ధరించి సంచరింపుచుండును.

అథ శ్రీకృష్ణ స్యాగమనం దేవాంగనాభి స్తూయతే.—

౮. హుశేనిరాగము - ఆదితాళము.

ప. ఆలోకయే శ్రీ	బాలకృష్ణం - సఖి
ఆనందసుందర	తాండవకృష్ణం
1. నవనీతఖండ	దధిచోరకృష్ణం - భక్త
భవపాశబంధ	మోచనకృష్ణం
2. నీలమేఘశ్యామ	సుందరకృష్ణం - నిత్య
నిర్మలానందబోధ	లక్షణకృష్ణం
3. చరణనిక్వణిత	నూపురకృష్ణం - కర
సంగతకనక	కంకణకృష్ణం
4. కింకిణీజాల	ఘణఘణితకృష్ణం - లోక
శంకితతారావళి	మౌక్తికకృష్ణం
5. సుందరనాసామౌక్తిక	శోభితకృష్ణం - నంద
నందన మఖండవి	భూతికృష్ణం
6. కంఠోపకంఠశోభి	కౌస్తుభకృష్ణం - కలి
కల్మషతిమిర	భాస్కరకృష్ణం
7. వంశనాదవినోద	సుందరకృష్ణం - పరమ
హంసకులశంసిత	చరితకృష్ణం

8. గోవత్స బృంద — పాలకకృష్ణం - కృత
గోపికాజాల — ఖేలనకృష్ణం

9. నందసునందాది — వందితకృష్ణం - శ్రీ
నారాయణతీర్థ — వరదకృష్ణం

అనఁ ఆగోకులప్రాంతములయందు శ్రీకృష్ణుఁడు సంచరించుచుండు నప్పుడు దేవాంగనలు సహిత మాకసమునుండి చూచి యాయన నిట్లని వర్ణింపుచుందురు.—

ప. ఓచెలీ! వాఁడుగో కృష్ణుఁడు, తాండవము సేయుచు వచ్చుచున్నాఁడు.

1. భక్తుల, సంసారబంధముక్తులఁ జేయు నారాయణుఁడు వెన్నదొంగయై గోకులమునఁ గానవచ్చుచున్నాఁడు.

2. సచ్చిదానందస్వరూపుఁ డగు నాపరమాత్ముఁడు నీలమేఘశ్యామల మగు సుందరరూపముతో కృష్ణుఁ డై యున్నాఁడు.

3. గలు, గలు మను నందియలతోను, బంగరుచేతికడియములతోను అలంకరింపఁబడియున్నాఁడు.

4. మొలకు గట్టియున్న గజ్జెలు ఘణ, ఘణ యని మ్రోగుచున్నవి. మెడ నున్న ముత్యాలహారమును జూడ నాఘనుని సేవింపవచ్చిన నక్షత్రమాలికయో యనునట్లున్నది.

5. ఒక ముత్యము (బులాకి) నాసికము నలంకరించుచున్నది. ఈనందకుమారుఁడు సర్వపరిపూర్ణుఁ డగు శ్రీమన్నారాయణుఁడే.

6. అదిగో! కంఠమునందుఁ గౌస్తుభరత్నము ప్రకాశించుచున్నది. ఈకృష్ణుఁడే కలికల్మషము లనియెడు గాఢాంధకారమునకు ప్రచండమార్తాండుఁడు.

7. పరమహంస లగు (వీరు సన్న్యాసులలో నుత్తమ మగు తెగలోని వారు) మహాత్ములచే సర్వకాలములయందును వర్ణింపఁబడుచుండు నామహాత్ముండు వేణుగానముఁ జేయుచు వచ్చుచున్నాఁడు.

8. గోపకన్యలతో నాడుకొనుచు గోవత్సములవెంబడి నచ్చుచున్నాఁడు.

9. నారాయణతీర్థయతికి వరము లిచ్చువాఁడని సందుఁడు, సనందుఁడు మొదలగువా రెప్పుడు నీయనను వినుతించుచుందురు.

శ్లో. నందసూను రథ గోపసూనుభి
ర్మండితేందువదన శ్శనై శ్శనైః,
ఖ్యాపయ న్నఖిలదీనబంధుతాం
వత్సపాలనవిధౌ స దీక్షితః. **4**

ఇట్లు అతిబాల్యము గడచినపిదప క్రమక్రమముగా నతిసుందరుఁ డగు నానందకుమారుఁడు గోపబాలురతోఁ గూడి లేగలను బరిపాలింప నారంభించెను. దీనివలన నామహాత్ముని దయాళుత్వము వెల్లడి యగుచుండెను.

గ. అసౌ ఖలు భగవాన్-అపరిమితకరుణారసాలవాలో భూమా ఖ్యో నిజజనసంతాపహరణప్రవీణః - పరిగృహీతగోపకుమార భావో వేణువిషాణనినాదవిశేషైః - ఉపవనపరిమిళితాన్ ఆగమభాగవచోవిలాసై రివ పరతత్త్వపరిమిళితా న శేషయోగిచిత్తవృత్తివిశేషానివా శేషగోవత్సాన్ - నిజకరకలితవేత్రసంచారవిలాసై ర్నియమేన సంచారయన్ - సముదితమహోత్సాహసహాసావలోకనభాషణాదిభిః-అఖిలానపి గోపబాలానానందయన్ - వైమానికబృందనయనమహోత్సవో మోహాతీతవిశుద్ధబోధమూర్తి రపి-విహరతి హరి రిహ దీనబంధుః.

సర్వవ్యాపకుఁ డగునాభగవంతుఁడే, అపరిమితదయామయుఁడు కావున భక్తజనులపరితాపములఁ దొలఁగింపఁ గోపబాలుఁ డై జన్మించెను. ఆమహాత్ముండు లేగలకాపరితనమునకు వలసినంతవయసు రాఁగానే వనమున కేగుచు, వేదమునందలి యుపదేశవాక్యములచే యోగిజనులచిత్తములన్నియుఁ బరమాత్మరూపుఁ డగుతనయందుఁ జేరుభంగిఁ దా నొనర్చినపిల్లనగ్రోవిధ్వనులను, కొమ్ము

బూరలచప్పుడులను విని లేఁగ లన్నియుఁ దా నున్నవనమునకు రాఁగా వానిని బాగుగ మేఁపుచు, తనచేత నున్నబెత్తముతో నదలించి వానిం దోలంగి పోనీకఁ గాచుచు, అధిక మగునుత్సాహముతోడను, మందహాసములోఁ గూడి నచూపుతోడను, మనోహరమగుసంభాషణములతోడను, సహచరులగు గోప బాలురకు సంతసము నొనర్చుచు, దేవతలకుఁ గూడఁ గనులపండువు గా విహ రింపు చుండెను. అజ్ఞానాదివికారములు లేక శుద్ధజ్ఞానస్వరూపుఁ డై యుండు నారాయణుం డైనను, సామాన్య మనుష్యబాలుని విధమున సంచరింపు చుండెను.

శ్లో. వైమానికాః పరం తత్వం మత్వాగోపాలనందనం,
పరస్పరం జగు ర్భక్త్యా గోవత్సానుచరం హరిం. 6

అప్పుడు విమానములపై నాకసమున సంచరించుదేవతలు శ్రీకృష్ణుని పర మాత్మునిగా నెఱింగి, యమ్మహాత్ముఁ డొనర్చుగోవత్సపాలనమునుఁ గూర్చి తమ లో నిట్లని గానము చేసిరి.

౫. సంతువరాళిరాగము - రూపకతాళము.

ప. కలయత గోపికా కారుణ్యరసపూర కాళమేఘాభిరామం
అ. చలదధరాంచిత చారుమురళీనాద కలితకైవల్య కామం
1. కుత్సితాసురతిమిరకోటిసూర్యమమరకుముదకుముదబాంధవం
మత్స్యకూర్మాదిశ్రీమహనీయావిర్భావమాయోల్లసితవైభవం
సత్సుఖామృతజలధి సతతఖేలననిరతం సాధుజనాత్మదేవం
వత్ససంరక్షణం వాత్సల్యపరిపూర్ణం వల్లవబాలభావం
2. అక్షీణసంపదా మాశ్రయ మఖిలసంరక్షణదీక్షాధరం
పక్షీశవాహనం పంకజభవభవ భావితభద్రాకారం
కుక్షిస్థబ్రహ్మాండ కోటివిరాజితం కుటిలకుంతలసుందరం
వీక్షణసముదిత వివిధవిశ్వాకారం విమలవిజ్ఞానసారం

3. కరసరోరుహాగత కనకనిర్మితవలయ కమనీయతరవిగ్రహం
గురుతరమౌక్తిక గుణమణిగణభారం గోపీసంతాపాపహం
సురరాజరిపువత్సాసురసూదనచరిత సులలితమతిసుగ్రహం
వరనారాయణతీర్థవరణీయపరమార్థావరణమోహావినిగ్రహం

ప. గోపికలయందు మిక్కిలి దయగలిగినవాఁడును మేఘమువంటివర్ణము గలిగి, మనోహరుఁడైనవాఁడునగు నా శ్రీకృష్ణునిఁ జూడుఁడు.

అ. కదలుచున్నతనపెదవిపై వేణువు నిడి మనోహరముగఁ బాడుచున్నాఁడు. దానిని వినిన మోక్షసామ్రాజ్యమునుఁ బొందినట్లున్నది.

1. దుష్టరాక్షసు లనుచీఁకటులకు గోటిసూర్యులవంటివాఁడును, దేవతలనుకలువలకు సంపూర్ణచంద్రుండును, తనమాయచే మత్స్యము, కూర్మము మొదలగు ననేకావతారముల ధరించినవాఁడును, నిత్యమగు పరమానందసముద్రమున నోలలాడువాఁడును, సత్పురుషులచే వాత్మగా ధ్యానింపఁబడువాఁడును, అగునారాయణుఁడు గోపాలబాలుఁడై లేఁగలఁ గాపాడుచున్నాఁడు.

2. సంకల్పమాత్రముచేతనే సర్వలోకములను సృష్టించినవానిని తనగర్భమునందే యుంచుకొని సకలసంపదల నొసంగి రక్షింపుచుండువాఁడును, బ్రహ్మరుద్రాదులచే నెల్లప్పుడును ధ్యానముచేయఁబడుచుండువాఁడును, జ్ఞానస్వరూపుఁడు నగు నాగరుడవాహనుఁడే లోకములను రక్షింప సుందరాకారుఁడై యిట్లవతరించి యున్నాఁడు.

3. బంగరుచేతికడియములును, ముత్యాలహారములును, ఆమహాత్ముని శరీరమునకు నందముఁ గలిఁగించుచున్నవి. ఆయన మనోహర మగునాకారముతో గోపికలసంతాపమును హరించుచున్నాఁడు. దేవేంద్రునిసహితము జయించిన వత్సాసురుని సంహరించి దేవతలయెడ కరుణఁజూపినాఁడు. (వత్సాసురుఁ డను రాక్షసుఁడు లేఁగయై సమయమైనప్పుడు కృష్ణునిఁ జంపవచ్చు నని, దూడల మందలలో గలసిదిరుగుచుండ వాని నెఱింగి శ్రీకృష్ణుఁడు వధించెను.) నారాయణతీర్థుని చిత్తమును నిర్మలముఁజేసినాఁడు.

శ్లో. యజ్ఞం యజ్ఞభుజం విష్ణుం గోపబాలై స్సమన్వితం,
దధ్యన్నపూర్ణశిక్యాస్యం జగు ర్వైమానికా వనే. 7

యజ్ఞస్వరూపుఁడును, యజ్ఞములయందలి హవిస్సుల భుజించువాఁడు నయ్యు నా శ్రీకృష్ణుఁడు గోపాలబాలురతోఁ గూడి పెరుఁగన్నపు టుట్లచేఁ బూని, వనమునందు దిరుగుటఁ జూచి విమానములయందుండు దేవత లిట్లని వినుతించిరి.

౬. భైరవిరాగము - త్రిపుటతాళము.

ప. పశ్యత పశ్యత భగవంతం - గోప
బాలకశిక్య మపహరంతం

అ. రస్యధవళదధిమిళితాన్నపూరిత
రమణీయకలశవిశేషాశ్రితం

1. శరమారుతమానససమవేగవంతం
శతకోటిగోపబాల మపి లాళయంతం
సుచిరపరిహాససుధా ముద్గిరంతం
సురలోకవనితాగణ మాకర్షయంతం

2. శాఖామృగలంఘనానుకరణచతురం
శ్యామసుందరాకార మతులవిహారం
అఖిలలోకాధార మిహ వత్సానుచరం
అధికసాహసోత్సాహవీర్య ముదారం

3. ప్రణయకలహకోలాహల మతిసరసం
ప్రకటితనిజపరమానందవిలాసం
క్వణితకింకిణీఘుణంఘుణలలితలాస్యం
క్వాపి క్వాపి మధుమధురగీతరసాస్యం

4. సరసమసృణకబళ మిహ తు భుంజానం
సబలసకలగోప మఖిలనిదానం

తరళకుండలహార మతినర్మహాసం
వరనారాయణతీర్థహృదయవిలాసం

ప. ఆభగవంతునిఁ జూడుఁడు. గోపబాలకుల యన్నపుట్టుల నపహరించుచున్నాఁడు.

అ. రుచి గలశుభ్రమగు పెరుఁగుతోఁ గలిపిన యన్నముతో నిండిన పాత్రమొక్కటి యాయనయొద్ద నున్నది.

1. ప్రాణముకంటెను, వాయువునకంటెను, మనసునకంటెను, వేగముగఁ బరుఁగిడుచున్నాఁడు. అసంఖ్యాకులగు నాగోపబాలకులఁ దన పరిహాసవాక్యములచే లాలింపుచున్నాఁడు. అపరిమిత మగు తనసౌందర్యముచే దేవతాస్త్రీలనుఁ గూడ నాకర్షించుచున్నాఁడు.

2. అత్యద్భుత మగుసాహసము, విడువనిపట్టుదల మొదలగునవి గలిగి గంభీరుఁడై నీలమేఘశ్యామల మగు సుందరశరీరము గలిగి యున్నసర్వలోకాధారుఁ డగు నీశ్రీకృష్ణుఁడు యథేష్టముగ విహరింపుచు, నొకొక్కచోటఁ గోఁతి గుమికినట్లు దుముకుచు, లేఁగలం బరిపాలించుచున్నాఁడు.

3. తనపరమానందస్వరూపమునుఁ బ్రకటించువాఁడునుంబోలె మిక్కిలి రసికుఁడై కొన్నికొన్నిచోట్ల వినోదకలహముల నధికముగఁ జేయుచు, మఱికొన్నిచోట్ల గజ్జెలు మ్రోయునట్లు నృత్యము సేయుచు, వేఱొకకొన్నిచోట్ల మనోహరముగా వేణుగానము సేయుచు విహరింపు చున్నాఁడు.

4. కుండలములు, హారములునుఁ గదలుచుండఁ బ్రక్కనున్నవారినిఁ బరిహాసముఁ జేసి నవ్వుచు గోపాలబాలకులతోడను, బలరామునితోడనుఁ గూడి యాజగత్కారణుం డిచట దధ్యన్నమును భుజింపుచున్నాఁడు. నారాయణతీర్థుని హృదయమునం దీయన యెప్పుడును నివసింపుచుండును.

శ్లో. ఆనీతం శిక్యభాండస్థం దధ్యన్నం గోపబాలకైః,
భుక్త్వా వనేచరః కృష్ణ స్త్వఘాసురముఖం యయౌ. 8

ఇట్లు ఉట్టియందలి పాత్రములో నున్న దధ్యన్నమును గోపబాలురతోఁ గూడి భుజించి శ్రీకృష్ణుఁడు వనమున నిటునటు సంచరించుచు నచ్చట కొండచిలువరూపమునఁ బడియున్న యఘాసురునికడకుఁ జేరెను.

శ్లో. అఘాసురముఖావిష్టా స్సవత్సా గోపబాలకాః,
ప్రాప్తమోహాపనుత్త్యర్థం ప్రార్థయంతో జగుర్హరిమ్. 9

ఆరాక్షసునినోరు పెద్దకొండగుహవలెఁ దెరువఁబడి యుండుటచే దాని నిది యని గుఱుతింప లేక లేఁగలును, గోపబాలకులును ఆనోటిలోఁ బ్రవేశించిరి. కొంతసేపటి కది పర్వతగుహ కా దని నిశ్చయించుకొని తమకుఁగలయ జ్ఞానమునుఁ దొలఁగించి తమ్ము రక్షించుటకు శ్రీకృష్ణుని వినుతించిరి.

శ్లో. పరమకరుణయా మాం పాలయ త్వాం ప్రపన్నం
నిజపరిజనకామం పూరయాచింత్యకీర్తే,
నిరవధికకృపాబ్ధే నిర్గలానందమూర్తే
భయజలనిధిమగ్నం దీన ముత్తార యేశ. 10

ఓ యపరిమిత మగు కీర్తిగలపరమేశ్వరుఁడా! దయాసముద్రుఁడా! పరమానందరూపా! సంసార (అజ్ఞాన) సముద్రమునందు మునిఁగి దీనుఁడ నై నినుశరణుఁ జొచ్చితిని. దయతో రక్షింపుము. ఈయాపదనుండి యుద్ధరింపుము.

౭. సౌరాష్ట్రరాగము - ఆదితాళము.

1. పరమకరుణయా మాం పాలయ భక్తమనోరథం పూరయ
పరిపంథిగణ మిహ వారయ భయసాగరపతితం తారయ
2. మధుకైటభాదివిజయాదర మత్స్యకూర్మాదిరూప సాదర
అధికదయావలోకసుందర అపరిమితానందసాగర
3. అఖిలాండకోటిపరిపాలక అనవద్యగోకులనాయక
అఘహరణ దుష్టనివారక ఆశ్రితజనసముద్ధారక
4. తరళమణిమకరకుండల తాండవనటనకృతమండల
సరస పరిపాలితాఖండల సాధుగోకులవరస్థండిల

5. అవనిమండలభారఖండన ఆశ్రితజనహృదయ మండన
ధ్రువవిభూతిదానవిచక్షణ శివనారాయణతీర్థరక్షణ

1. మిగులఁ గరుణతో నను రక్షింపుము. భక్తుని కోర్కె నీడేర్పుము, నాశత్రువులఁ బోఁగొట్టుము. సంసారసముద్రమునుండి న న్నుద్ధరింపుము.

2. నీవు మధుకైటభాదిరాక్షసులను వధించి, మత్స్యము, కూర్మము మొదలగు నవతారముల ధరించి యనేకకష్టములఁదీర్చి పరిపూర్ణ మగుకరుణచే లోకము నుద్ధరించుచున్న పరమానందస్వరూపుఁడవు.

3. గోకులమునకుఁ బ్రభువ వగునోకృష్ణా ! నీవు దుష్టుల సంహరించుచు సకలలోకముల రక్షించువాఁడవు, ఆశ్రితులగువారు దోషయుక్తు లైనను వారి దోషములఁ బోఁగొట్టి యుద్ధరింతువు.

4. మణిఖచితము లగుకుండలము లల్లలనాడుచుండ విచిత్రగతుల సంచరించినృత్యము నేయుచు నానందమును గల్గించుచున్నావు. నీవు దేవేంద్రునకుఁ గూడ రక్షకుఁడవు, ఈగోకులమునకు నీకంటె నితర మగు నాధార మేదియును లేదు. (స్థండిలము=భూమి; అనఁగా ఆధారము.)

5. నీవు భూభారమును హరించుటకును, ఆశ్రితులను రక్షించుటకును అవతరించి యున్నాఁడవు. నీ విచ్చుసంపదలు స్థిరము లైనవి. నారాయణ తీర్థుని రక్షించునో కృష్ణా! మమ్ముఁ బ్రోవుము.

శ్లో. ఏవం స్తుత స్స గోవిందః ప్రవృద్ధ స్త మఘాసురం,
అస్ఫాట్య బాలై ర్గోవత్సై స్సహ గోకుల మాయయౌ.11

ఇట్లు గోపబాలకులు తన్ను స్తుతింపఁగా శ్రీకృష్ణుఁడుకూడ యా రాక్షసుని నోటిని బ్రవేశించి వానిశరీరము పగిలిపోవునంత యధికముగా నభివృద్ధిఁ జెంది వాని సంహరించి గోవత్సములతోడను, గోపబాలకులతోడను గోకులమునకుఁ జేరెను.

శ్లో. కదాచి ద్గోవిందే కలితమురళీనాదలలితే
సరామే గోవత్సా న్వనభువి సుఖం చారయతి వై,
విధి స్త త్సౌభాగ్యం నిరవధిక మాలోక్య కుతుకాన్
ముహు ర్వత్సాన్ బాలా నహార దజమాయాపరవశః. 12

ఒకప్పుడు శ్రీకృష్ణుఁడు బలరామునితోఁ గూడి మనోహరముగా వేణుగానము సేయుచు గోవత్సములఁ బరిపాలించుచుండెను. అపరిమిత మగు నమ్మహాత్ముని ప్రభావము నెఱింగినవాఁ డయ్యును, బ్రహ్మదేవుఁడు విష్ణుమాయాపరవశుఁ డై "మఱియొకమారు యీకృష్ణుని ప్రభావమును చూడవలయును." అను వేడుకచే గోవత్సములను, గోపబాలకులను గూడ నపహరించెను.

శ్లో. హృతేషు వత్సబాలేషు జ్ఞాత్వా విధివిచేష్టితం,
తన్మాత్రా స్తోషయామాస స్వయం వత్సాదిదేహభాక్. 13

ఇట్లు బ్రహ్మదేవుఁడు చేసినపని నెఱింగి యాభగవంతుఁడు తానొక్కఁడే గోపబాలకులస్వరూపములను, గోవత్సస్వరూపములను గూడ దాల్చుకొని విహరింపుచు, గోపికలకును, గోవులకును గూడ సంతసమును గల్గించుచుండెను. ఆ చతుర్ముఖుఁడు చేసినకార్యమువలన కొంచెమైన యేమియును గలుఁగలేదు.

అథ బ్రహ్మాగమనం.—

ద. నాదనామక్రియారాగము - ఆదితాళము.

ఆయాతి చతురాస్యో బ్రహ్మా సదసి
గాయ న్గాయన్ ధ్యాయ న్ధ్యాయన్ విష్ణుం చేతసి
దండకమండలుధారీ దానవవైరీ
అండబ్రహ్మాండవిధాతా ఽఖిలజనయితా

రాక్షసులకు శత్రువును, సకలలోకములకును సృష్టికర్తయు నాల్గుమో

ములు గలవాఁడును నగునా బ్రహ్మ దండకమండలములు ధరించి శ్రీకృష్ణుని మనమున భావింపుచుఁ దానొనర్చినపనికిఁ గృష్ణుఁ డేమి చేయుచున్నాఁడో యని చూడ వచ్చెను.

శ్లో. ఇత్థం భూతం హరిం దృష్ట్వా వత్సరాంతే విధిః స్వయం,
సందర్శితజగత్కోటిశరీరం స్తౌతి సాదరమ్. 14

ఇట్లు మరలి వచ్చునప్పటికి మనుష్యమానమున నొక్క సంవత్సరము గడచె. అప్పటివఱకును యీ శ్రీకృష్ణుఁడు గోపాలబాల, గోవత్సరూపములఁ దానే ధరించి విహరించుచుండుటఁ జూచి మిగుల నాశ్చర్యపడెను. మఱియు నాచతుర్ముఖుఁడు వచ్చి చూచునప్పటికిని, గోపాలబాలకులును, గోవత్సములును శ్రీకృష్ణరూపములే కావున సర్వప్రపంచనుయము లగునాకారములతోఁ గానవచ్చెను. ఇట్టి మహాద్భుతమునుఁ జూచి యాచతురాననుఁ డిట్లని గృష్ణుని నుతించె.

౯. కురంజీ (భైరవి) రాగము - ఆదితాళము.

ప. జయజయ గోకులబాల	జయసకలాగమమూల
దయయా మాం గోపాల	దీనం పాలయ బాల
1. దేవ మయా చరిత మిదం	దీనధియా అపరాధం
శ్రీవసుధాధవ కృపయా	కేవల మిహ ధునీహి
2. ఈక్షే తావకదేహే	ఈశ జగంతి నిరీహే
వీక్షాశిక్షితమోహే	వేదాంతాగమగేహే
3. జగదండకోటితనో	జగదుదరాంతరసుతనో
అగణితసంజాతమనో	అపరిమితాశ్రితధేనో
4. వితర మయీశ్వర కరుణాం	విఘటయ మోహావరణం
సతతమ్మే భవ శరణం	సాధయ సంసృతితరణం
5. ఇతి విధినా పరిగీతం	శ్రుతివచసా హరిచరితం
యతినారాయణకథితం	యదుకులభూషణ ముదితం

ప. గోకులమునందు విహరించునోయాదవబాలకా ! సకల వేదములకును సారభూతుఁడా ! నీకు నమస్కారము. (జయశబ్దము ఆధిక్యమునుఁ జెప్పును గావునను నమశ్శబ్దమునకు గూడ నదియే యర్థము కావునను ఇట్లుచెప్పఁబడినది.) ఓగోపాలబాలా ! దీనుఁడ నగునన్ను దయతో రక్షింపుము.

1. భూదేవికి భర్త యగు నోనారాయణా ! నేను తెలివిమాలినవాఁడ నై నీ యెడ యీమహాపరాధము నొనర్చితిని. నీవు దయామయుఁడ వై సర్వమును క్షమింపనలయును.

2. వేదాంతశాస్త్రమున కాధారమై, కామము మొదలగుదోషములులేని దై యుండు నీ శరీరమున సర్వప్రపంచమునుఁ జూచితిని. ఓపరమేశ్వరా! నీదర్శనము కలిగినతోడనే నాయజ్ఞానము తొలఁగి పోయెను.

3. అనేకబ్రహ్మాండములు శరీరముగాఁగలిగియు,మనువుల కనేకులకు.(మనువులనఁగా ప్రపంచసృష్టి కర్తలలో నొకతెగవారు)సృష్టికర్త వయ్యు నీ ప్రపంచమధ్యమున మనోహరాకారమును దాల్చి సంచరించుచున్నయోకృష్ణా!నీవు గోపాలుఁడవు.ని న్నాశ్రయించినవార మగుటచే మే మందరమును గోవులము.

4. ఓపరమేశ్వరా ! నాపైఁ గరుణఁ జూపి సర్వకాలములందును నాకు శరణంబగుము. అజ్ఞానావరణమును దొలఁగించి సంసారమునుండి యుద్ధరింపుము.

5. ఈవిధముగా వేదవాక్యములచే శ్రీకృష్ణుని చరిత్రమును బ్రహ్మదేవుఁడు వినుతించెను.దీనిని శ్రీకృష్ణునికి సంతసముగా నారాయణతీర్థుం డను యతివరుఁడు రచించెను.

శ్లో. లీలామానుషదేహం లక్ష్మీశం త్వాం ప్రసాదయే దేవం,
సంసారార్ణవపతితం కంసరిపో మాం త్వ ముద్ధర త్వరయా.

ఓలక్ష్మీనాథా ! నీవు స్వప్రకాశుఁడ వయ్యును మాయామనుష్యుఁడ వై సంచరింపుచున్నాఁడవు. నిన్ను వేడుకొనుచున్నాను. సంసారసముద్రంబునఁ బడియున్న నన్నుద్ధరింపుము.

౧౦. మోహనం (రేగుప్తి) రాగము - ఆదితాళము.

ప. దేవదేవ ప్రసీద మే - దేవకీవరబాల - దీనజనపరిపాల - దే

1. లీలావినోదవిగ్రహ లక్ష్మీపతే
బాల మోహవినిగ్రహ బాలోన్నతే
కలితసేవకానుగ్రహ కామాకృతే
అలఘువీర్యపరిగ్రహ అఖిలాండపతే
ఖలమునిబృందానుగ్రహ గోపాలకృష
బాల ఘననీ లాతిసుశీలహేమచేలా - నంత
లీ లాగమమహాల శ్రీలో లాతివిశాలఫాల-బాలగోపాలకృష్ణ

2. శ్రీవత్సలక్షణాంచిత శ్రీభావిత
దేవగంధర్వసేవిత దివ్యాయుధ
గోవత్సగణసంవృత గోపాల్యవృత
అవ్యయ మునివందిత అచింతిత
భవ్యగోకులసిరత గోపాలకృష్ణ
పీతాంబరవీత విధుశీ తాఖిలతాతా - ఘవి
ఘాతార్జునసూతామరగీతాగమజాతభాత-బాలగోపాలకృష్ణ

3. పూర్ణేందుమండలానన పురాతన
పూర్ణ సుపర్ణవాహన వరానన
తీర్ణసంసార మోహన ధీరాయన
కర్ణకుండలశోభన కంజాసన
వర్ణితవీర్య వామన గోపాలకృష్ణ
నారాయణ ధీ రాగమనా రాఘువిదూ రానమ
హా రారివిదా రామరవీ రాసంసారాపార-బాలగోపాలకృష్ణ

ప. ఓ దేవకీపుత్రా! దీనరక్షకా! నన్నుం గరుణింపుము.

1. సర్వలోకములకు ప్రభువగు నో నారాయణా! నీవిప్పుడు మన్మనుని

తో సమాన మగునాకారముతో మాయావిలాసముచే నొకమనుష్యశరీరమును దాల్చియున్నావు. సకలమానులను రక్షించుచున్నావు. సేవకు లగువారియెడల సధికమగుకరుణఁజూపి వారలకు మిగుల నభివృద్ధి నొసంగుచున్నావు. నీలమేఘమువలె నల్లనిశరీరము గలవాఁడవును, విశాలమగు ముఖముగలవాఁడవును, పీతాంబరుండవు నగునోగోపాలకృష్ణా ! అజ్ఞానమును హరించుటలో నీకంటె నధికులు లేరు. వీర్యము జ్ఞానము మొదలగుసర్వసద్గుణములును నీయందే కలవు.

2. ఓ స్వయంప్రకాశా! పార్థసారథీ! శ్రీవత్స మనియెడు చిహ్నముల తోడను, శంఖము, చక్రము మొదలగుదివ్యాయుధములతోడను ప్రకాశించుచు వేదాంతవేద్యుఁడవై, దేవగంధర్వాదులచేఁ గీర్తింపఁబడుచు వైకుంఠమునందుండు నోనారాయణా ! నీవు పీతాంబరమును విడచి యెట్టియోగుల కైనను మనసున భావించుటకుఁ గూడ శక్యము గాని యాకారమును విడచి, చంద్రునివలె నతిప్రసన్న మగుగోపాలరూపమును దాల్చి యీ గోకులము నివాసముగా నిలచియున్నావు. గోవత్సములతోడను, గోపాలకులతోడను విహరించుచు చూచినవారల పాపముల హరించుచున్నావు.

3. ఓ అనాదిపురుషుఁడ వగు గరుడవాహనా ! పూర్ణచంద్రుని బింబముతో సరియగుసుందరముఖముతోడను, మనోహరములగుకుండలములతోడను, హారములతోడను, జగన్మోహనాకారుఁడవై, సంసారదూరుఁడవై, అద్భుత మగు పరాక్రమము గలవాఁడవై, వేదాంతవేద్యుఁడవై, గోపాలకృష్ణరూపమున ఆశ్రయించినవారల సంసారములఁ దొలఁగిం ద్రోయుచు, జ్ఞానులకు నాశ్రయమొసంగుచు నున్నావు, దేవరల నెసమిగుల కరుణగలవాఁడవనియు, వేదాంతవేద్యుఁడ వనియు, శత్రువుల సంహరించువాఁడ వనియు, నారాయణతీర్థులు నిను నుతింపుచున్నాఁడు.

శ్లో. కర్పూరాభాకువలయదళశ్యామలా చాభిరామా
కల్యాణానాం సకలజగతా మాశ్రయా గోపబాలా,
భక్తత్రాణాధ్వరవరవిధౌ దీక్షితౌ మోక్షహేతూ
మాయాశక్త్యా విరచితతనూ రామకృష్ణౌ స్మరామి. 16

క్రమ్మారమునలేను, నల్లకలువనలేను, తెలుపు, నలుపు వర్ణములచే మనోహరులగువారును, సమస్తలోకములయొక్క సుఖములకును నాధారభూతులును (అనఁగా సుఖమునిచ్చువా రనుట) 'భక్తరక్షణ' మనియెడు యజ్ఞమునందు దీక్షను బూనినవారును, మాయావశమున గోపబాలకశరీరమును దాల్చియున్న వారు నగు నాబలరామకృష్ణులమోక్షము గల్గుటకై ధ్యానించుచున్నాను.

శ్లో. భగవంత మితి స్తుత్వా విధిః స్వం ధామ సత్వరం,
హరిణా గురుణా జ్ఞాతో యయౌ కృష్ణోఽపి గోకులమ్. 17

ఇట్లా బ్రహ్మదేవుఁడు భగవంతుఁ డగు శ్రీకృష్ణునినుతించి లోకగురు వగునమ్మహాత్మునివలన నాజ్ఞ గైకొని శీఘ్రముగా తననివాస మగుసత్యలోకము నకుఁ బోయెను. ఆహరియు వ్రేపల్లెకుఁ జనియెను.

అథ యాజ్ఞికానా మాగమనమ్.—

౧౧. సౌరాష్ట్రిరాగము - ఆదితాళము.

అరణిపాత్రపాలాశకుశ భారం వహంతో
ధరణితలే సతతం ధావంతో యాజ్ఞికా ఆయాంతి
పవిత్రపాణయో నిత్యం పశులక్షణవిదో
సవితృమండలాంతస్థం ధ్యాయంతో యాజ్ఞికా ఆయాంతి
అహం పూర్వ మహం పూర్వ మితి యజ్ఞకుశలా
గహనకర్మసామాదీని గాయంతో యాజ్ఞికా ఆయాంతి

లక్షణయుక్తము లగుపరణులను, పశువులను సంపాదించి సమిధలు, దర్భలు, యజ్ఞపాత్రములు వీనిని సమకూర్చి చేతులయందు పవిత్రములను ధరించి సామగానము సేయుచు యీకార్యము నేను ముందు సేయుదునని మహోత్సాహములో పరుగిడుచు సూర్యమండలమునం దున్న నారాయణుని మనస్సునందు ధ్యానింపుచు కొందఱు బ్రాహ్మణులొకచో యజ్ఞముచేయుచుండిరి.

అథ యజ్ఞపత్నీనా మాగమనమ్.—

౧౨. యదుకులకాంభోజీరాగము - ఆదితాళము.

యజ్ఞపత్నీబృందమధునాయాతియాగశాలామనింద్యకర్మవిధినా
విజ్ఞానపూరిత శుద్ధమనసాసహ విశ్వాసపూర్వకనమ్రశిరసా
దివ్యసుందరంభవ్యకంధరం ధృతనవ్యపీతాంబరముద్భృతహారం
చారుకబరీభారభరితందివ్య చామీకరాభరణగణభాసితం

అప్పుడు వారిభార్యలును, మనోహరము లగుపీతాంబరములఁగట్టి సువర్ణమయము లగుభూషణముల నలంకరించుకొని! కంఠమునందు ముత్యాలహారములు మొదలగుభూషణము లొప్పుచుండఁ దలవెంట్రుకలను మనోహరముగ ముడిచి మిగుల నమ్రతతో వారిభర్తలచెంత యజ్ఞశాలయం దుండిరి. దేవతాస్త్రీలవలె నతిసుందరు లగువారిలచిత్తములు మిగుల జ్ఞానవంతములై యుండెను. (సౌందర్యము గలచోట సద్గుణములు కూడ నుండునని పెద్దలు చెప్పుదురు.)

౧. ఏవరియజ్ఞపత్నీసహితయజమానయాజ్ఞికప్రవర్తితేయజ్ఞకర్మణి సాక్షాద్యజ్ఞస్వరూపీభగవాన్ కందర్పదర్పమహాసర్పగరుడాయమానదివ్యమూర్తిధరోగోపబాలైస్సహాశనైశ్శనైస్సంచరన్ చారయన్నపి గోవత్సాన్ తదుపవనదేశ మాజగామ, తత్ర కదాచి ద్వత్సపాలనసమయే బాలా ఊచుః. 18

ఇట్లు వారు యజ్ఞసేయుచుండఁగా మన్మథుని ధిక్కరించు సౌందర్యము గలిగి యజ్ఞస్వరూపుఁ డైనశ్రీకృష్ణభగవానుఁడు గోపబాలకులతోఁగూడి విహరింపుచు, గోవత్సముల మేఁపుకొనుచు, నాస్థలమునకు సమీపమునం దున్న యొకవనమునుఁ జేరను. ఇట్లావనమున వత్సములను మేఁపుచుండ నొకప్పుడు గోపబాలకులు కృష్ణునితో ని ట్లనిరి.

శ్లో. వయ మిహ విచరామో హ్యన్న మాకాంక్షమాణాః
కథ మిహ భగవ న్నో బాలకానా మి హాన్నమ్,

ఇతి వనభువి పృష్టో బాలకై ర్బాలకృష్ణో
వ్యవద దిహ చ భూయా దన్న మత్యంతమృష్టమ్. 19

ఓ భగవంతుడా! మేము మిక్కుటముగా నాకలిఁ గొనియున్నాము. మాకిట నన్నము దొరకుట యెట్లని యా గోపాలబాలకులు శ్రీకృష్ణుని యడిగిరి. ఆమహాత్ముఁడును మీరు సందేహింపవలదు. ఇచటనే మృష్టాన్నము దొరుకఁగలదు. అని సమాధానముచెప్పి యొకగోపబాలకునిఁ బిలిచి యిట్లనియె.

శ్లో. యజ్ఞశా లేయ మస్త్యాభి రత్రై వాన్నం హి లభ్యతే,
గచ్ఛ పృచ్ఛేజ్యశాలాయాం యజమానం చ యాజ్ఞికాన్.

ఇదిగో యజ్ఞశాల గనుపడుచున్నది. అచటికిఁ బోయి యజమానుని. ఋత్విజులను జూచి యన్నము నడిగినయెడల నవశ్యము వారు లొసంగుదురు,

శ్లో. యది తేన ప్రయచ్ఛంతి యాచ స్వాన్న మశంకితః,
తత్పత్న్యః ప్రతిజానంత్యో దాస్యం త్యన్నాని తాః స్త్రియః.

ఆపురుషులు అన్నము నొసంగరేని వారిభార్యలను యాచింపుము. వారు విజ్ఞానవతులై నిస్సంశయముగ నన్నము నిచ్చెదరు.

శ్లో. యాజ్ఞికై ర్యజమానేన ప్రత్యాఖ్యాత శ్చ తై ర్ద్విజైః,
యయాచే యజ్ఞపత్నీ స్తాః కృష్ణార్థే గోపబాలకః. 22

ఇట్లు కృష్ణునిచే నాజ్ఞాపింపఁబడి గోపబాలకుఁడు యజ్ఞశాలకుఁ జని, కృష్ణునకై యన్నమును యాచించెను. దానికి ఋత్విజులును, యజమానుండును దిరస్కరించిరి. అంత నాబాలకుఁడు వారిభార్యలకడకుఁ బోయి యడిగెను.

శ్లో. సకృ చ్ఛ్రవణమాత్రేణ స్వా ద్వన్నాని బహూ న్యపి,
ఆదాయ తాః పరం కృష్ణం ముక్తసంగాః ప్రదుద్రువుః. 23

ఆస్త్రీలును "కృష్ణునకు" అనుమాట వినిన తక్షణమే రుచ్యము లగు నన్నముల నధికముగఁ గైకొని యెవ్వరాటంకముఁ జేసినను నిలువక యాశ్రీకృష్ణునికడకుఁ బరుఁగిడి వచ్చిరి.

శ్లో. తత్ర గత్వా తు గోపాలం గోపీజనమనోహరం,
భోజయిత్వాఽథ సంతుష్టం విహితాఞ్జలయో స్తువన్. 24

ఇట్లుచటికిఁ జని గోపికామనోహరుఁ డగునాగోపాలకృష్ణునకు భోజనము వెట్టి తృప్తిఁ జెందించి పిదప బద్ధాంజలు లై యిట్లని వినుతించిరి.

౧౩. మోహనరాగము - ఆదితాళము.

ప. బాలగోపాలకృష్ణ	పాహి పాహి
అ. నీలమేఘశరీర	నిత్యానందం దేహి
1. కలభసుందరగమన	కస్తూరిశోభితానన
నళినదళాయతనయన	నందనందన
మిళితగోపవధూజన	మీనాంకకోటిమోహన
దళితసంసారబంధన	దారుణవైరినాశన
2. యజ్ఞ యజ్ఞసంరక్షణ	యాదవవంశాభరణ
యజ్ఞఫలవితరణ	యతిజనశరణ
అజ్ఞానఘనసమీరణ	అఖిలలోకకారణ
విజ్ఞానదళితావరణ	వేదాంతవాక్యప్రమాణ
3. నృత్యస్తపాదారవింద	విశ్వవందితముకుంద
సత్యాఖండబోధానంద	సద్గుణబృంద
ప్రత్యస్తమితభేదకంద	పాలితనందసునంద
నిత్యద నారాయణతీర్థ	నిర్మలానంద గోవింద

ప. ఓగోపాలకృష్ణా! మమ్ము రక్షింపుము.

అ. నీలమేఘశ్యామలవర్ణా! పరమానందరూప మగుమోక్షము నిమ్ము.

1. మందగమనముతోడను, గోపాంగనల నాకర్షించు మన్మథకోటికిసమాన మగుసౌందర్యముతోడను, కమలములవలె విశాలము లగునేత్రములతోడను,

కస్తూరీతిలకముచేఁ బ్రకాశించు సుందరముఖారవిందముతోడను, భయంకరు లగుశత్రువుల వర్ధించి లోకోపకారము సేయుచు, ఆశ్రితుల సంసారబంధములఁ దొలఁగించుచు నుండువాఁడ వగుటచే కరుణామయ మగుమనస్సుతోడను నంద కుమారుఁడ వై విహరింపుచున్నావు.

2. ఓ యదుకులాలంకారా! నీవే యజ్ఞస్వరూపుఁడవు. యజ్ఞములను సంరక్షించువాఁడవు. యజ్ఞఫలముల నొసంగువాఁడవు. సర్వము నుసన్యసించినవిరక్తులకుఁ గూడ గమ్యస్థాన మనియు, అజ్ఞాన మనుమేఘమునకు జంఝూమారుతము వంటివాఁడవనియు, సర్వలోకమునను సృష్టికర్త వనియు, జ్ఞానస్వరూపుఁడ వగుటచే అవిద్య మొదలగు నావరణములు లేనివాఁడవనియు వేదాంతవాక్యములు నిన్నుఁ గూర్చి చెప్పును.

3. సత్యజ్ఞానానందస్వరూపుఁడ వనియు, సమస్త కల్యాణగుణములను నాధారభూతుఁడ వనియు, అద్వితీయుఁడ వనియు, ఆశ్రితు లగువారికి మోక్షమునిచ్చువాఁడ వనియు, ఉపనిషత్తులచే వర్ణింపఁబడుచుండువాఁడ వనియు, ప్రపంచము నిన్ను వినుతించుచుండును. సనకసనందనాదులకును, నారాయణ తీర్థునకును పరమానందము నొసంగిన యోనారాయణా! నీవు పాపములను వ్యర్థ్యస్తములుగా నుంచుకొనుట మొదలగు లీలలచే బాలభావము నభినయించుచున్నావు.

శ్లో. యజ్ఞపత్న్యస్త మీశానం లీలాగోపాలవిగ్రహం,
 ప్రసాదయంతి యం వేదా స్తాత్పర్యే ణామనంతి తే. 25

లీలచే గోపాలబాలరూపమును ధరించి యున్న యీపరమేశ్వరు నా బ్రాహ్మణభార్యలు మఱిమఱి వేఁడుకొనుచున్నారు. ప్రమాణములలో నుత్తమము లగు వేదములు కూడ నా గోపాలకృష్ణునిఁ గూర్చి యే కదా చెప్పుచున్నవి.

౧౪. మోహన (రేగుప్తి) రాగము - అటతాళము.

ప. బాలగోపాల మా ముద్ధర-కృష్ణ పరమకల్యాణ గుణాకర
అ. నీరదనీలకళేబర-కృష్ణ నిరుపమకౌస్తుభకంధర

1. నందనందన భక్తచందన-సుర బృందరచితబహువందన
మందస్మితసుందరానన-కోటి మదనసుందర జగన్మోహన
ఇందిరామందిర-భక్త సుందరహృదయారవింద
భృంగ భక్తిమకరంద నందితగోపికాబృంద

తాంతాహతధైదత్తతాం - తక్కతోధిమ్మిణాంగిణతోధిమ్మిరే-త
క్కత్తోధిమ్మిధిమికిటతోధిమ్మిరే- తక్కత్తోదిగిణాంగంగిణత్తోం
గధిగ్గుడుదధిగ్గుడుదత్తుంగ- తోదిగిణంగత్రికుతోంగ - దిగ్గుడు
దధికితకిటదధిగిణతోం - బాలగో

2. యజ్ఞాదికర్మఫలప్రద-కృష్ణ యదుకులజాతసుఖప్రద
యజ్ఞసంరక్షణదీక్షిత-కృష్ణ యతిజనముక్తిదసువ్రత

తాధైయ్యాధైధత్తధా - కిటతకతత్కిణ్ణంకిణ్ణం - తరికిటతరికిటధిమి
ధింధింధిమికిట - తోంగిటకిటత్తోంగతోంగిణ - కిణకిణధరిధరి
కుంతకతక- దిగ్గుడుతకతకదిగ్గుడుతక - గణపతిగురుశ్రీపతిషణ్ము
ఖ - జయజయజయ - ఝుంతరికిటతకతత్తోంగిటతోంగ - తక
గిణదినహతధిమితాతాధాం - తకదిగ్గుడుతకదధిగిణతోం-దిన
హతధిమితాతాధాం - తకధిగ్గుడుతకదధిగిణతోం

చింతితజనచింతామణిగణ సంతతసుఖసంతానప్రద
మందరధరమంజుళమౌక్తిక నందితజన నందాత్మజ వర
బృందావనబృందారకగణ వందితపద వసుదేవాత్మజ

జయజయజయ-ఝుంతరికిటతకతత్తోంగిటతోంగ-తొకగిణదినహ
తధిమితాతాధాం - తకధిగ్గుడుతకధధిగిణతోం - బాలగో

3. అన్నమయాదిషుపంచసు త్వా - మంతర మానందవిగ్రహం
ఉన్నతఫల మామనంతి తే జగ - దుదయలయాదిషు లక్షితం
తద్ధిత్వమేవాసితద్ధిత్వమేవాసి - తత్సర్వమేతత్త్వమేవాసినూనం

దుత్తుఙ్గముక్తామణిప్రస్ఫురద్దివ్య - మత్తేభవద్యోగిచిత్తేస్ఫురంతం
నృత్యంతమత్యంతమానందమీడే - హితంత్వామహంత్వామ
హంత్వామహం- తధితకుకుదకుకుతతత్తకుకుధికుకు - తత్తత్తోంగుత
క్కిటకిటకుధరికిటతతోంగ - కిట్టకితకిటదధిగణతోం - బాలగో

4. సంతత మంత రవస్థితం - హృది సత్యవిజ్ఞానసుఖాకృతిం
అంతర్యామితయోదితం- యోగి చింతిత మాకలయామి తం

త్తధిగ్గుడుధత్తాం-తత్తధిగ్గుడుధత్తాం - కిడతకతత్తరికితత్తరికిదోగుడు
దోగుడుతకధోంధోం - కుందకిటకిటధరికికుంద త్తకుకుధరికి- ఢే
కుఢేకుకుధరికిఢిక్కప్రభేదమిహా- ఝుకుఝుకుజఝుణజయశీల
నటనమిహా - సకలజగదాదిం సకలమునిగీతం

సకలనిగమాంతజనితాంతమతివిదితం
తంపరమయోగిగణచింతిత మఖండసుఖ
సంపద మపారమహిమాన మణిమాన మిహా
రంగత్తురంగమాతంగవరహంసగతి
మంజీరమంజురటనట మఖిలరంజనం

తధింతతధింతతకిటధిమిధిమిధిమితధీతకిట- ధిమితకిటధిమితకిటహాం
తధీం -తాహత్తధీంతాహత్తధిన్నాం - తాహత్తధీం - ధిన్నాధి
న్నాహత్తతాంధిన్నాధిన్నధీం- తాతాధిన్నధీం-తద్ధిన్నతకధిన్న
తాహత్తధిన్నాం- కత్తరిడికత్తరిడికాహులెకాహులె - కంజరిడి
కంజరిడిదేహులేరాహులే

సంగీతసాహిత్యవిద్యావినోదపర గోవిందగోపాల
గోపీమనోహారే-మతిరస్తు రతి రస్తు మంగళం భవతు మమ

తద్ధింతతద్ధింతతకిటధిమిధిమిధిమిత - ధీతకిటధిమితకిటకిడ్తకతకిటదధి
గణధోం - బాలగో

5. తారకసమము క్తహారకం భక్త - కారుణ్యరసపూరధారకం
నారదమునిక్షేమకారకం - ధీర - నారాయణతీర్థతారకం
తాంతాహతధణతాంధణాంధణతాం - ధణ్ణాంధణ్ణతాం
తద్ధిమ్మితద్ధిమ్మితాణ్డవాలోలం-రింఝురింఝురింఘుణరాధాలోలం
కుందకిటకిటధరికిగోపికాజారం-నగధరంతోధిత్తనవతీతచోరం
త్వామహం కలయామి ధీర-మనామయంసకలకామదం భువి
సంతతమానన్దతాణ్డవాలోలం- సద్గుణమణిగణభూషణజాలం
సుందరగోకులబాలగోపాలం - సత్యప్రతిజ్ఞసంతానగోపాలం
విఖ్యాతసత్కీర్తివిజయగోపాలం-మందస్మితానన్దమదనగోపాలం
కందర్పకోటికల్యాణగోపాలం - భక్తజనబృందప్రసన్నగోపాలం
సిద్ధజనసిద్ధాంతసిద్ధగోపాలం - మత్స్యావతారాదిమహిమగోపా
తం త్వా మహం త్వా మహం [లం
తద్ధితకుకుధికుకుతత్తత్తకుకుధికుకుతత్త-తోంగుతక్కిటకిటకుధరికిటత
ధోంగ - కిట్తకిటతకిటదధిగణధోం - బాలగో

6. ధైధరికిట తాహంధిత్తా- జేజేఝుంతరిదిగిధిగదిత్తా-దిత్తరిదిగిదిర్గు
డుదిగిదిగ్గుడుదిత్తా-తదిమితోదిమితోంగిటదిత్తాతత్తొంతత్తొం
గక్కిటతక్కిట - ధణధణతదిమిహిణ్ణం-ధళంగుతకతకదదిగిణ
స్వామినంవిచిత్రవనమాలినం-పతత్రిరాజగామినం [ధోం
పరిపాలితగోధనం-భుజగపతిశాయినం - సదానందదాయినం
సమస్తవేదసాధనం - సనాతనం- బాలగోపాలకం-భజామి
రేహు రేహు రేరింఖణరింఖణ- కాహుకాహు రేకంజరికంజరి- ఝు
ఘఝుకురోఝుణతజ్జగగిణ - ఢేకుఢేకు రేఢేంకుకుఢేంకుకు - రుంఝు
రుంఝురిహారిటకుమురింఖణ - తక్కిటకిటతకదిక్కిటకిటతక - తోం
గిటకిటతకనంగిటకిటతకతహాతతహాతదిమిత - ధణేకుదధిగిణతోం.

॥బాల॥

వ. సమస్తకల్యాణగుణములకు నాధారభూతుఁడవగు నోగోపాలబాలుఁడా ! న న్నుద్ధరింపుము.

అ. మేఘమువలె నల్ల నగుశరీరము గలవాఁడవును, కౌస్తుభముచేఁ బ్రకాశించువాఁడవు నగు నోకృష్ణా !

1. భక్తుల హృదయములనియెడు కమలమునకుఁ దుమ్మెదవై యందలి భక్తిరస మనియెడు మకరందము నాని సంతసించు నోనందకుమారా ! నీవు లక్ష్మీనారాయణుండవు. భక్తుల రక్షించుటకై దేవతలు నినుఁ బ్రార్థింప మన్మథునిమించు జగన్మోహనాకారముతో నిట్లు జన్మించి, చిఱునగవులతోఁ గూడిన ప్రసన్నముఖముచే గోపికలకు నానందమును గల్గించుచున్నావు.

2. యజ్ఞాదిపుణ్యకర్మములను రక్షించుటయందు దీక్షగల్గి వానికి ఫలంబులను నొసంగుచు, సేవించువారల:కిహలోకమున సుఖమును బిదప ముక్తియు నొసంగుచు రుద్ర, విష్ణు, షణ్ముఖాది నానాదేవరూపములతోఁ బ్రకాశించుచుండు నోయదురత్నమా ! పవిత్రచరిత్రా ! నీకు నమస్కారము. (ఇచ్చట విష్ణురూపుఁడగు శ్రీకృష్ణునిఁ గూర్చి "నీవు విష్ణురూపుఁడవు" అని చెప్పఁబడియున్నది. దీనివలన "బ్రహ్మ విష్ణు రుద్రులకంటె నధికుఁ డగునపరిచ్ఛిన్నపురుషుఁడే యిచ్చట కృష్ణరూపుఁడుగా జెప్పఁబడెను."అనియు త్రిమూర్తులలోని విష్ణువు ఆపురుషుని లోనిభాగమే యగుటచేత "నీవే విష్ణువు" అని చెప్పఁబడెననియుఁ దెలిసికొనవలయును.)ఓ నందకుమారా! వాసుదేవా ! నీవు చింతామణియునుబోలె కోరినకోర్కులనెల్ల నొసంగుచు సకలసుఖముల నొడఁగూర్చుచు సాధుజనుల రక్షింపుచుందువు. దేవతలచేతఁగూడ వినుతింపఁబడు నో కూర్మావతారా ! నీకు నమస్కారము.

3. ఈ ప్రపంచము పుట్టుట, నశించుట అనువానివలన నూహింపవలయుననియు(ఈసృష్ట్యాదులకు కారణముగా నూహింపవలయుననుట.)అన్నమయము, ప్రాణమయము, మనోమయము,విజ్ఞానమయము,ఆనందమయము ననునైదుకోశములలోను, వ్యాపించి ఆనందస్వరూపుండై యున్నాఁడనియు(స్థూలశరీరము, అన్నమయకోశము,పంచప్రాణములను కర్మేంద్రియములునుగలసి ప్రాణమయ

ములు సంకల్పరూప మగుమనస్సుతోఁ జేరినప్పుడు మనోమయకోశము ; నిశ్చయరూప మగుబుద్ధితోఁ జేరినప్పుడు విజ్ఞానమయకోశము; సుషుప్త్యవస్థలో ననుభవించు నానందము ఆనందమయకోశ మని తెలిసికొనవలయును.) ఆపురుషుఁడే మోక్షస్వరూపుఁడనియు, పూర్వు లెవ్వరినిగూర్చి చెప్పుచున్నారో, సత్పురుషులు జాతిముత్యములవలె మిగుల నిర్మలములై యున్న తమహృదయములందెవ్వని యెల్లపుడును భావింపుచున్నారో అట్టిపరమాత్ముఁడవు నీవే. ఈసర్వప్రపంచమును నీవే. పరమానందస్వరూపుఁడ వగునిన్ను ధ్యానించెదను.

4. సర్వజనులకు నంతర్యామిస్వరూపుఁడై యుండువాఁడవును, సచ్చిదానందస్వరూపుఁడవును, యోగులచే నెల్లప్పుడును ధ్యానింపబడుచుండువాఁడవును, సర్వజనులచిత్తములఁ బ్రేరేపించువాఁడవును, ఆపరతత్త్వమే స్వరూపముగా గలవాఁడవును నగు నిను ధ్యానించెదను. సకలజగత్తులకును సృష్టిస్థితిసంహారకర్తవనియు, పరమానందస్వరూపుఁడ వనియు, అద్భుత మగు ప్రభావముగలవాఁడవనియు, సుప్రసిద్ధుఁడ వయ్యును, మిక్కిలి సూక్ష్మరూపుడ వగుటచే నీస్వరూపము నెఱుంగుటకు వేదాంతవాక్యములు తప్ప నితరసహాయములులేవనియును జనులు చెప్పుచుందురు. ఇట్టివాఁడవయ్యును ఈమనుష్యలోకమున నందఱ నానందింపఁజేయుచు, గజ్జెలు గలుగలుమనుచుండ నేనుఁగువలెను, గుఱ్ఱమువలెను, మఱియు ననేకవిధములుగా నడుచుచు నృత్యముఁ జేయుచున్నావు. ఓగోపనాయకా ! గోపాలా ! సంగీతసాహిత్యాదివినోదములయం దిచ్ఛ గలయోనారాయణా! నా (మా) చిత్తమెల్లప్పుడును నీయందే (నిన్ను ధ్యానించుటయందే) ప్రీతిగలది యై యేకాగ్రత నొందుఁగాత. నాకును (మాకును) సర్వశుభములుఁ గలుఁగుగాత.

5. నక్షత్రహారమువలెనుండు ముక్తాహారము ధరించి, రత్నఖచితము లగు బహువిధభూషణములచే బ్రకాశించుచు నారదుఁడు, నారాయణతీర్థుఁడు మొదలగుభక్తులయెడఁ గరుణఁ జూపి వారినుద్ధరించు మనోహరములగు నృత్యముల తోడను, వెన్నను దొంగలించుట మొదలగులీలలచేత గోపికలయొక్కయు ముఖ్యముగా రాధయొక్కయు మనస్సును హరింపజాలురూపవైభవముతోడను,

గోపాలబాలకుండవై చరించుచుండు నిను ధ్యానించెదను (ము). మత్స్యము, కూర్మము మొదలగు ననేకరూపములు ధరించి, భక్తుల నుద్ధరించిన మందరధరా! యోగులందఱును నిన్నే పరమపురుషునిగా సిద్ధాంతముఁ జేసి నీసంకల్పమున కెందును భంగము లేదని, శేషుఁడే పాన్పుగాఁ గలవాఁడవును, విచిత్రమగు తులసీమాలలచే నలంకరింపఁబడియుండువాఁడవును, పరమానందము నొసంగు వాఁడవును, వేదము లన్నియును ప్రవర్తించుటకు నాధారమైనవాఁడవును అగు గోపాలకృష్ణా! నిన్ను సేవించెదను (ము).

శ్లో. స్తుత్వా తం యజ్ఞపురుషం యజ్ఞపత్న్య స్తదాజ్ఞయా,
పునః ప్రవివిశు ర్యజ్ఞశాలాం తద్గతమానసాః. 26

అట్లు బ్రాహ్మణస్త్రీలు యజ్ఞరూపుఁ డగునాభగవంతుని నుతియించి యాయనయందుఁ జెందియున్నచిత్తంబుల మఱల్పలేక యున్నను, లోకగురు వగు నమ్మహాత్మునియాజ్ఞచే మఱల నెట్లెట్లో యజ్ఞశాలఁ బ్రవేశించిరి.

శ్లో. యాజ్ఞికా స్తేఽపి తాః పత్నీః ప్రశశస్యు పునఃపునః,
అంగీచక్రు ర్భగవతో మాహాత్మ్యా ద్గతకల్మషాః. 27

ఇతి శ్రీనారాయణతీర్థవిరచితాయాం-శ్రీకృష్ణలీలాతరంగిణ్యాం -
శ్రీకృష్ణగోవత్సపాలనవర్ణనంనామ తృతీయతరఙ్గః.

అప్పటియాజ్ఞికులును తమభార్యలను మిగులఁ బ్రశంసించుచు నాదరించిరి. భగవంతునియనుగ్రహముసంపాదించి దానివలన సమస్తపాపములను నశింపఁ దే జరిల్లువారలఁ దిరస్కరించువారలుఁ గలరే.

ఇది తృతీయతరఙ్గము.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీకృష్ణలీలాతరఙ్గిణి

చతుర్థతరఙ్గము.

కథాసంగ్రహము.

శ్లో. గీయతే రామకృష్ణాభ్యాం కృతం గోపాలనం తతః,
నందాద్యాగమనం పూర్వం తత శ్చ బలకృష్ణయోః. 1
కాళీయమర్దనం నాగపత్నీస్తోత్రం తతః పరం,
ఖరాసురవధ శ్చాథ ప్రలంబస్య చ మర్దనం,
దావాగ్నిభక్షణం బాలస్తుతి రత్ర నిగద్యతే. 2

గోపాలన వర్ణన మనునీనాల్గవతరంగమున శ్రీకృష్ణ, బలరాములు గోవుల పాలించిన క్రమము వర్ణింపబడును. ఇందు నందాదులు వచ్చుటయు, రామకృష్ణులు గోవులఁ బాలించుటయుఁ, శ్రీకృష్ణుఁడు కాళియుని మర్దించుటయు, నానాగేంద్రుని భార్యలమ్మహాత్ము నుతించుటయు, ఖరప్రలంబాసురవధయు, దావాగ్నిని భక్షించుటయు, నపుడు బాలకులు నుతించుటయు ననువిషయములు క్రమముగ వర్ణింపఁబడును.

అథ నంద స్యాగమనమ్.—

౧. సౌరాష్ట్రరాగము - ఆదితాళము.

గోపైరనుగతో నిత్యం గోబృందాని విచారయన్
గోపాలకస్వామీ నంద గోపో మహా న్విరాజతే.

గోకులమునకు ప్రభు వగునందుఁడు తనయనుచరులతోఁ గూడి గోవులఁ బాలింపుచుండెను.

అథ బలభద్ర స్యాగమనమ్.—

౨. సౌరాష్ట్రరాగము - ఆదితాళము.

హలీ బలీ చ ముసలీ లలితాంగదకుండలీ
నీలాంబరీ శ్వేతరూపీ బలభద్రో విరాజతే.

తెల్లనివర్ణము గలిగి నల్లనివస్త్రమును ధరించుచు బహువిధము లగుభూషణములచే నలంకరించికొని, నాగలి నొకదానిని రోఁకలి నొకదానిని యాయుధములఁగా గైకొని బలరాముఁడును ఆయనను వెంబడించుచుండెను.

అథ శ్రీకృష్ణాగమనమ్.—

3. నాదనామక్రియారాగము - ఆదితాళము.

శంఖీ సచక్రీ గదీ పద్మీ శార్ఙ్గీ కిరీటకుండలీ
శ్రీవత్సకౌస్తుభీ దివ్య పీతాంబరో విరాజతే.

శ్రీకృష్ణుఁడు కూడ శంఖము, చక్రము, ధనస్సు మొదలగు నాయుధముల ధరించి కిరీటమును, కుండలములను, కౌస్తుభరత్నంబును వీనిచే నలంకృతుఁడై శ్రీవత్సమనుపుట్టుమచ్చవక్షస్థలమున రాజిలుచుండ మనోహరాకారుఁడై పీతాంబరధారి యై తనతండ్రిని వెంబడించుచుండెను.

౪. నాదనామక్రియారాగము - చాపుతాళము.

ప. పాహి పాహి జగన్మోహన కృష్ణ పరమానంద శ్రీకృష్ణ
1. దేవకీవసుదేవనందన కృష్ణ దివ్యసుందర శ్రీకృష్ణ
2. నందయశోదానందన కృష్ణ ఇందువదన శ్రీకృష్ణ
3. కుందరదనకుటిలాలక కృష్ణ మందస్మిత శ్రీకృష్ణ
4. కింకిణీరచితఘుణంఘుణ కృష్ణ క్రీడాలోల శ్రీకృష్ణ
5. కుంకుమపంకవిపంకిల కృష్ణ గూఢమహిమ శ్రీకృష్ణ
6. చంచలఝుళఝుళనూపుర కృష్ణ మంజుళవేష శ్రీకృష్ణ

7.	తరళితకుండలమండిత	కృష్ణ	తాండవలోల	శ్రీకృష్ణ
8.	ధిక్కృతసురరిపుమండల	కృష్ణ	దీనపాలక	శ్రీకృష్ణ
9.	సాధు సాధు నటవేష శ్రీ	కృష్ణ	సత్యసంధ	శ్రీకృష్ణ
10.	పాలితనారాయణతీర్థ	కృష్ణ	పరమపావన	శ్రీకృష్ణ

ప. జగన్మోహనాకారా! పరమానందస్వరూపా! కృష్ణా! నన్ను రక్షింపుము.

1. దేవకీవసుదేవులకుఁ బుత్త్రుఁడవును, మనోహరాకారుండవు నగునో కృష్ణా! ననుఁ గావుము.

2. చంద్రునిఁబోలు ముద్దుమొగముతో నందయశోదలకు నానందము గల్గించుకృష్ణా! ననుఁ గావుము.

3. చిరునగవుతోను, మొల్లమొగ్గలవంటి పలువరుసలతోను, వక్రములగు ముంగురులతోను, రాజిల్లునోకృష్ణా! ననుఁ గావుము.

4. చిరుగంటలు గలు గలునను చుండ యెప్పుడును క్రీడించుచుండునో బాలకృష్ణా! ననుఁ గావుము.

5. కుంకుమపువ్వుతోఁ గలసినగంధమునుఁ బూసికొని నీసామర్థ్యము నేమియు బయల్పడనీయక విహరించునోకృష్ణా! ననుఁ గావుము.

6. మనోహర మగు వేషముతో నందెలు గలు గలు మన సంచరించుచుండునోకృష్ణా! ననుఁ గావుము.

7. కుండలము లల్లలనాడ నృత్యము సేయుచుండునోకృష్ణా! ననుఁ గావుము.

8. రాక్షసజనులను దుష్టులను మర్దించిదీనులగువారిం బఱిపాలించు వ్రతము గల యోకృష్ణా! ననుఁ గావుము.

9. నీ వ్రతమునకు భంగము గలిగించునది యేదియును లేదు. నీనృత్యము నామనస్సును నీవంకకుఁ ద్రిప్పినది. ఓకృష్ణా! ననుఁ గావుము.

10. ఓపరమపావనా! నీవు నారాయణతీర్థునిఁ గాచియున్నావు. అట్లే నన్నుఁగూడ రక్షింపుము.

—— బలరామకృష్ణులు గోవులం బాలించుట. ——

౩. అథ కదాచి దేతౌ నందకుమారౌ-నిర్మలనిరుపమరజతాంజన శిఖరిశిఖరసముత్తుంగదివ్యమంగళసుందరాంగౌ - దుర్వినయ దుర్వీర్యగర్వపర్వతవిషయవిపినసంచారిమహాసురమత్తమాతంగమహోదారకేసరిణౌ - సంతతసముల్లసితకమలకుశేశయకుముదకల్హారాదికుసుమసౌరభ్యసౌభాగ్యభోగసమున్మిషదానందానుభవదివ్యదర్శనైః హంసకారండవసారసచక్రవాకాదివివిధవిహంగమై రనుదిన ముదితమహోత్సాహసాహససమృద్ధసముచ్ఛృంఖలకలరవావబోధితనిజానందావధీరితబ్రహ్మలోకాదిసుఖై ర్నిజతటసమాగతసురవిటపిబృందై శ్చ సంతతపరిశోభమానాయాః కాళింద్యా స్తటభువి పర్యటంతౌ-కరతలకలితవేణువిషాణవేత్రౌ - నిరవధికకృపావలోకనహాసపరిహాసవిలాసై ర్నిజపరిజనానానందయంతౌ-సకలలోకపాలకా విహ గోపాలౌ బభూవతుః. తేచ గోపబాలాః తదీయవిలాసాపన్నసుధారస మాకంఠ మాపీ యాత్యంతతృప్తతయా సముద్గిరంత ఇవ భగవ దనుగ్రహప్రతిబోధితసకలకలా స్తదీయకల్యాణగుణగణా న్నిత్థం గాయంతో వనభువి సుఖం చేరుః. 3

ఆవనము చెంతనే యమునానది ప్రవహించుచుండెను. ఆనదియందు తెల్లదామరలు, యెఱ్ఱదామరలు, కలువలు మొదలగుజలపుష్పము లెప్పుడును వికసించియే యుండును. ఆకుసుమసుగంధముల నాఘ్రాణించుచు నచ్చటితామరతూఁడులు మొదలగువానిని భక్షించుచు, చక్రవాకములు, హంసలు మొదలగుజలపక్షులు తమయత్యానందమును తమయుత్సాహమును బ్రకటించునవియుంబోలె చెవులపండువుగ కలకలములు సేయుచుండును. బ్రహ్మలోకమునకంటె నిచ్చటసౌఖ్యము అధికమనుట లోకోత్తర మగువారి (జలపక్షుల) శరీరకాంతిచేతనే ప్రకటింపఁబడుచుండెను. ఇట్టిప్రభావము నెఱింగి కల్పవృక్షము మొదలగుదేవతా

వృక్షములుకూడ నానదీతీరము నాశ్రయించి యుండెను. కాఠిన్యము, బలము నన్యాయముగ నుపయోగించుట, గర్వము అను మూఁడుపర్వతములు గల్గిన విషయారణ్యమునందు (శబ్దము, స్పర్శాదులను విషయములే అరణ్యము) సంచరించురాక్షసు లనుమదపుటేనుగులకు సింగంబులై (రాక్షసులను సంహరించిన వారలయజ్ఞానము తొలంగిపోవునని భావము.) వెండికొండయు నంజనశైలంబును వలె, మనోహరంబు లగుశ్వేత నీలవర్ణంబులతో నొప్పుబలరామకృష్ణులు గోవులను మేఁపునప్పుడు తమచెలికాండ్రతోఁ గూడి వారిని పరిహాసవాక్యములచే నవ్వించుచు, వేణుగానము సేయుచు నాయమునానదీతీరమునందే విహరింపుచుందురు. గోపబాలకులును నారామకృష్ణులలీల లనియెడునమృతమును ద్రావి దృప్తులై భగవంతునికరుణాకటాక్షమున నప్రయత్నముగనే సర్వవిద్యల యందును బ్రవీణులై యద్దేవునిగుణముల నిట్లనివినుతింతురు.

౫. మధ్యమావతీరాగము - ఆదితాళము.

ప. కలయత వనభువి కామగతిం - కలభగమన మఖిలాత్మరతిం

1. రజతశైలశిఖరోపమకాయం-రమణీయమిహరామనామధేయం
సజలజలదరుచిరం గతమాయం-సకలవల్లవీజనభాగధేయం

2. లలితతరమురళీనాదవినోదం - లావణ్యరసపూరసరిదాస్పదం
అళికులమిళితతుళసీబృందమోదం-ఆనందనటనసుందరపాదం

3. దివ్యత్రిభంగిలలితతరగాత్రం - దేవాదివిరచితనుతిపాత్రం
భవ్యకరకమలకమనీయనేత్రం-భాస్కరకోటిప్రభంజనమిత్రం

4. సకృదవలోకనకృతజగత్కండం-సరసకుండలశోభిమృదుగండం
ప్రకటితబ్రహ్మాణ్డశతకోటితుణ్డం-ప్రాకృతాసురతిమిరమార్తాణ్డం

5. రవితనయాతటసుఘటితఖేలం - రక్షితసకలగోకులబాలం
నవరసపరిపూర్ణగానవిలోలం - నారాయణతీర్థగీతనులీలం.

ప. జీవులకందఱకును విశ్రాంతిస్థానమైనట్టియు, మందగమనముతో నీయరణ్యమునస్వేచ్ఛముగసంచరించుచున్నట్టియు, నాశ్రీకృష్ణునిఁ జూడుఁడు.

2. బాలచాపలతయా త వానఘ - లీలయాల మిహ
కాళియవిష మాశు వినాశయ
కలయ గోకులకల్యాణ మథ భో

3. నందగోపమహిషీ త వేయ మ-నిందినీ జననీ
నంద మేన మానందయ తా మపి
నందనందన సుందర శ్రీకృష్ణ

4. కృష్ణత త్త్వవిదాగీత మతి - వృష్ణిజనముదే
విష్ణుభ క్తశివనారాయణతీర్థ
విరచితం విపులానంద ముదితం

ప-అ. ఓకృష్ణా! కాళీయుఁడు నిన్ను బంధించియున్నాఁడు. దానినివిడిపించుకొనుము. అపరిమితమగు నీసామర్థ్యమును దలఁపుము.

1. ఓకృష్ణా! నీవు సమస్తప్రపంచమును సృజించినవాఁడవు. పాపములను పోఁగొట్టువాఁడవు. దుష్టులను సంహరించి భూభారమునుఁ దీర్చుటకై మనుష్యరూపమున నవతరించితివి.

2. బాల్యమువలన చపలస్వభావము నభినయించుచున్నావు. ఈవిలాసము నికఁ జాలింపుము. కాళీయునివిషమును శీఘ్రముగ నశింపఁజేయుము. గోకులమును రక్షింపుము.

3. ఇదిగో! మానతల్లిదండ్రులగు నందయశోదలు నీకై దుఃఖించుచున్నారు. పుణ్యాత్ములగువారల ననుగ్రహింపుము. శీఘ్రముగ వారికానందమును గల్గింపుము.

4. ఇట్లు యాదవులకు సంతసము గల్గుటకై కృష్ణుని యథార్థస్వరూపము నెఱింగిన బలభద్రుఁడుచెప్పెను. భక్తులకు సంతసముగల్గుటకై విష్ణుభక్తుఁడగు నారాయణతీర్థుఁడు దీనిరచించెను.

శ్లో. రౌహిణేయకృతం గీతం శ్రుత్వా స్ఫాట్య చ కాళియం,
పాతయిత్వా జలే నృత్య మకరో త్తస్యమూర్ధని. 8

ఇట్లు బలభద్రుఁడు చెప్పినదానిని విని శ్రీకృష్ణుఁడు తత్క్షణమే కాళీయుని విపళించి నీటిలోవైచి వానిశిరముపై నృత్యముఁజేసెను.

అథ నాగపత్నీనా మాగమనమ్.—

౭. నాదనామక్రియారాగము-ఆదితాళము.

ఆయాతి నాగదారకదంబం ప్రతి
మాయాకలితలోకకదంబం
నందాదియోగిబృందచింత్యపాదం పరమా
నందైకకంద మాశ్రితవేదం
ఫణిఫణాసమర్పితపాదారవిందం నిత్య
మణిమాదిభూతిద మఖండితానందం
కమనీయకాళమేఘాభిరామం గోప
కామినీబృందకలితకామం
నానావిచిత్రలీలావినోదం శ్రీ
నారాయణతీర్థాభయవరదం

తనమాయావిలాసముచే ప్రపంచమును నిర్మించునట్టియు, సనకసనంద నాదులచే సేవింపబడుచున్నట్టియు, వేదములచే నుపదేశింపఁబడు దివ్యస్వరూపము గలిఁగినట్టియు, అణిమమొదలగు నష్టైశ్వర్యముల నొసంగునట్టియు, పరమానందస్వరూపుఁడైనట్టియు, శ్రీమన్నారాయణుఁడు నీలమేఘశ్యామలమగు దివ్యసుందరవిగ్రహముతో జన్మించి బహువిధములగు విలాసములసల్పుచు నారాయణతీర్థునిఁబ్రోచుచు గోపికలచిత్తముల నాకర్షించుచునుండి దుష్టనిగ్రహార్థమై తమభర్తయగు కాళీయుని పడగలపై పాదములనిడి నృత్యముసేయుచుండుటఁ జూచి యానాగేంద్రునిభార్యలు దీనలై యద్దేవునికడకు వచ్చిరి.

శ్లో. ఫణేషు తస్య నృత్యంతం క్షీణశక్తే ర్ముహు ర్ముహుః,
భర్తృభిక్షాం ప్రార్థయంత్యో నాగపత్న్యో జగుర్హరిమ్. ౨

ఆకాళియుఁడు శక్తిలేనివాఁడై పడియున్నను, మరలమరలం బాతనిశిర ములపై కృష్ణుఁడు నృత్యము సేయుచునే యుండెను. దానింజూచి యానాగ పత్నులు పతిభిక్షఁబెట్టుమని ప్రార్థింపుచు యామహాత్ముని వినుతించిరి,

౮. ముఖారిరాగము - ఆదితాళము.

ప. దేవ కురు శిక్షాం	దేహి పతిభిక్షాం
అ. దీనపరిపాలనాయ	స్వీకురు దీక్షాం
1. ఆగమైకశరణ	మశేషలోకకారణం
ఆహు రాగమేన తత్వా	మానంద మఖండితం
2. యోగిమతిభూషణా	ఘోరాఘపరిశోషణ
భోగిశయన భువన	భూ పాహి పతితం
3. జాతికులశరణ మ	శేషజంతుతరణం
జాతం భవతాకృత	మిత్యాగమవిదితం
4. సర్వజంతుసమతా	సాధు తవ విదితా
సర్వబుద్ధిషు ప్రహితా	సా చ వేదవిదితా
5. అజ్ఞాతవస్తు కి	మస్తి విజ్ఞానస్య తే
ఆజ్ఞాపయ యదుచిత	మస్మాకం జగత్ప్రభో
6. నాగపత్నిగీత మిదం	నారాయణచరితం
యోగివరనారాయణ	తీర్థయతిఫణితం

ప. ఓమహాత్ముఁడా! దుష్టులను శిక్షించుటయుచితమే, అయినను మా యందుఁగరుణించి మాకుఁ బతిభిక్షనిమ్ము.

అ. దీనులగు మమ్మురక్షించుటయందు దీక్షనుగైకొనుము.

1. నీవు వేదమేనివాసముగా గలవాఁడవనియు, సృష్టికర్తవనియు, పర మానందస్వరూపుఁడవనియు వేదవేత్తలు చెప్పుదురు.

2. నీవు పాపములనుబోఁగొట్టువాఁడవు. యోగులందఱును తమమనసులు నిర్మలములగుటకై త్రిభువనాలంకృతుండవగు నిను ధ్యానించుచుందురు. ఓశేషశయనా! పాపాత్ముఁ డగుమాభర్తను పవిత్రునిఁజేసి రక్షింపుము.

3. నీవు సకలజాతులకు రక్షకుఁడవనియు, కారణభూతుఁడవనియు, సర్వజంతువులను ఉద్ధరించువాఁడవనియు వేదములు చెప్పుచున్నవి.

4. నీవు సర్వజంతువులయందును సమానుఁడ వని ప్రతివారికిని తెలియును. వేదముకూడ నట్లే చెప్పుచున్నది.

5. ఓసర్వజ్ఞా! నీవు జ్ఞానస్వరూపుఁడవు. నీకు తెలియని దేదికలదు? కావున నో జగన్నాయకా! మేమిఁకపై నాచరింపవలసిన దేదియో యాజ్ఞాపింపుము.

6. ఈగీతము నాగపత్నులు కృష్ణునిస్తోత్రముచేసిన విధమును దెల్పును. ఇది నారాయణతీర్థుఁ డనుయోగిచే రచియింపఁబడినది.

శ్లో. ఏవం స్తుతే జగన్నాథే నాగపత్నీభి రాదరాత్,
నమ స్తే దేవదే వేతి ఫణీ ప్రాహ శనై శ్శనైః. 10

ఇట్లు తనభార్యలు శ్రీకృష్ణుని నుతించుట విని యాకాళీయుఁడును "ఓ దేవ దేవా! నీకు నమస్కారము" అని మెల్లఁగఁ బల్కెను.

శ్రీకృష్ణుఁడు కాళియుని రక్షించుట.

శ్లో. శ్రీకృష్ణ స్త్వం పరిత్యజ్య సాగరం గచ్ఛ నిర్భయః,
మత్పాదచిహ్నితఫణై రిత్యుక్త్వా గోకులం యయౌ. 11

అంత నా శ్రీకృష్ణుఁడు కాళియునివదలి "నీవిఁకసముద్రమునందున్న రమణకద్వీపమునకుఁ బొమ్ము. నాపాదచిహ్నములు నీశిరమునందున్నవి. నీకిఁకభయము లేదు." అని ఆజ్ఞాపించి తానును గోకులమునకుఁ బోయెను. (ఈకాళీయుఁడు మొదట రమణకద్వీపమునందెయుండియు, గరుడునకు నొకఅపరాధముచేసినందున నాతనికి భయపడి యీమడుగునకుఁ జేరెను. ఒకమునిశాపమువలన నిచటికి గరుడుఁడురాఁడు. అనునది యిచ్చట పూర్వకథ.)

శ్రీరామకృష్ణులు ఖరాదిరాక్షసులం జంపుట.

శ్లో. పరంగోపబాలై ర్మహాత్తాళబృందం
క్రమేణ ప్రవిష్టౌ ఖలాన్ సంహరంతౌ,
ముదా రామకృష్ణౌ సఖేలం చరంతౌ
ఫలై స్తోషయామాసతు ర్గోపబాలాన్. 12

మఱియొకప్పుడు లెక్కకు మిక్కిలియగు తాటిచెట్లతో నిండిన యొకవనమును సహచరులతోఁగూడ బ్రవేశించి యచ్చటిపండ్లంగోసి బాలురకిచ్చుచు నా రామకృష్ణులు యథేష్టముగ సంచరించుచుండిరి. అప్పుడు వారివిహారమునకు విఘ్నముగా రాక్షసు లనేకులువచ్చిన వారల నందఱను దునుమాడిరి.

శ్లో. ఖరాసురవధం కృత్వా ఖగాధిపతివాహనః,
నిరాయాసః పరానందో రమతే నందనందనః. 13

వారిలో ఖరరూపమును ధరించియున్న ధేనుకాసురుఁడు ముఖ్యుఁడు. గరుడవాహనుం డగు నా శ్రీకృష్ణుఁడు వాని ననాయాసమునఁ జంపెను.

గ. తమేన మసురకులకదళీవనోన్మూలన కేళికలాకుశలకలభమూర్తిధరం నందకుమారం సర్వే చ గోపబాలాః సంపూర్ణమనోరథా ఇత్థం ప్రార్థయామాసుః. 14

ఇట్లు రాక్షసులనియెడునరఁటిచెట్లకు మదగజంబై యావనంబున విహరించుచున్న కృష్ణునిఁ జూచి గోపబాలకు లిట్లని ప్రార్థించిరి.

౯. కాంభోజీరాగము - త్రిపుటతాళము

ప. రామ సఖే కృష్ణ సఖే రమణీయ గోకులమథయామో.

1. కమలబంధురిహకమలమనుపతతి కమలినీ మాలి నేవ విభాతి
కుముదబంధురపికుముదమనుసరతికుముదినీచ పరంపరిహాసతి.

2. శశధరం శనకై రనుపశ్యతి శర్వరీ వనితా నిజకాంతం
వశముపైతివనితాఝషబృందం వామమన్మథదాశస్యమందం.

3. అళికులం కమలోదరమిళితం అలఘుగీతరసామృతభరితం
కలయ గోధన మిహ సముదితం లలితవేణురవేణ త్వరితం.

4. రక్తచందనలేపనలోలా రాగిణీ పశ్చిమాభాతి బాలా
ముక్తలజ్జేవ ముహు రతిచపలా ముంచతి వీటికారస మబలా.
5. చక్రవాకయుగళంచ విగళితం చారునీరనిరంతరమిళితం[తం.
వక్రకంఠవిగళితరవలలితం వనజబృందమధునైవముకుళి
6. వారుణీసేవనా ద్జ్బమిత్రం వారుణో నీతవాన్నిజగాత్రం
తారకామలనిజదంతకాంత్యా తామసీ హస తీతి విచిత్రం.
7. శ్రుత్వా తా గోపబాలకగీతం శ్రీధరేణ గోకులమాయాతం
తృణచరానుసరేణ సముదితం ధీరనారాయణతీర్థసుఫణితం.

ప. ఓమిత్రుఁడగు బలరామా! శ్రీకృష్ణా! మనము గోకులమునకుఁ బోవుదము.

1. సూర్యుఁడు పశ్చిమసముద్రజలముం బ్రవేశించుచున్నాఁడు. కమలము ముకుళించుకొనుచుండుటచే తేజోహీనమగుచున్నది. చంద్రుఁడును కలువల వికసింపఁజేయుచున్నాఁడు.

2. రాత్రియనుకాంత తనప్రియుఁడగు చంద్రునిరాకను నిరీక్షించుచు న్నది. స్త్రీలనుమత్స్యములు మన్మథుం డనుజాలరిచేఁ బట్టుబడుచున్నవి.

3. తుమ్మెదలన్నియు కమలములగర్భములందుఁజేరి యచటనుండి వెడలి పోవం దలంచుచు జుమ్మని రొదఁజేయుచున్నవి. నీ వేణుగానమును విని గోవుల న్నియు నూరికిఁ బోవఁ ద్వరపడుచు గుమిఁగూడుచున్నవి చూడుము.

4. రక్తచందనము నొడలెల్లఁ బూసికొని తననోటనున్న తాంబూల రసము నుమియుచు, సిగ్గువిడచి సంచరించుమందునుచురాగవతియగు కామిని పశ్చిమదిక్కు రాగవతియై (ఎఱుపుగలదియై) రాజిలుచున్నది.

5. ప్రాతఃకాలమునుండియు ఒకదానినొకటి విడువకయున్న చక్రవాక పక్షుల జంట వియోగమును జెందినది. ఇంతవఱకు ధ్వనిచేయుచుండిన తుమ్మెద లన్నియు వెడలిపోవుటచే నిశ్శబ్దమై తమ యగ్రములు కొంచెము వక్రములగు చుండ కమలములన్నియు నిప్పుడే ముకుళించినవి.

6. సూర్యుఁడు వారుణిని (పశ్చిమదిక్కును మద్యమును అని రెండర్థములు). సేవించుటవలన తనశరీరమును మఱింత యెఱ్ఱనిదానినిఁగాఁ జేసెను. అయినను తామసియగు(తమోగుణముగల)యీరాత్రి నక్షత్రములనియెడు దంతముల కాంతిచే నాయననుజూచి నవ్వుచున్నది. ఇదియెంత ఆశ్చర్యమోజూచితివా! (ఎఱుపు రజోగుణమువలనఁ బుట్టునది. నలుపు తమోగుణమువలనఁ బుట్టునది. కావున తమోగుణమయమగు రాత్రి తనకంటె నుత్తమమగు రజోగుణముగల సూర్యునిఁజూచి నగుట యాశ్చర్యకరమని భావము.)

7. ఇట్లు గోపాలకులుచేసిన ప్రార్థనను విని శ్రీకృష్ణుఁడు గోవులతోఁ గూడ పల్లియకు వచ్చెను. ఇది నారాయణతీర్థునిచే చెప్పఁబడినది.

శ్లో. ఉషిత్వా గోకులే రాత్రౌ బలేన సహితః సుఖీ,
ఉష స్యుత్థాయ గోవింద శ్చోదయామాస గా వనమ్. 15

ఇట్లు పల్లియనుఁ బ్రవేశించి యచ్చట నారాత్రియంతయు బలభద్రసహితుఁడై సుఖముగ గడపి ప్రాతఃకాలముననే ఆ శ్రీహరి గోవుల వనమునకుఁ దోలెను.

భాణ్డీరకవనవర్ణనము.

శ్లో. అద్య భాండీరకం నామ వనం యామో వయం ముదా,
ఇ త్యాహ భగవా న్బాలాన్ బలంచ బలినాం వరమ్. 16

అప్పుడు తనసహచరులగు గోపబాలకులతోను, బలరామునితోను, ఆ శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లనియె. ఇప్పుడు మనము భాండీరకమను నరణ్యమునకుఁ బోవుదము.

౧౦. సావేరీరాగము - ఆదితాళము.

ప. రామ రామ విచరామో వయం-రమ్యభాండీరకవన మధునా
అ. రామ రవికిరణదూరం - రమణీయసరోవరబహుళం
1. చంద్రకాంతోపలమణివాలుక - చారుతరఝురీసుందరసలిలం
చన్దనచంపకతరుమన్దార-ఛాయాతిమిరసూర్యమణిజాలం[గా॥
2. ఉన్నతతరుషుసమున్నతబలవ - త్పన్నగరిపుముఖనిహ్నుతవిహా

ఉన్మత్తా ఇవసన్నద్ధా యుధి-మన్య న్తేముహురిహాఖిలు యోద్ధుం.
3. నందనం వన మేత దుపమితం-నానారసఫలైరపిమధుసుధయా
మందమారుతస్పన్దనవిగళిత- మందారాది శ్రీచందనకుసుమైః.
4. ముక్తాఫలసమముద్రితవల్లీ - సక్తమధువ్రతళంసితవిభవం
త్యక్తాళంసద్దివివనమేతత్ - చేతస్సప్రహాయతిదివ్యవధూనాం.
5. స్వర్గారోహణసోపానపఙ్క్తిరివ- సురలోకావధిసుందరవిటపం
నిర్గళితోపమ మతిరమణీయం - నిహ్నుతసకలసంతాపవిభూతి.
6. బంధుప్రియఇవబంధూనయమిహ-సంధత్తేఖిలునాదరమస్మాక
మందస్మేరసుధామధుసేచన- మంగళపూర్వ మహో వనదేశః.
7. నారాయణఫణితం రమణీయం - ధీరోదాత్తగిరా బలభద్రం
ఘోరాఘాఘనివారణ మేత-న్నారాయణతీర్థార్యసుఘటితం.

ప. ఓ బలభద్రా! మనము రమ్యమగు నీభాండీరకవనమునందు సంచరింతము.

అ. ఈయరణ్యమునందు సూర్యకిరణములు గూడ ప్రసరించుటలేదు. మనోహరములగు తటాకము లనేకము లిందున్నవి.

1. ఈయరణ్యమునందలి ప్రవాహములలోని యిసుక మణిమయమైనది. అందలి శిలలు చంద్రకాంతములు. మఱియు నిచటనుండు చందనము, సంపెంగ, మందారము, మొదలగువృక్షములనీడలు చీఁకట్లుగాను, అచ్చటచ్చటనుండు రత్నములు సూర్యబింబములుగాను ప్రకాశించుచున్నవి.

2. ఇచటి మహోన్నతతరువులపై నివసించుచు వానిజొంపములయందు లీనములై యున్న పక్షులుదిగ్భ్రమఁజెంది సర్వకాలములయందును దేనితోనైనను పోరాడవలయునని తలంచుచుండును.

3. నానారుచులుగలపండ్లనుండి యమృతమును బోలురసము స్రవించుటచేతను, మెల్లనిగాలిచే చందనమందారాదివృక్షములనుండి సుగంధవంతములగు పుష్పములు సర్వకాలములందును వ్రాలుచుండుటచేతను, దేవేంద్రునివన

మగు నందనమును దీనితోఁ బోల్పవచ్చును. (చందనము, మందారము అను వృక్షములు కల్పవృక్షము లైదింటిలోఁ గూడగలవు.)

4. ఈవనమునందు తుమ్మెదలు తెల్లనిపుష్పములలోనుండి తెలుపై ముత్యములో యనఁనొప్పుచు దీనియైశ్వర్యమును సూచించుచున్నట్లున్నది. మఱియు దేవస్త్రీలుగూడ స్వర్గమునందలి యీవనమునందే హరింపఁగోరుచున్నారు.

5. స్వర్గలోకమునకుఁ బోవుటకై కట్టఁబడినసోపానములవరుసయో యనక్రిందినుండియు కొమ్ములుగల మహావృక్షములుఁ గలదియు, సమస్తసంతాపముల హరించునదియు, మిగుల మనోహరమైనదియు నగునీభాండీరవనమునకు సాటిలేదు.

6. బంధువులయం దాదరముగలపురుషునివలె నీవనము మనయెడ మిక్కిలియాదరమును జూపుచున్నది. కొంచెము వికసించినపుష్పములనుండి వెడలు మకరందములతోడను, ఫలరసములతోడను భూమిపైకలయంపిఁ జల్లుచున్నది.

7. ఇది గంభీరవాక్యములతో బలభద్రునిఁగూర్చి శ్రీకృష్ణుఁడు చెప్పినది. నారాయణతీర్థునిచే గీతరూపమున వ్రాయఁబడినది. దీనిని వినిన సకలపాపములును తొలంగును.

శ్లో. గాయన్గాయన్ వనభువి శనై ర్గోపబాలై స్సమేతో
దేయందేయం కరతల మితి ప్రీతిత స్తాడయం స్తత్,
పాయంపాయం సరసవచనాహ్లాదపీయూషధారాం
సోయం మాయా విహరతి ముహు ర్నాదయ న్వేణు మీశః.

అంత మాయావియగు నప్పరమేశ్వరుఁడు గోపబాలకులతో విహరించుచు నొకొక్కచో మనోహరముగ వేణుగానము సేయుచుండెను. మఱియొకచో "నీయరచేతినిఁ జూపుము" అని బాలకుల నడుగుచు అది చూపినతోడనే తన చేతనున్న బెత్తముతోఁ గొట్టుచుఁ జమత్కారము సేయుచుండెను. వేఱొకచో మనోహరమగు తనవచనామృతముచే నాబాలురకు నానందమును గల్గించుచుండెను.

ప్రలంబాఘబకాది వధ.

శ్లో. క్రీడా మారబ్ధవాన్ కృష్ణో జయశీలాన్ పరాజితాః,
స్కంధేవహంతి యస్యాంతాం బాలకైస్సహ సంభ్రమాత్.

అంతట నొకచో శ్రీకృష్ణుఁడు బాలురతోఁగూడి యొకయాట నారంభించెను. దానిలో నున్న బాలకులందఱు రెండుతెగలుగా నేర్పడుటయు, ఒకొక్కజతగాఁ బోరాడుటయు, అందోడినవాఁడు గెలిచినవానిని తనభుజముపై నెక్కించుకొని కొంతదూరము మోసికొనిపోవుటయు ననునియమము లేర్పఱుపఁబడెను.

శ్లో. ప్రలంబో నామ గోపాలవేషధారీ మహాసురః,
పరాజితో రౌహిణేయం స్కంధే నోఢ్వా పలాయితః. 19

అప్పుడు ప్రలంబుఁడను నొక్కరాక్షసుఁడు గోపాలరూపమును దాల్చి గోపకులలోఁజేరి పైవర్ణించి యాటలో బలరామున కెదురై పోరాడి యోడిపోయి యాయన తనభుజములపై నెక్కఁగానె యతివేగముతో నెత్తికొనిపోయెను.

శ్లో. సంకేతస్థాన ముల్లంఘ్య పలాయనపరో బలః,
మాం నయ త్యేష కిం కార్యం వద కృష్ణే త్యభాషత. 20

ఇట్లు హద్దు నతిక్రమించి తన్ను మోసికొని యాతఁడు పరుగెత్తుచుండుటచే బలభద్రుఁడు సంశయించి "ఓకృష్ణా! వీఁడు నన్నిట్లూరక యెత్తికొని పోవుచున్నాఁడు. నే నిపుడేమి సేయవలయును చెప్పుము" అని యడిగెను.

శ్లో. వీర్య మావేదయన్ కృష్ణో బలభద్రస్య ధీమతః,
ఇద మాహ మహావీర్య మార్యం బలసమున్నతం. 21

ఇట్లు తన్ను ప్రశ్నింపగానే శ్రీకృష్ణుఁడును బలభద్రునకుగల సహజసామర్థ్యమును మరల జ్ఞప్తికిఁదెచ్చి "బుద్ధిమంతుఁడవును మిగుల బలముగలవాఁడవు నగు నోబలభద్రా! గర్వముచే నధికమైయున్న (ఒడలెఱుంగని) వాని శిక్షింపక నుపేక్షింపరాదు" అని మఱియు నిట్లనియె.

౧౧. కాపీరాగము - అటతాళము.

ప. తావకం పరభావ మనుస్మర - తారకం స్మరతాం
అ. సేవకసంకల్పసిద్ధతనో పర - దైవత నరభావభావన యాలం

1. స్మర తవాతులబల మతివీర్యంసాహ-
సంచబలభద్రగాంభీర్యం
నరవపుర్ధర మసుర మిమం జహి-
నగవరాధికధైర్య దుర్వీర్యం

2. ఖేలనే సమయో నాయ మిహ బల -
నీలాంబర తవ భో
తాలని కేతన తాడయకుటిలంతవ-
ఖేలనమిత్రమమరశత్రుభృత్యం

3. అఘటితంఘటయతితవమాయా-
అఖిలలోకజననీ
విఘటితభవబంధమూలమోహనిబద్ధ-
విపులబోధానందరసఘనజయభో

4. లోకబంధుఫణిత మేత దాశ్రిత -
శోకమూలహరణం
భక్తసంసిద్ధిసాధక శ్రీహరి -
భక్తనారాయణతీర్థాభరణం

ప. ధ్యానించువారల నుద్ధరింపఁగల నీపరతత్త్వస్వరూపమును జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొనుము.

అ. భక్తులకోరికవలన నిట్లవతరించిన పరదైవతంబవు. "నేను సామాన్య మనుష్యుఁడను" అని తలంపవలదు.

1. హిమవత్పర్వతమువలె మిగుల ధైర్యవంతుఁడవగునో బలభద్రా! నీ పరాక్రమము, నీగంభీరస్వభావము, నీయద్భుతమగు సాహసము జ్ఞప్తికిఁ

దెచ్చుకొనుము. వాఁడు దుష్టుఁడగు రాక్షసుఁడు. మనుష్యరూపమును దాల్చి మనలమోసపుచ్చవచ్చినాఁడు. వాని సంహరింపుము.

2. ఆ ఆటలో నీవంతు ఇప్పుడే తీరిపోయినదిగదా. మరల వచ్చునంతలో నారాక్షసుని సంహరించిరమ్ము. ఓతాళధ్వజా! బలరామా! నీతో నాడుకొనుటవలననే యీతఁడు మనమిత్రుఁడని తలంపకుము.

3. ఓజ్ఞానానందస్వరూపుఁడా! నీమాయ సకలలోకమును సృజించునది గావున యెట్టి యద్భుతకార్యమునైనను ఆచరింపఁగలదు. నీవు సంసారబంధము లేనివాఁడవయ్యును ఇప్పుడు అజ్ఞానముగలవానివలె నటింపుచున్నావు. నీకు నమస్కారము.

4. ఇది సకలభక్తులకును మోక్షము నొసంగుటకై, సమస్తదుఃఖములను నివారించుటకై, నారాయణతీర్థునిచే వర్ణింపఁబడిన శ్రీకృష్ణవాక్యము.

శ్లో. జఘాన బలభద్రస్తం శ్రీకృష్ణేన ప్రచోదితః,
ప్రలంబం ముష్టినా మూర్ధ్ని ప్రలంబోఽపి పపాత చ. 22

ఇట్లు శ్రీకృష్ణుఁడు ప్రేరేపింపఁగానే బలరాముఁడా ప్రలంబాసురుని తలపైఁ పిడికిటితోఁ బొడచెను. వాఁడును ఆవ్రేటున మృతినొంది నేలపైఁ గూలెను.

శ్లో. అఘాసురబకాసురప్రముఖకంసదూతాసురాః
హతాస్తు హరిణా గుణవ్యతికరప్రసూతాః ఖలాః,
వనే విచరతా ఘనే వకుళమంజరీపుంజకే
స్రవన్మధురఝరీచరద్భ్రమరకామవిద్యాగురౌ. 23

ఇట్లా శ్రీకృష్ణుఁడు మకరందప్రవాహములలో దిరుగుతుమ్మెదలకు కామవిద్యం గరపుచు, పొగడలు మొదలగు నానావిధవృక్షములతోడను, సుగంధవంతములగు పూలగుత్తులతోడను రాజిల్లుబృందావనమున సంచరింపుచుండెడి వాఁడైయుండియే కంసునిదూతలగు నఘాసురుఁడు, బకాసురుఁడు మొద

లగు దుష్టుల నెల్ల సంహరించెను. వారు శ్రేష్ఠములగు కులములందు బుట్టియు సద్గుణముల విడుచుటచే నిట్లైరి.

దావానలభక్షణము.

శ్లో. దృష్ట్వా దావానలం బాలాః కృష్ణ కృష్ణేతి చుక్రుశుః,
గృహీ త్వాంజలినా కృష్ణో దావానల మభక్షయత్. 24

అంత నొకప్పుడు కార్చిచ్చు వనమున గ్రమ్ముకొనఁగా దానింజూచి బాలకులు "ఓకృష్ణా! మమ్ముఁ గావుము" అని యాక్రోశించిరి. తత్క్షణమే యాకృష్ణుఁడును ఆదావాహానలమును చేతిలోనికిఁ దీసికొని మ్రింగెను.

శ్లో. జీర్ణో దావానలో యస్య జాఠరేణ మహాత్మనః,
బాలా స్త మస్తువన్ కృష్ణం వేదాంతై ర్యస్తులక్ష్యతే. 25

ఆదావాగ్నియు నాకృష్ణునియుదరమున జీర్ణమయ్యెను. జఠరాగ్ని తన యట్టి మఱియొకయగ్నిని జీర్ణముచేసెననుట యెంతవిచిత్రము. వేదాంతవాక్యములచే నపరిమితప్రభావము కలవాఁడని కీర్తింపఁబడు పరబ్రహ్మమున కశక్య మేమున్నది? అప్పుడా బాలకులందఱు నాపరమేశ్వరు నిట్లని వినుతించిరి.

శ్లో. శ్రీగోపాలక మేకమేవ పరమం దైవం సదా మానయే
శ్రీవత్సాంకితవక్షసం శ్రితజనాధారం సమారాధయే,
ఆమ్నాయాంతసరోజహంస మఖిలానందాత్మకం శాశ్వతం
కుక్షిస్థాఖిలలోకరక్షక మముం గీర్వాణగేయం ప్రభుమ్.26

ఈగోపాలకృష్ణుఁ డొక్కఁడే పరమదైవంబని సన్మానించెదను (ము). ఆశ్రితులగువారలకు నాధారభూతుఁడై, శ్రీవత్సమనియెడు చిహ్నముతో నొప్పు నీశ్రీకృష్ణునిఁ బూజించెదను (ము). వేదాంతములనియెడి కమలములకు హంసవంటివాఁడవును, పరమానందస్వరూపుఁడును, నిత్యుఁడునగు నీదేవదేవుఁడే తనగర్భమునందు సకలలోకములను నిలిపికొని పరిపాలింపుచున్నాఁడని దేవతలచేతఁగూడఁ గొనియాడఁబడుచున్నాఁడు.

౧౨. కాంభోజీరాగము - ఆదితాళము.

ప. శ్రీగోపాలక మేక మేవ దైవతంహృదయే
అ. ఆగమారవిందబృందహంస మాకలయే

1. సర్వలోకైకశరణ్యచరణారవిందం
దుర్వినీతమదభంగదోర్దండబృందం
నిర్విశేషనిరంతరనిర్మలానందం
గీర్వాణగంధర్వకోటిగీతగోవిందం

2. నిజజనస్వర్గాపవర్గనిత్యదాతారం
అజ మవ్యయ మాదిదేవ మనుపమాచారం
విజయసారథి మశేషవిదుషా మాధారం
భుజబలనిర్జితవైరిభూపాలశూరం

3. లక్షితసర్వభువనలక్షణ మేకం
పక్షిరాజవాహనం విపక్షశిక్షకం
కుక్షిగతజగదండకోటిధారకం
అక్షీణగోకులనివాసలక్ష్మీనాయకం

4. నారదాదిమునిగేయనామధేయకం
నామరూపనిర్వాహక మామ్నాయమానకం
వారిజాసనాదివినుతవారితశోకం
నారాయణానందతీర్థానందదాయకం

ప-అ. వేదాంతవేద్యుఁడగు నీ గోపాలకృష్ణునే పరమదైవముగా మనమున భావించెదను.

1. సకలలోకములకును యీమహాత్ముని పాదపద్మములే శరణములనియు, అపరిచ్ఛిన్నమగు పరమానందమే స్వరూపముగాఁ గలిగిన యీపరమేశ్వరుఁడే దుష్టులసంహరించి, శిష్టులఁ బ్రోచుననియు దేవతలును, గంధర్వులును గానములు సేయుచుందురు.

2. జన్మనాశములులేక యనాదియై బహువిధములగు విచిత్రములుఁ జేయుచునుండు నీపార్థసారథియే తనభుజబలముచే లోకములకు శత్రువులగు దుష్టరాజులసంహరించి, తనవారలకు స్వర్గమోక్షములనీగలఁడు. భక్తులకెల్లరకు నిమ్మహాత్ముఁడే కదా యాధారము.

3. గరుడవాహనుండగు నీనారాయణుండే దుష్టులశిక్షించి (శ్రీకృష్ణునకు శత్రువులు అధర్మపరులగుదుష్టులే గావున నిట్లు చెప్పఁబడెను.) లోకములఁ బ్రోచువాఁడు. ఈయన తనగర్భమునందే సర్వలోకముల నుంచుకొనియున్నవాఁడైనను, గోకులమున సామాన్యబాలురూపముతో నివసించుచున్నాఁడు.

4. నారదాదులగు యోగులును, బ్రహ్మాదిదేవతలును, వేదములును, "యీదేవదేవునినామమును స్మరించుటయే సకలసుఖముల నొసంగును. ఈమహాత్మునిచేతనే ప్రపంచమునందలి నామరూపములు నిర్వహింపఁబడుచున్నవి." అని చెప్పుచున్నవి. ఈభగవంతుఁడే నారాయణతీర్థమునికి నానందము నొసంగుచున్నాఁడు.

శ్లో. ఇత్థం గోపాలకైర్గీతో భగవాన్ భక్తకామదః,
గోభిర్గోపాలకైః కృష్ణో గోకులం పునరాగతః. 27

ఇతి శ్రీనారాయణతీర్థవిరచితాయాం-శ్రీకృష్ణలీలాతరఙ్గిణ్యాం
శ్రీకృష్ణగోపాలనవర్ణనంనామ - చతుర్థతరఙ్గః.

ఇట్లు భక్తుల యభీష్టములనొసంగు నాహరిగోపబాలకులు తన్నుస్తుతించుచుండ గోవులతోఁగూడి మరల గోకులమునకువచ్చెను.

ఇది నాల్గవతరంగము.

శ్రీరస్తు.

శ్రీకృష్ణలీలాతరఙ్గిణి

పఞ్చమతరఙ్గము.

కథాసంగ్రహము.

శ్లో. గోపీవస్త్రాపహారాఖ్యం చరిత్ర మభినీయతే,
గోవర్ధనాద్రేరుద్ధార శ్చరితం హరిణా కృతమ్. 1
పాత్రప్రవేశ స్తు పున ర్నందో గోప్య స్తతః పరం,
బలకృష్ణౌ తతః కృష్ణకృతం వస్త్రాపహారణమ్. 2
ఉద్ధృత్య రక్షితే చాస్మిన్ గోకులేఽద్రిం కృతా స్తుతిః,
ఇంద్రేణ కామధేన్వా చ కృష్ణ స్యా త్రైవ సంగ్రహః. 3

ఈఅయిదవతరంగమున గోపీవస్త్రముల నపహరించుటయు, గోవర్ధనపర్వతము నెత్తుటయు నను రెండు చరిత్రములు వర్ణింపఁబడును. ఇందు నందుఁడును, గోపికలును, బలరామకృష్ణులును, వనమునకుఁ బోవుటయు, అప్పుడు కృష్ణుఁడు గోపికలవస్త్రముల నపహరించుటయు, మఱియొకప్పుడు గోవర్ధనపర్వతము నెత్తి గోకులమును రక్షింపఁగా నాశ్చర్యపడి యింద్రుఁడును, కామధేనువును వచ్చి యాఘనుని వినుతించుటయు ననునది కథాసంగ్రహము.

గోపీవస్త్రాపహరణము.

శ్లో. నితంబినీగణం హ్రదే దిగంబరం విలోక్య తద్
వరాంబరం బహిఃస్థితం కరాంబుజే సముద్వహన్,
బహూన్న తే తటద్రుమే మహోన్నతో హరిఃస్థితో
వద న్విచిత్రనర్మ తం హస న్నగాయ తేదృశమ్. 4

గోపికలందఱును తమవస్త్రముల గట్టుననుంచి మడుగులోనికి దిగంబరులై ప్రవేశించి స్నానముచేయుచుండిరి. అప్పుడు కృష్ణుఁడు వచ్చి గట్టుననున్నవస్త్ర

ములఁదీసికొని అత్యున్నతమగు నొకవృక్షము ప్రక్కనుండఁగా దానిపై నెక్కి నగుచు, నద్భుతములగు పరిహాసవాక్యములఁ బల్కుచుండెను. ఈవిషయము నొకరు గోపికలతోఁ జెప్పిరి.

శ్లో. బధ్వా దుకూలం శాఖాగ్రే కుతూహలతయా హరిః,
పల్లవీవల్లభః కృష్ణో హాస న్నిద మువాచ తాః. 5

ఆ శ్రీకృష్ణుఁడును అట్లువృక్షముపై కెక్కి తనచేతనున్నవస్త్రముల నొక మూటఁగాఁగట్టి యొకకొమ్మను వ్రేలవైచి నవ్వుచు నాగోపికలతో స్వాయముగా నిట్లనియె. (వారల కీహరియందు మిగుల ననురాగముండుటచే నాయన చేసినకార్యము వారలకు వేడుకగానుండెను.)

౧. కేదారగౌళరాగము - త్రిపుటతాళము.

ప. ఆయాహి వ్రజ యువతిబృంద త్వరయా
మా యాహి సలిలే దూరం

అ. ఆయాసో మా భవతు అల మధునా తవ
తోయక్రీడయా వరయా

1. పరిణామవిరసఫలోదయకర్మణి-పాటవ మతివితథం
పరిణామవిరహితపరమపురుష మేవ-భజ జగదేకనాథం

2. పరిగృహాణ భువనబాహ్యాదృగావరణం-పరిహారసి వృథాకథం
పరమబాంధవ స్తవ ప్రకట మేవ వదతి-పరిహార ఖేలసబంధం

3. ఆనందమయభవనే తవ జననీ-సానంద మనుసరతి [యసతి
మాయాతీతవపుషం మాధవమేవ జనకం-మానయమాన

4. హరివిరచితపరిహాసకథారసగౌరవసంస్మరణం
గురుభక్తశివనారాయణతీర్థకృతమిదం-గోవిందజనభూషణం.

ప. ఓగోపికలారా! త్వరగా నిటు రండు. నీటిలో దూరమునకుఁ బోవకుఁడు.

అ. శ్రమపడవలదు ఇంతవఱకు నొనర్చిన జలక్రీడచాలును.

1. ఏపనిఁ జేసినను దానివలనఁగలుగుఫలము అంతమునకు నీరసమైపోవును. కావున నట్టికర్మలయందు సామర్థ్యమును సంపాదించుకొనుట మిగుల వ్యర్థము. ఇట్లగుటచే అంత మెన్నటికినిలేక యేమార్పును జెందకనుండుసకలలోకేశ్వరుఁడగు పరమపురుషుని (నన్ను) సేవింపుఁడు.

2. నీటియొడ్డునఁ బెట్టిపోయినవస్త్రములః గైకొనుఁడు. ఇట్లేల నూరకున్నారు. నేను మీకు ముఖ్యబంధుఁడను. నామాటవినుఁడు. ఇక నాటఁజాలింపుడు.

3. ఆనందపరిపూర్ణములగు గృహములయందున్న మీతల్లులు వెనుకనే వచ్చుచున్నారు. సకలలోకములకును కారణభూతుఁడవై, మాయ నతిక్రమించినవాఁడనై యున్న నను శీఘ్రముగఁ బూజింపుఁడు.

4. భక్తులకు సంతసముగలుగునట్లుగా నారాయణతీర్థులు కృష్ణుఁడు గోపికలతో నాడిన పరిహాసవాక్యము లనియెడునమృతము నీగీతమునందుఁ బొందుపఱచె.

శ్లో. గోవిందం గోపికానందం వదంతం నర్మశర్మదం,
పున్నాగవిటపాగ్రస్థం పుణ్యపుంజఫలోదయం. 6
భక్తానుగ్రహసువ్యగ్ర గృహీతాద్భుతవిగ్రహం,
ఇత్థం గోప్యో జగుః కృష్ణం కంఠదఘ్నజలే స్థితాః. 7

భక్తుల ననుగ్రహించుటకై, మనుష్యరూపమును ధరించి గోపికల పూర్వపుణ్యఫలమున విహరింపుచుండు నామానవుఁడు పున్నాగవృక్షముపై నెక్కికూర్చుండి తమతోఁబరిహాసము లాడుట విని యాగోపికలు కంఠములోతు నీటియందు నిలిచి యిట్లని గానముచేసిరి.

౨. పున్నాగవరాళిరాగము - ఆదితాళము.

ప. శ్రీకృష్ణ తావకమహిమా కేన వర్ణ్యతే
అ. లోకాలోకనావరణం లోకేశ దేహి నౌమి తే

1. పున్నాగరాజాధిరూఢ పురుషోత్తమ
ఉన్నతవంశవిస్తార ఛిన్నపాపాఖండిత
2. శాఖాగ్రలక్ష్యసద్విగ్రహ శం విధేహి భో
శోకసాగరా దుద్ధర మాం శుద్ధభావం సందర్శయ భో
3. నందయశోదానందన నళిననాభ
సుందరహాసవిలాస సూచితైరలం విమలాభ
4. సర్వకామాదిగుణాకర సర్వపాలక
శర్వరీనాయకానన శాతకుంభవర్ణవసన
5. గోవింద కిం కరవామ గోపబాలక
నవ్యగోపీగీతమిదం నారాయణతీర్థరచితం

ప. ఓకృష్ణా! నీప్రభావము నెవ్వఁడు వర్ణింపగలఁడు?

అ. లోకులకుఁ గానరాకుండ శరీరము నావరించియుండు వస్త్రముల మాకిమ్ము. నీకు నమస్కరించెదము.

1. ఓపున్నాగవృక్షముపైనున్న కృష్ణా! నీవు పురుషులలో నుత్తముఁడవు. సద్వంశమునందు జనించినవాఁడవు? దోషము లేవియును లేనివాఁడవు. ఇదివఱకెవ్వరిచేతను అక్షేపింపఁబడనివాఁడవు.

2. చెట్టుపై నేల దాఁగియుండెదవు. మాదుఃఖమును నివారించి సుఖముం గల్గింపుము. నీవు సద్గుణవంతుఁ డగుటను నిదర్శనపూర్వకముగఁ జూపుము.

3. మనోహరములగు చిఱునగవులతోను, నిర్మలమగు దేహకాంతితోను ప్రకాశించు నోకృష్ణా! నీవు ఆదినారాయణుండవు. నందయశోదలకు బుత్రుఁడవైతివి. మమ్మికఁ గష్టపెట్టకుము.-

4. పీతాంబరముతోను, చంద్రునివంటిముఖముతోను, రాజిల్లు నో కృష్ణా! నీ కేకొఱఁతయులేదు. సకలజగత్తులను పరిపాలించుచుందువు.

5. ఓగోపాలకా! నారాయణా! మేమిప్పు డేమిసేయవలయును? ("ఏమిచేసిన మావస్త్రముల నిచ్చెదవు" అనుట) గోపికలు చెప్పిన వాక్యములను నారాయణతీర్థ యతిగీతముగా రచించెను.

శ్రీకృష్ణగోపీసంవాదము.

శ్లో. గోపీభిః ప్రార్థితః కృష్ణో గోవిందో భూ ర్యనుగ్రహం,
కుర్వాణ స్తాసు సంవాదం భూయో వ్యకృత సాదరమ్. 8

ఇట్లు గోపికలు ప్రార్థింపఁగానే, ఆశ్రీకృష్ణుఁడును వారియెడల నధికానుగ్రహముఁ జూపువాఁడై, మఱియొకమా రాదరపూర్వకముగా వారలతో ని ట్లనియె.

3. ధన్యాసీరాగము - అటతాళము.

కృష్ణః. ఆవరణం మమ న హి తే దాతుం
భావయ గోపవధూజన బృంద
గోప్యః. దేవ య దావరణం మమ నీతం
దేహి విభో భవతా త దనంత
కృష్ణః. నీతం నైవ మయా పరకీయం
నైవ మ మావరణం నిజదృష్ట్యా
గోప్యః. ఆహ గృహాణ భవా నితి పూర్వం
దేహి త దావరణం మమ బంధో
కృష్ణః. అక్షినిమీలన మేవ మయోక్తం
సాక్షా దిహ తు గృహాణావరణం
గోప్యః. లోకాలోకనవిహితావరణం
లోకేశ్వర మమ దేహి సముదితం
కృష్ణః. లోక స్యావరణం న విధాతుం
లోకే కోఽపి సమర్థః పురుషః
గోప్యః. కశ్చన నాలోకయతి యథాఽస్మాన్
కలయ తథావిధ మే వావరణం
కృష్ణః. లోకో నాలోకయతి హి లోకే
లోకం కశ్చన క మపి విరోధాత్

గోప్యః. లోక్యా ఏవ వయం పరభోగ్యాః
లోకే శావరణం తు విదేహి

కృష్ణః. తర్హి తదావరణై రల మల్పైర్
తస్య న కించి దలోక్య మిహాస్తి

గోప్యః. కి మిద మలౌకికసిద్ధావరణం.
కే వా వయ మిహ లజ్జాభరణాః

కృష్ణః. యుక్తిసహం న హి భవదావరణం
యోగిభి రత్ర మీమాంసిత మబలాః

గోప్యః. అస్మాభి ర్న విధేయం కి మపి
హ్యావగత మచ్యుత త ద్వద భగవన్
శివనారాయణతీర్థసుగీతం
శ్రీహరిగోపీజనసంవాదం

కృష్ణః. ఓగోపికలారా! మీకిచ్చుటకు నాయొద్ద నావరణమే (వస్త్రమే మాయావరణమే, అని రెండర్థములు. యీసంవాదమునందంతయును యీ ఆవరణశబ్దమునకుఁ గలవు.) లేదు. బాగుగ నాలోచింపుఁడు.

గోప్యః. ఓ అనంతుఁడా! నీవిప్పుడు మాయావరణముఁ గొనిపోయితివిగదా. దానిని మాకు మరల నిమ్ము.

కృ. నేను యితరుల యావరణము నెప్పుడునుఁ గొనిపోలేదు. బాగుగ విచారించిన లేక ఆత్మ నెఱింగియుండుటచే, నాకును ఆవరణములేదు.

గో. ఓయార్తశరణ్యా! మొట్టమొదట "యీ యావరణములను దీసికొనుఁడు" అని నీవు జెప్పియుంటివిగదా. కావున నా యావరణముల మాకిమ్ము.

కృ. నేనిప్పుడు "కన్నులుమూసికొని నీటిలోనుండి వెలుపలికి రండు" అనిచెప్పితినిఁగాని వేరేమియునుఁ జెప్పలేదు. ఇప్పటికైనను అట్లుసేయుఁడు. దీనికంటె చక్కనియావరణము వేఱొకటిలేదు.

గో. ఓలోకనాయకా! అట్లుగాదు. లోకుల దృష్టులనుఁ గప్పఁజాలు (యిచట లోకశబ్దమునకు సాక్షియనియు ప్రబంచమనియు, రెండర్థములు.

ఇచ్చటనుండు సంవాదమునందంతయు నిట్లే గ్రహింపవలయును.) నావరణ మును మాకొసంగుము.

కృ. లోకునికి (సాక్షిస్వరూపునకు) ఆవరణమును గల్గించుటయే పురుషునకును శక్యము గాదు. (లోకమున కావరణముగల్గించుట అని కూడ అర్థము)

గో. ఓస్వామీ ! మమ్మెవ్వరునుఁ జూడకుండునట్లుగా జేయగలయావరణమును దయచేయుము.

కృ. సాక్షిచే నెఱుంగబడు పదార్థమేదియును సాక్షినిఁ జూడ నేరదు. అట్లుజూచుననిన ప్రత్యక్షమునకు విరోధము వచ్చునుగదా. (లోక్యమనగా దృశ్యము). "గోపికలారా ! మీరు పరమాత్మస్వరూపులే గావునను, సాక్షియగు పరమాత్మ నేదియును జూడ నేరదు గావునను) మిమ్ము జూచువారు లేరు. కావున మీకు వస్త్రము లక్కఱలేదు." అని కృష్ణుఁడు చెప్పెను. ఈయర్థము దెలుసుకొననేరక యాగోపిక లీవాక్యమునకు వేరొకయర్థము చేసుకొనిరి. "చూపబడువస్తువులు తమనుజూచువస్తువులను మరలి చూడనేరవు. ఇట్లగుటచే మీరు పరులను జూచుచున్నారు గావున మిముఁ బరులుజూడ నేరరు." అనునది గోపికలుచేసికొనిన యర్థము.

గో. ఓలోకేశ్వరా ! అట్లుగాదు. మేము పేరులచేఁ జూడబడుచున్నాము. (ఇంద్రియములు చేయుపనులు, చూచుట, వినుట మొదలగునవి యనుభవము లనఁబడును. కావున మాకుయావరణము నొసంగుము. ఇచట 'పరభోగ్య' అనుశబ్దమునకు "పరమాత్మునిచేఁ యిడఁబడుచున్నాము." అని కృష్ణుఁడర్థముఁ జేసికొనియెను.

కృ. సరియే మీరాపరబ్రహ్మముచేఁ జూడఁబడువారే యైనచో నాతనికిఁ గానరాని పదార్థమేలేదు కావున నీయావరణముతోనే బనిలేదు.

గో. నీవు లోకములోలేని యావరణమునుగూర్చి మాటలాడుచున్నావు. మాకు సిగ్గుపోవుచున్నది.

కృ. ఓగోపికలారా ! మీకావరణము గలదనుమాట వాదమున నిలువదు.

(ఈవిషయమునుగూర్చి మాయావరణముగలదా లేదాయనువిషయమునుగూర్చి) యోగులుగూడ విచారింపుచుందురు.

గో. ఓభగవంతుఁడా! నీవాక్యములవలన మాకేమియును తెలియలేదు. మే మేమిచేయవలయునో చెప్పుము. కృష్ణునకును, గోపికలకును జరిగిన యీసంవాదము నారాయణతీర్థునిచే వ్రాయఁబడినది.

శ్లో. ఆబాల్య మేత ద్వ్యస్మాక మబలాః కేవలం మతం,
ఉభాభ్యా మేవ హస్తాభ్యాం గృహ్ణాంతు వసనాని వః. 9

ఓగోపికలారా! మీరురెండుచేతులను పైకెత్తి మీవస్త్రముల నందికొనుడు. ఇది మీకు బాల్యమునుండియు తెలిసినవిషయమే కదా.

శ్లో. ఇత్యుక్త్వా వసనా న్యాసాం దత్వా గోపాలకై స్సహ,
అవరుహ్యా తరోః కృష్ణః ప్రయయౌ స్వగృహం ముదా. 10

ఇట్లు జెప్పి వారివస్త్రములవారికిండిచ్చి చెట్టుమీఁదినుండి దిగి యాకృష్ణుఁడు మిత్రులతోఁ గలసి గృహమునకుఁబోయెను.

గోవర్ధనోద్ధరణము.

శ్లో. ఇంద్రయాగసమారంభం నందాదీనాం విలోక్య సః,
ఐశ్వర్యం ఖ్యాపయ న్స్వీయం నంద మాహ ద మచ్యుతః.

అంత నొకప్పుడు నందుఁడు మొదలగు గోపకులు యింద్రయాగము నకై (ఇది సంవత్సరమున కొకమారు యింద్రునుద్దేశించి చేయు నుత్సవము.) సంభారములఁ గూర్చుటఁ జూచి యాశ్రీకృష్ణుఁడు తనపరమేశ్వరత్వముఁ బ్రకటించుచు వారలతో నిట్లనియె.

౮. కాంభోజీరాగము - అటతాళము.

ప. ఇంద్రయాగసమారంభసంభ్రమ-మిహ తు ముధా మన్యే
అ. చంద్రరవిపావకముఖసురవర-పరిగణితవిభూతి రయంహి తాత
1. సకలలోకజనకం సకలాగమ-సంబోధితమహిమానమనింద్రం
ప్రకటితజగదణ్డకోటివదనమిహ -సాక్షాద్దేవవిహాయమహేంద్రం

2. వనచరాహివయంవనపర్వత-వర్ధితభువి వన మేత దధునా[ధినా
అనుపమాన్నరసాదిభిరచ లేంద్ర-మనుపమమారాధయామోవి
3. గిరివనసరిదమరనరఖగాదిషు-పరిపూర్ణ బోధరస మాగమవిదితం
హరిమిహాగోవర్ధనగిరివరయుత - మచ్యుతమేవభజామోనిరతం
4. నందనందనగీత మిదం భువి-నందగోపహితం ముహు రధునా
నందయోగివిచింతితమనుశివ - నారాయణతీర్థకృతమి తివిధినా

ప. 'ఓగోపకులారా! ఇంద్రయాగము చేయుటకై మీరుత్వరపడుచుం డుట యంతయు నిరర్థకమని దలంచెదను.

అ. ఓతండ్రీ! చంద్రుఁడు, సూర్యుఁడు, అగ్ని మొదలగుదేవతలంద రును యీపరమేశ్వరుడగు నారాయణుని రూపభేదములే గదా (ఇచట "అ యం" అనుశబ్దమునకు యీగీతముయొక్క తాత్పర్యము.ననుసరించి యిట్లర్థము చెప్పఁబడినది.)

1. కావున యింద్రునివిడచి, సకలలోకములకు సృష్టికర్తయును, వేదాం తవేద్యుఁడును, తనపై మరియొకప్రభువులేని స్వతంత్రుఁడును, ప్రపంచము నంతయును నోటిలోపలను జూపినవాడును, అగు నారాయణుని బూజింపుడు. (ఇచ్చట "ప్రకటితజగదణ్డకోటివదనం" అనువిశేషణమువలన తానే నారాయ ణుఁడని సూచించెను.

2. మనమరణ్యములందు సంచరించువారలముగదా. ఇప్పుడు మనము సంచరించుచున్న యరణ్యము విశేషతటాకములతోను, పర్వతములతోను నిండి యున్న భూమియందున్నది. కావున శ్రేష్ఠములగు నన్నపానాదులతో, నిచటి పర్వతములలో నుత్తమమగు గోవర్ధనమును శాస్త్రోక్తవిధులఁ బూజింతము.

3. పర్వతములు, అరణ్యములు, నదులు, దేవతలు, మనుష్యులు, పక్షులు మొదలగు సర్వప్రపంచమునందును, జ్ఞానానందస్వరూపుఁడై వ్యాపించియు న్నాడని వేదవాక్యములవలన దెలియనచ్చుచున్న యానారాయణుని గోవర్ధన పర్వతమునం దావాహనజేసి పూజింతము. ఇప్పటినుండియు నీవిష్ణువునందే భక్తినిలుపుదము.

4. ఇది నందాదిగోపకులకు మేలుసేయుటకై కృష్ణునిచేఁ జెప్పఁబడిన వాక్యము. సనకసనందనాదులచే సదాభావింపఁబడుచుండునది. నారాయణతీర్థునిచే శాస్త్రోక్తమార్గము నవలంభించి వర్ణింపఁబడినది.

శ్లో. గోవర్ధనగిరేః పూజాం గోవిందవచనాదరాత్,
చక్రు ర్నందాదయ స్తూర్ణం సవనస్య గవాం తథా. 12

ఇట్లు కృష్ణుఁడు చెప్పినమాటల నాదరించి యాగోపకులు గోవర్ధనపర్వతమునకును, దాని సమీపమునను న్న యరణ్యమునకును, గోవులకును, పూజచేసి యింద్రయాగము సేయుటనుఁ దక్షణమే మానుకొనిరి.

శ్లో. క్రుద్ధస్య తస్మా దింద్రస్య వవృషు స్సతతం ఘనాః,
గోకులం వ్యాకులం తస్మా ద్వీలోక్య ధృతవా న్గిరిం. 13

దానికికోపించి యింద్రుఁడును మేఘంబులఁబంపి గోకులమంతయు చీకాకగునట్లు ప్రబలమగు వర్షమునుఁ గురిపించెను. ఆవర్షమువలన గోకులమునకుఁ గల్గినభయమును నివారింప నాగోపాలకృష్ణుఁడు గోవర్ధన పర్వతమును పైకెత్తి దానియడుగున నందరకును నిలచునన్ని వేళ మేర్పరచెను.

శ్లో. ఛత్రీకృతగిరిరాజే రక్షితగోపాలగోధనసమాజే,
గోవిందే త మనంతం భక్త్యా గోప్యో జగుః పరం తుష్టాః.

ఇట్లాకృష్ణుఁడు గొడుగువలె గోవర్ధనపర్వతము నెత్తిదానిక్రింద గోకులమునందలి మనుష్యులను, గోవులను రక్షింపఁగానే మిగులసంతసించి గోపికలమ్మహాత్ము నిట్లనివినుతించిరి.

౫. ముఖారిరాగము - అటతాళము.

ప. గోవర్ధనగిరిధర గోవింద
గోకులపాలక పరమానంద
అ. శ్రీవత్సాంకిత శ్రీకౌస్తుభధర
భావకభయహర పాహి ముకుంద

1. పురుహూతమఖవి ఘాతసుచతుర
పురుషోత్తమ పూరితజగదుదర
మేరుభూరిధై ర్యాఘవిదూర
మీనకేతుశత కోటిశరీర

2. అమితకల్యాణగుణ అగణితలీల
అపరిమితానంద ఘన నందబాల
శమితదైత్యదంభ శాంత్యాదిమూల
విమలమానసవృత్తి విలసితశాల

3. వహతో జగదండ కోటీ స్త వేదం
వరద కిమ ద్భుత మచలేంద్రవహనం
మహనీయకీర్తి మావహసి దేహి ముదం
మాఘువనం మద మపనయసి కథం

4. ఆనందామృత వారిధిఖేల
అలఘుపరాక్రమ అనుపమలీల
శ్రీనందాత్మజ శ్రితజనపాల
శ్రీకరకిసలయ లాలనలోల

5. పాటిసురంపు పాదపబృంద
పావనచరిత పరామృతకంద
నాట్యరసోత్కట నానాభరణ
నారాయణతీ ర్థార్చితచరణ

ప. ఓ శ్రీకృష్ణా! నీవుపరమానంద స్వరూపుఁడవు. గోవర్ధన పర్వతము నెత్తిగోకులమునుఁ బరిపాలించితివి.

అ. శ్రీవత్సముతోడను, కౌస్తుభరత్నముతోడను, అలంకరింపఁ బడియున్న నో నారాయణా ! భక్తులభయమునుఁ దీర్చి రక్షింపుము.

1. అనఘా! నీవు ప్రపంచమునంతయును గర్భమునందుంచుకొని బ్రోచుచుండు పురుషోత్తముఁడవగుటచే మాకు హితముఁగోరి నిరర్థకమగు నింద్రయాగమును నిలుపునట్లు జేసితివి. నిన్నే పూజింపుమనట్లును బోధించితివి. పిదప మనోహరమగు నాకారము గలవాఁడవయ్యును, మేరువునకంటె నధికమగు ధైర్యముఁ జూపి మిగులఁ జమత్కారముతో మముఁబ్రోచితివి.

2. సమస్తకల్యాణగుణసంపూర్ణుఁడవగు నో పరమానందస్వరూపా! నీవు శమదమాదుల కాధారభూతుఁడవయ్యును, నిర్మలమగు మనోవృత్తిగలిగియును, రాక్షసులసంహరించుచు గోపాలవేషమున సంచరించుచున్నావు. ప్రభువెట్టి శాంతుఁడైనను క్రూరుల శిక్షింపకదప్పదు. నీ కిది యంతయు నొక క్రీడ.

3. కోరినకోర్కెల నొసంగు నో భగవంతుఁడా! వరాహరూపమున నీసకలప్రపంచమును మోసిన నీకు నీగోవర్ధనము నెత్తుట యన నెంత. మాకుసంతసముగలుగునట్లుఁగా యింద్రుని గర్వమునడఁచి గోకులమునకును, గోవర్ధనమునకునుఁ గీర్తినిఁ గల్గించితివి.

4. ఆశ్రితులరక్షించు నోనందకుమారా! నీవు యెట్టి యమానుషకృత్యముల నాచరించినను, చేతనున్న చిగురాకైనను వాడకుండునట్లవలీలగ నాచరింతువు. సర్వకాలములయందును ఆనందసముద్రమునం దోలలాడుచుందువు.

5. రాక్షసులనియెడు వృక్షములఁ బెకలించిన వాఁడవనియు, పరిశుద్ధమగుదివ్యచారిత్రముఁ గలవాఁడవనియు, మోక్షమున కాధారభూతుఁడవనియు, నృత్యమునందు మిగుల నిచ్ఛగలవాఁడవనియు, నారాయణతీర్థుఁడు నీపాదముల పూజింపుచున్నాఁడు.

ఇంద్రకామధేనువులు శ్రీకృష్ణుని నుతించుట.

అథ దేవేంద్రాగమనం.—

౬. నాదనామక్రియారాగము - ఆదితాళము.

సహస్రామరసేవితస్ సహస్రాక్ష శ్శతక్రతుః
సహస్రగోత్రభిద్వజ్రీ శచీనాథో విరాజతే

అంత వేయుగన్నులుగలవాఁడును, వజ్రాయుధమునుధరించి పర్వతముల రెక్కల ఖండించినవాఁడును, శచీపతియునగు నాయింద్రుఁడు ఆనేకులగు దేవతలతోఁగూడి కృష్ణునియొద్దకు వచ్చెను.

శ్లో. రక్షితే గోకులజనే హరిణా గిరిధారిణా,
లజ్జాభరా నతశిరా స్సురరాజో భవత్తదా. 15

అట్లు శ్రీకృష్ణుఁడు గోవర్ధనపర్వతము నెత్తి, గోకులమును రక్షింపగానే దేవేంద్రుఁడు లజ్జచేఁ దలవంచుకొనెను.

శ్లో. నివృత్తే మేఘసంఘాతే స్వస్థే గోకులవాసిని,
స్థాపితే చ గిరౌ కృష్ణ మింద్రః స్తౌతీతి సాదరం. 16

తానుపంపిన మేఘములు నిరర్థకములై తిరిగివచ్చుటయు వర్షమెంతకురిసినను గోకులమునకేమియు నపాయము గలుగకుండుటయుఁ జూచి యాయింద్రుఁడు మిగుల నాశ్చర్యపడెను. ఆకృష్ణుఁడు తానెత్తియున్న గోవర్ధనమును మరల దానిస్థలమునందు నిలిపినపిదప నాతఁడాహరిని సమీపించి యిట్లనివినుతించెను.

శ్లో. శ్రీగోపాల కృపానిధే కరుణయా స్వామిన్ మయానుష్ఠితం
క్షంతవ్యం భవ తాపరాధశతకం యద్యత్ క్షణే తత్తదా,
ఆదిత్యాదిసమస్తదేవనివహో యస్యాజ్ఞయా వర్తతే
స త్వం సాత్వతపుంగవః శ్రుతిశిరోవా గ్గోపికావల్లభః. 17

ఓస్వామీ ! గోపికావల్లభుండగు శ్రీకృష్ణా ! వేదాంతవాక్యములచే జెప్పఁబడునట్టియు, ఆజ్ఞామాత్రముచే సూర్యుఁడు మొదలగుసర్వదేవతలను నడపునట్టియు, పరమేశ్వరుఁడవు నీవే! ఓభక్తరక్షకా! నేనుచేసిన యపరాధమును దయతో క్షమింపవలయును. ఒకయపరాధమనియేకాదు. యెన్నికోట్లయపరాధములు చేసియుండినను యప్పటిదాని నప్పుడే క్షమించి ననురక్షింపవలయును.

౭. తోడీ (శంకరాభరణ) రాగము - ఆదితాళము.

ప. మామకాపరాధశతం క్షమ్యతాం త్వయా

అ. మామకాపరాధశతం మాగణ యూథ వాయుతం
శ్యామవర్ణ శమాన్విత శాశ్వతానందసందోహ

1. అత్యంతకృపాసాగర ఆదిపురు షానాధార
నిత్యద జగదాధార నిహ్నుతాసుర
శ్రుత్యంతవనసంచార శోభనఫలదాచార
భృత్యదయాధృతాకార భ్రమకారణవిదార

2. కామశతకోటివేష ఖండితనిఖిలదోష
దామోదరోదారభాష దాసపోష
కమలాకృతాభిలాష కామనాకలితాశేష
సామగీ తాశ్రితాశేష సాధుజన సంతోష

3. ఆదిత్యచంద్రమండలా భ్యంత రాధార నిర్మల
బోధరూపానం దాచల పోషితాఖిల
వేదపురాణాదిమూల వేణుగానక్రీడాలోల
సుందరతరగోకుల శ్రీధర నాథ గోపాల

4. ధారాధరాకార ధీర ఘోరారిసంహారశూర
నీరజనాభ నిరుపమ నిర్మలానంద
పారావార శ్రీవిహార పాపతిమిరభాస్కర
నారాయణతీర్థసంతార నానాగమాంతసంచార

ప. ఓకృష్ణా ! నేనుచేసిన యపరాధముల నన్నింటిని క్షమింపుము.

అ. నీలమేఘశ్యామలా ! పరమానందస్వరూపా ! శాంతస్వభావా ! నేనుచేసినయపరాధములు నూర్లకొలఁదిగనున్నను, వేలకొలఁదిగనున్నను వానిని సరకుచేయవలదు.

1. ఓఅనాదిపురుషా ! నీకు నాధారమగువస్తువు మరియొకటిలేదు. దయామయా ! వేదాంతవేద్యా ! హోతమనియెడు శుభఫలమునిచ్చు దైత్యవైరీ నీవే అజ్ఞానముసడంచి యాశ్రితులకాపాడుచున్న యీప్రపంచమునకు వేరు దిక్కెవ్వరున్నారు.

2. సంకల్పముచేతనే యీసమస్తప్రపంచమును నిర్మించి సాధువులగు వారిఁ బ్రోచుచుండునో దామోదరా! నీవు దోషరహితుండవు. మన్మథకోటి సమానరూపుండవై, లక్ష్మీనాయకుండవై, విహరించు నారాయణుండవు. ఓ సామగానలోలా! దాసునిరక్షింపుము.

3. నీవు సూర్యచంద్రమండలములలోనిలచి వారలకాధారమై యుండు వాఁడవు. సచ్చిదానంద స్వరూపుఁడవు. సకలవేదములకును, పురాణములకును, మఱియు సర్వశాస్త్రములకును మూలమగువాఁడవు. (నిన్నుఁగూర్చియే వేదాదులు చెప్పుచున్నవనుట) ఈసకలలోకములను రక్షించుటకై మనోహరమగు నాకారముతో గోపాలబాలుఁడవై వేణుగానాదిక్రీడలచే గోకులమున విహరింపు చున్నావు.

4. నీలమేఘశ్యాములుండవగు నోపద్మనాభా! వేదాంతవేద్యా! పరమానందస్వరూపా! క్షీరసాగరశయనా! లక్ష్మీనివాసా! నారాయణతీర్థరక్షణా! నీవు గొప్పధైర్యముతో, నతిపరాక్రమముతో లోకశత్రువులగు దుష్టులసంహరించియు, పాపచింతలఁ దొలంగించియు లోకమును కాపాడెదవు.

గ. ఇంద్రసహాయార్థ మాగతా కామధేనుః స్వకీయ క్షీరాభిషేకపూర్వకం శ్రీకృష్ణ మిద మాహ. **18**

ఇంద్రునికిసహాయముగా కామధేనువుకూడ వచ్చియుండెను. అది తన క్షీరములతో కృష్ణు నభిషేకించి యిట్లని వినుతించె.

శ్లో. నందకుమారక మనఘంనౌమిపరానందఘనమఖిలవంద్యం,
సుందరసరసిజనేత్రం మందస్మితసాంద్రచంద్రికాచంద్రమ్.

కమలములవలె విశాలములగు నేత్రములు గలిగినట్టియు, చిరునగవులనియెడు వెన్నెలలఁ బ్రసరింపఁజేయుచు చంద్రునియట్లు లోకమున కాహ్లాదమునుఁ గల్గించునట్టియు, పరమానందస్వరూపుడైనట్టియు నానందకుమారుని నమస్కరించెదను. పాపవిదూరుఁడగు నామహాత్ముఁ డందరకును నమస్కారార్హుఁడే కదా.

౮. సావేరీరాగము - త్రిపుటతాళము.

ప. నందనందన గోవింద	నౌమి తే పదం
అ. మందరభూధరోద్ధార	మధురగోపాలకృష్ణ
1. సరససుందరహాస	సముదితనిజభాస
నిరసితాంధతమస	నిత్యానందరస
2. అపరిమితకరుణ	అసురబృందనిర్వారణ
తపనీయాంబరభరణ	దాసపోషణ
3. కలితకస్తూరీతిలక	కమనీయఫాలఫలక
లలితత్రివళిపులక	లక్ష్మీపాలక
4. కౌస్తుభశోభితకంఠ	కలితశ్రీవైకుంఠ
విస్తీర్ణదయోత్కంఠ	వినతశ్రీకంఠ
5. హరిహయమణినీల	హాటకమణికుండల
నరనారాయణలీల	నందితాఖిల
6. గోపరమణీనయన	కుముదచంద్రవదన
తాపసమానసాయన	తాపనాశన
7. శరణాగతహితార్థ	శంసితనతపార్థ
వరనారాయణతీర్థ	వర్యపురుషార్థ

ప. ఓనందకుమారా! నారాయణా! నీకు నమస్కారము.

అ. మందరపర్వతమును ధరించిన యానారాయణుండవే నీవు.

1. ఓపరమానందస్వరూపా! నీవు మనోహరములగు చిరునగవులతోడను, అద్భుతమగు శరీరకాంతితోడను, గాఢాంధకారమును తొలంగించుచున్నావు.

2. మనోహరమగు పీతాంబరమును ధరించిన యోమహాత్మా! నీవు రాక్షసులసంహరించి మిగులదయచే దాసులరక్షింతువు.

3. ఓ లక్ష్మీనారాయణా! మనోహరమగు ముఖమునందు కస్తూరీతిలకము ఏంజిల్ల, వళిత్రయముచేఁ (వళులనగా కడుపుపైనుండు ముడతలు) ప్రకాశించుచు ఆనందాతిశయమువలన పులకాంకితశరీరముతో సంచరింపుచుందువు.

4. ఓకౌస్తుభాలంకారా! నారాయణా! శంకరుఁడుగూడ నీదయను గోరుచుండును.

5. ఇంద్రనీల సమానమగు వర్ణముగల శరీరముతోను, రత్నకుండలములు మొదలగు భూషణములతోను, రాజిల్లు నోమహాత్మా! నీవు విలాసార్థముగా నరనారాయణ రూపమునుఁదాల్చి సకలలోకములను రక్షించుచుందువు.

6. ఋషులమనసులయందు నివసించుచు, లోకులపరితాపముల హరించు నోనారాయణా! నీవిప్పుడు గోపికల నేత్రములనియెడు కలువలకు చంద్రునివలె నాహ్లాదముఁ గల్గించు మోముతో విహరింపుచున్నావు.

7. నారాయణతీర్థునకు మోక్షమునిచ్చును, భక్తుడగు నర్జునునకు సకలశుభముల గూర్చునట్టియు నోకృష్ణా! నీవు శరణాగతులగు వారలను నెప్పుడును మేలుసేయుచుందువుగాని వారలనిరాధారులఁగా విడుచువాడవుగాదు.

శ్లో. స్తుత్వా సురేంద్ర శ్శ్రీకృష్ణం విజ్ఞాప్య జ్ఞాతకౌశలం,
ఆజ్ఞాతో లోకగురుణా ధేన్వా సహ దివం గతః. 20

ఇతి శ్రీనారాయణతీర్థవిరచితాయాం శ్రీకృష్ణలీలాతరఙ్గిణ్యాం శ్రీకృష్ణగోపీవస్త్రాపహారగోవర్ధనోద్ధారవర్ణనం నామ
పఞ్చమతరఙ్గః.

ఇట్లు దేవేంద్రుఁడు శ్రీకృష్ణుని ప్రభావమును బాగుగ గురుతెరిఁగినవాడగుటచే నమ్మహాత్ముని పెక్కువిధముల వినుతించి యవ్విభునివలన నాజ్ఞఁగైకొని కామధేనువుతోఁ గూడి సురలోకమునకుఁ జనియెను.

ఇది పఞ్చమతరఙ్గము.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీకృష్ణలీలాతరఙ్గిణి

షష్ఠ తరఙ్గము.

కథా సంగ్రహము.

శ్లో. బృందావనేఽథ శ్రీకృష్ణగోపీసంగోఽభినీయతే,
ఆదౌ గోప్య స్తతః కృష్ణో గోపీనాం కృష్ణసంగమః. 1

గోపీశ్రీకృష్ణసంవాద స్తతో గోపీపరిగ్రహః,
షష్ఠేస్మిన్ సంగ్రహే త్వైవం రాసారంభో నిగద్యతే. 2

శ్రీకృష్ణగోపీ సమాగమవర్ణనము నీషష్ఠతరఙ్గమున బృందావనము నందు గోపికలకును, కృష్ణునకును గల్గిన సమాగమము వర్ణింపఁబడును. ఇందు మొదట గోపికలును పిదపకృష్ణుఁడును బృందావనమునందుఁ బ్రవేశించుటయు, అచ్చటివారలు కలసికొనుటయు, ఒకరితోనొకరు సంభాషించుకొనుటయు కృష్ణుఁడు వారింబరిగ్రహించుటయు ననునదికథాసంగ్రహము.

శ్రీకృష్ణగోపీసమాగమవర్ణనమ్.

శ్లో. శార దేవ శరదాగతా స్వయంతారకోదయవిశేషభాసురా,
వారి తేషు సలిలేషు ధీమతాం స్మారితార్థమవభాసయంత్యసౌ.

ఇట్లు కొంతకాలముగడచినపిదప సరస్వతియునుఁబోలె నతినిర్మలమైన శరదృతువువచ్చెను. వర్షములుకురిసి ముగియుటచేత నాకాశమంతయును శుభ్రమై, నక్షత్రకాంతులను మిగుల నిర్మలములఁ జేయుచు నాబుతువునకు వన్నెఁ బెట్టుచుండెను. బుద్ధిమంతులగు వారు తాము వర్షఋతువునందు చేయుటకు వీలులేక నిలిపియుంచిన కార్యశేషముల స్మరణకుఁ దెచ్చుకొని పనిచేయు చుండిరి.

గ. తత్ర భగవతి శ్రీనివాసే పరిపాలితనిజదాసే సంతతానంత

కల్యాణగుణగణనవరత్నరత్నాకరే సరళమురళీనాదసముదంచితవివిధగీత సముద్ఘోషమందగమనోల్లాసవివిధవిలాసబహుతరకల్లోలజాలే భువనసుందరే శ్రీకృష్ణే విహరతి తస్మిన్ వ్రజయువతీమనోనద్యః స్యందమానాః సమభివ్యక్తశారదవిమలీకృతవృత్తివిశేషానుభవరసాఢ్యాః తద్వైకరస్యమభిలషంత్యస్తత్వరమావివిశుః, ఇత్థం చ తాసాం వచోవిలాసాః ప్రాదుర్బభూవుః.

ఆకాలమునందు భక్తరక్షకుండును, శ్రీనివాసుండును అగు నాభగవంతుడు బృందావనమున విహరించుచుండెను. అప్పుడు తనకల్యాణగుణములు రత్నములుగా, నానావిధములగు విలాసములును, మందగమనంబును, మధురంబగు వేణుగానంబును తరఙ్గములుగా నమ్మహాత్ముఁడు మహాసముద్రముతోఁ బోల్పననువై యుండెను. మరియు శరదృతువు విజృంభించుటచే జనించి యివి, యవి యనరాక ననిర్దేశ్యములై యనుభవమాత్ర గోచరములై యుండు నిర్మలసంకల్పములే జలములుగాఁగలిగి, గోపికాచిత్తనదులు తత్క్షణమే శ్రీకృష్ణసముద్రమున కభిముఖములై ప్రవహించి యందుఁగలసెను. జగన్మోహనుఁడగు నా కృష్ణునియం దెవ్వని కనురాగము జనింపదు. ఇట్లు కృష్ణునియం దనురక్తులై యాగోపికలు తమలో నిట్లని సంభాషించుకొనిరి.

౧. కేదారగౌళ(తోడీ)రాగము - ఆదితాళము.

ప. పరమపురుషమనుయామవయం సఖి - పరమపురుషమనుయామ

అ. సురుచిరహాసం సుందరనాసం తరుణారుణకిరణాధరసరసం

1. నందకుమారం నగవరధీరం బృందావనభువి వివిధవిహారం
బృందారకగణవందితచరణార విందమిళితమణిమధుకరనికరం

2. భావుకచరణం భవసంతరణం భవ్యసేవకజనభాగ్యవితరణం
అవ్యయవిమలవిభూతివిజృంభిత దివ్యమణిరచితవివిధాభరణం

3. పరమోదారం పాపవిదూరం స్మరపాయకస్రగ్ధరమతిచతురం
విరచితమురళీగీతరసామృత భరితఘనంఘనకౌస్తుభహారం

4. యువతీగీతనియోగిసులలితం కవిజనమానసకమలవిలసితం
శివనారాయణతీర్థవిరచితం శ్రీగోపాలదయారసమిళితం.

ప. ఓచెలీ! మనమాకృష్ణు ననుసరింతము.

అ. ఎఱ్ఱని పెదవితోడను, చక్కనినాసికతోడను, నగుమొగముతోడనుఁ బ్రకాశించు నా సరసుని అనుసరింతము.

1. దేవతలందఱును తమకిరీటములయందున్న యింద్రనీలమణులు తుమ్మెదలంబోలె నెవ్వని పాదపద్మముల సోకునట్లు నమస్కరించుచున్నారో అట్టి నందకుమారుఁడు మిగులధైర్యముతో) నిపుడు బృందావనమున విహరింపుచున్నాడు. (ఇచట ధైర్యమనఁగా మన్మథునకు లోబడకుండుట)

2. నిర్మలమగు నీకృష్ణావతారమునుఁ బూని నానావిధరత్నభూషణములచే నలంకృతుఁడై విహరించు నయ్యనంతునిపాదము నాశ్రయించిన నన్నివిధములగు సౌఖ్యములునుఁ గల్గును. సంసారనివృత్తియై మోక్షముకూడ దొరకును.

3. పాపరహితుఁడగు నామహాత్ముఁడు కౌస్తుభరత్నంబును, నానావిధపుష్పమాలికలనుఁ గంఠమునధరించి (ఇచట "స్మరసాయక=పువ్వు" అనుపదము ప్రయోగించుటవలన గోపికలకుగల మదనతాపము స్పష్టమగుచున్నది.) మిగుల చమత్కారముగా వేణుగానము నేయుచు వీనులయం దమృతరసమును వర్షింపుచున్నాఁడు.

4. యోగులకుఁగూడ మనోహరమై కవులమానసముల రంజింపఁజేయునదియై, శ్రీకృష్ణుని దయనుగల్గించునదియై యున్న యీగోపికావాక్యమును నారాయణతీర్థులు గీతముగా రచియించెను.

శ్లో. భోభో వ్రజపురనార్యః శారదసమయం పరం శివం మత్వా,
కృపయాంతస్యభజామో గోవిందం ప్రాహురితిసదానోన్యమ్.

ఓ వ్రేపల్లెలోని వనితలారా! యీశరత్కాలము ప్రత్యక్షముగా పరమశివుఁడు. దీనిని బాగుగ దెలిసికొని మనమిపుడే శ్రీకృష్ణునియొద్దకుఁ బోవుదము.

ఆసర్వేశ్వరునికృప మన కిప్పుడు కలిగినది. అని యాగోపిక లొకరితో నొకరు చెప్పుకొనుచుండిరి.

⊰ శరదృతువర్ణనమ్. ⊱

౨. కల్యాణీ (సారంగ) రాగము - త్రిపుటతాళము.

ప. శంకే శంకరం శారదసమయం
పంకేరుహపరాగవిభూతిధవళం

1. పాపపంకశోషణపటుదరరవికిరణం
పరిహృతాపరిమితఘనావరణం
కపటకేతకీకుసుమభారవిరహితం
కలితతారకగణస్ఫటికాభరణం

2. పరపురుషసురతిపతికామవిదూరం
పండితమండలపరమాహ్లాదకరం
వరహంసగతివిఘ్నపాటనచతురం
వాంఛితసముదితఫలవిధాతారం

3. నిర్మలరసపూరనిరుపమగంగం
నిఖిలమానినీజనమానవిభంగం
శర్మదశవిధరసరసోత్తమాంగం
సముదితగోవిందకృతబహుసంగం

4. ఇతి గోపవధూగీత మిద మతిలలితం
ఈశోపమశారదసమయవిలసితం
యతివరశివనారాయణతీర్థఫణితం
యాదవాబ్ధిజరత్నసమ్మిళితం

ప. ఈశరత్కాలము ప్రత్యక్షముగ నీశ్వరుఁడే. ఈశ్వరునివలె నీబుతువుకూడ కమలరజమును భస్మముగధరించి తెల్లగనున్నది.

1. మఱియుఁ బాపము లనుబురద నెండింప సూర్యకిరణజాలమువలె నొప్పునదియు మేఘావరణము లేనిదియు కపటకేతకీకుసుమభారంబుల విరహిత మగునదియు నక్షత్రముమాల యనుస్ఫటికమాలను ధరించునదియు.

2. మన్మథవికారములకు విహారమయినదియు, పండితమండలిని సంతోష పఱచునదియు, శ్రేష్ఠము లగుహంసల (పరమహంసల) యొక్క విఘ్నము లఁ బోగొట్టుచున్నదియుఁ గోరినకోరికల నెల్ల నొడఁగూర్చునదియు.

3. నిర్మల మగునీటిచేఁ బ్రకాశించు గంగానదిగలదియు, సకలయు వతుల యభిమానమును బోగొట్టునదియు, శుభకర మగుచంద్రకలను ధరించి నదియు, గోవిందునితో సంబంధముఁ జేసినదియు నగునీశరదృతువు శివుని వలెఁ బ్రకాశించుచున్నది.

4. ఈశ్వరునకు శరత్కాలమునకుం బోల్పఁబడినదియు శ్రీకృష్ణరత్న ముచేఁ గూర్పఁబడినయీగోపవధూగీతము శివనారాయణతీర్థునిచేఁ బాడఁ బడినది.

శ్లో. ఇతి ప్రలపతి వ్రజే శరది గోపికామండలే
సుధాకిరణమండలే పరిహృతాంధకారే నిశి,
పరాకృష్ణవణమానసా స్స ఖలు కృష్ణ సారాః స్ఫుటం
మురారమురలీరవ స్సపది తా స్సమాకర్షతి. 6

ఇట్లు గోకులమునందు గోపికలు విలపించుచుండఁగా రాత్రియయ్యెను. చంద్రుఁడును తనయమృతములగు కిరణములచే చీఁకటిం బోగొట్టి ప్రకాశించు చుండెను. ఆసమయమున సీకృష్ణుఁడు చేయుచుండిన మధుర మగువేణుగాన ముచే నాకర్షింపఁబడి యాగోపికలందఱును తమకు నివారింప నలవిగాని చిత్త వికారములతో బృందావనమునకుఁ బోయిరి. అప్పుడు వారిదృష్టులు కామ వికారమువలనఁ జెదరుచు కనుగ్రుడ్డుయొక్క నీలకాంతిని వెదఁజల్లుచుండెను.

శ్లో. కాపి గోపీ పరం కాంతం కామచారఫలోదయం,
గంతుకా మేతరాం గోపీం త్వరయం తీద మాహ తామ్.

అప్పు డొకానొకగోపిక కామవిహారమునందు మిగుల నిపుణుఁడగు శ్రీకృష్ణునికడకుఁ ద్వరతోఁ బోవుచు రెండవదానింజూచి యిట్లనియె. ఓచెలీ! మనకు ప్రియుఁడగువాఁడు మిక్కిలి యుత్తముఁడు. (పరమాత్ముఁడనియు నర్థము).

⊸ గోపిక లన్యోన్యము సరససల్లాపంబు లాడుట. ⊷

3. ముఖారీ(పున్నాగవరాళీ) రాగము - త్రిపుటతాళము.

ప. బృందావన మధునా మన్యే సఖి
 బృహదారణ్య మహం

అ. సుందరతరవంశనాదసంసూచితస్వా
 నందబోధామృతమయపురుషం

1. ఉన్నతశాఖాగ్రపరానంద
 నిర్ణయరసపూరఫలభారం
 పుణ్యనతామతిరమణీయమమరేంద్ర
 వర్ణితభూమపదం భవపారం

2. మునివరపరిసేవితంమోహవిరామ
 మూల మశేషవిశేషాస్పదం
 అనికేతనికేతనమఖిలశోకహార
 మనుదయలయపరతరసిద్ధఫలదం

3. సకృ దిదమవలోకితంసమ్యగిహా
 స్వసుతకళత్రాదిధనవిరసం
 ప్రకటయతిపరమహంససమాకుల
 మమలమానసవృత్తివిలసితసరసం

4. పరిహృతరిపువర్గం పరమయోగి
 పరిపూర్ణభావవిశేషోదయం
 హరిపరభావనయాగోపికాగీత
 మితిఫణితంనారాయణతీర్థయతినా

ప. ఓచెలీ ! ఈబృందావనము బృహదారణ్యోపనిషత్తురూపమని తలంచుచున్నాను.

అ. ఆవనమునందు వేణుగానముచే సత్యజ్ఞానానందస్వరూపుఁడగు పరమపురుషుఁడు సూచింపఁబడుచున్నాఁడు. (ఉపనిషత్తునందు శ్రేష్ఠమగువంశముగలవారియొక్క యాజ్ఞవల్క్యుఁడు మొదలగు మహాపురుషులయొక్క వాక్యములచే పరబ్రహ్మము సూచింపఁబడెనని భావము.)

1. పరబ్రహ్మానుభవమువలన కలుగునానందములో సమానమగు రుచిగల పండ్లు ఆవనమునందలి వృక్షశాఖలలోఁ గలవు. (రెండవపక్షమునందు) బృహదారణ్యకోపనిషత్తు మిగుల నుత్తమమగు వాజసనేయశాఖాంతమున నిలిచి పరమానందస్వరూపుఁడగు బ్రహ్మమును నిర్ణయించుటయే ఫలముగ ప్రవర్తించుచు నానందమును గల్గించుచున్నది. దేవేంద్రుఁడుకూడ స్తోత్రముచేయునట్టి యాపరమాత్మునకు (కృష్ణునకు) నివాసమగుటచే సంసారమును దరింపఁజేయుచు నీవనము పుణ్యాత్ములకు మిగుల మనోహరమైయున్నది. (రెండవపక్షమునందును యీ అర్థము సమానమే).

2. ఈవనము (ఉపనిషత్తు).యిది యాశ్రయమని లేక సర్వవ్యాపియగు పరమేశ్వరునకు (కృష్ణునకు లేక పరమాత్మునకు) నివాసస్థానమగుటచే శోకమోహములఁ బోగొట్టునదనియు, ఉత్పత్తియును నాశనమును లేక అన్నిటిలోన నుత్తమమై స్వతస్సిద్ధమైయుండు (ఒకపని చేయుటవలనఁ గలుగక, సర్వకాలములందు నొకటేవిధముగ నుండునది) మోక్షము నొసంగుననియు, సకలవిధములగు విచిత్రములకును (సర్వప్రపంచమునకును)ఆశ్రయమనియు, మునీశ్వరులు దీనిని సేవించుచున్నారు. (ఉపనిషత్తు ప్రపంచవికారములఁగూర్చి చెప్పును గావున "సకలప్రపంచములకాశ్రయము." అని చెప్పఁబడియున్నది.)

3. దీని నొక్కమారు చూచిన యీప్రపంచమునందలి పుత్రులు, మిత్రులు,ధనము మొదలగువానియందుండు విరసభావము బాగుగబయల్పడును. మఱియు శ్రేష్ఠములగు హంసలను (పరమహంసలను సన్యాసులను,లేక పరమాత్మ జీవులను అని ఉపనిషత్పక్షమునం దర్థము.) నాశ్రయమగుటచే మానససర

స్సుతోఁగూడియున్నట్లు(పరిశుద్ధమగు చిత్తవృత్తిగలవారితోఁ గూడియున్నదియు లేక పరిశుద్ధమగు మనస్సుగలవారికి) మిగుల నానందకరమై యున్నది.

4. ఇందు ప్రవేశించిన శత్రువుల (కామక్రోధాదుల) బాధయుండదు. కావున దీనిఁ జేరినవారందఱును పరమేశ్వరరూపులుగాఁగాని, లోకోత్తరులగు యోగులుగాఁగాని యయ్యెదరు. అని యిట్లు శ్రీకృష్ణుని పరమాత్మగా నెఱింగి యొకగోపిక చెప్పెనని నారాయణతీర్థయతివరుఁడు వ్రాసెను.

గ. ఇత్థమన్యోన్యస్నేహదయారసస్యందనద్రవీకృతచిత్తవృత్తివిలాసోల్లాసితవాగ్విలాసవత్యో గోకులపురవరయువత్యో గోవిందంబృందావనసముదంచితవిపులతరలక్ష్మీవిలాసలాస్యరంగస్థలాయమానరమ్యవక్షో విశాలఫాలాదిసుందరసర్వాంగం స్వకాంతమాలక్ష్య మదనమహీపతికార్ముకమహామేఘసముద్గళితశతవర్షధారా ఇవ నిబిడతరబృందారణ్యనిగూఢం నవనీతముషం సమాసాద్య సకలలోకాభీష్టఫలం ఫలయంతం విశ్వంభరాప్రదేశమివ వర్షధారా శ్శ్రితమ ఇవ శ్రోత్రియం సమధిగతాస్సత్వర మాజగ్ముః. నయనోత్పలాని చ తస్మిన్ శ్రీనివాసే ప్రసారయామాసుః. 8

ఇట్లు గోపికలందఱును ఒకరిపై నొకరికిఁగల ప్రేమాతిశయముచేతను, దయచేతను మనసులు కరుగ బహువిధములగు వాక్యములచే నొండొరుల యుత్సాహము నభివృద్ధిఁ జేసికొనుచు బృందావనమునకుఁ బోయిరి. బృందావనలక్ష్మి నృత్యముసేయు రంగస్థలములోయన మిగుల విశాలములై యొప్పు వక్షస్థలము, నుదురు మొదలగు నవయవములతో నతిసుందరుఁడై యుపనిషత్తులచే ప్రతిపాదింపఁబడు పరమపురుషుఁడైయుండు నా శ్రీకృష్ణునే తమకు భర్తగా వారు మదిలో భావింపుచుండిరి. ఆ శ్రీకృష్ణుఁడును దిట్ట ఘగునవ్వనమున నొకచోఁ దాఁగియుండఁగా వీరలందఱును మన్మథునిధనువునుండి వచ్చుబాణవర్షమువలె (మన్మథునిబాణములు గురితప్పనవికావు.) నతివేగముతో నాయనను

సమీపించిరి. మఱియు కోరినఫలముల ఫలించుభూమిపై వర్షధారలుపడునట్లు వేదములు ధర్మాత్ముఁడగు శ్రోత్రియుని జెందునట్లు ఆహారినిఁ జుట్టుకొని తమ నేత్రము లనియెడికలువలచే నాయనను బూజించిరి.

శ్లో. జ్ఞాత్వా హరిః స్థిరం భావం పరస్మిన్ పుంసి యోషితాం,
ఆవిష్కరిష్యన్ గోవిందం స్వానాం ప్రాహేద మాదరాత్.

ఆశ్రీహరియు వారలమనసు పరమాత్మునియందు (పరమాత్మరూపుఁడగు తనయందు) స్థిరమైయున్నదని యెఱింగి దానినిఁ బ్రకాశింపఁజేయుదలఁచి వారలతో నిట్లనియె.

కృష్ణుఁడు గోపికలను నీతిమార్గ ముపదేశించుట.

ర. శంకరాభరణరాగము - అటతాళము.

ప. పల్లవాంగనా మా కలయత ధర్మోల్లంఘనం

అ. పల్లవాంగనా నిజవల్లభపదయుగ
పల్లవసేవన మేవ పరో ధర్మో

1. కులశీలకర్మాదికుళీరాదిజాలం
కోపసంతాపాదినిబిడకల్లోలం
అల మిహ సంసారజలధి మాగమకృత
కులధర్మసేతు రథ తారయతి బహుళం

2. రహసి నిశి వనే కిం రమణీయచరణం
మహనీయగృహపతి మపహాయ శరణం
సహసా పరపురుషానుసరణే నాల మిహ
గృహపతి మిహ యాత గృహిణీశరణం

3. గురుబంధుజనావజ్ఞాకుత్సితాచారం
పరిహరత కురుత పరపరిహారం
త్వరయైవ గృహ మనుయాతపాతకబుద్ధి
మరివర్గ మపి పరిహరత నిస్సారం

4. పరిపూర్ణ బోధైకరస మఖిలసారం
పరమపురుష మనుసరత బాలగోపాలం
గురువరకరుణాసుధాసముదంచిత
శివనారాయణతీర్థయతిగీత మతులం.

ప. ఓగోపికలారా! మీరు ధర్మము నతిక్రమింపఁబోకుడు.

అ. మీమీభర్తల పాదముల సేవించుటయే శ్రేష్ఠమగు ధర్మము.

1. సంసారమనునది యొకసముద్రము. దానియందు కులము, స్వభావము, కర్మలు మొదలగునవి పెద్దయలలు. ఈసముద్రమును దాఁటుటకు వేదోక్తమగు కులధర్మమే యొకసేతువు. ఇంతకంటె (నీసముద్రముదాట) వేఱొకయుపాయము లేదు.

2. మీభర్తలను వదలి రాత్రికాలమున వనమునకేకాంతముగా వచ్చుట సరియగుపనియా?. ఇట్లు సాహసించి పరపురుషు ననుసరింపఁదలంచుట యుక్తము గాదు. యౌవనవంతుడగుభర్త నాశ్రయింపుడు. భర్తకంటెమీకు వేఱొక దిక్కులేదు.

3. పరపురుషునాశ్రయించుట దురాచారము. పెద్దలును, బంధువులును దీనిం దూషింతురు. కావున దీనిని విడువుఁడు. దీనియందు సారమేమియును లేదు. పాపబుద్ధినివదలి కామక్రోధాదుల నిగ్రహించి శీఘ్రముగగృహమునకుఁ జనుఁడు.

4. పరమగురువునను గ్రహముచే జ్ఞానసంపన్నుఁడైయున్న నారాయణతీర్థునిచే వినుతింపఁబడుచున్నట్టియు, సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపుఁడైనట్టియు, సర్వలోకములలోను సారభూతుఁడైనట్టియు, నాపరమాత్ముని గోపాలు ననుసరింపుఁడు.

శ్లో. శ్రవణాంజలిభి ర్గోప్యో గోవిందవచనామృతం,
పీత్వాఽపి జాతిస్వాభావ్యా ల్లజ్జాభారభరైః స్థితాః. 10

ఆగోపికలును శ్రీకృష్ణునివాక్యామృతము నిట్లు వినుచోయిల్లలోఁ బానముచేసియు, స్త్రీజాతిస్వభావమువలన లజ్జ గల్గి మాటలాడక యూరకుండిరి.

శ్లో. పునఃపున ర్బోధయంతం ధర్మసారగిరా హరిం,
ఊచు ర్గోప్యో హరే స్తత్త్వం వ్యంజయంత్యో యథాగమాః.

అప్పుడు శ్రీకృష్ణుఁడును ధర్మయుక్తములగు వాక్యముల మరలమరలఁ జెప్పుచుండెను. దానిని విని కొంతసేపటికి వారును వేదముల యట్లు హరితత్త్వమును వివరింపుచు నిట్లనిరి.

గోపికలు కృష్ణు నుతించుట.

౫. మంగళకాపీరాగము - అటతాళము.

ప. శరణం భవ కృష్ణ సంసరతాం భవ కృష్ణ

అ. కరుణా తవ సంసరణపయోధిసం ♦
తరణీతి వరమునిఫణితి రస్మాకం

1. ఆరంభణ మథ జగతి ఫలావధి
ధీరమునిభి రిహ నిశ్చిత మఖిలం
భూరికృపాలయ మురహరి హరిగమ -
సారం త్వా మఖిలాత్మక మమలం

2. నూనం త్రిభువనగృహిణీపతి రితి
గానం మహతా మనుసంవిదితం
శ్రీనందాత్మజ శ్రీవసుధాధవా -
నందం త్వా మనుయామో నిరతం

3. కామినీజనసకలకామదుహం పరమ -
కారుణికం ప్రాహు రేవ భవంతం
కోమలగిరా గోపికాగణగీతం
గోవింద మితి నారాయణతీర్థఫణితం

ప. ఓ శ్రీకృష్ణా! సంసారమునందున్న మాకు శరణము నిమ్ము.

అ. మీదయ గల్గిన సంసారసముద్రమునుండి తరింపవచ్చునని మహార్షులు మాకుఁ జెప్పిరి.

1. ఫలము గల్గునంతవఱకు యీ ప్రపంచమును సృజించువాఁడవనియు, ప్రపంచస్వరూపుఁడవనియు, యీ ప్రపంచమున కంతరాత్మవనియు, వేదసారభూతుఁడవనియు, నిత్యశుద్ధుఁడవనియు, మహామునులు నీస్వరూపమును నిశ్చయించియున్నారు. నీవు కరుణాసముద్రుఁడ వనియుఁ జెప్పుచున్నారు.

2. ఓనందకుమారా! భూనాయకా! నీవు ముల్లోకములును కుటుంబముగా గల యాలక్ష్మికిభర్తవని మహాత్ములు చెప్పుకొనుచున్నారు. ఇది మాకు బాగుగ తెలియును. ఇట్లు గావున మాకానందమునుగల్గించుటకై సర్వకాలముల యందును నిన్నాశ్రయించెదము.

3. నీవు దయామయుఁడవనియు, స్త్రీజనులకు సకలకామముల నొసంగువాఁడవనియుఁ బెద్దలు చెప్పుచున్నారు. ఈవిధముగా కృష్ణునిగూర్చి గోపికలు చెప్పిన మధురవాక్యములను నారాయణతీర్థుఁడు గీతముగా వ్రాసెను.

శ్లో. జన్మాంతరసహస్రేషు కృతపుణ్యఫలోదయా,
ఇద మా హోపరా కాంతం కుర్వంతీ ప్రణతీ ర్మహుః. 12

వారలలో నొకగోపిక అనేకజన్మములనుండి సేయుచు వచ్చిన పుణ్యకర్మలుఁ బరిపాకమునకు వచ్చుటచే మిగుల విజ్ఞానవతియై యాకృష్ణునకుఁ బలుమారు నమస్కరింపుచు నిట్లనియె.

౭. బిలహరి(మోహన)రాగము - ఆదితాళము.

ప. పూరయ మమ కామం గోపాల-పూరయ మమ కామం

అ. వారంవారం వందన మస్తుతే-వారిజదళనయన గోపాల

1. మన్యేత్వా మిహమాధవదైవం-
మాయాస్వీకృతమానుషభావం
ధన్యై రాదృతతత్త్వస్వభావం-
ధాతారం జగతామతివిభవం

2. బృందావనచర బర్హావతంస-బద్ధకుంజవనబహులవిలాస
సాంద్రానందసముద్గీర్ణహాస-సంగతకేయూరసముదితదాస

3. మత్స్యకూర్మాదిదశమహితావతార-
మదనుగ్రహ దవ మదనగోపాల
వాత్సల్యపాలితవరయోగిబృంద-
వరనారాయణతీర్థవర్ధితమోద

ప. ఓ శ్రీకృష్ణా! నాయభీష్టమును నెరవేర్పుము.

అ. ఓకమలనేత్రా! నీకుఁ బలుమారులు నమస్కారముఁ జేసెదను.

1. ఓమాధవా! నీవు జగత్తులనుసృజించు మహాప్రభావముగలపరదేవత. నీమాయచే మనుష్యరూపమును దాల్చియున్నావు. ధన్యాత్ములగువారు మీ యథార్థస్వరూపము నెఱుఁగుదురు.

2. నీవు భక్తులను రక్షించుటకై బహువిధములగు భూషణములతోను నెమలిపింఛముతోను అలంకరించుకొని పొదరిండ్లయందును, నీటియందును, బహువిధములఁ గ్రీడించుచు ఆనందపూర్ణమగునవ్వుమొగముతో నొప్పుచు, నీబృందావనమున విహరింపుచున్నావు.

3. ఓమదనగోపాలా! మిగులఁ బ్రీతితోఁ నారాయణతీర్థుఁడు మొదలగు సకలయోగులకును సంతసమును గల్గించు మహానుభావా! నీవు మత్స్యము, కూర్మముమొదలగు పదియవతారములను ధరించి యాశ్రితుల రక్షించితివి. ఇప్పుడు నాపైఁగరుణఁ జూపుము.

శ్లో. నృణాం బంధహాతిం కుర్వ న్నృసింహోఽసి దయాఘన,
ఇతి సంబోధ్య గోవిందం సానందం ప్రాహ గోపికా. 13

ఓదయామయా! శ్రీకృష్ణా! మనుజులకుగల సంసారబంధమును హరించుటచే, నీవే నృసింహుఁడవు, (నృసింహుఁడుమనుష్యులలో శ్రేష్ఠుఁడు అనఁగా పరమగురువు). అని చెప్పుచు పరమానందముతో నాగోపిక మరల నిట్లనియె.

౭. సావేరీరాగము - త్రిపుటతాళము.

ప. కరుణయాఽవలోకయ మాం శ్రీనృసింహా
అ. శూరాసురసంహార శోభనాద్రి శ్రీనృసింహా

1. పరిపూర్ణదయారస పాథోధిబృంహణ
ప్రహ్లాదచంద్రోదయ శ్రీనృసింహా
నిరసితతామస నిర్విశేషమానస
గురుతరవీర శ్రీ గూఢసుగుణాలయ

2. పాతకమహాటవీ ప్రజ్వలత్కోపానల
భక్తచందనశీతల శ్రీనృసింహా
ఉత్తుంగసుకిరీట ఉన్నతకేయూర
మత్తచిత్తమాతంగ మర్దనమహాబల

3. త్రైగుణ్యఫలాతీత తత్త్వఫలాత్మక
తాపజలధితారక శ్రీనృసింహా
శ్రీగురుకరుణయా శ్రితభక్తిసుధారస
శ్రీనారాయణతీర్థ శ్రేయోవిధాయక

ప. ఓ నృసింహమూర్తీ! నను(గరుణ(జూడుము.

అ. ఓ పరాక్రమవంతుఁడా! శోభనాచలమునందుండు నృసింహా! రాక్షససంహారా! నను(గరుణ(జూడుము.

1. ఓ పరాక్రమవంతుఁడవగు నృసింహా! నీవు సకలసద్గుణములకు నాశ్రయుండవు. తమోగుణమించుకైనను లేనివాఁడవు. ఓ లక్ష్మీనాయకా! ప్రహ్లాదుఁడను చంద్రుఁడు జనించుటచే భవద్దయారససముద్రము పొంగి తనయగాధత్వమును ప్రకటించినది.

2. సర్వాలంకారభూషితుఁడవును, మహాబలుఁడవును అగు నో నృసింహా! నీవు గర్వితులను మదగజంబుల మర్దింతువు. చందనమువలె భక్తుల తాపం దింపఁజేయుదువు. నీకోపము దుష్టులను నరణ్యములకు దావానలము.

3. గురువరునిఁయనుగ్రహమువలన విష్ణుభక్తిని సంపాదించిన నారాయణతీర్థయతికి మోక్షము నొసంగు నోనృసింహా! నీవు భక్తుల పాపసముద్రమునుండి యుద్ధరింతువు. సత్వరజస్తమోగుణములవలన జనించి వాళయుక్తములగు ఫలములనుగాక శాశ్వతమగు మోక్షఫలమునుగూడ వారికిత్తువు. ఆమోక్షముకూడ నీవే.

శ్లో. అన్యా ఽపి యువతీ కాచి దన్యాదృశగిరా హరిం,
ధన్యా సంబోధయం త్యద్ధా సన్యాయం ప్రహసాదరమ్. 14

ధన్యురాలగు మఱియొక గోపికయు, వేఱొకవిధముగా నాకృష్ణునిఁ బిలుచుచు యుక్తియుక్తముగా ఆదరపూర్వకముగా నిట్లనియె.

రా. పున్నాగవరాళీరాగము - అటతాళము.

ప. భూయో భూయో యాచేఽంజలినా
భూమన్ త్వయి మే దాస్యం దేహి

1. నిమిషార్ధ మపి తవ దర్శనవిధురా
నింద్యా హి తను రేషా
తామరసేక్షణ తవపాదకమలే
తనుతాం తనుతాం మమ తనో రతులాం

2. కాంతం కాంతార మపి తవ యోగే
కమలేక్షణ మన్యే
కాంతారం గృహ మపి తు వియోగే
కరుణా తరుణీ మయి తవ భవతు

3. వరయామి గోపాలవల్లభ మధునా
త్వరయాఽహ మఖిలగురుం
సరసగిరా గోపయువతీకథిత మితి
గురుకృపయా నారాయణతీర్థఫణితం

ప-అ. ఓపరమానందస్వరూపా! నమస్కారపూర్వకముగా నినుఁ బలుమాఱు యాచించెదను. నాకు నీసేవ నొసంగుము.

1. ఓకమలలోచనా! ఒక యఱనిమిషమైనను నినుఁ జూడనేరకున్న మా శరీరము నిష్ప్రయోజకమగును. కావున నీపాదకమలములు నాశరీరమును సార్థకముగఁ జేయుఁగాత.

2. ఓకృష్ణా! నీతోసంబంధము గల్గెనేని యరణ్యమైనను నాకు మనోహరమగు రాజభవనము. అట్లుగాదేని సుందరగృహమైనను మహారణ్యము. కావున నోమహాత్మా! ననుఁ గరుణింపుము. నీదయ నాపై క్షణ క్షణమునకుఁ గ్రొత్తయగుచుండును గాత.

3. ఓసకలలోకేశ్వరా! గోపాలా! నిను ప్రియునిఁగా మిక్కిలి యాతురతతోఁ గోరుచున్నాను. ఇట్లు గోపాంగన మనోహరవాక్యములచేఁ బల్కెనని గురువరునిదయచేలేక పెద్దలయనుగ్రహముచే నారాయణ తీర్థుఁడుచెప్పెను.

శ్లో. మురారివచ నావ్యగ్రా వల్లవీ కాపి తత్పరా,
సంబోధయిత్వా స్వసఖీ మితి గాయతి సాదరం. 15

ఆశ్రీకృష్ణునియందధికానురాగముఁగల మఱియొక గోపికయమ్మహాత్ముఁడు చెప్పినవాక్యములవలన కలతనొంది ప్రక్కనున్న తనచెలినిఁ బిలిచి మిక్కిలి యాతురయై యిట్లనియె.

౯. కల్యాణీరాగము - అటతాళము.

ప. వద కిం కరవాణి సఖి హే
వద కోకిలశుకవాణి

అ. బత వనభువి బర్హి బర్హావతంసో
వదతి కి మపి కి మపి వక్రతయాఽలం

1. నిమిషార్ధ మపి యుగసహస్రసమతయా
నీతం మయ దిన మాసాయం
అమితకృపానిధి రయ మితి సహసా
అధునాఽఽగత మిహ త్యజతి కథమయం

2. గృహపతిపుత్రధనాదిషు మమతా -
గ్రహపరిగ్రహీతాంతరంగం
మహనీయమురళీసరళగీతమంత్రేణ
మోచిత మపి రచయతి గృహసంగం
3. తపసా కిల మహతా భువి కల్పక-
తరు ముపలభ్య కోపి కామితదం
సఫ లేయ మితి గోపికాగణగీతం
విపులం శివనారాయణతీర్థే నేదం

ప. ఓకోకిలవాణీ. చెలీ! ఇక నేనేమి సేయుదును. చెప్పుము.

అ. అబ్బా! అరణ్యమునకు వచ్చినను యీ శ్రీకృష్ణుఁడు వక్రముగా నేదేదో చెప్పుచు నన్ను పరిగ్రహింపకున్నాఁడు.

1. నేను పగలంతయు అనిమిషము నొకవేయు యుగములుగా గడపి రాత్రియగుటచే నీకృష్ణుఁడు దయాసముద్రుఁడు గదా యని యిచటికి వచ్చితిని. ఈయనయు నను పరిత్యజించుచున్నాఁడు. ఇక నాకేదిదిక్కు?

2. భర్త, పుత్రులు, ధనము మొదలగువానియందుండు మనుకారమనియెడు (ఇవినావియనుట మమకారము) భూతముచే నామనసు పీడింపబడుచుండెను. ఈకృష్ణుఁడొనర్చిన వేణుగానమనియెడు మహామంత్ర మా గ్రహమును తొలంగించెను. ఇట్లు గృహముపై ప్రీతి వదలి వచ్చినను యీగోపాలుఁడు మరల గృహసంబంధమును కలిగింపుచున్నాఁడు.

3. సకలకామముల నొసంగు నీభూలోకకల్పవృక్షము నేలఁ గల్గినకాంతయేకదా ధన్యురాలు. అది పూర్వజన్మములయందెంతయో తపస్సుఁ జేసినవారికికాని సంభవింపదు. అని గోపికాసమూహము పలికినవాక్యముల నారాయణతీర్థుఁడు మిగుల విస్తారముగా రచించెను.

శ్రీకృష్ణుఁడు గోపికలం బరిగ్రహించుట.

శ్లో. మధ్యే కృష్ణం మరకతమణిచ్ఛాయ మిచ్ఛావిహారం
కృత్వా గోప్యః కువలయదృశో నాయకం వేష్టయన్త్యః,

గాయన్త్యస్తం సరసవచసా దాస్యభావం భజన్త్యో
బృన్దారణ్యే మణయ ఇవ తాః పద్మరాగా ఇవాసన్. 16

అంత శ్రీకృష్ణుఁడు వారిఁ బరిగ్రహించెను. అప్పుడు మరకతమణివలెనీల
వర్ణుఁడైనతమనాయకునినడుమ నుంచుకొని యాగోపికలందఱు చుట్టునునిలచి
యమ్మహాత్మునికీర్తినిగానము చేయుచు నాయనయిచ్ఛకనుగుణముగా దాస్యము
సల్పుచు మెలఁగుచుండిరి. మరకతమణి చుట్టును బద్మరాగరత్నంబులం బొదిగి
యొనర్చిన యాభరణములను ధరించిన ట్లాబృందావనము రాజిల్లుచుండెను.

నిగమబృందసరోరుహసంగతం నిఖిలలోకమధువ్రసుఖాత్మకం,
మధురిపుం ప్రతిలభ్యచవల్లవీమధుకరాస్సుకరంజగురిత్యలం.

ఇట్లు వేదంబులనియెడుకమలములయందుండి సర్వలోకముల నానం
దింపఁజేయు శ్రీకృష్ణరూపమగు బ్రహ్మానందమకరందము తమకు దొరకగా నా
గోపికాభ్రమరములు మిగుల యుత్సాహముతో గానమునేయ నారంభించినవి.

౧౦. కేదారగౌళ (కాంభోజీ) రాగము - అటతాళము.

ప. వనభువిగోపాల విహారంతం

అ. వల్లవయువతిజనవలయభాస్వంతం

1. నిగమసరోరుహనిత్యసంగతమధు
మధుహరాత్మతయేహ సముదితం
అగణితగోధన మపరిమితానందం
ఆనందకర మమ రేశితు రపి తం

2. ఇనశశిపావకతారకాభాసక
వీక్షణసముదితజగ దేకనాథం
మునిజనమానససారసవరహంస -
మహనీయదైవత మఖిలదేహరథం

3. లావణ్యసరిదేకనాయక మఖిలసం -
రక్షణ మమరసంరక్షణ మధునా

సేవకశివనారాయణతీర్థభావిత
శ్రేయోవిధాయక మిహ వేదవిధినా.

ప-అ. ఈగోపాలుఁడు గోపికలనుధ్య నిలచి యీబృందావనమున విహరింపుచుమిగులఁ బ్రకాశించుచున్నాఁడు.

1. వేదములనియెడు కమలములయందుండు బూదేనియ (సకలవేదసారమనుట) యీ శ్రీకృష్ణరూపమున నవతరించి గోవులఁ బరిపాలించుచు తాను పరమానంద స్వరూపమే కావున దేవేంద్రాదులకుఁ గూడ నానందమునుఁ గల్గించు చున్నది.

2. సంకల్పము మాత్రమువలననే సకలలోకములను సృజించి దానినిఁ బరిపాలింపుచున్నాఁడనియు,తనప్రకాశముచేతనే సూర్య, చంద్ర, నక్షత్రాదులఁ బ్రకాశింపఁజేయుచున్నాఁడనియు, దేహములనియెడురథములయందురథికుఁడై ('ఆత్మానంరథినంవిద్ధి=పరమాత్మను రథినునిఁగా నెఱుంగవలయును' అను శ్రుతిప్రకారము యిచట శ్రీకృష్ణుఁడంతర్యామియైయుండునని యేర్పడుచున్నది.) యున్నాఁడనియు, యోగులగు వారు తమహృదయపద్మములం దీకృష్ణుని ధ్యానింపుచున్నారు.

3. దేవతల సంరక్షించు నామహాత్ముఁడు సకలలోకములను రక్షించుటకై లావణ్యసముద్రుఁడై యవతరించియున్నాఁడు. వేదోక్తప్రకారముగా (పరమాత్మస్వరూపునిగా ననుట) భక్తుఁడగునారాయణ తీర్థునిచే భావింపఁబడి యాయతివరునకు జీవన్ముక్తి నొసంగెను.

శ్లో. గాయంత్యో౽ న్నృతు శ్శ్రేష్ఠం గాయంతం నందనందనం,
వేణునాదసుధాధారా ముద్గిరంతం ముహుర్ముహుః.

ఇతి నారాయణతీర్థవిరచితాయాం - శ్రీకృష్ణలీలాతరంగిణ్యాం
శ్రీకృష్ణగోపీసమాగమవర్ణనంనామ షష్ఠతరఙ్గః.

ఆకృష్ణుఁడును వారిమధ్యనిలచి పలుమారు వేణుగానామృతమునువర్షించుచుండెను. ఈగోపికలు పైనిరూపించిన విధముగా గానముసేయుచు, నర్తనమును కూడ నాచరించిరి.

ఇది షష్ఠతరఙ్గము.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీకృష్ణలీలాతరఙ్గిణి

సప్తమతరఙ్గము.

⊸ కథాసంగ్రహము. ⊷

శ్లో. అథా భినీయతే రాసక్రీడాఖ్యం చరితం హరేః,
గోపీకదంబసహితశ్రీకృష్ణాగమనం వనే. 1
తాసాం తత్త్వోపదేశ శ్చ తాభి రానందతాండవం,
తత్కృతం హరిణా సర్వం పుష్పవృష్టి స్సురైః కృతా. 2
లాస్యతాండవసంగీతైః గోపీనాం చిత్తరంజనం,
సంగ్రహః కథిత స్త్వేవం సప్తమే స్మిన్ తరంగకే. 3

రాసక్రీడావర్ణనమును నీసప్తమతరఙ్గమునఁ జేయుచున్నాము. గోపికలతోఁ గూడి శ్రీకృష్ణుఁడు బృందావనమునఁ బ్రవేశించుటయు, నచ్చట నాహరిగోపికలకు త త్త్వమునుపదేశించుటయు,పిదప వారలతోఁగూడి నృత్యము సేయుటయు, గీతములతో వారిచిత్తముల సంతోషపెట్టుటయు, దేవతలు పుష్పవృష్టినిఁ గురియించుటయు నను నదియిందలికథాసంగ్రహము.

⊸ శ్రీకృష్ణుఁడు గోపికలకత్త్వోపదేశము సేయుట. ⊷

శ్లో. అనేకజన్మసాహస్రతపసా పరితోషితః,
ఆవిర్భూత స్స భగవాన్ తాసు గోపీషు జన్మని. 4

ఎన్నివేల జన్మములనుండియో ఘోరములగు తపములు చేయుచుండుటచే సంతసమునొంది యాశ్రీహరి యాగోపకులములో నవతరించెను. (కేక యీజన్మమునం దాగోపికలకు ప్రత్యక్షమయ్యెను.)

౫. తత్ర ఖలు బృందావనే మందారపారిజాతసంతానకల్పకహరిచందనాదితరుబృందానందిత శుకపికశారికాదిబృందవినిందిత నందనోద్యానే సముత్ఫుల్లశారదమల్లికాదిమకరందపరిమళలాలసతయాసంచర చ్చంచరీకఝుణఝుణాత్కార నూపురరవైఃవిచిత్రపతత్రివక్త్రోద్గళితనానావిధవినోదనినాదతాళమృదంగసంగీతాదికలావిశేషైః ఆలక్ష్మీ తానేకకోటినవ దేవతానాట్యరసోత్కటే కళిందనందినీపుళిందసముల్లసితలవఙ్గలతాదివివిధలతాభవనే క్వాపి క్వాపి శారదసాంద్రచంద్రికాసంగవిలసితమణివాలుకామౌక్తికసితసికతాసుధారమణీయవేదికాజాలే దివ్యవిమానసమారూఢసురకిన్నరాదివరవనితాగణేషు పశ్యత్సు వర్షత్సు చ ముహుర్ముహుః పారిజాతాదిదివ్యసుగంధికుసుమాని భక్తసంకల్పసిద్ధిమాత్రన్వానో గోపరమణీనయనోత్పలారాధితమదనగోపాలమూర్తిర్వాసుదేవో గోపీభిస్సహ రాసక్రీడామహోత్సవారంభసంభ్రమచేతాః గోపీభిః సార్థమాత్మతత్త్వముపదిశన్నిద మూహ.౫

మఱియు నాబృందావనముమందార, పారిజాత, కల్పక, (అరణ్యపక్షమునందు తెల్లతుమ్మచెట్టు) హరిచందనాదివృక్షములచే రాజిల్లుచు, చిలుకలు, కోయిలలు, గోరువంకలు మొదలగునానావిధపక్షులకు సంతసమును గల్గించుచు నందనవనమును దిరస్కరించుచుండెను. (నందనవనమునందు మందారాది వృక్షములుండుట సుప్రసిద్ధము. మందారము, పారిజాతము, సంతానము, కల్పవృక్షము, హరిచందనము యీయైదును క్షీరసముద్రమునందుఁ బుట్టి నందనవనమునందు స్థాపింపఁ బడినదేవతావృక్షములు) అది శరత్కాలమగుటచే విరివిగ వికసించియున్నమల్లికాదిపుష్పములయందలి పూఁదేనియుండ్రాగుటకై సత్వరంబునఁ బరుగిడుచుండు తుమ్మెదలొనర్చు ధ్వను లందియలచప్పుళ్లుగా, ననేకవిధములగు పక్షులొనర్చు నినాదములు తాళమృదంగాదిశబ్దములుగా, పెక్కండ్రు

నన దేవతలు నృత్యములఁ జేయుచున్నారో యని తలంచునట్లు సేయుచు, చూచువారలకు నానందమునుఁ గల్గించుచుండె. యమునానదీతీరమున జనించి మిగుల నభివృద్ధిజెంది విశాలములగు పొదరిండ్లుగా నేర్పడియున్న నానావిధలతలు ఆవనమునకు సొంపు గూర్చుచుండెను. మఱియు నొక్కొకచో శరత్కాలపు వెన్నెలలు ప్రసరించుటచే మిగులఁ దెల్లనై మెరయుచున్నట్టి యిసుకలును, రత్నమయములగు గండిసుకయును, యీరెంటినింగలిపి పాలగారచేయబడియున్న యరుఁగులును ఆవనసౌందర్యమునకు వన్నెఁ బెట్టుచుండెను.

ఇట్లు మనోహరమగు నాబృందావనమునందు గోపికలతోఁగూడి వారలు తన్నతిప్రీతితోఁ జూచుచుండ నాశ్రీకృష్ణుఁడు రాసక్రీడామహోత్సవము నారంభింపఁదలంచి, తనయథార్థస్వరూపము నెఱిఁగించుచు వారలతో నిట్లని చెప్పనారంభించె. దేవతాస్త్రీలును సుగంధవంతములగు మందారపారిజాతాది పుష్పముల నాహారిపై వర్షించుచు విమానములపైనుండి యావిభుని వీక్షించుచుండిరి.

శ్లో. బ్రహ్మానుభాంతిరసికాం శౌరే ర్వాగ్లక్షణాం సుధాం,
గోప్యః పిబంత్యో మోదం తే కృష్ణబ్రహ్మణి తాః స్థితాః. 6

ఆత్మానుభవ మనియెడు మాధుర్యమును జిలుకు శ్రీకృష్ణవాక్యామృతమును పానము చేసి యాగోపికలును పరమానందము నొంది, యాకృష్ణునితో నైక్యమైనట్లుండిరి.

శ్లో. నృత్యంత్య స్తేన తద్గీతం గాయంత్యో రాసమండలే,
తే నోపదిష్ట మద్వైత మనుకుర్వంతి మానతః. 7

తత్త్వము నుపదేశించుటకై యాహరియొనర్చిన గానమును మరలఁ జేయుచు నమ్మహాత్మునితోఁగూడి నృత్యమును సల్పుచు, విహరించుచుండిరి. అమ్మహాత్మునిచే నుపదేశింపఁబడిన యభేదమును (జీవబ్రహ్మలొక్కటియనుటను) ప్రత్యక్షముగ నభినయించుచున్నారో యన నారాసక్రీడ ప్రవర్తిల్లుచుండెను.

౧. ముఖారీరాగము-ఆదితాళము.

1. అద్వయ మఖండిత మశేషజగదాదిం
యత్ర చ జగత్త్రితయ మాస్థిత మనంతే
యత్ర విలయం పున రుపైతి మృది కుంభో
యద్వ దవధారయత సత్య మితి మా మోం

2. యచ్చ నిజశక్తియుత మైక్షత పురస్తాత్
యత్పున రభూ ద్వికృత మైక్షత సుతేజః
య చ్చ క మభూ త్పున రుదైక్షత యదన్నం
జాత మవధారయత సత్య మితి మామోం

3. యత్పున రభూత్త్రివిధపూరుషశరీరం
యత్త దనువిశ్వ మఖిలం త్రివృత మాసీత్
జీవకలయా సకలసా క్ష్యవికృతం సత్
తత్త్వ మవధారయత సత్య మితి మా మోం

4. అన్నసలిలే అభవతా మసితపీతే
ప్రాణమానసపరిణదే పరమసూక్ష్మే
వా గభవ దప్యసిత మల్పపరిణామి
జ్యోతి రవధారయత సత్య మితి మామోం

5. షోడశకలః పురుష ఏష పరిశిష్టః
తాసు విలయం పరిగతాసు న చ వేద
తాసు తు సమస్త మనుపశ్యతి తదిత్థం
తత్త్వ మవధారయత సత్య మితి మా మోం.

6. యేన పురుష స్సమరసత్వ ముపలభ్య
స్వాపసమయే స్వపితినామక ఇతి స్యాత్
యత్ర విలయం సమనుయాతి మన ఆది
తత్త్వ మవధారయత సత్య మితి మామోం.

7. యత్రమధుపాహృతమధూపమితి మేతత్
చిత్రరస మేకరసతాం సమధిగమ్య
నైవ రసభేద మిహ వేద జగదాది
తత్త్వ మవధారయత సత్య మితి మా మోం

8. యత్ర జలధౌ సమరసత్వ మనుయాంతాః
తత్పృథ గశేషసరితో న విదు రేవం
బ్రహ్మణి జనా అనుదినం సమనుయాంతాః
తత్త్వ మవధారయత సత్య మితి మా మోం

9. యస్య కల యాయ మఖిలస్య స హి భోక్తా
తత్పరిహృతో మృత ఇతి ప్రతివదంతి
యచ్చ భవమృత్యురహితః సకలసాక్షీ
తత్త్వ మవధారయత సత్య మితి మామోం

10. యత్ర చ విజృంభిత మిదం స్వగతశక్త్యా
స్యాత్పృథ గవస్థిత మశేషజడజాతం
యచ్చ వటబీజసదృశం పరమసూక్ష్మం
తత్త్వ మవధారయత సత్య మితి మామోం

11. సింధుజనితం సలిలమిశ్రిత మివాత్మా
సర్వగత ఏకరసతా మనుగతో యః
వేదశిరసాం పరిచయేన సువివిక్తః
తత్త్వ మవధారయత సత్య మితి మామోం

12. బద్ధవయనో వనభువి ప్రతివిముక్తః
ప్రశ్న ముపలభ్య నగరం పున రవాప
యద్గురుమతం పున రవాప నిజబుద్ధ్యా
తత్త్వ మవధారయత సత్య మితి మామోం

13. యత్ర లయ మేతి మన ఆది పరమాత్మ
నన్యద్ దనుపశ్యతి న బంధుజన ఏషః
సర్వవిలయే ఉప్యవిలయం య దవశిష్టం
తత్త్వ మవధారయత సత్య మితి మామోం

14. అక్రియతయా సకలవిక్రియదృశిత్వా
న్నైవ హననాదివిషయో య దవశిష్టం
తత్పరశుస్పృగివ సత్యపరిగుప్తం
తత్త్వ మవధారయత సత్య మితి మా మోం

15. కిన్ను కథనీయ మబలా య దనుభూతం
సర్వ మనుభూతి మపహాయ న తు తత్త్వం
నిత్య మనుభూతిసుఖవిగ్రహ మచింత్యం
తత్త్వ మవధారయత సత్య మితి మా మోం

16. స త్స దితి సర్వవిషయే ష్వనుగతం యద్
భాసకతయా ప్రియతయా చ పరిశిష్టం
మానమితిమేయమితిహీనమతిరిక్తం
విద్వ దనుభూత మవధారయత సత్యం

17. నిశ్చిత మశేషనిగమాంతవచనై ర్యత్
తత్త్వ మయ మి త్యఖిలసాల మనుభూతేః
తర్కశతకై రపి దృఢైకరస మాద్యం
ధీరమతిగమ్య మవధారయత సత్యం

18. పర్యవసితం నిగమవాక్యతతిక మీళే
లక్షకత యాస్య విషయే పరిసమాప్తేః
సర్వవిషయస్య చ తదాత్మకతయా తం
శిష్ట మవధారయత సత్య మితి మా మోం

19. శ్రీమురరిపో ర్వదనపద్మమకరందం-
బ్రహ్మసుఖసారనచనం బహు పిబంతః
గోకులవధూమధుకరా స్తు పరితృప్తాః
రాసభువి మండలకృతో బహు రమంతే

20. సామనిగమాంతవచనార్థ ముపలభ్య
స్వానుభవ మేక మఖిలైకరసభూతం
ఏత దమృతం భవభయాపహార మాద్యం
నారాయణానందతీర్థపరిగీతం

1. (ఈగీతము కృష్ణుఁడు గోపికలకుచేసిన యుపదేశమును దెల్పును.) నేను అద్వితీయుఁడను. సజాతీయ, విజాతీయ, స్వగతభేదములులేనివాఁడను. (ఒకరాతికి మఱియొకరాతితో గలభేదము-సజాతీయభేదము. ఒక జాతిలోనుండు రెండు వస్తువులకుఁగలభేదము; ఒకరాతికి ఒకచెట్టుతోఁగలభేదము; విజాతీయభేదము = వేఱు వేఱు జాతులలోనున్న రెండు వస్తువులకుఁగలభేదము; ఒక చెట్టునందే దాని యవయవములగుకొమ్మ, ఆకు మొదలగువానికి పరస్పరముఁ గలభేదము; స్వగతభేదము=తనయందే లేక తన అవయవములందే యున్న భేదము) నాశరహితుఁడను ఒకకుండ తనయుత్పత్తికి ముందును, పుట్టినపిదపను, నశించినప్పుడును తనకు కారణమగు మృత్తికయేయైనట్లు యీప్రపంచమంతయును, యుత్పత్తిస్థితిప్రళయకాలములయందు కూడ నాకంటెవేఱుకాదు. ఏలయనగా:—యీప్రపంచమునకు కారణభూతుఁడను నేనే. కావున నో గోపికలారా! సత్తామాత్రస్వరూపుఁడని (ఉనికియేస్వరూపముగాగలవాఁడని) చెప్పఁబడు పరమాత్ముఁడను నేనే యని యెఱుంగుఁడు. ఓంకారము నన్నుఁ గూర్చియే చెప్పును.

2. అపరబ్రహ్మము తన మాయాశక్తితోఁగూడి సృష్టికై సంకల్పించి మొట్టమొదట నాకాశరూపముగాను పిదప వాయురూపముగాను యేర్పడియెను. ఆవాయురూపుఁడగు బ్రహ్మ తన సంకల్పముచే నగ్నిరూపుఁడయ్యెను. పిదప

మఱియొక సంకల్పముచే జలరూపుఁడయ్యెను. అంతనొక్క సంకల్పముచే పృథ్వీరూపుఁడయ్యెను. ఈవిధముగా సకల ప్రపంచరూపుఁడై, సత్తామాత్ర స్వరూపుఁడై ఓంకారముచే నిరూపింపఁబడుచు నుణ్నాఁడని చెప్పఁబడు పర బ్రహ్మమును నేనే (పరబ్రహ్మము ఆకారాదిరూపుఁడయ్యె ననగా మట్టికుండ యయ్యెనట్లు యాయారూపములతో పరిణామమునుఁ జెందెదనని యర్థము గాదు. మఱియేమనిన నామరూపవిభాగములు లేక నాయనయందున్న ప్రపంచము క్రమక్రముముగా నామరూపాదివిభాగములతోఁ బ్రకాశించె ననియు ఆపరబ్రహ్మము సర్వమయుఁడు గావున నాయారూపములఁ జెందినట్లు చెప్పఁ బోనుమండెననియుఁ దాత్పర్యము.) అని తెలుసుకొనుఁడు.

3. సర్వమునకును సాక్షియయ్యెను, వికారములేవియులేనిదయ్యెను, ఆపరబ్రహ్మమే ఆకాశాదిపంచభూతములు శరీరముగాగలదై యాభూతములను పంచీకరణముచేసి సమస్తలోకములను నిర్మించెను. ఆలోకము లన్నియును తానేయైయుండియును, సకల జీవస్వరూపముతో వానియందుఁ బ్రవేశించి నామరూపాదుల వ్యవహరించుచుండును. అట్టి సత్తాస్వరూపమగు ఓంకార వాక్యమగు పరబ్రహ్మము నేనే యని తెలిసికొనుఁడు. (ఛాందోగ్యోపనిషత్తు నందు అగ్నిమొదలు మూఁడుభూతములను మాత్రమేసృష్టించినట్లును, వాని త్రివృత్కరణముచే అనఁగా ఒక్కొక భూతమును మొదట రెండు భాగములు గాఁజేసి దానిలోని రెండవభాగమును మఱిరెండు భాగములుగాఁజేసి మిగిలిన భూతములలోఁ జేర్చుటచే లోకములు జనించెననియుఁ జెప్పఁబడియున్నది. అట్లైనను భాష్యకర్త మతానుసారముగా నిచట వివరింపఁబడెనని దెలిసికొనవల యును. మఱియు పరబ్రహ్మము లోకములయందు జీవరూపముతో ప్రవేశించుట యనఁగా స్వాభావికమగు సర్వవ్యాపకత్వముచే నుండుటయనిగాని, బుద్ధిలో ప్రతిబింబించుట యని గాని యర్థము.)

4. యోగులు భక్షింపుచుండు బహువిధములగుపదార్థములుభూసంబంధములైనవి. కావున వానికిని భూమికిని భేదములేదు. (అన్నమనుశబ్దమునకు నాయుపనిషత్తునందు భూమియనికూడ ప్రత్యక్షముగానే యర్థము చెప్పబడి

యున్నది.) ఇట్లగుటచే నాహారపదార్థములద్వారా పృథివి శరీరమునఁ బ్రవేశించి మనస్సగును. ఇట్లే జలములును ప్రాణస్వరూపముగాఁ బరిణమించును. తైలము మొదలగు పదార్థములు తేజోభూతమయములు. కావున వానిద్వారా తేజోభూతములోనికిఁ బ్రవేశించి వాగింద్రియముగాఁ బరిణామమును జెందును. ఈభూతములన్నియును పరబ్రహ్మమే గావున నాయనయే యీస్వరూపములతో నున్నాఁడని చెప్పవలసియున్నది. ఇట్టి పరమాత్ముఁడను, ఓంకారవాచ్యుఁడను నేనేయని తెలుసుకొనుఁడు.

5. ఈమనోమయపురుషుఁడు(మనస్సు) పరబ్రహ్మముకాఁడు. ఏలయనగా యీతనికి పదియాఱుభాగములు గలవు. ఆభాగములు అన్నమువలన యభివృద్ధి నొందును. అవి క్షీణించినచో నీతఁడేమియును తెలుసుకొననేరఁడు. బాగుగ భుజింపుచు నాపదియాఱు అవయవములును బాగుగ నుండినచో సర్వమును తెలుసుకొనఁగలఁడు. ఈకారణమువలన నామనస్సు అన్నమువలన జనించినదియే యని స్పష్టమగుచున్నది గదా. దీనివలన నామనస్సు పరబ్రహ్మకాఁడనియు, సత్తామాత్రస్వరూపుఁడనగు నేనే పరమాత్ముఁడననియు నిశ్చయించుకొనుఁడు. (ఈమనస్సుగాక శరీరమునందెన్నియో యింద్రియములున్నను జ్ఞానశక్తిగలది యగుటచే నీమనసునకును, ఆత్మకును భేదము గ్రహించుట కష్టసాధ్యమై యుండునని దీనినిగూర్చి వివరించియున్నారు).

6. మఱియు పురుషుఁడునిదిరించునపుడు మనసు మొదలగునవి యెచ్చట లీనములగునో నిదురించువాని కప్పుడు గలుగు నానంద మెవ్వని సంసర్గమువలన జనించునో అట్టి పరబ్రహ్మస్వరూపుఁడను, ఓంకారవాచ్యుఁడను నేనేయని తెలిసికొనుఁడు. నిదురించువారలు పరబ్రహ్మమునందు జేరుదురనుటకు లోకము నందలి వ్యవహారమే ఆధారము. "స్వపితి" అని నిదురించువానినిగూర్చి పల్కుదుము. స్వపితి యనగా తనను జెందుచున్నాఁడని యర్థము. తాననఁగా పరబ్రహ్మయే గదా.

7. మఱియు తేనెటీగలు అనేకవిధములగు పుష్పములనుండి యనేకవిధములగు రుచులుగల రసములనుదెచ్చి యొక్కచోఁగూర్చిననవి యన్నియుంగలసి

పిదప నేర్పఱుపరానట్లు యీసకలలోకములను సుషుప్తికాలమున పరబ్రహ్మము నందు లీనములై యేర్పరుచుటకు వీలులేక యుండును. ఆపరబ్రహ్మమును, ఓంకారవాచ్యుఁడను సత్తామాత్రస్వరూపుఁడను నేనేయని దెలిసికొనుఁడు. (సుషుప్తి కాలమునందు జీవుని యుపాధియగు బుద్ధి తనకారణమగు నవిద్యయందు లీనమగుటచే నాజీవుఁడును, పరబ్రహ్మయు నొక్కటియగుదురు. ఈయైక్యము వారికి స్వభావసిద్ధమేకాని వైకల్పికము గాదు. మఱియు బుద్ధిగతమగు నజ్ఞానమును నశింపలేదు గావున మరల జాగ్రదవస్థయందు జీవుఁడు దానితోఁగలసి వ్యాపారములఁ జేయుచుండును. అని తెలుసుకొనవలయును.)

8. సముద్రమునందు నదులన్నియు ప్రవేశించున్నను అందుగలసిన పిదప యిది గంగ, యిది గోదావరియను నామరూపభేదముల దెలిసికొనలేనట్లు యీజీవులును మొదటననేకభేదములతో నున్నవారైనను సుషుప్త్యవస్థయందు పరబ్రహ్మమును జెందినప్పుడు తమభేదముల దెలిసికొననేరరు. అట్టి పరబ్రహ్మము నేనేయని తెలిసికొనుఁడు.

9. సకలప్రపంచమునకు సాక్షియై, ఉత్పత్తినాశములు లేనివాడై యుండు పరబ్రహ్మముయొక్క యంశమే యీజీవుఁడు. (ఆయాత్మకు అవయవములు లేవు గావున "జీవుడాతున యొక్కయంశము." అని చెప్పుట శిష్యులకు బాగుగఁ దెలియుటకై ఆకాశములో భాగముల నేర్పఱచినట్లని తెలుసుకొనవలయును). అనఁగా ఆపరబ్రహ్మమునకును ఇతనికిని భేదములేదు. అట్టి పరబ్రహ్మము నేనేయని తెలిసికొనుఁడు.

10. మిక్కిలి సూక్ష్మమగు మఱ్ఱివిత్తనమునందు మొదట సూక్ష్మస్వరూపముతోనుండి పిదప మిగుల విస్తారమును జెందునటువృక్షమునలె యేపరబ్రహ్మమునందు యీప్రపంచమంతయును నామరూపవిభాగములులేని సూక్ష్మావస్థతో నుండి యందున్నమాయాశక్తిచే విజృంభించునో అట్టి..................
(ఈప్రపంచమంతయు అనేకభేదములతోనున్నను ఆపరబ్రహ్మమునకంటె వేఱుకాదని తెలుసుకొనవలయును.)

11. లవణమును నీటిలో గలపిన నది యానీటియందంతయు వ్యాపించి యొకటేవిధముగా (హెచ్చుతక్కువలు లేకుండా) నుండునో అట్లే యాపరబ్రహ్మముకూడ సర్వప్రపంచమునందును వ్యాపించి యొకటేవిధముగానున్నాఁడు. ఆయనను వేదాంతవాక్యములయాధారముచే బాగుగ వివేచనఁజేసి తెలిసికొన వచ్చును. అట్టి పరబ్రహ్మమును........................(జడరూపమును, చేతనరూపమునగు ప్రపంచమంతయును పరమాత్మయేయైనను, లోకమునందు దృక్ దృశ్యములు=చూచువాఁడు చూడబడునది. అనుభేదముండుటచే దీనినాధారముచేసికొని శిష్యులకు సుఖముగ దెలియుటకై వేదము జ్ఞానస్వరూపమును గూర్చియే, లేక జీవస్వరూపమునుగూర్చియే బోధించుచున్నది.)

12. కన్నులఁగట్టి యరణ్యమున విడచినను "అయూరెక్కడ" యని యడుగుచు తనయూరికి జేరునట్లు అవిద్యవలన భ్రాంతుడై యెంతకాల మజ్ఞానముతోనున్నను గురూపదేశమువలన క్రమక్రమముగా స్వానుభవము కలవాఁడుగా వచ్చును. ఏపరబ్రహ్మమును తెలిసికొనిన నట్లుముక్తుఁడగునో యట్టిపరబ్రహ్మమును (తనయూరికిపోవు పురుషుఁడు నడుమ నేదివచ్చినను "యిది నాయూరు కాదు" అని విడచిపెట్టుచు తనయూరురాగానే అచటికిఁ బోవునట్లు పరబ్రహ్మము నెరుంగఁదలఁచిన పురుషుండును గురూపదేశమువలన నాబ్రహ్మయొక్క లక్షణములఁ దెలిసికొని నడుమ నెన్నివచ్చినను నిరాకరించుచు ధ్యానబలమువలన అపరోక్షజ్ఞానము=ప్రత్యక్షముగా తానును బ్రహ్మయును యొక్కటియేయను తెలివినిఁ జెందవలయును). నే నేయని తెలిసికొనుఁడు.

13. మఱియు పురుషుఁడు మృతిచెందినప్పుడు సమస్తేంద్రియములును, మనసును, ఎచ్చట లీనములగునో వానిచుట్టునుండు బంధువులు ఇంద్రియములకంటె పరుఁడగు నెవ్వని గనుగొననేరరో సమస్తము లయమునొందినను యెవ్వడు రచింపఁడో అట్టి............(పురుషుడు జ్ఞానియైనచో వాఁడు మరణముఁజెందినపుడు వానిమనసు మొదలగునవి సంపూర్ణముగ నశించి పరబ్రహ్మతో నైక్యముఁజెందును. అజ్ఞానియైనచో మరల జన్మమునెత్తును. ఎట్లె

నను ఆమరణావస్థయందు యింద్రియములు లీనములగుటకు స్థానమగునదియే పరబ్రహ్మతత్త్వమని భావము.)

14. ఆబ్రహ్మము ఏకార్యమును జేయుచుండదికాము. (అవయవములు లేనిదనుట. అవయవము లుండినగాని కార్యముచేయుట సంభవింపదనుటకు ఆకాశము దృష్టాంతము.) నను స్వవికారములకును సాక్షి. ఇట్లనుటచే నాపరతత్త్వము స్వయముగా నశింపక, పరులచే నశింపచేయుబడక మఱియు నేవికారములను జెందక సర్వలోకములకు నావల నేకరూపముతో నున్నది. నిర్దోషియగువాఁడు తనపై నారోపింపఁబడినదోషమును తొలఁగించుకొనుటకై ప్రమాణముచేయ వలసియుండి కాలినయినుప్పగుండును చేతఁబట్టుకొనినను, తనసత్యప్రభావముచే బాధనొందఁడుకదా. అట్లే యీపరబ్రహ్మముకూడ ప్రపంచముతో సంబంధపడియున్నను తనప్రభావమువలన దీనియందలి వికారముల నొందఁడు. అట్టి.........(ఈపాదమున పరబ్రహ్మమును వర్ణించుట ముక్తుఁడగు జీవుని వర్ణించుటయే యని తెలుసుకొనునది. మరణమను నవస్థ జ్ఞానికిని, అజ్ఞానికిని సమానమేయైనను అజ్ఞాని జీవుఁడు బద్ధుఁడగుటచేనా [మరణరూప] వికారమునకు లోఁబడును. కావున జననరూపవికారమునకుఁగూడ లోబడును. అనగా రెండవమాఱు జనించుననుట. ఇఁక జ్ఞానిజీవుఁడన్ననో ముక్తుఁడగుటచే నేవికారమునకుఁగూడ లోఁబడఁడు అని తాత్పర్యము.)

15. ఓగోపికలారా! ఇంతకంటె నధికముగా మీకుఁ జెప్పవలయున దేమున్నది. లోకమున నేత్రము మొదలగు నింద్రియముల ద్వారా ప్రత్యక్షముగఁగాని కేవల మనోమూలముగానూహచేఁగాని (యిదియేయనుమాన ప్రమాణము) మఱియేవిధముగాఁగాని మనమనుభవించుచుండు విషయములన్నియును యథార్థములుగావు. (ఈవిషయములయందు మనముచూచుచుండు బాహ్యరూపము యథార్థముకాదనుట. సర్వప్రపంచమును పరబ్రహ్మసృష్టిలో జూడవలయునని యు, అదియే యథార్థమనియు భావము.) ఆవిషయముల నన్నిటిని నేని మూలమున గ్రహింపుచున్నామో లేక యనుభవింపుచున్నామో ఆసాక్షి స్వరూప

మొక్కటియే సత్యమైనది. ఆనందస్వరూపమైనది. మనసుచే ధ్యానించుటకశక్యమైనది. అట్టి..........

"ఆకాశమున్నది. భూమియున్నది." అని ప్రతివస్తువునందును వ్యవహరింపఁబడుచుండు భావమే=ఉనికియే స్వరూపముగాగలది యగుటచే నా బ్రహ్మమును "సత్" అను శబ్దముతో చెప్పుదురు. జ్ఞానస్వరూపమగుటచే సర్వమును బ్రకాశింపఁజేయును గావున "చిత్" అనుశబ్దముతోఁ జెప్పుదురు. లోకమునందలి సర్వవిషయములకంటె నధికముగఁ బ్రేమింపఁబడునది గావున ఆనందము అని చెప్పుదురు. (పురుషుఁడు యేవస్తువును గోరినను అది తన కానందమునుఁ గల్గించుననియే కదా ప్రతివాఁడును సమస్తపదార్థములనుఁ దన కొఱకే [ఆత్మకొరకే] కోరుచున్నాఁడుగాని, ఆయాపదార్థముల కొఱకేగాదు. దీనివలన సకల ప్రపంచములకంటె నాత్మయందే [తనయందే] ప్రతివానికినిఁ బ్రేమయధికమని స్పష్టమగుచున్నది. కావున మొదటచూపిన ప్రకారము ఆనందకరముగాని పదార్థముపై ప్రేమయుండదు కావునను, తాను ప్రేమించుచున్నదానికంటె నధికమగు [ఆనందకర] పదార్థముఁగాన నచ్చినచో, మొదటిదానిపైనుండు ప్రేమనశించును. కావునను, ఆత్మవిషయమున నిట్టిమార్పు కనఁబడుటలేదు కావునను, ఆయాత్మయే పరమానందస్వరూపుఁడని తాత్పర్యము) అట్టి సచ్చిదానందస్వరూపుఁడును, సర్వప్రపంచమునకంటె నధికుఁడును, ప్రమాణమును, (ప్రత్యక్షముమొదలగు జ్ఞానములు) ప్రమేయమును, (అజ్ఞానముచే నెఱుంగఁబడు విషయములు.) హీనమును, అధికమును అను సర్వభేదములును తన స్వరూపముగా గలవాఁడు నగుచు, జ్ఞానుల యనుభవములో నున్న తత్త్వస్వరూపుఁడును, నేనే యని తెలిసికొనుఁడు.

17. సకల శాస్త్రములచేతను,ననేకయుక్తులచేతను,ఎయ్యదితత్త్వస్వరూపముగా సిద్ధాంతము సేయబడియున్నదో, అనాదియై, సాక్షిరూపమై, సకలవిధములగు ననుభవములలో నుత్తమమై, (ఇంద్రియాదిమూలమున గల్గువిషయానుభవములు అశాశ్వతములు, అల్పసుఖకరములు, కావున బ్రహ్మా [నందా]ను

భవము సర్వోత్తమ మని భావము.) జ్ఞానులగు వారలకు సులభమై యెయ్యది చనరాకయున్నదో యట్టి సత్యస్వరూపుఁడను నేనే యని తెలిసి కొనుఁడు.

18. వేదము లక్షణావృత్తిచే (ఒకదాని నాధారముచేసికొని సూచించుట) నీపరబ్రహ్మమును నిరూపించుచుండును. కావున నా శ్రుతి ఏ యే విషయములఁ జెప్పినను దానికి పర్యవసానమీపరతత్త్వమే యగును. [మేళ=చేరిక, అనగా సంబంధము, నిరూపణమని భావము. నిగమ......మేళ=వేదము సంబంధము గల్గించుకొనిన ప్రతివిషయమునకును యీపరబ్రహ్మమే పర్యవసానము.] "ఏ యేవిషయములు" అని విషయము లనేకములున్నట్లు చెప్పనేటికి? సర్వవిషయములును పరబ్రహ్మమునుఁగూర్చినవియే గదా (లోకమునందు పరతత్త్వముదక్క వేఱొకవస్తువులేక పోవుటచేఁ దేనినిఁగూర్చి చెప్పినను, ఆబ్రహ్మమును గూర్చి చెప్పినట్లే యగునని భావము) అట్టి పరబ్రహ్మమును, ఓంకారస్వరూపుఁడను నేనే యని తెలిసికొనుఁడు.

19. ఇట్లు బ్రహ్మానందమునుఁ బ్రకటించు వాక్యము లనుమకరందము శ్రీకృష్ణునిముఖపద్మమునుండి యనర్గళముగ స్రవించుచుండెను. దానిని యథేచ్ఛముగఁ బానముచేసి తృప్తి నొంది గోపికాభ్రమరములు మిగుల సంతసించుచు రాసక్రీడార్థమై నిర్ణయింపఁ బడియున్న విశాలరమణీ ప్రదేశమున మండలాకారముగా నిలచియుండిరి.

20. సామవేదము నందలిఛాందోగ్యోపనిషత్తుయొక్క యర్థమును సంగ్రహించి స్వానుభవస్వరూపుఁడును, అద్వితీయుఁడును, అఖండానందమయుఁడును, అనాదియు, మోక్షస్వరూపుఁడును, సంసారబంధము నశింప చేయువాఁడునగు పరమాత్మునిఁ గూర్చి నారాయణతీర్థుఁడు గానముచేసెను.

రాసక్రీడావర్ణనము.

శ్లో. సంసారరోగసంతప్తాః కృష్ణబ్రహ్మరసాయనం,
గోప్యః పిబన్త్య స్తన్ముక్తా రమంతే హ్యభయం గతాః. 1

ఇట్లు గోపికలు సంసారరోగముచే బాధింపఁ బడుచున్నవారై శ్రీకృష్ణునిఁ జేరియాఘునుని తత్వము నెఱుంగుటయను మహౌషధమును సేవించి యారోగ్యవంతులై, నిర్భయముగఁ గ్రీడింపుచుండిరి.

ఆత్మారామాః పరానందనిత్యతృప్తాః పునః పునః,
ఆత్మానుభూతిం గాయంత్యః కృష్ణైకరసతాం గతాః. 9

మఱియు వారుకృష్ణునితో నభేదముఁ జెందియాత్మారాములై (పరమాత్మ స్వరూపమే విహారస్థానముఁగాఁ గలవారై) పరమానందరసముచే శాశ్వతమగు దృప్తింగల్గి యాసుఖమును గానమును సేయుచుండిరి.

రమంతే పరమానందే కృష్ణబ్రహ్మణి తా భృశం,
త్యక్తదేహాద్యహంమానా నిర్విశేషసుఖే స్థితాః. 10

దేహాభిమానమును సంపూర్ణముగ వదలి అహంకారమును వర్జించి శాశ్వతసుఖము నభిలషించుచు పరమానందస్వరూపుఁడగు శ్రీకృష్ణ పరబ్రహ్మమునందు చిత్తము నిల్పియుండిరి.

౬. భైరవి (ఘంటా) రాగము - అటతాళము.

ప. పర మిహ పశ్యత పూరుషం స్వీకృతమాయికమానుషం
1. నిజపరభేదరహితదృశ మకుర మీక్షణకృతభువనం విభుం
ఉపనిషదేకసమధిగత మద్వయ బోధసుఖైకరసం ప్రభుం
2. ఇదమిదమిత్యఖిలేషు సమనుగత సత్యచిదద్వయవిగ్రహం
శ్రుతిశిరసి ప్రవివిక్త మసక్త మభక్తజనై రతిదుర్గ్రహం
3. గగనముఖమ్మఖభూతసముదిత సమస్తజగత్ప్రతిభాసకం
తదను తదన్నరసమయ మశేష విశేష మఖండసుఖాత్మకం
4. అధిగతమన్నమయాదిషు యోగిభి రాంతరమాంతరమన్వయం
హారి మఖిలైకరసం జననాది వికారవిహీన మనామయం
5. విదురిహయంనిగమాంతవచోభి రపోహ్యపరాంచముఖండితం
అఘటితసంఘటనాఘటితాకృతి మద్భుతకుండలమండితం

6. స్వజనదయాధృతదేహమదేహతయా-విహరంతమిహాభూతలే
వనభువిరాససమయరసపండితం గోపవధూకృతమండలే

7. అతనుమశేషతనుం జగతా మభయంభయకారణతారణం
నిజకలయా పరిబృంహితసర్వ జనాత్మతయాఽఘనివారణం

8. సకృదవలోకనిరాకృతగోప వధూజనతాప మరిందమం
నవజలదాభతనుం తటిదాభ పటం నటవేషధరం సమం

9. హరిచరణస్మరణైకపరాయణ జనసుఖదం పరదైవతం
మునినారాయణతీర్థసువిరచిత గీత మిదం నిగమాన్వితం

ప. (ఇవిగోపికలవాక్యములు) మాయామనుష్యుఁడైన యీపరమపురుషుని జూడుఁడు.

1. ఈకృష్ణుఁడు నాశరహితుఁడు. అద్వితీయుఁడు(తాననియు నితరుఁడనియు భేదము లేనివాడు. దీనికి నద్వితీయుఁడగుట యేకారణము.) సంకల్పమాత్రముచేతనే సకల ప్రపంచమును సృష్టించు సర్వశక్తుఁడు. సత్యజ్ఞానానందస్వరూపముతో యీసర్వప్రపంచమును వ్యాపించియున్నాఁడని యుపనిషత్తులచే భోదింపఁబడిన పరబ్రహ్మము.

2. సకలపదార్థములయందును "ఇది, యిది" యని చెప్పంబడు చుండువాఁడును, వేదాంతములయందుఁ బ్రత్యేకముగా నిరూపింపఁబడువాఁడును, సత్యజ్ఞానా ద్వితీయస్వరూపుఁడును అగునీభగవంతుఁడు భక్తివలనంగానిదొరకఁడు.

3. ఆకాశాది పంచభూతములవలనఁ బుట్టినసకల ప్రపంచమును బ్రకాశింపఁజేయుచు, పరిపూర్ణానందస్వరూపుఁడై యున్నను ఆప్రపంచమునందున్నస్థూలశరీరములు మొదలగుసకల భేదములును తా నేరైయున్నాఁడు.

4. పుట్టుక మొదలగువికారములేని, నిర్మలుఁడనియు ఆనంద స్వరూపుఁడనియు, సర్వాంతరుఁడనియు (అన్నిటికిని లోపలనుండువాఁడు) ధ్యానించుచు యోగులగువారీశ్రీకృష్ణుని అన్నమయాదిపంచకోశములం గాంచనేర్తురు.

5. బహిర్ముఖత్వమునువదలి వేదాంతవాక్యముల సహాయముచే మహాత్ములే సర్వవ్యాపకునిఁ దెలిసికొనుచున్నారో ఆయన యీశ్రీకృష్ణుఁడే; సంబంధించుట కశక్యములగు విషయముల సంబంధింపఁజేయుచు బహువిధములగు భూషణములచే నలంకరించుకొని మనయెదుటనున్నాఁడు.

6. స్వయముగశరీరము లేనివాఁడైనను, భక్తుల రక్షించుటకై యొకసుందరశరీరమునుఁదాల్చి భూమిపై విహరించుచు నిప్పుడీ యరణ్యమున మనము (గోపికలు) ఏర్పరచిన మండలమున నిలచి పరమానందకరముగ రాసక్రీడ సల్పుచున్నాఁడు.

7. ఈభగవంతుఁడు స్వయముగ శరీరము లేనివాఁడయ్యును, తనయంశముచే సకలజనులఁ గల్పించినవాఁడు గావున ననంతశరీరములు గలవాఁడనఁబడును. పాపములను దొలఁగించి భయములఁబాపి యీప్రపంచమునకు నిమ్మహాత్ముఁడే శుభము నొసంగుచున్నాఁడు.

8. శత్రువుల సంహరించువాఁడును, సర్వసముఁడునగు నిమ్మహాత్ముఁడు నీలమేఘశ్యామలమగు తనశరీరమునకు వింతచెల్వు ఘటింప పీతాంబరమును ధరించి నృత్యమున కనుకూలమగు వేషముతోనున్నాఁడు. ఈభగవంతుని దృష్టి మనపై (గోపికలపై) ప్రసరింపఁగనే సర్వసంతాపములును తొలంగిపోయినవి.

9. ఈపరదైవతము తనపాదముల నాశ్రయించినవారికి సకలసుఖముల నొసంగును. ఈగీతము ఉపనిషదర్థసహితముగా (తైత్తిరీయోపనిషత్తుయొక్క అర్థము నిందుఁగ లదు) నారాయణతీర్థునిచే రచియింపఁబడియె.

శ్లో. జగదుదయలయాదే స్సాదరం సాధకై ర్య
చ్ఛ్రుతిగురుదృఢభక్త్యా లబ్ధమద్వైతతత్త్వం,
శ్రుతిశిరసి వివిక్తం పంచకోశాన్తరస్థం
నరభువి విహరన్తం తం తు పశ్యంతి గోప్యః. 11

వేదములయందును, గురువులయందును మిగుల భక్తిగల్గి ముముక్షువులు వారల యుపదేశవాక్యముల ననుసరించి "ఈప్రపంచ మెటనుండిపుట్టును? స్థితి

సమయమున దీనికాధారము ఏది? లయమైనపిదప నిది యెందుఁబోవును.''
అను మొదలగు విషయముల మిగుల శ్రద్ధతోఁ జింతింపఁగాఁ జింతింపఁగా
నెంతకాలమునకో కాని యాపరబ్రహ్మతత్త్వము గోచరముకాదు. పంచకోశముల
మధ్యముననుండి మిగుల సూక్ష్మమై వేదాంతవాక్యములకుఁదక్క నితరప్రమాణ
ములకుఁ గోచరముకానిదియై యుండుటచే నీపరబ్రహ్మస్వరూపమును ధ్యానిం
చుటకూడ మిగులఁ గష్టసాధ్యము. ప్రకృత మీగోపికలు తమభాగ్యమువలన
నప్పరమాత్మునిఁ గన్నులారఁ జూచుచున్నారు. ఆయనతోఁగూడి వనమున
విహరించుచున్నారు.

శ్లో. ఏవం కృష్ణాత్మతత్త్వజ్ఞాః కృష్ణబ్రహ్మాత్మనా స్థితాః,
సర్వోపనిషదాం సారం గాయన్త్యః కృష్ణ మాసతే. 12

ఇట్లాగోపికలు కృష్ణునిపరమార్థస్వరూపము నెఱింగి, తమయథార్థస్వరూ
పమును గూడఁదెలిసికొని యాహరికిని, తమకును భేదములేదని నిశ్చయించి త
త్పరులై యుపనిషదర్థసారమును గానము సేయుచుండిరి.

శ్లో. హృదయనిహితం కాంతం కాచి త్కళిందసుతాతటే
ప్రియతమ మాలింగ త్యద్ధా నిరంకుశతృప్తితః,
నిజపరభిదాతీతం ధైర్యా చ్ఛ్రుతే శ్శిరసాం బలాత్
ముహు రపి భృశం గాయం త్యేనం చిరం బహు మోదతే.

అంతనొకానొకగోపిక తానుచిరకాలమునుండియు ధ్యానించుచుండినప్రి
యుఁడుతన కిప్పటికియమునాతీరమునఁదటస్థమయ్యెనని మిగులసంతసముతోఁగా
ఢాలింగనముఁ జేసికొని మిగులతృప్తినొందెను. ఆశ్రీకృష్ణుఁడు తాననియు, పరుఁ
డనియు భేదములేని వాఁడగుటయు, అట్లే వేదములు కూడ వేనోళ్ల వచించుచుం
డుటయు, నీగోపికకుఁ గల్గినయానందమునకును, ధైర్యమునకును ముఖ్యకారణ
ములు. ఇట్లాలింగనముఁ జేసికొని యమ్మహాత్ముని కల్యాణగుణముల నిట్లని కొని
యాడెను.

3. కాంభోజీ (పున్నాగవరాళీ) రాగము - ఆదితాళము.

ప. కలయే దేవ మిహ సుఖకందం కలయే దేవం

అ. నిగమనిగూఢ మఖిలదృశ మేకరసం ప్రజానందముకుందం

1. య దశనయాదివికారవిహీన మశేష మజరదురంతం
ఇహాముక యోమృగయంతిశమాదిభి-రాంతర మేన మనంతం

2. ఇహ పరభోగ మమరపదవీ మపి యదధిగమేన భజంతే
విష మివ ధీరధియోఽమరమృగ్య పరైకసుఖే విహరంతే

3. నిఖిలతపశ్శ్రితయోఽనుపతంతి య మవధితయా పరదేవం
అభిలషితం మునిభి స్నుతపోభి రశేషభవాంబుధినావం

4. సకలసుధర్మవిధర్మకృతాకృత భూతభవిష్యదతీతం
నిజపరిబృంహితజగదనుకూల తయా సతతం సువిభావితం

5. ప్రణవతురీయసులక్షిత మక్షర మాత్మతయా య దనన్యం
యదయమనుస్మరతిస్వయమవ్యయ-మాశు స విందతి ధన్యం

6. యదధిగమాదిహజన్మమృతీహన నాదిభయాని తరంతి
పునరిహమోహవిజృంభిత మేత దతో మునయో న భజంతి

7. విరతిశమాదివిహీనదురాప మబోధసుబోధసమానం
యదవగతిప్రతిషిద్ధ మబోధ విజృంభిత మాహు రిహైనం

8. విభు మశరీర మశేషశరీర గుహాసు నివిష్టచిదంశం
వ్రజయువతీజనవల్లభ మాత్మతయా పరిశిష్ట మధీశం

9. ఫణిత మనంతపరాయణశివ నారాయణతీర్థే నేదం
నిగమశిరోరసభావనయా గతమత్సరహృదయవినోదం

ప-అ. ఉపనిషత్తులయందంతిరహస్యముగనున్నవాఁడును, (పరబ్రహ్మతత్త్వమందఱకునుస్పష్టముకాదు గావునవిట్లు చెప్పబడినది.) ఆనందస్వరూపుఁడును, స్వప్రకాశుఁడును అగునారాయణుండయ్యును, మనభాగ్యమువలన సామాన్య

మనుష్యరూపముతో నీగోకులమునఁజన్మించి కృష్ణుఁడనుపేరుతోఁ బరఁగుచున్న నీపరమేశ్వరునిఁ జూచుచున్నాను. (లేక ధ్యానింపుచున్నాను.)

1. ఆఁకలి దప్పి మొదలగువికారములు లేకస్వయముగా నాశనముగాక, పరులచే నశింపఁజేయ శక్యముగాక సర్వవ్యాపకముగాక సర్వవ్యాపకమైయుండు పరబ్రహ్మమే యీశ్రీకృష్ణుఁడు ధ్యానయోగనిరతులైన మునులుశమదమాది సాధనముల నధికముగ నార్జించియనవరత పరిశ్రమఁజేయుచు నిప్పరమేశ్వరునే వెదకుచుందురు. (ప్రత్యక్షమును జేసికొనఁ దలంచుచుందురనుట) ఈయనంతుఁడు మిగుల సూక్ష్మరూపుఁడగుటచే వారలశ్రమ బహుకాలమునకుఁ గాని ఫలింపదు. (ఇచట పరబ్రహ్మము అంతరుఁడు అన్నింటికిని లోపలనుండువాఁడు, అని చెప్పఁబడియున్నను "మృగయంతి" అని చెప్పఁబడియుండుటచే "సూక్ష్మము గ్రహించుట కశక్యమైనది" అని యర్థము వ్రాయబడియున్నది).

2. జ్ఞానులగువారు ఆపరబ్రహ్మమును దెలిసికొందురేని యిహపరలోక సౌఖ్యములను విషముంబోలెఁ బరిత్యజింతురు. బ్రహ్మానందసుఖము నొక్కదానినే కోరుచుందురు. అది దేవతలకుఁగూడ దొరకునది కాదుకదా!

3. సంసారసముద్రమునకు నావయై, స్వప్రకాశుఁడైయున్న యీశ్రీకృష్ణుని (బ్రహ్మమును) మహాతపస్వులగు మునులు పరమానందమును గూర్చి ప్రార్థింపుచుందురు. సకలవిధములగు జ్ఞానములకును, శ్రుతివాక్యములకును యీయనయే తుది.

4. ధర్మమునకంటెను, అధర్మమునకంటెను, కార్యకారణములకంటెను. భూతకాలమునందున్న పదార్థములకంటెను, భవిష్యత్కాలమునందు గలుగఁబోవువానికంటెను, అతిరిక్తుఁడై, తనచే విస్తరింపఁబడిన ప్రపంచమునందు వ్యాపించి దానిం బ్రకాశింపఁజేయుచున్నాఁడు.

5. ఈ శ్రీకృష్ణుఁడోంకారముచేతను,తురీయావస్థచేతను, (సుషుప్త్యవస్థకంటె నావల కేవల బ్రహ్మానందాత్మకమైయుండు నవస్థ తురీయావస్థయనబడును) తెలియ చేయఁబడుచున్నాఁడు. జీవాభిన్నుఁడగు నాజగత్పూజ్యుని నెవ్వఁడు ధ్యానించునో వాఁడాయనను జెందును. (జీవుఁడు పరబ్రహ్మమును

జెందుట యనఁగా వాని యజ్ఞానమును బోగొట్టుకొని స్వాభావికమగు నైక్యమును దెలిసికొనుటయే. ఈయైక్యము అజ్ఞానదశయందు లేనిదిగనుండెను. గావున 'జ్ఞానదశయందు గల్గినది' అని చెప్పఁబడుచున్నది.)

6. అపరమేశ్వరుని దెలిసికొనినవారు జన్మమరణముల నొందరు. "వాఁడునన్ను హింసించును." అని భయమును జెందరు. ("ద్వితీయాద్వైభయం= రెండవ వస్తువుండిననే కదా భయముఁగల్గును." అను శ్రుతిననుసరించి చూచిన నీబ్రహ్మజ్ఞానులకు భయముగల్గదు. వారు పరబ్రహ్మరూపులే కదా యని భావము.) ధ్యానప్రభావముచే నవిద్యానిర్మితమగు నీసంసారమును మరల నాశ్రయింపరు.

7. ఈపరమాత్ముఁడు తెలిసినను, తెలియకున్నను ఒకటేవిధముగానున్నాఁడు. అయినను వైరాగ్యము, ఇంద్రియనిగ్రహము మొదలగునవి గల యధికారికి, నివ్విభునిస్వరూపముగాన నగును. అట్లుగాక సజ్ఞానులగువారు యీయన నెఱుంగుటకే గాక,యీఘనుని స్వరూపమునుగూర్చి యుపదేశించుటకు గూడ సర్హులైయుండెరు. (తగిన యధికారములేనప్పుడు చేయఁబడినయుపదేశము విషతుల్యమై నానావిధములగు ననర్థములగల్గించు ననుట సర్వానుభవ సిద్ధము.)

8. సకలేశ్వరుఁడును, సర్వవ్యాపియు, తనకుశరీరములేకున్నను సర్వశరీర గుహలయందును జీవస్వరూపముతోనిలిచి "నేతి, నేతి = ఇదియాత్మకాదు, ఇది యాత్మకాదు (ఇతి = ఇది, న=కాదు)" అను వాక్యమువలన సర్వ పదార్థములను నిషేధింపఁగా జ్ఞానస్వరూపముతో మిగులువాఁడును అగు నవ్విభుఁడు మనకుఁ బ్రియుఁడై యున్నవాఁడు.

9. మాత్సర్యరహితులగు మహాత్ముల కానందము గలుఁగునట్లుగా హరిభక్తాగ్రేసరుఁడగు నారాయణతీర్థుఁడు సకల వేదాంతసారభూతమగు నీగీతమును రచించెను.

శ్లో. నిర్విశేషచిదానంద మావిర్భూతం నిజేచ్ఛయా,
కృష్ణభావేన బుద్ధ్యాదితత్త్వభాసం జగుశ్చ తాః. 14

మఱియుఁ జ్ఞానానందస్వరూపుఁడై, యవయవములు లేనివాఁడైయున్నను ఆపరబ్రహ్మము తనమాయచే మనసు, బుద్ధి, ఇంద్రియములు మొదలగు తత్త్వముల (అవయవముల) ధరించి శ్రీకృష్ణరూపమున సగుణుఁడై యవతరించియున్నాఁడు. కావున నాగోపికలా (కృష్ణుని) సగుణభావమునుగూర్చి యిట్లని గానము సేయుచున్నారు.

శ్లో. బుద్ధ్యాదితత్త్వపరిచిహ్నితగోపవేషం
సిద్ధానుభావిత మశేషజగన్నిదానం,
నాసాగ్రలగ్ననవమౌక్తికచంద్రబింబం
బింబాధరం భవభయప్రశమం నమామి. 15

సకలలోకములకుఁ గారణభూతుండవగు నోనారాయణా! నీకీగోపాలరూపము స్వాభావికముగాదు. ఒక పురుషుఁడు కొన్నికొన్ని చిహ్నముల ధరించి వేఱొక యాకారమునుఁదాల్చునట్లు నిర్విశేషుండవగు నీవును మాయచే బుద్ధిమొదలగు తత్త్వముల స్వీకరించి యీవేషమునుదాల్చితివి. సంసారభయమును నశింపఁజేయునట్టి యోహరీ! దొండపండువలె నెఱ్ఱనగు పెదవితోడను, నాసికయందు వ్రేలుచున్న చంద్రబింబమువంటి క్రొత్తముత్యముతోడను, మఱియు సర్వాభరణములతోడనుఁ బ్రకాశించుచు సౌందర్యమునకు నాకరమై నీయాకార మొప్పుచున్నది. నీకు నమస్కారము.

౮. కేదారగౌళ (నీలాంబరీ) రాగము - అటతాళము.

ప. మాధవ మా మవ దేవ యాదవకృష్ణ యదుకులకృష్ణ
అ. సాధుజనాధార సర్వభావ మాధవ మా మవ దేవ

1. అంబుజలోచన కంబుశుభగ్రీవ బింబాధర చంద్రబింబానన
చాంపేయనాసాగ్రలగ్నసుమౌక్తిక శారదచంద్ర జనితమదన

2. కపటమానుషదేహకల్పితజగదణ్డకోటిమోహితభారతీరమణ
అపగతమోహతదుద్భవనిజజన కరుణయాధృతదేహసులక్షణ

3. తరళకుండలరవిమండలవికసిత నిజజనమానసపంకేరుహ
కరుణాహాససుధానిధికిరణ శమితభవతాపసజనమోహా

4. మురళీగానరసామృతపూరిత వ్రజయువతీమానసార్ణవభో
సరసగుణార్ణవతీర్ణభవార్ణవ సతతగీతకీర్తిమండల భో

5. శంఖచక్రపద్మశార్ఙ్గగదాఖడ్గ వైజయంతీకౌస్తుభాదిభూష
స్వీకృతబుద్ధ్యాదితత్త్వసమన్వితదివ్యమంగళగోపబాలకవేష

6. ఆగమగిరిశిఖరోదితసత్యచి దద్వయలక్షణసుఖభానో
భోగికులోత్తమభోగశయనదుగ్ధసాగరజాలక్షణాఢ్యతనో

7. ఇందిరయా సహ సుందరకృష్ణ పురంతరాదివంద్యపదకమల
నందనందనయోగివర్యధురంధరనారాయణతీర్థమతివిహార

ప. యదువంశభూషణుండ వగు నోకృష్ణా! నారాయణా! ననురక్షింపుము.

అ. సాధువులగువారిచే ధ్యానింపఁబడుచు, వారల రక్షించు నో యదుకులా.........

1. కమలములవంటి విశాలనేత్రములతోను, శంఖమువలె రేఖాత్రయముతో నొప్పుచు గంభీరధ్వని గలిగియుండు కంఠముతోను, దొండపండువలె నెఱ్ఱనగు కెమ్మోవితోను, సంపెగపువ్వువలె నొప్పారుచు చక్కనిముత్యముతో నలంకరింపఁబడియున్న నాసికతోడను, చంద్రబింబమువలె ప్రసన్నమగు ముఖముతోను నీశరీరము మిగుల మనోహరమై యున్నది. ఇది శరత్కాలమగుటచేతను, ఇప్పటినిర్మల చంద్రోదయముచేతను నినుజూచినంతనకామబాధ యధిక మగుచున్నది.

2. మహాపురుషలక్షణములతో నీవు భక్తులను బ్రోచునుద్దేశమున మాయామానుష శరీరమును దాల్చితివి. అజ్ఞానరహితా! యొకక్షణమాత్రమున ననేకకోట్లు బ్రహ్మాండములఁ గల్పించి నాఁడు చతుర్ముఖుని భ్రమింపఁ జేసితివి.

3. చలించుచున్న నీరత్నకుండలములం జూచిన (నీవు నృత్యముఁ జేయుచున్నపుడు మాచినయెడల; అనుట) భక్తజనులమనఃపద్మములు సూర్యుని జూచినయట్లు వికాసమును జెందును. దయాసహితమగు నీచిఱునగవు పూర్ణచంద్రునియట్లు తనసంచారముచే మునులయజ్ఞానాంధకారమును బారదోలి వారికి మోక్షము నొసంగును.

4. సంసారదూరుఁడవనియు, కల్యాణగుణ సముద్రుండవనియు నీకీర్తి సర్వకాలములందును గానముసేయఁబడుచునే యున్నది. నేఁడు వేణుగానమనియెడు నమృతధారలచే మామనములనిండించి, తృప్తిపఱచి నీగుణసంపదను బ్రకటించితివి.

5. శంఖము, చక్రము, పద్మము, ధనస్సు, గద, ఖడ్గము, వనమాల, కౌస్తుభము వీనిచేనలంకరింపఁబడియున్నావు. బుద్ధిమొదలగు తత్త్వముల స్వీకరించి దివ్యమంగళమగు నీగోపాలరూపమునుఁ దాల్చియున్నావు.

6. వేదము లనియెడుపర్వతములశిఖరములపై నుదయించి సత్యజ్ఞానానందరూపములతోఁ బ్రకాశించు సూర్యుండవు. (వేదాంతములయందు బోధింపఁబడు పరబ్రహ్మమనుట) వక్షస్థలమున లక్ష్మీదేవి శోభిల్లుచుండ శేషశయనముపై యోగనిద్రం జెందుచు నధికసుఖము ననుభవించు నారాయణుండవు.

7. సకలయోగులయోగక్షేమముల నిర్వహించు వాఁడవును, (యోగియనఁగా నిశ్చలచిత్తముతో భగవంతునాశ్రయించువాఁడు.) యింద్రాదిదేవతలచే నమస్కరింపఁబడువాఁడవును అగునోనందకుమారా! సుందరాకారా! శ్రీకృష్ణా! నీవు లక్ష్మితోఁగూడి నారాయణతీర్థునిహృదయకమలమున నెప్పుడును విహరింపుచుందువు.

శ్లో. సానందం నందసూనుం సకలజనిమతాం సారమారాదుపాస్యం
దాస్యోల్లాస్యం రసాఢ్యైః కరతలకలితైస్తాళవాద్యైస్సుగీతైః,
కుర్వంతో౽ నిర్విశంకాః కువలయసుదృశో దివ్యతాటంకవత్యః
బృందారణ్యే భజంతే సురవరవనితాస్తం జగుస్స్వం దనస్థాః.

ఇట్లాపద్మనేత్రలగు గోపికలు, సకలప్రాణులకును పూజనీయుఁడై, సర్వలోకసారభూతుఁడై యున్న యాకృష్ణునకు పరమానందముతో దాస్యము సల్పుచుండిరి. చేతులలో తాళములధరించి వాగించుచు, తమరత్నతాటంకములు కదలుచుండ మహానురాగముతో నృత్యమునొనర్చిరి. సంశయ మొక్కింతైనను లేక నిశ్చల భక్తితో వారిట్లు గోవిందు ననుసరించుటం జూచి విమానస్థితలగు దేవాంగనలు ఆభగవంతుని ఇట్లని నుతించిరి.

౫. సాఘ్యమాలతీ (భైరవీ) రాగము - ఆది (జంపె) తాళము.

ప. గోవింద మిహ గోపికానందకందం
సానంద మవలోకయామో ముకుందం

1. గోపికాగణనయనకుముదపూర్ణేందుం
గోపాలకులతిలక మఖిలజనబంధుం
శ్రీపతి మనింద్యహరిచందనసుగంధిం
శ్రేయోవిధాయికరుణారససింధుం

2. సంగీతరసరసికసరససల్లాపం
సరళమురళీగళితసాధుసంతాపం
శృంగారరసపూర శ్రీమదనగోపం
శ్రితజనానంద మఖిలానందరూపం

3. అంగనాముఖపద్మసంగిభృంగాక్షం
ఆలోల మకరకుండలనటనదక్షం
మంగళాకర మఖిలలోకసంరక్షం
మాధవ మశేషసురరిపుగణవిపక్షం

4. వల్లవీమాణిక్యమణియుగళఖేలం
మరకతమణిచ్ఛాయమదనగోపాలం
మల్లికాజాజిచంపకాదిసుమభారం
మహనీయలావణ్యలలితతరపూరం

5. స్ఫురదధరకలితమురళీనాదసుధయా
సురసుందరీగణం కర్షయతి కృపయా
గురుకరుణయారచిత మేత దతిలలితం
నారాయణానందతీర్థసముదితం

ప. ఓచెలులారా! గోపికలకానందమునుగలిగింపుచు బృందావనమున విహరించు నీగోపాలకృష్ణునిఁజూచుచున్నాము. మిగుల నానందము గల్గుచున్నది.

1. దయాసముద్రుఁడై సకల జనములకు నత్యంత శుభముల నొడఁగూర్చు నానారాయణుఁడు గోపాలకులభూషణుఁడై చక్కని సువాసనగల చందనము నొడలెల్లనలఁదికొని గోపికల కానందమును గల్గింపుచు నిటఁ జరింపుచున్నాఁడు.

2. ఈపరమానంద స్వరూపుఁడు మనోహరమగు తనవేణుగానముచే ఆశ్రితులగు సజ్జనులతాపమునుహరించి వారికానందమును గల్గింపుచు, శృంగారరసప్రవాహమగు తనమనోహరాకారముతోడను, సంభాషణచమత్కారముతోడను, మన్మథుని యట్లు సకల (స్త్రీ) జనుల మోహింపఁజేయుచు సంచరింపుచున్నాఁడు.

3. సమస్తమంగళములకు నాధారభూతుఁడును, దైత్యులమర్దించి సకలలోకముల గాచువాఁడునగు నీనారాయణుఁడు, తుమ్మెదలంబోలె తనచూపుల గోపాంగనాముఖపద్మములయందు నిలిపియున్నాఁడు. కర్ణకుండలములు చలించునట్లు మిగులఁ జమత్కారముగ వారితోఁగూడి నృత్యము సల్పుచున్నాఁడు.

4. తనయపరిమితలావణ్యమునకు మెఱుఁగుపెట్టునట్లు మల్లెలు, జాజులు మొదలగు పుష్పముల ధరించి రెండుపార్శ్వములం దిరువురు గోపికలుండ, నడుమఁ దాను నిలచి నృత్యముసేయుచున్నాఁడు. దీనింజూడ రెండుపద్మరాగమణుల నడుమ నొక మరకతమణి పొదుఁగఁబడినట్లు మిగుల మనోహరముగ నున్నది.

5. తనపెదవిపై వేణువునునిచి గానముసేయుచు, నాగానామృతముచే మన (దేవతాస్త్రీల) హృదయములకూడ నాకర్షింపుచున్నాఁడు. ఇది మనకు

మహానుగ్రహము. ఈయతిమనోహరమగు గీతము గురుకరుణవలన నారాయణ తీర్థయతి రచించెను.

శ్లో. ధ్రువమటముఖముఖై స్తాళభేదై రటంత్యో
వనభువి వరనార్యో రాసగోష్ఠీగరిష్ఠాః,
అలఘులఘుపదాదిన్యాసభేదై శ్చనాట్యైః
సరస మభినయంత్యో నందసూనుం భజంతే. 17

ధ్రువతాళము, మఠ్యతాళము మొదలగు ననేక తాళభేదములతోను, అలఘుపదము, లఘుపదము మొదలగు ననేకభేదములుగల నాట్యములతోను విహరింపుచు, రసభావములు బాగుగ బయల్పడునట్లు అభినయించుచు నాగోపికలు కృష్ణుని సేవించుచుండిరి. ఇట్లు సకలమనోహరముగ రాసక్రీడ ప్రవర్తిల్లుచుండెను.

శ్లో. ముహు రపి సురనార్యో రాసలీలావిలాసం
జగు రితి దివి దివ్యస్యందనానందవత్యః,
అభినయ మపి తాసాం వల్లవీనాం మురారే
రధిక మభినయంత్యః పుష్పవృష్ట్యార్చయంత్యః. 18

ఆకాశమునందు విమానములపైనుండి పరమానందముతోఁ జూచుచుండిన దేవతాస్త్రీలును, ఆరాసక్రీడామహోత్సవమును వర్ణించిరి. గోపికలును, శ్రీకృష్ణుఁడును జేసిన యభినయముల తాము మరల నొనర్చిరి. పలుమారు పుష్పవృష్టులఁ గురిపించిరి.

౭. నాటరాగము - ధ్రువతాళము.

ధ్రువమండలమండితవధూజనమండలమహోన్నతం
భవసాగరతారకగిరాం పరిభావుకసులక్షితం
ద్రుతమధ్యమమంధరగతిం అవలోకనసుందరం
కృతపుణ్యఫలాత్మకనృహరిం పరిపశ్యత వ్రజౌకసాం

త్రిపతాకపతాకసుకరైః కటకాముఖశిలీముఖైః
పరభావరసోత్కటపరైరపి వీక్షణసుశిక్షితైః
తనుమధ్యనియోజితకరైరపి నాట్యరసోత్కటాః
నారాయణతీర్థకృతం హరి రితి యతిజనతోషం

తాంతకకిణతధిమితకిటతఝుణుతకిటత-తకధరికిటఝుణుతాహతధ
ణధిమిధినుతకిటతధిమితకిటతక - ఝుణుతాకిటతకధణతా-తక
ధణాంతకిటఝుంతరికిటతకఝుం - ణంతరికిటతక-దణంతకిటత
ఝుంతకిట - ధిగ్గుడుతథైయ్యాత్తక - ధాకిటతకఝుం-తరికిటత
కధళంగుతకఝుంతకిట - తకతధిమితకిటధణధిమిధరితక - తత
కిటతకతకఝుణుతధణతద్ధిమి - తకదధిగిణధోం

(మనుష్యులలో శ్రేష్ఠుఁడగు) హా శ్రీకృష్ణుని బాగుగ నాలోకింపుఁడు. గోపికలందఱును బహువిధములగు గానములఁజేయుచు, తాళముల మ్రోగించుచుఁ దనచుట్టును మండలాకారముగ నిలుస వారిమధ్యనిలుచుండి మంధర, మధ్యమ, ద్రుతగతులతో నృత్యము సేయుచున్నాఁడు. ఆగోపికల భాగ్యము నేమని వర్ణింపగలము. సంసారసముద్రమును దరింపఁజేయు వేదాంతవాక్యముల బలుమాఱు విచారించిన వారికైనను సూక్ష్మముగ గోచరించునమ్మహాత్ముఁడు మనోహరాకారముతో వీరి కనులయెదుట నిలిచియున్నాఁడు. త్రిపతాక, పతాక, కటకాముఖ, శిలీముఖాదిహస్తముల నేర్పుచు (ఈత్రిపతాకాదులు అభినయించునప్పుడుపయోగించు హస్తభేదములు) బ్రహ్మానందరూపమగు భావమును మిగుల నధికముగ వీరలచే నభినయింపఁజేయుచున్నాఁడు. ఆగోపికలును కృష్ణుని దృష్టులవలన సర్వవిషయముల నెఱింగి, సన్నని తమనడుములయందు హస్తములనుంచుకొని యధికానందముతో నృత్యముఁ జేయుచున్నారు. శ్రీకృష్ణుఁ డీట్లు మహోన్నతుఁడై యున్నాఁడని వర్ణించి నారాయణతీర్థుఁడు యతిజనులకుం దృప్తి గావించెను.

౭. మధ్యమావతీరాగము - మత్యతాళము.

జగతీశం పశ్యత సురవనితా
వ్రజాంగనాభి రిహ నవనవమణిదివ్య
కుండలతరణినిచయశశిగణసంజాత
శ్రీజితసత్యలోకవిచిత్రభూతి రయం
లీలామయదివ్యసుందరమదన
కోటివిలసితతను ర్వసుధాసుధారాశి ర్నృత్యతి భువి
నిజదాసవర్గసుఖకరకృపాంబురాశి రేనం

తకధీనుతజకకిణణకధిధణకిణణకధికితధిమిత- ఝుణుతద్దణతద్దిమితకిటతకతోం-ధరికిటదింధిగ్గుడుతద్ధెయ్యతదధీనుతధీ-తకణకఝుం తరికుంతరి-తకిటఝుంతతకధణంతరికిట- ధాకిటతకఝుంతరికిట తకతాహతధికితక - తధిమితకిట- తకఝుణుతక- ధిమితధిమిత తకదధిగిణదోం

ఓ దేవతా స్త్రీలారా! జగదీశ్వరుఁడగు నీ శ్రీకృష్ణునిఁ జూడుఁడు. గోపికా స్త్రీలతోఁగూడి యాడుచున్నాఁడు. ఈమహాత్ముని మణిమయకర్ణకుండలములు చలింపుచు నీవల నావలఁ బ్రసరించు తమకాంతులచే లెక్కకు మిక్కిలి యగు చంద్ర, సూర్యబింబములఁ గల్పించుచు, ఒక్క చంద్రునితోను, ఒక్క సూర్యునితోను అలంకరింపఁబడియున్న సత్యలోకముయొక్క శోభను దిరస్కరింపఁజాలు సౌందర్యము (కృష్ణుని) ముఖంబున కొసంగుచున్నవి. దయామయుఁడగు నీనారాయణుఁడు భూమిపైకి దిగివచ్చిన యమృతకలశమోయన భక్తుల కానందముగల్గించు నిమిత్తమున మన్మథకోటి సదృశమగు మాయామానుషవిగ్రహమునుదాల్చి భూమిపై విహరింపుచున్నాఁడు.

౮. తోడీ (ముఖారీ) రాగము - రూపకతాళము.

నిత్యానంద మిహ పశ్యత నరసింహం
వ్రజవధూభి రధిలాస్యకృతం

భక్తానా మభయదం - భవబంధనవిదళనం
మునివర్య మోక్షైకఫల వేదవిదితం
ఇంగితలింగిదయాసుధయా పరిమితముదా
గోపీజనమనసిజానేకరూపధర మిహ
పరిపాలితనిజజనం సిరివధికకరుణారసం త

తఝుంకతఝుణుతక-తధిమితకిటధణధిమితకధగికిటఝుణు- తఝుం
ధీ-తకగధిమిత-కిణఝుంతరిధణతా-ఝుణుతాహాతతధిమితకిట
ఝుణు -ధికితకధణధిమితరితధణతతధిమితకిటధాఃణుంధణంతధ
ణంతఝుణుంతకఝుంతరి-తద్ధళంగుతకఝుణు - తకధిమితతకిట
తకతకఝుణుత - తధిమితకిటధినుత - ధణధిమితకదధిగణధోం

పరమానందస్వరూపమగు నీపురుషోత్తముని జూడుఁడు. ఈమహాత్ముఁడు వేదవేద్యుఁడగు నారాయణుఁడు. ఈయన సేయుకార్యములవలననే (యీఘనుని) దయారసపరిమితిమని యూహింపనచ్చును. ఇట్లు కరుణారసముద్రుఁడగుటచే భక్తుల రక్షించి వారిసంసారబంధములఁ దొలగించుటకై యిట జనించియున్నాఁడు. ఈగోపికాసమూహములో నెవ్వరెవ్వరి కెట్టెట్టిరూపము పై వారలయందునో యట్టి మనోహరాకారమును ధరించి వారలకు సంతసమును గల్గించుచు విహరించుచున్నాఁడు.

౯. పంతువరాళీ (వరాళీ) రాగము - జంపెతాళము.

సురలోకవనితా స్సమవలోకయత దేవ
మఖిలలోకాధార మధికతరలీలం
శరణాగతత్రాణకలితసంకల్ప మిహ
వనభువిమహోల్లాసరాసరసరసికం
వ్రజపురవధూకలితవివిధతాళమృదంగ
సంగీతరసవిజ్ఞ మఖిలసారజ్ఞం
ఉదయవిలయాతీతరసఘన మచింత్యం

సదయాహృదయాలోకకలితకై వల్యం
అధికతరసాహసోత్సాహగాంభీర్యం
విధిముఖవిమృగ్యపదవిమలవిజ్ఞానం
కనకకటిసూత్రవలయాంగదపటీరం
కలితకౌస్తుభశోభికమనీయకంఠం
శ్రీవత్సలక్షణ మశేషసురరక్షం
శ్రేయసా మాస్పద మశేషభువనానాం

తందిరినాదిరినా ద్రింద్రింనుతక-తధిమితకిటతకఝుణం-తగణం
తద్ధిక్కిటతకనంధిక్కిటతక-ధింధింతత్తాది- తత్తారి-గిణగణాం
కిణ - తోదిగిదిగీ-ధాదుగుదుగుజంజంతజం - తద్ధిమితఝుం
తరితధణాం - ధాణుధణఝుణుతాహంత-తధిమితకిటఝుంతక
ఝుం - జణుతాహతజంతరి తధిమితకిటతక-ధణధిమిఝుణుత
కదధిగిణధోం

ఓ దేవతాస్త్రీలారా! విలాసములకు నిధియు, సకలలోకములకు నాధార భూతుఁడునగు నీ శ్రీకృష్ణు నిరీక్షింపుఁడు. శరణాగతుల రక్షింపవలయునని నిశ్చయించి మహోల్లాసముతో నీబృందావనమున రాసక్రీడసల్పుచున్నాఁడు. సారభూతములగు సకలవిషయముల నెఱింగిన యమ్మహాత్ము నానందపఱచుటకై గోపికలు గానములసేయుచున్నారు. తాళమృదంగాది వాద్యముల మనోహరముగ మ్రోగించుచున్నారు. ఉత్పత్తినాశములు లేనివాఁడును, పరమానందస్వరూపుఁడును, మనసునందు ధ్యానించుటకుకూడ నలవికానివాఁడునగు నీజ్ఞానస్వరూపుఁడు కరుణించి చూచెనేని మోక్షము కరతలామలకంబగును. లోకములకు శ్రేయములనొసంగ నింతకంటె నధికుఁడులేఁడు. బ్రహ్మాదులకుఁగూడ లభింపని యీసురరక్షకుఁడు పరిపూర్ణములగు ఉత్సాహ, సాహస, గాంభీర్యములచే (ఉత్సాహమనగా పట్టుదల; సాహసమనఁగా చొరవ; గాంభీర్యమనఁగా తనకుఁగల సుఖ, దుఃఖ, కోపహర్షాదుల వెలికిఁ దోపనీకుండుట) నొప్పుదు

తనదివ్యదేహమునసుగంధచందనంబును, సువర్ణరత్నమయములగు మొలత్రాఁడు, కంకణములు, భుజకీర్తులు,మఱియు ననేకభూషణములును, సర్వకాలములందును తనవక్షస్థలమునకు ముఖ్యాలంకారములై రాజిల్లు శ్రీవత్సకౌస్తుభములును ప్రకాశించుచుండ సకలలోకములకును గనులపండువు సేయుచున్నాఁడు.

౧౦. శ్రీరాగము - త్రిపుటతాళము.

గోపాల మాకలయ సఖి హే గోపికాయుతమండలీ
చండభానుసమాగ్రమండల నియతదేవనిత్యబోధ
మఖిలసారమాదిదేవ మతులీల మమరగీత
మప్రమేయపరాక్రమనిత్యశుద్ధసుఖైకవిగ్రహ మచ్యుతం
తతద్ధిధినుత - ఝుంతరితధిమితకిట-తధిమితఝుం- తఝుం-ధణాం
ఝుణుంధణాందిమితధీధణతకతధిమితకిటఝుణుతతకిట- ధికితక
ఝుణు- ధణధిమి-తధిమితతక ధణత-ఝుణుతాహతధిమితజణు
త-తకధరికిటజణుతతద్ధిమితకిట -ధికితకజణుతకతకదధిగణధోం

ఓ చెలీ! ఈగోపికాసమూహమునందు సూర్యునివలెఁ బ్రకాశించు నా గోపాలకృష్ణుని జూడుము. సత్యజ్ఞానస్వరూపుఁడనియు, సర్వప్రపంచమునకును ఆదికారణుండనియు, స్వప్రకాశస్వరూపుఁడనియు, లీలార్థమై కృష్ణరూపమున నవతరించెననియు, దేవతలీయనను వినుతించుచున్నారు. నిత్యశుద్ధపరమానందస్వరూపుఁడగు నారాయణుఁడే యిపుడు బహువిధములగు పరాక్రమములఁ జూపుచున్నాఁడు. ఇది నిశ్చయము.

౧౧. ఆనందభైరవిరాగము - విళంబతాళము.

కలయతసురవనితామదనగోపాల
మనుపమలావణ్యసరిదేకనాథం
వనభువిరవితనయాతటినీతట
హరిచందనలవంగలతాదివిలసితం
నిరుపమరాగరసోల్లసితవల్లవ

యువతీజనమానసకుముదపూర్ణేందుం
మృగమదతిలకకలితఫాలసుందర
శ్రమజలకణముక్తాఫలజాలరసం
చరణకమలగతమణిమయనూపుర
మధుకరమదనిచయశిఞ్జాగురుం
మంద్రమధ్యమలఘుతరగతిభేద
సుందరరాస్యనందితయువతీబృందం
హరిచందనతులసీకమలకేతకికుంద
కుముదపారిజాతాదికుసుమసుగంధిం

తాం-తక్కిణకిణతకజం-తకజంతకుం తరి-తద్దణాంతద్దణాంతద్ధినుత-
ధణతద్ధిమితకజంత - తకజంత తద్ధణాంతధిమితిక-తాహుజం
తరిధణాంజణుతా- తకిటజంతకజంతధిమితక- జణుతధణధిమి-
తజంతకిటతకజంకిణజం- తకధిత్తకజం-జణుతాహత-ధణధిను
త-తజణంతతధణత-తద్దిమిత కిటతకజణుతక రేతకదధిగిణధోం

నిరుపమాన మగులావణ్యమునకు సముద్రమువంటివాఁడై తనసౌందర్యముచే గోపికల మోహపరవశులంగావించి పూర్ణచంద్రుంబోలె వారిహృదయకుముదంబులకు సంతసమును గల్గించుచుండు మదనగోపాలుని చూడుఁడు. ఓ దేవతాస్త్రీలారా! ఆమహాత్ముఁడు చందనము, మల్లెలు, మొల్లలు, పారిజాతములు మొదలగు ననేకపుష్పములధరించి, కస్తూరీతిలకముచే దనరారు ముఖమున చెమ్మట బిందువులు ముత్యములట్లుశోభిల్ల పాదములందలి మణిమయములగు నందియలు మదించిన తుమ్మెదలుంబోలె, ఝుంకారము సేయుచుండ మంద్ర, మధ్యమ తీవ్రభేదములచే నృత్యము నాచరించుచున్నాఁడు. ఇట్లు బృందావనమున యమునానదీతీరమున నాహరి సంచరించుచుండ నాయునతోఁగూడి యాగోపికలును పరమానందము నొందుచున్నారు. (మంద్ర, మధ్యమ, తీవ్రములనఁగా మెల్లఁగను, మధ్యవిధముగను, మిగుల వేగముగను ఆచరింపఁబడు కార్యములు).

౧౨. సౌరాష్ట్రిరాగము - ఏకతాళము.

కలయత వనభువి కమలేక్షణ మిహ
కలితలలితమురళీకలనినదం
కల్పితబహువిధ కామవిశేషం
కరుణారసఘనమనుపమవేషం
కల్యాణాకృతికృతబహుఖేలం
శ్రీగోపాలకరాసక్రీడా
సిద్ధమహోత్సవవర్ణన మధునా
శివనారాయణతీర్థసుఘటితం
సూలాదిక మితి హరిగురుకృపయా

తకజం - తకధీధినుతజం - తద్ధిమితక్కిట- జణుధణతాం - తకకిణ
జంతరి- ధణధిమితధిమిత - తకధరికిటజణుతద్ధిమితద్ధిన్నాంతక
జణుతతకిటతధిమిత - ధికితకజణుతాహతధిమితకిటజంతరి -
తకజణుతకతకదధిగణధోం

వేణుగానము సేయుచున్న యాపుండరీకాక్షుని వీక్షింపుఁడు. ఈకరు
ణాసముద్రుఁడు మనోహరమగు వేషములను (దాల్చి) మనోహరములగు ననేక
ఆకారములంబూని, క్రొత్తక్రొత్త వింతల గల్గింపుచు, ననేక విధములుగా
క్రీడింపుచున్నాఁడు. (కామవిశేష=భోగ్యపదార్థములలోని, లేక సందర్భముల
లోని భేదములు.అనఁగా అపూర్వములగు విషయములు, వింతలు)ఇట్లు గోపా
లకృష్ణుఁ డొనర్చిన రాసక్రీడామహోత్సవమును, నారాయణతీర్థుఁడు శ్రీ
హరియనుపేరుగల కృష్ణుఁడనియెడు గురువు ననుగ్రహంబున వర్ణించెను.

శ్లో. అఙ్గప్రత్యఙ్గగౌణస్ఫుటసమవిషమవ్యంజకవ్యక్తిసిద్ధైః[వత్యైః,
శృంగారాద్యైరనింద్యై ర్రధికమభినయంవ్యంజయంతోర్యయు
రాసక్రీడావిలాసై ర్వనభువినితరాంమాధవం తోషయంత్యః

తుష్టాః స్వైర రమంతే చిర మిహ గురుణా శ్రీధరే ణాప్త
[కామాః.

ఇతి శ్రీనారాయణతీర్థవిరచితాయాం - శ్రీకృష్ణలీలాతరఙ్గిణ్యాం
శ్రీకృష్ణరాసక్రీడావర్ణనంనామ సప్తమతరఙ్గః.

ఇట్లాగోపికలు అంగ ప్రత్యంగములచేతను, గౌణ ముఖ్య భేద ములచేతను, సమ విషమ ప్రకారములచేతను, వ్యంజకముల (అభినయముల) నుపయోగించి, వానిమూలమున శృంగారాదినవరసములను బాగుగ నభినయించుచుండిరి. దీనిచే నారాసక్రీడామహోత్సవమున శ్రీకృష్ణుఁడు మిగుల సంతసించెను. వారును (ఆగోపాంగనలును) తమకోర్కెలునిండ తత్త్వోపదేశకుఁడగు నా నారాయణునిగూడి మిగుల సంతోషము నొందుచుండిరి.

ఇది సప్తమతరంగము.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీ కృ ష్ణ లీ లా త ర ఙ్గి ణి

అ ష్ట మ త ర ఙ్గ ము.

కథాసంగ్రహము.

శ్లో. అష్టమే గోపికాగీతం ఆదరే ణాభినీయతే,
గోపీభి స్సహ కృష్ణస్య రహస్యాగమనం వనే. 1
అంతర్ధానం చ కృష్ణస్య తతో గోపీప్రలాపనం,
కృష్ణ స్యాన్వేషణం భూయ స్తాసాం శ్రీకృష్ణదర్శనం,
ఏత చ్చరిత్ర మధునా సంగృహీతం హరేః కృతమ్. 2

ఈ యెనిమిదవతరంగమున గోపికాగీతలు వర్ణింపఁబడును. శ్రీకృష్ణుఁడు గోపికలతోఁగూడి రహస్యముగ బృందావనమునకునచ్చుటయు, కొంతసేపు

వారలతో విహరించి యంతర్ధానము నొందుటయు, గోపికలు విలపించుటయు, శ్రీకృష్ణుని వెదకుటయు, మరల నొక్కచో నమ్మహాత్ముఁడు పొడగాంచుటయు అను నది ఇందలి కథాసంగ్రహము.

గోపికాగీతలు.

శ్లో. ఆనన్దంనన్దయ స్తంహృదయగతమవిద్యాశ్రయంనాదగమ్యం
ప్రాణాదీన్ షోడశారాన్వితరథచరణ స్యార్పితా న్నాభిదేశే,
ఆకాశాదీంశ్చసర్వాన్నిజపరికలయాజృంభితాన్మాయయాతం
గోపీమధ్యేముకుందం వ్రజపురవనితాకాపిగాయత్యుదారం.

పరమానందస్వరూపుఁడై, హృదయకమలమునం దున్నవాఁడును, అవిద్యనాధారముగఁ జేసికొని హిరణ్యగర్భుఁడు (ఈతఁడే సమష్టిజీవుఁడు) మొదలగు సూక్ష్మపదార్థములను స్థూలభూతములు, ఇంద్రియములు మొదలగు భోగసాధనములను నిర్మించెను. ఈపదియాఱుకళలును (హిరణ్యగర్భుఁడు, శ్రద్ధ, భూతములైదు, జ్ఞాన, కర్మరూపమగు ఇంద్రియము (ఇందు పదిఇంద్రియములును జేర్పఁబడియున్నను సామాన్యమగు నింద్రియశబ్దము ప్రయోగింపఁబడియుండుటచే ఒక కలక్రిందనే లెక్కించుకొనవలయును) మనస్సు, (వేదాంతమతములో నిది ఇంద్రియముగాదు. అని కూడ నొకపక్షముగలదు) అన్నము, వీర్యము, తపస్సు, వేదములు, కర్మ, పుణ్యపాపఫలముల ననుభవించుటకు లోకములు, సర్వలోకములందుండు వారలకును నామధేయములు. యీపదియాఱును కళలనఁబడును. (పురుషులు పుణ్యకర్మఫలముల నూర్ధ్వలోకములందును, పాపకర్మఫలముల నధోలోకములందును, మిశ్రకర్మఫలముల మనుష్యలోకమునందును ననుభవింతురని తెలిసికొనవలయును.) మాయాప్రభావమువలన నీశ్రీకృష్ణుని యందే నిలుపఁబడి, ఒక చక్రముయొక్క బొడ్డునందు యిమడ్పఁబడిన పదియాఱాకులవలెనున్నవి. వాని కన్నిటికిని అభివృద్ధిని గల్గింపుచునుండు సర్వపరిపాలకుఁడుగూడ నీయనయే. ఇట్లు షోడశకలాత్మకమగు సకలప్రపంచమునకును

సృష్టి, స్థితి, సంహారకర్తయగు నారాయణుఁడు మన (గోపికల) మధ్యమున నిలిచి విహరించుచున్నాఁడు గదా యని యొకగోపిక పరమానందముతో గానము చేసెను.

౧. ఆహిరీరాగము - ఆదితాళము.

ప. భావయే సఖిహే
భావయే సఖి భావ్య శమీశం

అ. మధురిపు మిహ రాసభువి విహరంతం
మాధవ మింద్రియాదిషు వసంతం

1. దినకరమండలగం సుతపంతం
విశ్వతనుం విషయాదిషు సంతం

2. సకలవిషయ మనుభవతి య దేకం
యత్ర తదా నిజ మేతి సదా కం

3. పవనగత మఖిలకారణ మాదిం
ప్రాణతయా పరిపీత మనాదిం

4. య మవధి లయ మనుయాతి తు తారం
తం పర మవ్యయ మాగమసారం

5. అర మివ రథచరణస్య పినద్ధం
యత్ర కలానియమేన సుసిద్ధం

6. నిగమవిచారజనితమతిగమ్యం
జన్మలయాదిరహిత మతిరమ్యం

7. అభినవజలధరసుందరదేహం
వారితగోపవధూజనమోహం

8. హరిగురుపరిజనహృదయవినోదం
నారాయణతీర్థఫణిత మిహ హేదం

ప. ఓచెలీ ! జ్ఞానస్వరూపుఁడును, సర్వసాక్షియు నగు పరమేశ్వరుని ధ్యానించెదను.

అ. ఇంద్రియములు మొదలగువానియందు అంతర్యామి స్వరూపుఁడై యున్న శ్రీమన్నారాయణుఁడే యిచట మనతో రాసక్రీడ సల్పుచున్నాఁడు.

1. శబ్దము మొదలగు సకల విషయములందును నిలిచి, సర్వజగన్మయుఁడయ్యు, ప్రత్యక్షముగ సూర్యబింబమునందు నిలచి ప్రకాశించుచున్నాఁడు.

2. ఈ శ్రీకృష్ణుఁడే జీవాభిన్నుఁడగుటచే సకలవిషయముల ననుభవించుచున్నాఁడు. ఈమహాత్ము నాశ్రయించిన వారలకుగాని సర్వోత్తమ మగు నాత్మానందము దొరకదు.

3. ఈహరియే సకలమునకును కారణభూతుఁడు. అనాదిస్వరూపుఁడు. ఈమహాత్ముఁడే వాయురూపుఁడై నిట్టూర్పుమూలమున సకల జీవులచేతను ఆకర్షింపఁబడుచున్నాఁడు.

4. సకలవేదసారభూతుఁడగు నీనాశరహితుని గూర్చియే ఓంకారము చెప్పుచున్నది. ఈయునయందే లయమగుచున్నది.

5. ఎప్పటికిని యేవిధమగు మార్పునుగాని జెందక నేకస్వరూపముతో నుండు నీగోవిందునియందు పదియాఱుకళలును నిలుపఁబడి చక్రముయొక్క నాభియందు స్థాపింపఁబడిన పదియాఱాకులవలె నున్నవి. (ఆకుల కుండయెట్లాధారమో అట్లే ఈపదియాఱుకళలకును అనఁగా సకలప్రపంచమునకును పరబ్రహ్మయే యాధారమనుట).

6. జన్మ, మృత్యువులుఁలేని యీమనోహరస్వరూపుఁడు (చిత్తశాంతి నొసంగువాఁడనుట) వేదాంతవాక్యములఁ బలుమాఱు విమర్శించిన (మననము చేసిన యనుట) వారలకుఁగాని గోచరింపఁడు.

7. అట్టి ఈభగవంతుఁడు నీలమేఘశ్యామలమగు సుందరాకారముతో విహరించుచు మన (గోపికల) యజ్ఞానము నెల్ల స్వయముగఁ బోఁగొట్టినాఁడు.

8. శ్రీ హరియను పేరుగల గురువరుని నాశ్రయించిన వారలకు సంతసమునొసంగుచున్నాఁడు. (దీనిచే నారాయణతీర్థయతికి గురువగు హరితీర్థుల ప్రభావము దెల్పఁబడినది.) ఈగీతమును నారాయణతీర్థుఁడు రచించెను.

శ్లో. సర్వప్రత్యంచమేకం ప్రకృతిమఖిలభావంస్వయంభాసయన్తం
నిత్యానందస్వభావంసకలహృదయగంవ్యోమవన్నిర్వికారం,
ఆచార్యస్యప్రసాదాద్విదురిహ మునయో వేదభాగేముకున్దం
నృత్యంతీ గాయతీతి వ్రజపురవనితా భక్తసంకల్పసిద్ధం.

మానులుకూడ వేదాంతశాస్త్రమును బాగుగ విమర్శించి, సద్గురుని యనుగ్రహమును బడసినఁగాని ఈ శ్రీకృష్ణుని యథార్థతత్త్వమును గానలేరు. ఈయన యద్వితీయుఁడు. సకలప్రపంచమునకును ఉపాదానకారణము. (మట్టికుండయైనట్లు కార్యరూపమున పరిణామమునుచెందుకారణ ముపాదానకారణ మనఁబడును.) సకలపదార్థములను ప్రకాశింపజేయు జ్ఞానంబును, ఆనందంబును, ఇమ్మహాత్ముని స్వరూపములు. వికారములుగలవారివలె గానవచ్చు నీజీవులందరును ఈయనకంటె వేఱుకారు. ఇట్లు సకలప్రపంచమయుఁడైనను, సకలజనుల హృదయములందు నివసింపుచున్నను ఈయనకుఁ బ్రపంచసంబంధములగు వికారములేవియు నంటవు. సర్వపదార్థములయందు నుండియు నందలివికారములతో సంబంధపడక నాకాశ మెట్లునిర్మలముగ నిలచియుండునో యట్లే యీభక్తరక్షకుండును నిలచియుండును. అని యొక గోపిక నృత్యపూర్వకముగ గానముచేసెను.

౨. ముఖారి (వరాళి) రాగము - ఆదితాళము.

ప. శ్రీనిలయం సఖి శ్రీనిలయం
ధీమహి గోపీమానసనిలయం

1. గగనపవనముఖభూతనిధానం
ప్రియతమ మాగమమృగిత మిహైనం

2. యదభిసృజతి జగ దవతి పునాతి
గ్రసతి చిదాత్మతయా సువిభాతి

3. దివ్యతను మజర మమర మసంగం
అంతర్బాహ్యతతం జగదంగం

4. అనుకలితశ్రుతివాచ మధీశం
దిశకరశశధరలోచనదేశం
5. విశ్వహృదయ మవనీపద మాదిం
ప్రాణతయా పరిపీత మనాదిం
6. విశ్వనగరవరరాజ మరాజం
వివిధకలాకృతజీవసమాజం
7. ముహు రపరపరం బృంహితభావం
నిజకలయాపరిహృతభవభావం
8. వ్రజయువతీజనకృతపరిహాసం
వనభువి మునివరహృదయనివాసం
9. బుధజనమానసమండనభూతం
ఇద మిహ నారాయణతీర్థగీతం

ప. ఓచెలీ ! లక్ష్మీనివాసుఁడయ్యును మన (గోపికల) హృదయపద్మము లందు విహరించుచునుండు నీసంపత్కరుని ధ్యానింతము.

1. వేదాంతవేద్యుఁడై, ఆకాశాదిపంచభూతముల కాధారమైయున్న యీశ్రీకృష్ణుఁడు మనలను ప్రియుఁడైనాఁడు.

2. జ్ఞానస్వరూపముతోఁ ప్రకాశించుచున్న ఈభగవంతుఁడే సకల ప్రపంచముల సృజించును, రక్షించును. కష్టములనుండి యుద్ధరించును. పవిత్రముచేయును. ప్రళయకాలమున సకలమును సంహరించును.

3. జరామరణములు లేనివాఁడయ్యును, దేనితోను సంబంధపడనివాఁడయ్యును, ఈకృష్ణుఁడు ప్రపంచమునకు లోపల, వెలుపలఁకూడ వ్యాపించి, సకలప్రపంచమయమగు దివ్యమంగళవిగ్రహముతో రాజిల్లుచున్నాఁడు.

4. చంద్రసూర్యులే నేత్రములుగాగల యీసకలేశ్వరుఁడు మొట్టమొదట వేదములను వచించెను.

5. సకలమునకును తాను మొదలై, తనకు మొదలు లేక రాజిల్లువాఁడును, తనవాయురూపుఁడై సర్వజనులచేతను శ్వాసరూపమున నాకర్షింపఁబడుచు,

కరుణారసముచే సకలలోకములను తల్లివలెఁ గాపాడుచున్నాఁడు. (హృదయః = తల్లి. "హృదయంజీవితేచిత్తే వక్షస్యపిచమాతరి." అని నిఘంటువు.)

6. ఈఘనుఁడు తనయంశముచే జీవులను నిర్మించి, ప్రపంచమును విస్తరింపఁజేసి, యాజగద్రాజ్యమునకు ప్రభువై పరిపాలించుచున్నాఁడు. ఈయనకు ప్రభు వెవ్వఁడును లేఁడు.

7. ఈహరి సర్వవ్యాపకుఁ డగుటచే పరబ్రహ్మమనియు, ఈసమస్తమునకంటె నుత్తముఁడగుటచే పరాత్పరుఁడనియు జెప్పఁబడుచున్నాఁడు. ఇమ్మహాత్ముని యనుగ్రహలేశమున గలిఁగిన సకలసంసారబంధములును తొలఁగి పోవును.

8. మునులహృదయములందు నివసించు నీమాధవుఁడు బృందావనమున మనలతోఁ జేరి విహరించుచు, పరిహాసవాక్యములచే (మనల) నానందింపఁ జేయుచున్నాఁడు.

9. ఈయన జ్ఞానులమనంబులకు నలంకారభూతుఁ డై యున్నాఁడు. (శరీరమునకు సౌందర్యము కలుగుటకై భూషణముల నెట్లు ధరింతురో అట్లే తమ మనస్సులకు సౌందర్యము. అనఁగా నిర్మలత్వము కలుగుటకై హరిని ధ్యానించుచున్నారు. అని భావము.) ఈగీతమును నారాయణతీర్థుఁడు రచించెను.

శ్లో. ఇతి గోప్యః పరానందం గాయంత్య స్తాః పృథక్ పృథక్,
అపరాః శ్రుతయో భూయోభూయ స్తత్రైవ సంగతాః.

ఇట్లాగోపికలు పరమానందస్వరూపుఁడగు నాశ్రీకృష్ణునిఁ బ్రత్యేకముగఁ బాడుచు స్త్రీరూపమునుదాల్చి వచ్చిన శ్రుతివేదములవలె పలుమారాయనను జుట్టుకొనుచుండిరి. (వేదములపక్షమున ఆహరినిగూర్చి చెప్పుటయే యాయనను జుట్టుకొనుట).

శ్రీకృష్ణుని యంతర్ధానము.

శ్లో. కదాచి ద్గోవిందే గతవతి పరానందసదనం
నిరాకారం ధామ స్వక మితి చ విజ్ఞాపయతి తాః,

తదాకారం సాక్షా త్పర మధిగతాః కృష్ణరసికాః,
పున స్తం గాయంత్యో రహసి మృగయంతి ప్రియతమమ్.

ఇట్లు విహరించుచుండ నొకప్పుడు "ఓగోపికలారా! నా నివాస స్థానమున కాకారములేదు. నేనును నిరాకారుఁడను" అని ప్రకటించుచున్నాఁడో యన నా శ్రీకృష్ణుఁడు బ్రహ్మానందమున లీనుఁడై యదృశ్యుఁ డయ్యెను. అప్పుడు వారు ఆయనయందు పరమానురాగముగలవా రగుటచే నించుకకలఁతనొంది యమ్మహాత్మునిరూపము నొకరికొకరు ప్రకటించుకొనుచు వెదుక నారంభించిరి. అప్పుడు వా రిట్లని గానము చేసిరి.

కృష్ణాన్వేషణము.

3. శంకరాభరణ (కాంభోదీ) రాగము - అటతాళము.

ప. మృగయత రాధామాధవం ముహు రిహానిగమవనేధవం
1. అనుపద మఖిలఫలప్రదశాఖిషు మృగిత మదృష్ట మనంతం
క్వచిదపిగూఢతయా నిజధామ నికృతసుకృతై రనుభూతం
2. యదఖిలదూరత రేపి యదంతిక మాత్మతయా వియదాదిం
అనుగత మధిగత మాగమపార మనన్యమనోభి రనాదిం
3. స్వయమనగతిరవగంతృనియంతృ య దఖిలజనస్య నిరీహం
శ్రవణనయనవచనాదిదురాప మపుణ్యావతామతిదురూహం
4. యదను మనసి పరిధావతి ధావతి దూరత యేవా దురంతం
విభుతర మఖిలజనాంతరబాహ్యా మఖండచిదాత్మతయా తం
5. యదఖిలభూతనిదాన మవైతి తదాత్మత యాత్మని సర్వం
స తరతి శోకమహోదధిమాశు వివర్జితమానుమగర్వం
6. చలతి జగతియదచంచలమాతత ముపవినిహితజగదండం
ప్రభవతి భవతి పినద్ధ మిదంనిజ మాయికె మేక మఖండం
7. అసురధియామతిదుర్గమమప్రియ మాత్మహానో హి పరం తే
ఇతి నిగమా జగు రేన మపార సుఖైకరసం న భజంతే

8\. కువలయదళరుచిరాకృతి మన్య మనోభిరుపాహృతదేహం
గురుకృపయాహృతగోపవధూజనశోక మపాకృతమోహం
9\. శ్రుతిశిరసామనుభూషణమద్వయ మాత్మరతిప్రియశేషం
మురరిపుభావరసికవరనారా యణతీర్థఫణిత మదోషం

ప. ఓచెలులారా! వేదములనియెడు నరణ్యమున (పరబ్రహ్మమగు కృష్ణుఁడు విహరించుచుండుటచే, వేదతుల్యమైన యీబృందావనమున అనియు నర్థము చెప్పవలెను. మనప్రియుండగు రాధాకృష్ణునివెదకుఁడు.

1\. ఆయన యంతర్ధానమునొందిన తత్క్షణమే యీఫలవృక్షములచెంత వెద కితిమి గదా. అచ్చటఁ గానరాలేదు. ఇక నేస్థలమున దాఁగియున్నాఁడో భాగ్య వంతమైన వారలకుఁగాని దొరుకఁడు. (కర్మలు మొదలగువానిని బోధించి నానా విధములగు ఫలములఁ గలిగించు వేదశాఖల నెంత విమర్శించినను లేక బహువిధ శాఖలుగల వేదముల నెంతే విమర్శించినను ఆబ్రహ్మమును దెలిసికొనుటకు వీలు లేదు. ఆయన ఇదియదియని చెప్పరాని పరమపదమున లీనుఁడై యుండుటచే అనగా మాయవలనఁ బ్రకాశింపకుండుటచే పూర్వపుణ్యపరిపాకమువలన నొకా నొకనికి ననుభవగోచరుండగును. అని పరమాత్మపక్షమునం దర్థము.)

2\. ఆకృష్ణపరబ్రహ్మము మిగులదూరమునందున్నను సమీపమునందున్న వాఁడే (సర్వాత్మకుండగుటచేత) ఆత్మస్వరూపుఁడుగావున ఆకాశాదిసర్వప్ర పంచములందును నిండియున్నాఁడు. అయినను ఆయనాదిస్వరూపుని, సకలవేద సారభూతుని, నిశ్చలచిత్తములతోఁ బరిశీలించువారలుగాని కనుగొనఁజాలరు. ("మనము శ్రద్ధతోవెదకినగాని కానరాఁడు" అని కృష్ణపక్షమునఁ దాత్ప ర్యము.)

3\. ఏసంకల్పములును లేనివాఁడయ్యును, ఆమహాత్ముఁడు సకలజనుల నియ మించుచున్నాఁడు. తానొక్కఁడే జ్ఞానస్వరూపముతోను, దానిచే తెలియఁ బడువిషయస్వరూపముతోను, తెలిసికొను పురుషుని స్వరూపముతోను గూడ నున్నాఁడు. (తెలిసికొనువాఁడు, తెలియఁబడునది; తెలివి, చేయువాఁడు;

చేయఁబడునది; చేయుటు, అను త్రిపుటిచే లోకమంతయును నిండియున్నది కావున నీభేదములన్నియును కల్పితములేకాని వాస్తవములు కావని తెలియఁ జేయుటకై యీవాక్యము చెప్పఁబడియున్నది.

4. ఈవిభుఁడు చెవులు, కన్నులు మొదలగు నింద్రియములకు గోచర మగువాఁడుకాఁడు. తగినంత పుణ్యపరిపాకములేనన్న (యీపుణ్యపరిపాకమే భగవదనుగ్రహమని కూడ చెప్పఁబడును.) మనసుతో నూహించుటకైన నలవి యగువాఁడుకాఁడు. ('మనభక్తికి మెచ్చి యీయన స్వయముగ దర్శనమిచ్చిన నీవలయునేకాని, మనము వెదకి చూడఁగలమనుట యెప్పటికినిలేదు. మనయదృష్టమెట్లున్నదో' అని కృష్ణపక్షమునఁ దాత్పర్యము.)

5. అఖండవిజ్ఞానస్వరూపుఁడగుటచే నా యనంతుఁడు సకలజనులకును లోపల, వెలుపలనిండియుండియును, వ్యాపకములగు నాకాశాదులకంటెఁ గూడ వ్యాపకుండయ్యును, మిగులదూరమున నున్నాఁడు. పరుగ త్రిపోవు చున్నాఁడో యన; మన మెంతదూరముపోయినను దానికిచిక్కఁడు, (మనసున కగోచరుఁడు అని బ్రహ్మపక్షమునందు భావము. 'మనమెంతదూరము వెదకినను కానరాలేదు,' అని కృష్ణపక్షమునందుభావము.)

6. సకలభూతములకును కారణభూతుఁడగు నామహాత్మునిఁ దెలిసికొని యీప్రపంచమంతయు నాయనకంటె వేఱుకాదని నిశ్చయించినవాఁడు సంసారరూపమగు దుఃఖసముద్రమును దాఁటును. 'నేను మనుష్యుఁడను' అను మొదలగు నహంకారమును విడుచును. ("మనము నిశ్చలమగు చిత్తముతో నా యనను ధ్యానించుచుండిన లేక వెదకుచుండిన మనదుఃఖము నశింపకుండదు." అని కృష్ణపక్షమునందు భావము.)

7. అద్వితీయుండును అవయవములులేనివాఁడును అగు నీ శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మము సర్వజగత్తులను తనయందే నిలిపికొనియున్నాఁడు. ప్రళయావస్థయం దదిచలించినను, (నశించినను) దాఁజలింపఁడు. సృష్టిసమయమునదానిని నిర్మించి, యందు వ్యాపించియుండునుగాని మాయావరణము గలుగుటచే

స్పష్టముగఁ బ్రకాశింపఁడు ("ఈమహారణ్యమున నెందుఁడాగియున్నాఁడో, తెలియకున్నది) అనిపినద్ధశబ్దముచే, కృష్ణపక్షమునందలి తాత్పర్యమించుగ సూచింపఁబడుచున్నది).

8. ఈబ్రహ్మము అపరిమితానందస్వరూపుఁడైనను, అసురసంపదయందు (మంచిగుణములు బొత్తుగలేని చిత్తప్రవృత్తిగలవారు అసురసంపదయందు జనించినవా రనఁబడుదురు). జనించినవారలకు నప్రియుండగును. అట్టివారాత్మఘ్నులని (తనయథార్థస్వరూపము నెఱుంగనివారు ఆత్మఘ్నులు ఆత్మహత్యజేసికొనినవారు) చెప్పఁబడుదురు. ఎంతకాలమునకైనను వారలకప్పరమేశ్వరుఁడు గోచరించుట యబద్ధము." అని వేదములు చెప్పుచున్నవి. ("మనకా శ్రీహరియం దింతయనురాగముగలుగుటయే మహాభాగ్యము. దీనికే సంతసింపవలయును." అని కృష్ణపక్షమునందు భావము.

9. ఆమోహదూరుఁడు కలువవలె నీలవర్ణమగు దేహముతోఁ బ్రత్యక్షమై, మనపై (గోపికలపై) మిగులఁగరుణఁజూపి సకల దుఃఖములను తొలంగించియున్నాఁడు.

10. వేదాంతివాక్యము లీమ్మహాత్మునిఁగూర్చి చెప్పుచుండుటవలననే సర్వోత్తమము లనిపించుకొనుచున్నవి. మఱియు నాత్మజ్ఞానులగు మహాత్ములు ఈయనకు శేషభూతులు. (అంశములనుట. సకలజీవులును ఆబ్రహ్మయొక్క అంశములేయైనను "జ్ఞానీత్వాత్మైవమే మతం=జ్ఞానియగు జీవునకును, నాకును భేదము లేదు." అని భగవంతునిచే ప్రత్యేకముగ చెప్పఁబడియుండుటవలన నిట్లు చెప్పియున్నాము). ఈగీతము నిర్దోషుఁడగు నాశ్రీహరిని సర్వకాలములందును భావింపుచుండు నారాయణతీర్థ యతివరునిచే రచియింపఁబడెను. ("మనయందాహరికి దయలేదేమో యని సంశయింప నక్కఱలేదు." అని కృష్ణుని పక్షమున భావము).

శ్లో. ఇత్థం గోపీజనా శ్శౌరేః పరభావవిదః పునః,
భువి శిక్షాం వితన్వంతో వ్వ మృగయం త్యాదికారణం. 7

ఆ గోపికలు కృష్ణుని పరమార్థతత్త్వమును బాగుగ నెఱింగినవారయ్యు, లోకులకు నావిషయమును స్పష్టము చేయుటకై, ప్రేమ నొక నిమిత్తముగాఁ గైకొని పైన వర్ణించిన విధముగా కృష్ణుని వెదకుచుండిరి.

శ్లో. సర్వాంతఃకరణాంతఃస్థ మాధవం ప్రాణవల్లభం,
మృగయంతీ ర్వనే పుష్పైః హసంత ఇవ పాదపాః. 8

"తమ ప్రాణేశ్వరుఁడు సర్వజనుల హృదయము లందుండఁగా వెలుపల వెదకుచున్నారే. తెలిసియుండినను వీరలకెంత జ్ఞానము కలిగెను." అని యాబృందావనమునందలి వృక్షములుతమ పుష్పసంపదచే నవ్వుచున్నట్లుండెను.

శ్లో. మల్లికాదిలతా స్తద్వ దోషధ్యో ఽన్యాశ్చ తద్వనే,
సంబోధ్య నామభి స్తేషాం తా నాహు ర్వల్లవాంగనాః. 9

అంత నిలువక వారును మల్లెలు, మొల్లలు మొదలగు తీఁగెలను అనేక విధములగు నోషధులను, మృగాదులనుఁగూడవాని, వాని పేర్లతోఁబిలచి కృష్ణుని జాడ నెఱింగింపుమని వేడుచు, మఱియుం గొంత దూర మన్వేషమునఁదిరుగ నారంభించిరి.

౮. కాంభోజీ (భైరవి) రాగము - ఆదితాళము.

ప. మాధవందర్శయ హేమందార మాధవందర్శయ
అ. మాధవమిహారాధికారాధితమథ సాధకజన ఫలసాధకమధునా
1. రే రేమందారసంతానకల్పక పారిజాతచందన
రే రేచంపకనాగపున్నాగ శ్రీ పూగపనసనారికేళరసాల
2. సరసకదంబకపలాశ కురవకవటసమూహా
విలసదశోకకపిత్థకదళీవన లలితదేవదారుబృన్దపిచుమన్ద
3. బృందేబృందావనచరమహార్ని శినందనందన మతులం [లం
కుందలవంగలతే కుటిలాళిక మిన్దుసుందరాననమిాశమతిబ
4. ఫుల్లకుసుమమల్లికే జాజి మాలతివల్లి వనజలతికే [లితే
కల్లోలశ్రీకమల కేతకీ కుముద కహ్లారాదికుసుమచయపంక్తిల

5. శుకకోకిలశారికాబృంద శకుంత శోభనహంసకుల
ప్రకటాకాశానిలానలజలధరణి సకలదేవగణ సరసగుణగణ
6. సకలనిగమగూఢమఖిలలోకా ధారమచ్యుత మఖిలగురుం
సరసగోపీగణపరిగీత మనుశివ నారాయణతీర్థ ఫణితముదారం

ప. ఓమందారవృక్షమా! మాకు శ్రీకృష్ణునిఁజూపుము.

అ. భక్తజనులకు కోరిన వరములొసంగునట్టియు, రాధాలోలుఁడైనట్టియు, శ్రీకృష్ణు నిప్పుడు మాకుఁజూపుము.

1. ఓమందార, సంతాన, కల్ప, పారిజాత, చందనవృక్షములారా! శ్రీకృష్ణునిఁ జూపుఁడు. ఓ చంపక, (సంపెఁగ) నాగ (నారింజచెట్టు), పున్నాగ, శ్రీ (మారేడుచెట్టు), పూగీ (పోకచెట్టు), పనస, నారికేళ, రసాల (తియ్య మామిడిచెట్టు) వృక్షములారా! శ్రీకృష్ణునిఁజూపుఁడు.

2. మనోహరములైయున్న కదంబక (కడిమిచెట్టు), పలాశ (మోదుగ చెట్టు), కురువక (గోరంటచెట్టు), వటసమూహములారా! మిగులఁ బ్రకాశించుచున్న అశోక, కపిత్థ (వెలగచెట్టు), కదళీవనములారా! మనోహరమగు దేవదారువృక్షసమూహమా! ఓవేపవృక్షములారా! మాప్రియుండగు శ్రీకృష్ణునిఁ జూపుఁడు.

3. ఓతులసీ! ఆనందకుమారుఁడు, రాత్రింబగలు యీబృందావనముననే సంచరించుచుండును. (బృంద యనఁగా బృందావనదేవతయనికూడ నర్థము చెప్పవచ్చును.) ఆ లోకో త్తరుని మాకుఁ జూపుము.

4. వికసించిన పూలతోనొప్పు మల్లికా, జాజి, మాలతీ (యిది జాజిలో నొకభేదము), లతలారా! శ్రీకృష్ణునింజూపుఁడు. మనోహరమగు కాంతిచే నొప్పుచుండు కమలములు, కలువలు, కల్హారములు (యివి మిక్కిలి సుగంధముగల యొకవిధమగు కమలములు) మొదలగు పుష్పములసమూహముచే మనోహరములైయుండు తామర, కలువతీవియలారా! కేతకీవృక్షములారా! శ్రీకృష్ణునిఁ జూపుఁడు.

5. ఓచిలుకలారా ! కోయిలలారా ! గోరువంకలారా ! ఆకాశమున సంచరించు ననేకవిధమగు పక్షిసమూహములారా! సరసులందు నివసించు హంస సమూహములారా ! శ్రీకృష్ణునిఁ జూపుఁడు. ఆకాశాదిపంచభూతములారా! సుగుణవంతులగు దేవతాసమూహములారా ! మాకు శ్రీకృష్ణునిఁ జూపుఁడు.

6. ఇట్లు సకలలోకములకు నాధారభూతుఁడును, నాశరహితుఁడును, గంభీరుఁడును, పరమగురువునగు నాకృష్ణునిఁగూర్చి గోపికలిట్లు గానముచేసిరని నారాయణతీర్థుఁడు గీతము రచించెను.

—— శ్రీకృష్ణసాక్షాత్కారము. ——

శ్లో. గోపీషు మృగయంతీషు వనే గోపాలనందనం,
ఆత్మానం దర్శయామాస చికీర్షు ర్భూర్యనుగ్రహమ్. 10

ఇట్లు ఆశ్రీకృష్ణుని వెదకులాడుచు నాగోపికలువనమున దిరుగుచుండ భగవదనుగ్రహముచే వారిమనసున పరబ్రహ్మరూపము ప్రకాశించెను.

గ. అథ ఖలు వల్లవయువతయో నిజవల్లభవిరహసంతాపజనితదురంతచింతా సంతాపమందీకృతబాహ్య విషయవివేకవృత్తిమచ్చిత్తవత్యో ముహుర్ముహు స్తదీయలీలావినోదనవరసావిష్కరణప్రవీణాః గోపాంగప్రత్యంగగుణగణసమవిషమబలాబలసమబల విలాసవిలసితగ్రీవాశిరఃకంపత్రిభంగీలలితదివ్యగాత్రభ్రూనేత్రహ స్తవిశేషాద్యావిష్కృత నవరసాలంకారాలకృతవివిధలాస్యవిశేషం స్ఫురదధరమణిపరిమిళితమురళీకలరవసుధావధీరితసురసుధాఖండమండలం స్మారంస్మారంస్వస్వాంతఃకరణానపాయేన సర్వాంతరంగం మదనశతకోటి సుందరాంగం ధ్యాయంత్యో మనసా ప్రణమంత్య శ్శిరసావచసా చ పురఃస్థిత మివ సంబోధ్య ప్రత్యేకం గోపాలమగాయంత,

వారు విరహతాపముచే చాలకాలము నుండియు బాధింపఁబడుచున్న వారు కావున నాతాపవేగముచే,బాహ్యవిషయములపై ప్రజ్ఞయే లేక నిల్లప్పుడును తమప్రియునే ధ్యానించుచుండిరి. ఆకృష్ణుఁడు చేసిననానావిధములగు వినోదములును, ఆయన యభినయించినశృంగారాదిననరసములమాధుర్యములును, పలుమాఱు వారిమనసునకు నచ్చుచుండెను. వానినన్నిటిని పరస్పరము వర్ణించి చెప్పుకొనుచుండిరి. చేతులు కాళ్లు మొదలగునంగములచేతను, వ్రేళ్లు మొదలగు ప్రత్యంగములచేతను, గుణసమూహముచేతను,(చెమ్మట, గద్గదపాటు మొదలగు సాత్త్వికభావములచేతను లేక గౌణాభినయముచేతను) సమ, విషమ ప్రకారములచేతను, అధికబలములును అల్పబలములును సమబలములునగు నానావిధవిలాసములచే మనోహరములగుచున్నకంఠశిరఃకంపములచేతను, త్రివళులచే నొప్పుచున్న మనోహరశరీరము, కనుబొమలు, కనులు, హస్తములు (హస్తములనగా అభినయముకొఱకు కొన్నిమార్పులతో అనఁగా త్రిపతాక, పతాకాదిరూపములతో నుంచఁబడిన చేతులు) వీని పలుతెఱంగులమార్పుటచేతను,శృంగారాదిననరసముల స్పష్టముగ నభినయించుచు నాహరి యొనర్చిన నృత్యము వారికనులఁ గట్టి నట్లుండెను. తనపెదవిపై వేణువు నుంచుకొని యమృతమును గూడ దిరస్కరించునట్లు ఆమాధవుఁడొనర్చిన మధురగానము లప్పటికిని వారిచెవుల నింపుచున్నట్లుండెను. ఇట్లు మన్మథశతకోటిసమానసుందరాంగుఁడగునాహరిని, సకలజనమనోవిహారిని; వారు తనుమనంబులఁ బాయక నిల్పి ధ్యానించుచు, మదిలోన నమస్కరించుచు నుండ హరియు వారికభిముఖమున నిలచి నట్లుండెను. అప్పుడు సాష్టాంగముగ నమస్కరించి సత్యముగ నెదుట నున్నవాఁడ కాఁదలంచి "ఓకృష్ణా!" యనిపిలిచి వారలు ప్రత్యేకముగ నిట్లని గానముచేసిరి.

శ్లో.మదనశతకోటివేషం మాధవ మాధాయ మామకే మనసి,
విదళితసురరిపుబృందం విష్ణుం గాయామి విశ్వభర్తారమ్.12

సకలరాక్షసులను సంహరించి జగమునుబోషించునట్టియు, మన్మథకోటిసమానలావణ్యము గల్గినట్టియు, సర్వవ్యాపకుఁడైనట్టియు, నారాయణుని నా

హృదయమునందు నిలిపి గానము సేయుదును. (పై గద్యమున "ప్రత్యేకముగా" అని చెప్పుటచే నిచ్చట నేకవచనము ప్రయోగింపఁబడియున్నది.)

౫. సౌరాష్ట్రి (మోహన) రాగము - ఆదితాళము.

ప. నందనందన గోపాల జయ నవనీతచోరగోపాల
1. కందర్పశతకోటిసుందర సుఖకర మందహాస శ్రీగోపాల
2. బృందావనగో బృందఘనానంద చంద్రానన శ్రీగోపాల
3. లీలామానుష బాలక వేష బలానుజవిగ్రహగోపాల
4. మురళీధర మునిబృందవిచింతిత ముక్తజనాశ్రయ గోపాల
5. సందసునందాదివందితచరణార విందమహోన్నత గోపాల
6. బాధితరిపుబృంద బోధరసానంద సాధితజగదండ గోపాల
7. గోపీమన్మథ గోపరిపాలక గోవర్ధనోద్ధర గోపాల
8. రాసమండలనట దాసజనావన వాసవాదినుత గోపాల
8. మూలకారణ మోహావారకలక్ష్మీ పాల పరాధీశ గోపాల
10. ఘోరభవార్ణవతారకపాలిత నారాయణతీర్థ గోపాల

ప. ఓ నవనీతచోరా! నందకుమారా! గోపాలా! నీకు నమస్కారము.

1. కోటిమన్మథులతో సమానమగు సౌందర్యముగలవాఁడా! నీచిఱునగవు దొరకిన చాలును. సకలదుఃఖములును నివారణమగును.

2. ఓ చంద్రునివంటి ముఖముగల గోపాలకృష్ణా! నీవీబృందావనమునందు విహరింపుచు గోవులకు మిగుల నానందమును గల్గింపుచుందువు.

3. లీలచే మనుష్యరూపమును ధరించి, బలరామునకు తమ్ముఁడవై జనించియున్నావు.

4. వేణుగానలోలా! నీవు మునులచే ధ్యానింపఁబడుచు, మోక్షమునుఁ జెందినవారి కాశ్రయుఁడవై (ఐక్యమునకు స్థానమై) యుందువు.

5. లోకోత్తరుండవగు నిన్ను సనకసనందనాదిమహాయోగులుకూడ వినుతించుచున్నారు.

6. సత్యజ్ఞానానందస్వరూపుఁడవగు నీవే బ్రహ్మాండముల నిర్మించి, శత్రుసంహారముచే దానిం బరిపాలించుచున్నావు. (శత్రువు లనఁగా ధర్మశత్రువు లగువారే యని యూహించునది).

7. గోపికలకు మన్మథతుల్యుండవై, గోవులఁ బరిపాలించువాఁడవై, గోవర్ధనపర్వతము నవలీలగ నెత్తిన యో గోపాలకృష్ణా!

8. ఇంద్రాదులు వినుతింప రాసమండలమునందు (రాసక్రీడకై మండలాకారముగ నిలచియున్న గోపికల నడుమ) నిలిచి నృత్యముసేయుచు భక్తుల పరిపాలించిన యోకృష్ణా!

9. నీవు, సకల ప్రపంచమునకును కారణభూతుఁడై, పరమపదమునకు నాయకుఁడై, తన యనుగ్రహముచే అజ్ఞానమును నశింపజేయు లక్ష్మీనాథుండవు.

10. ఓ గోపాలకృష్ణా! నారాయణతీర్థుఁడను యతిని సంసారసముద్రమునుండి యుద్ధరించి రక్షించితివి.

శ్లో. మాధవచరణసరోజే వనభువి సికతాసు రేఖయా ఽనుమితే,
 దృష్ట్వా తదను చ తన్వ్యాశ్చరణౌ కస్యాఇతీతరాః ప్రాహుః.

ఇట్లు తిరుగుచుండ వారల కానవమున నొకచోట మహాపురుషలక్షణములతోఁ గూడిన యడుగు లిసుకపైఁ గానవచ్చెను. వానిం జూచి యివి శ్రీకృష్ణునిపాదము లని నిశ్చయించుకొనిరి. బాగుగ విమర్శించి చూచునప్పటి కాయడుగుల ప్రక్కన నొక్కయువతి యడుగులుకూడఁ గానవచ్చుటం జూచి "ఈ యడుగు లెవ్వరివి? కృష్ణునితోఁగూడ నేస్త్రీ యాత్రోవ నడచెను." అని యొకరితో నొకరు చెప్పుకొనిరి.

శ్లో. కాచి ద్గోపీ కనకలతికాకాంతి రంతాదిహీనం
 కాంతం స్వాంతఃస్థిత మనుగతం కామకామా శ్రయంతీ,
 లక్షీకృత్య శ్రుతి రివ పరానందమూర్తిం ప్రగల్భా
 నృత్యంతీ గాయ తీతి ప్రకృతిపరతరంమృగ్యమాణేముకుందే.

మఱియు శ్రీకృష్ణుని వెదకుచుండునాసమయమున సువర్ణచ్ఛాయగల యొక గోపసుందరి మన్మథమన్మథుండగు తన ప్రియుని, యవ్యయుని ధ్యానించుచుండెను. ఆపాదములు గానరాఁగానే వేదమునుంబోలె మిగుల చమత్కార వాక్యములచే ప్రపంచాతీతుఁడనియు, పరమానంద స్వరూపుఁడనియు, గానము నాచరించెను. తదనుగుణముగ నృత్యమునుగూడ సల్పెను.

౭. కేదారగౌళరాగము - ఆదితాళము.

ప. నందముకుందే పరమానందే నయమిహాకిముమ్మృగయామ

1. విహరతి గోపే గతభవతాపే కామనుసరతి దురాపే
క్వచిదపి నీతే హృతనవనీతే నిజకలయా సువిభాతే

2. అమృతకలాయామతివిమలాయామచలవిభూతినిదానే
స్వసుఖరతాయా మతితరళాయామనుపదమహామనుమానే

3. కృతజగదండే సుఖచిదఖండే సకలజగత్ప్రతిభానే
శ్రుతిపరిగీతే మహదనుభూతే నిజసుఖసాధితమానే

4. నభసి సదంశే మనసి చిదంశే పశ్యతి వితతమశేషం
ప్రకృతికృతాదిం రథతురగాదిం భానుసదృశకృతవేషం

5. మనసి విలీనే గతవతి మానే కలయతి రతి మిహ దేవే
నిజపదగతయా సుకృదభిమతయా సహాగతనిజపరభావే

6. అపగతకామే జగదభిరామే జడజనమస్తవిరామే
అనుకృతవామే విగళితభీమే భీతపవనరవిసోమే

7. వ్యవహృతిహీనే మహదభిధానే బోధలయాదిసమానే
ప్రణవతురీయే శివపదమేయే నాదలయావధిమానే

8. విగతకళంకే పరిహృతశంకే గళితపరాపరభేదే
వినిహతశోకే కృతపరిపాకే గోపవధూజనమోదే

9. సదసదతీతం సతతవిభాతం కేశవపరతరభావం
అనుపరిగీతం నిగమసమేతం నారాయణతీర్థే నేదం

ప. నందకుమారుఁడగు నయ్యాదినారాయణుండు పరమానందస్వరూపుఁడై యుండ మన మిచ్చట నేమి వెదుకవలయును. (ఆహరి సర్వవ్యాపకుఁ డగుటచే నాయనను వెదుకవలసిన పనియే లేదనిభావము).

1. తనజ్ఞానశక్తిచే ప్రకాశించుచుండు నా నవనీతచోరుఁడు సంసారదూరుఁడు. ఎవ్వ తెనో యనుసరించి తిరుగుచు నెటకో పోయినాఁడు.

2. మఱియొకవిధముగఁ జూచినను ఈ శ్రీకృష్ణుని మనము వెదుకనక్కఱలేదు. ఏల యనిన, యాహరి సకల సమృద్ధులకును ఆదికారణ భూతుఁడును, ఆత్మానందముచేఁ దృప్తినొందునదియు (తంకంటె నితరమగు వస్తువే లేదు కావునను తా నానందస్వరూపము గావునను ఆపరబ్రహ్మ తనయందు తానే తృప్తి చెందుచుండు ననుట) సర్వజనసామాన్యముగా లభించునది గాక లభించిన ట్లున్నను స్థిరము గాక నుండుటచే చంచలమైనట్లు కనఁబడునదియు నైన మోక్షము స్వరూపముగా గలవాఁడును అయియున్నాఁడు. అనుమాన ప్రమాణముచే నాయనయే మనయాత్మ యగును.

3. ఈ శ్రీకృష్ణుఁడు సకల జగత్తులకు కర్త, సత్యజ్ఞానానందస్వరూపుఁడు. సర్వజగత్తుల ప్రకాశింపచేయుచున్నాఁడు. ఈయననుగుఱించు ప్రమాణము బ్రహ్మానందమే. అదియు మహాత్ములయనుభవములో నున్నది. శ్రుతులు నట్లే చెప్పుచున్నవి.

4. ఈకృష్ణుఁడు సదంశమున నాకాశమునుబోలి యున్నాఁడు. (సర్వవ్యాపకుఁడయ్యు దేనితో సంబంధపడక యున్నాఁడనుట.) జ్ఞానాంశమున నంతఃకరణమునుం బోలియున్నాఁడు. (సర్వమునకు సాక్షియై యున్నాఁడనుట.) ఈసాక్షియే మాయాకల్పితమగు రథము, తురగము మొదలగు ననేకభేదములతో నుండునీసర్వప్రపంచమునుఁ జూచుచున్నాఁడు. సూర్యునిఁ బోలినతేజోవంతము లగుపదార్థములను గూడ ప్రకాశింపఁజేయుచున్నాఁడు.

5. మనోవృత్తులు నశించినయెడల, నభిమానము తొలంగినయెడల నా పరమేశ్వరుఁడు పరమానుగ్రహ మొసంగును. పుణ్యాత్ములగువారు మెచ్చ నా హరిపాదములను నమ్మియుండిన యునతి యొక్కతె యుండ నోపు. కాకున్న

నిచట స్త్రీలయడుగు లేల యుండును ?. నిశ్చయముగ నాకృష్ణునియుత్తమమాన సము నెవ్వతెయో హరించినది.

6. అయినను ఆలోకాభిరాముఁడు కామరహితుఁడు. పరమశాంతుఁడు. జడమగునీ ప్రపంచమువలన గల్గిన సర్వవికారములను నశింపఁజేయువాఁడు. ఈయనయాజ్ఞవలననే చంద్రుఁడు, సూర్యుఁడు, వాయువు మొదలగు దేవతలు వారివారికార్యములయందుఁ బ్రవర్తింపుచున్నారు. ఇట్టివాఁడయ్యును స్త్రీల ననుకరించుచున్నాఁడనుట (కామపరతంత్రునివలెఁ గనఁబడుచున్నాఁడనుట) యొకలీలయే కాని వేఱుకాదు.

7. ఈయనకు నామధేయములే లేవు. అయినను సర్వప్రపంచమయుఁడు గావున ప్రపంచమునందున్ననామము లన్నియు నిమ్మహాత్మునివే యగుచున్నవి. మఱియు; ఓంకారము, తురీయావస్థయందలియానందము అనునవి స్వరూపముగాఁ గల్గి, ప్రణవనాదము లయము నొందుచోటికావల నిలచియుండు నీ భగవంతునకు జాగ్రదవస్థవలనం గాని, సుషుప్త్యవస్థవలనంగాని మార్పేమియును గలుగదు.

8. జీవేశ్వరాదిభేదములు లేనట్టియు, కళంకరహితుఁడైనట్టియు నీ భగవంతుఁడు పూర్వపుణ్యపరిపాకవశమువలన మనదుఃఖములం బోఁగొట్టుచు సంచరించుచున్నాఁడు.

9. సర్వకాలములందు ప్రకాశించుచున్నదైనను, కలదనిగాని, లేదనిగాని చెప్పుటకు వీలులేని యీనారాయణుని యథార్థస్వరూపమును గూర్చి వేదవాక్యానుసారముగా నారాయణతీర్థుఁడు వర్ణించెను.

శ్లో. పాణౌ వాధాయ పాణిం వ్రజపురవనితా కాపికస్యాః ప్రగల్భా
ద్గ్రాహ్యాంగృష్ణాంతమంతర్బహిరపివితతంస్వానుభూతిప్రసిద్ధం,
సిద్ధం వేదాగ్రభాగే తదనుగుణనయైః బ్రహ్మవిత్సుప్రసిద్ధం
నృత్యంతీ గాయ తీతి ప్రకృతిపరతరం మానతో దర్శయంతీ.

"వేదవేద్యుఁడగు నా పరాత్పరుఁడు సకలలోకములయొక్క లోపలను, వెలుపలను నిండి సకలవిషయముల నెఱుంగుచున్నాఁడు. ఇట్టి శుద్ధజ్ఞానస్వరూపుఁడైనను మాయాగుణములగు సత్త్వరజస్తమస్సులవలన విష్ణు బ్రహ్మ రుద్రరూపములతో ప్రసిద్ధిఁ జెందియున్నాఁడు. స్వానుభవమువలనఁ గాని గోచరింపఁడు." అని మఱియొకగోపిక తన చెలియగు నొకదానిచేతిలో చేతినుంచి గానముసేయుచు నృత్యముచేసెను. ప్రమాణపూర్వకముగ తన ప్రోషవాక్యములచే నామహాత్మునిరూపమునుఁ బ్రకటించుచుండెను.

౭. మధ్యమావతీరాగము - అటతాళము.

ప. దేవదేవం క్వేతి తం మృగయామ వయ మిహ

1. దృశ్యవస్తుషు దృక్తయా సతతం సతి ప్రతిభాతి
ప్రత్యగాత్మతయాఽపి బుద్ధిషు నిత్యమేవ పునాతివయమిహ

2. ప్రాణబుద్ధిలయోదయా దపి భాసయ త్యమలేన
స్వప్రకాశసుఖాత్మనోదయ హానిధీరహితేన వయ మిహ

3. యేన విశ్వపదాభిధాన ఇహైకతా మనుయాతి
తత్ర సర్వసుఖైకరసే పరాత్మని భాతి వయ మిహ

4. చింత్యతే య దచింత్యరూప తయైవ యోగివరేణ
సంతతం హృదయాంతరం సఖిభాతి ధీరవరేణ వయ మిహ

5. నందయ త్యఖిలం జనం నిజనిత్యబోధసుఖేన
ఛందసా మఖిలాగ్రభాగవిని శ్చితేన సమేన వయ మిహ

6. పౌరజానపదానుగో రమతే నృపో హి యథైవ
ప్రాణబుద్ధ్యనుగస్తనో వికృతిం విభాతి వినైవ వయ మిహ

7. రాజవత్ఫలమాత్రభోగితయా తనో సువిభాతి
బాలవద్విగతానురాగతయాఽపి యోనబిభేతి వయ మిహ

8. గోపనీయతయాఽపి గోపవధూభి రాభి రమాని
శ్రీమదాత్మకభావభావనయా స ఏవ భవాని వయ మిహ

9\. వేదభాగవిచారజాతమతి ప్రియప్రణయేన
వర్ణితం శివరామతీర్థపదాంబుజ భ్రమరేణ వయ మిహ

ప. ఆదేవదేవుఁ డెచట నున్నాఁడని మనము వెదకుదము.(ఆయన సర్వ వ్యాపకుఁడై యుండ నీవనమున వెదుకనేల) అని భావము.

1\. ఆమహాత్ముఁడు మన మేవస్తువును జూచుచున్నను, దేనిని వినుచున్నను, యేవిషయము నెల్లు గ్రహింపుచున్నను అచ్చటనెల్ల సాక్షిస్వరూపముతోఁ బ్రకాశించుచున్నాఁడు. (జ్ఞానరూపుఁడగు పరబ్రహ్మమే మనసును ప్రవేశించి సంకల్పముఁ జేయును. ఇంద్రియములం జెంది చూచుట మొదలగు కార్యములఁ జేయును. ఆకాశమువలె నామహాత్ముఁడు సర్వస్థలములందును వ్యాపించియే యున్నను స్వచ్ఛములగు నద్దములలో నుంపఁబడినదీపమువలె మనసు మొదలగువానియందు మాత్రము స్పష్టముగఁ బ్రకాశించుచున్నాఁడు. అని తాత్పర్యమును గ్రహించునది.) మఱియు సకల బుద్ధి వృత్తులయందును జీవస్వరూపముతోఁ బ్రకాశించుచున్నాఁడు. "ప్రతిబోధవిదితం మతం" అను శ్రుతియం దీయభిప్రాయము బోధింపఁబడియున్నది. నాచేత వివరింపఁబడిన (బ్రహ్మగీత, అధ్యా. ౮. శ్లో. ౧౭-౩౦.) ఇట్లు సర్వము పవిత్రముఁజేయుచున్న ఆమహాత్ముని మనము వెలుపల నెచ్చట వెదకుదము.

2\. ప్రాణము, బుద్ధి మొదలగునవి నాశమునొందినను, ఉత్పత్తిఁ జెందినను (ప్రాణ, బుద్ధివృత్తులు ఒకప్పుడు గాననచ్చును. మఱియొకప్పు డడంగి యుండును. (ప్రాణవృత్తి యడంగుట యనఁగా మృతిఁ జెందుటయే) కావున నిట్లుచెప్పఁబడినది. అనఁగా జన్మమరణములవలనఁ గాని, జాగ్రత్, సుషుప్త్య వస్థలవలనఁగాని యని భావము) ఆమహాత్ముని స్వయంప్రకాశానందస్వరూపమునకు నాకాశముగాని, రూపమునకు నాశముగాని యుత్పత్తిగాని లేదు.(ఒక గృహమునందు నివసించుపురుషుఁడు ఆగృహనాశముతోఁ గూడ తాను నశింపదుకదా. అట్లే యీపరమాత్మయు తనకు నుపాధులగు [ఆవరణములగు] బుద్ధ్యాదులు వినాశమునొందినంతమాత్రమున తాను వినాశమునొందఁడనిభావము).

అట్టి నిర్మలమగు ప్రకాశముతో నీసర్వమును ప్రకాశింపఁజేయుచు నేయుండ, ఆయనను మనమెచ్చట వెదుక వలయును.

3. స్థూలశరీరము నభిమానించు విశ్వుఁడను జీవుడెవ్వనికంటె వేఱు కాఁడో అట్టి పరమానందస్వరూపుఁడు స్పష్టముగఁ బ్రకాశించుచుండఁగా ఆయనను మనమెచట వెదుకఁగలము?. (స్థూలశరీరము నభిమానించుట యనగా స్థూలశరీరావరణములో నుండుట. ఇది సర్వవ్యాపకునకు స్వతస్సిద్ధమే యని తెలుసుకొనవలయును.)

4. ఓచెలీ! ఆమహాత్ముని స్వరూపము దెలిసికొనుట కెవ్వరికిని సామర్థ్యము లేదు. అయినను విజ్ఞానవంతులగు యోగులు "ఓమహాత్మా! నీస్వరూపము మనసునకగోచరము." అనియే (ఆలంబమేమియులేకయే) ధ్యానింపుచుందురు. సకల హృదయ గతుఁడగుటచే నాసర్వవ్యాపకుఁడు స్పష్టముగఁ బ్రకాశించు చునే యున్నాఁడు. ఆయనను మనమెచట వెదుకఁగలము?.

5. వేదాంతములందు నిర్ణయింపఁబడి సర్వజనసాధారణమై (బాహ్యములగువర్ణ, ఆశ్రమాదిభేదములు బ్రహ్మజ్ఞానమునం దాటంకములు కావని తాత్పర్యము.) యున్న యాత్మజ్ఞానానందముచే సకల భక్త జనుల నానందింపఁ జేయుచు నమ్మహాత్ముఁడు ప్రకాశించుచున్నాఁడు. ఆయనను మనమెచట వెదుకఁగలము.?

6. ప్రభువగువాఁడు తనరాజ్యమునందలి పురవాసులతోను, గ్రామవాసులతోను గలసి యెట్లు క్రీడించునో అట్లే యీపరమాత్ముఁడు ప్రాణము, బుద్ధి మొదలగువానితోఁగలసియు నిర్వికారుఁడై ప్రతిశరీరమునందును విహరింపు చున్నాడు. ఆయనను మనమెచట వెదుకఁగలము?.

7. మఱియు నాకృష్ణుఁడు ఫలములనుమాత్ర మనుభవించుచు (ఇచ్చట యనుభవమునఁగా గ్రహించుటయే) రాజువలె (రాజుకూడ పంటలు మొదలగు వానినే యనుభవించువాఁడు కాని యితరులవలె విత్తనములఁ జల్లికృషిచేయు వాఁడు కాఁడు) నీ శరీరమునఁ బ్రకాశించుచున్నాఁడు. మఱియు నాఫలములయం(శరీరపక్షమున ఫలములనగా సుఖదుఃఖములు) దిచ్ఛలేనివాఁడగుటచే బాలునియట్లు నిర్భయుఁడై యున్నాఁడు. (రాగద్వేషములులేనందుటచే నో

కిరి ననుసరించుటయు, నొకరితో విరోధముచేసికొనుటయు, నాయనకు లేవు. ఈకారణమువలన పరుల వలనిభయ మాయనకులే దని భావము.) ఆయనను మన మెచట వెదుకఁగలను.

8. ఆపరమేశ్వరుఁడు మనహృదయములందు నిలచి మిగుల రహస్యము గాఁగూడఁ బూజింపఁబడుచున్నాఁడు. ఆభగవంతునితత్త్వమునకును, మనకును భేదములేదను విషయము బాగుగ ధ్యానింతుమేని మనము కృష్ణులమే యగుదుము. ఇట్లుండ ఆయనను మన మెచట వెదుకఁగలము.

9. ఇట్లు వేదాంతజ్ఞానముచే పరమార్థము నిశ్చయించియున్న రామతీర్థుని శిష్యుఁడగు నారాయణతీర్థునిచే కృష్ణచరితము వర్ణింపబడెను. (ఇంతకుముందు నారాయణతీర్థుని గురువు హరితీర్థుఁడని చెప్పఁబడియున్నది. ఆయనకే రామతీర్థుఁడని రెండవపేరుగా నుండవచ్చును.)

శ్లో. మూర్తామూర్తే యదనువితతే మాయయా యస్య రూపే
సచ్చ త్యచ్చే త్యుభయరస ఇత్యాగమోక్తో య ఆత్మా,
నేతీ త్యేవం యదవధి జగ ద్బాధ్యతే యస్య దృష్ట్యా
సర్వోత్కృష్టం త మిహ మృగయం త్యాహగోపీముకుందమ్.

ఆపరమేశ్వరునకు మాయావశమునవలన సాకారములనిరాకారములునగు రూపములుగలవు. (అనఁగా మనకు కనఁబడుపదార్థములును, కనఁబడని పదార్థములును గూడ బ్రహ్మమేయనుట.) ఆయాకారములకే వేదమున సత్, (మనకు కనబడు అగ్నిమొదలగు మూఁడు భూతములు) త్యత్ (మనకగోచరములగు ఆకాశవాయు భూతములు) అనునామధేయములు వ్యవహరింపఁబడుచున్నవి. ఇట్టివాఁడగుటచేతనే, ఉభయాత్మకుండని యవ్విభుఁడు వర్ణింపఁబడుచున్నాఁడు. ఆమహాత్ముని చక్కఁగ నెఱింగిన యాసకలప్రపంచంబును "నేతి, నేతి" అను శ్రుతివాక్యముచొప్పున నధిష్ఠానావశేషముగ (సర్వాధిష్ఠానమగు పరబ్రహ్మము మిగులు వఱకు) బాధనొందును. (పరబ్రహ్మము నెఱింగిన నాయనకంటె వేఱుగా నేదియును గానరాదనుట). అట్టిలోకోత్తరుఁడగు శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమును వెదకు నప్పుడు మఱియొక గోపిక యి ట్లనియె.

౮. కాంభోజీ (హుసేనీ) రాగము - ఆదితాళము.

ప. సహచరి సమరస మిహ మృగయం తే

అ. సజ్జనసంగరతా మునయో భువి నిగమశిరస్సుఖదం తే

1. గిరితరుసాగరసరిదపరాత్మతయా సతి భాతి ముకుందం
సురనరఖగమృగరూపతయాఽపి విభాతి చిరం సుఖకందం.

2. ఇహ మధుమాధవముఖ ర్తువత్సర రూపతయాఽపి విభాతి
దినకరతారనిశాకరపావకభూజల భావ ముపైతి

3. గగనమరుద్వివిధాత్మతయాఽపి పరాత్మని సర్వదృగం శే
అహ మహ మిత్యనుభూతివిశేషణ భూతతయాఽనుభవాం శే.

4. ఇదమిహదృశ్యమదృశ్యతయాఽఽత్మని భాసయతిస్వవిభా తే
అపహతశోకభయే గగనోపమ దేహతయాఽఖిలభూ తే

5. జగదుపమర్దిత మాగమభాగ విచారధియా పునరేతం
చిర మవివేకసమర్పిత మాత్మని యత్రజనై రనుభూతం

5. ధనపశుపుత్రకళత్రఫలాని యదర్థతయా భువిసంతి
స్వయ మపరోక్షతయా సకలస్య మహత్యుపలబ్ధిరి భాతి

7. సకలజగ న్మధుని స్వయ మవ్యయ బోధతయా సువిభా తే
అమృత స్తే జగతి వ్యయ మేతి సదాత్మతయాఽప్యనుభూ తే

8. వ్రజయువతీజనవల్లభభావ ముపేయుషి నవజలదాభే
నవరసశాలిని శుభవనమాలిని కామిని కనకలతాభే

9. మురరిపుభావరసాభినివేశ జనాంతరభూషణభూతం
అధిగతబోధనిదాన మిదం శివనారాయణయతిగీతం.

ప-అ. ఓచెలీ! మన మొకక్కరమే కాము. సజ్జనసహవాసమున పరిశుద్ధ చిత్తులగు నమ్మహామునులుకూడ పరమానందస్వరూపుఁడగు నవ్వేదాంతవేద్యుని వెదకుచుందురు.

1. జ్ఞానస్వరూపుఁడగు నీనారాయణుఁడు పర్వత, వృక్ష, సముద్ర, నదీరూపములతోను, జీవరూపముతోను, దేవ, మనుష్య, పక్షి, మృగ, రూపములతోను స్పష్టముగఁ బ్రకాశించుచున్నను మహామునులు ఆయనను చాల కాలమునుండియు వెదకుచు నేయున్నారు.

2. ఆపరమేశ్వరుఁడే చైత్రము మొదలగు ద్వాదశ మాసములరూపముతోను, వసంతాదిషడ్ఋతువులయాకారముతోను, సంవత్సరాకృతితోను ప్రకాశించుచున్నాఁడు. సూర్య, నక్షత్ర, చంద్రాగ్ని, భూ, జలరూపములను జెంది ప్రపంచమున విహరించుచున్నాఁడు.

3. మఱియు; ఆకాశ, వాయ్వాదిరూపములతోఁగూడి, ప్రకాశించుచున్నాఁడు. ఇదియునుగాక లోకమునందలి సకలపదార్థములను అనుభవించునప్పుడు (యింద్రియాదులచే గ్రహించునప్పుడు) ఆయనుభవమునకు విశేషణరూపుఁడై ("నేను దీని ననుభవించుచున్నాను" అని చెప్పునప్పుడు నేను అను పదము అనుభవమునకు విశేషణమగును. విశేషణ మనఁగా నొకవిధ మగు భేదమును కల్పించునది.) "నేను, నేను" అని సాక్షిస్వరూపముతోఁ బ్రకాశించుచున్నాఁడు. విషయానుభవము ముగిసిన పిదప నీయనయేపరబ్రహ్మరూపమున నిలచుచున్నాఁడు. లేక యీ పరబ్రహ్మమునందే సకలానుభవములు నంతమొందుచున్నవి. (ఇది, "అనుభవాంతే పరాత్మని" అను పదములకు వ్యాఖ్యానము.)

4. దుఃఖభయాదులులేక ఆకాశమువంబోలె సర్వవ్యాపకుఁడై, లేక సర్వరూపుఁడై (ఇచ్చట ఆకాశోపమానము నిర్వికారత్వమునుఁ దెల్పుటకై మాత్రమే యుపయోగింపఁబడెనని తెలిసికొనవలయును.) యుండు నాస్వయంప్రకాశుఁడు తానెవ్వరికిని దృశ్యుఁడుగాక యీసకలదృశ్యపదార్థములను తనయందే నిల్పుకొని ప్రకాశింపఁజేయుచున్నాఁడు.

5. అయినను యీ ప్రపంచము మిగుల విస్తరించియుండుటవలన దానిచేఁగప్పఁబడి యెవ్వరికిని తెలియఁబడఁడు. బహుకాలము వేదాంతవాక్యవిచారముఁ జేసి మనస్సు నిర్మలముఁజేసి కొనినచో నప్పు డనుభవగోచరుండగును.

6. లోకమునందు ధనము, పశువులు, పుత్త్రులు, భార్య మొదలగు విషయములన్నియును ఆత్మార్థముగానే (బ్రహ్మకొఱకే) కోరఁబడుచున్నవి. అవి యెల్లను దృశ్యములే కావున సర్వసాక్షియగు నమ్మహాత్ముని ప్రకాశము నాధారము చేసికొనియే ప్రకాశించుచున్నవి.

7. నిత్యజ్ఞానస్వరూపుఁడగుటచే నా పరమేశ్వరుఁడుస్పష్టముగఁ బ్రకాశించుచున్నను మోక్షరూపుఁడై, సకలలోకములకు నానందమును కలిగించుచున్నను, సత్తామాత్రస్వరూపుఁడని (ఉనికియే స్వరూపముగా గలవాఁడని) ప్రత్యక్షముగ ననుభవింపఁ బడుచున్నను, ఆయనకును, జీవునకు భేదము లేదను విషయము అనుభవసిద్ధమైనను, లోకమునందు జనులు నాశమునొందుచున్నారు. (నశించుచున్నారని లోకులు భావింపుచున్నారనుట) ఇదియేటి చిత్రము?.

8. సువర్ణచ్ఛాయగల ఓచెలీ! ఆపరబ్రహ్మరూపుఁడు నేఁడు నీలమేఘశ్యామవర్ణముతో దివ్యశరీరముఁదాల్చి మనకు ప్రియుఁడై విహరించుచున్నాఁడు.

9. శ్రీకృష్ణభక్తులగు మహాత్ముల హృదయముల కలంకారముగా వేదాంతతత్త్వమును బాగుగఁ దెలియఁజేయునట్టి యీగీతమును నారాయణతీర్థుఁడు రచించెను.

శ్లో. మధుత్వేన చ యత్సిద్ధం భూతభౌతికవర్గయోః,
సోఽయం సాకం త్వరానందం సహచర్యాఽనువర్తతే.

పంచభూతములకును, వానివలనజనించిన సకల పదార్థములకును, మధువై (మధువువలె నానందపఱుచువాఁడై) యుండు నేపరబ్రహ్మము గలఁడో ఆయనయే యీకృష్ణుఁడు. ఒక చెలితోఁగూడి విహరింపుచుండెను. (కవి యిచటికి గోపికలవృత్తాంతమును విడచి కృష్ణునివృత్తాంతమును జెప్ప నారంభించుచున్నాఁడు. కృష్ణుని యడుగులకు పార్శ్వమున నొకయువతి యడుగులుఁగూడ

గానవచ్చెనని యిదినఱకు చెప్పఁబడియున్నది. ఆస్త్రీనిఁగూర్చి చెప్పుటకై యీ సందర్భ మారంభింపఁబడినది.)

→ రాధాకృష్ణసంవాదము. ←

అథ రాధామాధవసంవాదః కథ్యతే.—

౯. మధ్యమావతీ (వాడనామక్రియా)రాగము - జంపెతాళము.

1. రాధా. కలభగవతికలిత ఘన కాలమేఘాభ
కలయ మమ రహసి కుతుకాని సుబహూని
2. కృష్ణః. కలహంసగామిని తథైవ కరవాణి
కథయసి యథా సపది కథయ పర మద్య
3. రాధా. విమలకల్యాణగుణ వివిధవిశ్వాత్మక
విగళితదుకూల మథ రచయ మమ సుదృఢం
4. కృష్ణః. బాఢ మబలే తవ దృఢం విరచయామి
హాటకదుకూల మాయాహి తరుమూలం
5. రాధా. రచయ మృగమదతిలక మతిలలిత మద్య
కుచకలశయుత మపి సకుంకుమవిలేపం
6. కృష్ణః. రచయామి తిలక మపి తవ లలితఫాలే
కుచకుంభయుగళేఽపి కుంకుమవిలేపం
7. రాధా. గళితకచనిచయ మథ ఘటయ మమ కృష్ణ
గమయ మా మిహ రహసి కేశవ కృపాళో
8. కృష్ణః. ఏహి మమ హృదయ కుతుకం కలయ రాధే
ఇహ సముపవిశ రహసి దేహి ముద మద్య
9. రాధా. కుసుమనిచయాపచయ మద్య కురు కృష్ణ
కుంతలభరం ఘటయ మమ కుసుమభారైః
10. కృష్ణః. మమ రమణి కుసుమ భారై రలంకుర్వే
సుమశరశరాసన సమం తు కచనిచయ

11. రాధా. సరసవరగంధి సుర సాలఫలవర్గం
నిరవధిసుఖం దేహి నియత మపవర్గం

12. కృష్ణః. నిరుపమఫలాని చ గృహాణ సరసాని
నిర్విశంకం విహార మమ హృదయరమణి

13. రాధా. పానీయ మానీయ తాం త్వయా మహ్యాం
పాతుం పిపాసా హి భూయసీ మమ భో

14. కృష్ణః. మధురం పయః పిబ మధూని సుబహూని
మమ వల్లభే తృప్తి రస్తు తవ సుతరాం

15. రాధా. అధరసుధయా మమ మనోరథపయోధిం
అధిక మిహ పూరయ కృపాపారజలధే

16. కృష్ణః. కలయ వరవర్ణిని త్వమైవ కలయామి
మిళతు తవ హృదయం మదీయహృదయేన

17. రాధా. కథ మనుసరామి వనభూమిషు భవంతం
కథయ సుభగాఽహ మబలాఽతీవ కాంతం

18. కృష్ణః. అహ మిహ వహామి తు రమామి చ సుశీలే
విహితసరసాలాప గతమదనతాపే
ఇతికలిత మిహ రాధికాకృష్ణచరితం
రహసి శివనారాయ ణానందరచితం

1. ఓ గజగమనా ! నీలమేఘశ్యామా ! శ్రీకృష్ణా! ఈ రహస్యస్థలమున నా కోర్కులం దీర్చి యానందింపఁ జేయుము.

2. ఓ హంసగమనా! నీవెట్లు చెప్పిన నట్లే చేయుదును. ఇప్పుడేమి సేయుమనియెదవు?

3. సకల కల్యాణగుణసముద్రా! జగన్మయా! నిర్మలాకారా! నావస్త్రము సడలియున్నది బిగియింపుము.

4. అట్లే ఓ యువతీమణీ! నీ సువర్ణచేలమును దృఢము గావించెదను. ఈ వృక్షసమీపమునకు రమ్ము.

5. ఓకృష్ణా ! ముఖమును కస్తూరీతిలకముచే నలంకరింపుము. కుచముల కుంకుమవిలేపనము గావింపుము.

6. సుందరమగు నీముఖమున కస్తూరీతిలకమునుఁ బెట్టెదను. కుచకలశము లందును కుంకుమపువ్వుతోఁ గలసిన యీచందనమునుఁ బూసెదను.

7. ఓ దయామయా శ్రీకృష్ణా ! నాముడి వీడియున్నది. సవరింపుము. ఇది యేకాంతస్థలము నన్నుఁ గొంతమారు మెత్తికొని పొమ్ము.

8. ఓరాధా! రమ్ము. ఇటఁగూర్చుండుము. నామనసునకు సంతసమునుఁ గల్గింపుము.

9. ఓకృష్ణా ! ఆపుష్పములం గోసి తెచ్చి నాకొప్పున ముడువుము.

10. ఓ హృదయప్రియా! అట్లే పూలంగోసిదెచ్చి మన్మథుని ధనువుతో (అల్లెత్రాటితో; అనుట) సమములగు నీకురువుల నలంకరించెదను. మన్మథుని యల్లెత్రాడు తుమ్మెదచాలు కావున నిట్లు చెప్పఁబడెను.

11. ఓకృష్ణా ! బాగుగ పండి మంచిసువాసనతోఁ గూడియున్న యీ మామిడిపండ్లఁ గోసియిమ్ము. సదానందరూపమగు మోక్షసుఖము నిమ్ము.

12. ఓ మనోహారిణీ ! ఇవిగో ఫలములు వీనిం గైకొనుము. నిర్భయ ముగ నాతో విహరింపుము.

13. ఓకృష్ణా! నాకు మిగులఁదప్పి జనించుచున్నది త్రాగుటకు నీరుఁదెమ్ము.

14. ఓప్రియా ! ఇదిగో నీరుఁ దెచ్చితిని. నానావిధములగు తేనియలను గూడఁ దెచ్చియున్నాను. వీనినిఁ ద్రావుము. తృప్తిఁ జెందుము.

15. ఓకరుణా సముద్రా ! నీ యధరామృతమునిచ్చి నామనోరథము నీ డేర్పుము.

16. ఓనారీరత్నమా ! అట్లే చేయుదును. నీహృదయము నాహృదయ ముతో నేకీభవించుఁగాత.

17. ఓ మనోహరా! నేను సుకుమారిని బలము లేనిదానను, ఈయరణ్య మున నీతో నెట్లు నడువగలదు ?

18. చక్కనిస్వభావము గలిగినట్టియు, మనోహరములగు సంభాషణము లచే మదనతాపమును జల్లార్చునట్టియు,నోరాధా! నీవు నడువలేకపోయిన నేనే

యె త్తికొనిపోయెదను. అని యిట్లు రాధాకృష్ణుల యేకాంతచరిత్ర నారాయణతీర్థునిచే రచియింపఁబడెను.

గోపికలు కృష్ణునిగూర్చి రాధ నడుగుట.

౧. కదాచి దథ బృందావనే శారదచంద్రచంద్రికాధవళితకాళిందీపుళినవళినవాభచరణనళినాంకరమణీయభాగే విస్మృతపతిపుత్రబాంధవా స్తత్ర గాయంగాయం సంచరంత్యో మధుకరా ఇవ మాధవ మభిలషంత్యో విలపంత్యశ్చ రహస్యారాధితమాధవాం రాధాం క్వాప్యుపకుంజం మాధవవిరహావ్యాకులాంతరతయా చోన్మాదావస్థాయాం స్థితాం సర్వా గోపయువత్యో దదృశుః, ఇత్థం చ తాం పప్రచ్ఛుః. 18

అట్లాగోపికలు, పతులను, పుత్త్రులను, బంధువులను విడచి యనేకప్రకారముల నాకృష్ణునిఁ బాడుచు తుమ్మెదలనుంబోలె తమచిత్తముల నమ్మాధవునియంద నిలిపి (తుమ్మెదలపక్షమున మాధవుఁ డనఁగా వైశాఖమాసము) బృందావనమునం దంతట వెదకుచుండి యొక్కచో కృష్ణునియడుగులఁజూచిరిగదా. ఆస్థలము, యమునానదీతీరమునందలి యిసుకదిన్నె, ఆశరత్కాలపు వెన్నెలలచే మిగుల శుభ్రమైయున్నయచ్చోట శ్రీకృష్ణునిపాదములు గానరాఁగానే, వానిననుసరించి వారునుఁ గొంతదూరము నడచిరి. అచట నొకపొదరింటియొద్దనారాధయుం, కృష్ణవిరహమున మిగుల బాధనొందుచు నున్మాదావస్థనుఁ జెంది కూర్చుండియుండెను. దానింజూచి వా రిట్లని ప్రశ్నింప నారంభించిరి.

౧౦. కల్యాణీ (ఆహిరీ) రాగము - అటతాళము.

ప. కథయ కథయ మాధవం హే రాధే
కథయ కథయ మాధవం

అ. అథ సఖి కథయ శ్రీమధుసూదన మశేష
విధినా వర్ణితవీర్య మమితవిభవం

1. వనభువి రహసి సమారాధితో భగవా
ననవద్యసుందరాంగి హే రాధే

15

ఘనజఘనయా త్వయా ఘననీలకుంతల శ్రీ
వనమాలీ పీతవాసా వసతి క్వవా జగతి

2. మృగమదకలితతిలకఫాలసుందరం
అగణితసుగుణమణిరత్నాకరం
విగతమోహ మఖిలవేదభాగవిదితం
భగవంత మాశ్రితభావుకవిధాతారం

3. సరసహాసనసరళతరళ
మురళీమిళితగోపవధూజనం
అరవిందలోచన మరివర్గసూదనం
వరనారాయణతీర్థవాంఛితఫలనిదానం.

ప. ఓ రాధా ! కృష్ణుఁ డెచటనున్నాఁడో చెప్పుము.

అ. అపరిమితసామర్థ్యముగల్గి బ్రహ్మచే స్తోత్రము చేయఁబడుచున్న యా మధుసూదనుని వృత్తాంతము నోచెలీ ! మాకుఁ దెలియఁజేయుము.

1. ఓ సుందరాంగీ ! నల్లని వెండ్రుకలతోను, వనమాలతోను, పీతాంబరముతోను బ్రకాశించు నా శ్రీకృష్ణుని నీ వీయేకాంతస్థలమున నారాధించితివి. ఆయన యిపు డెచటనున్నాఁడో తెలియఁజేయుము.

2. ఆభగవంతుఁడు మోహరహితుఁడు, వేదవేద్యుఁడు, కస్తూరీతిలకముచే మనోహరమగు తన సుందరాననముతోడను, లెక్కకు మిక్కిలియగు తన కల్యాణగుణములతోడను, ఆనందముఁ గలిగింపుచు, ఆశ్రితులగువారికి కోరిన శుభముల నొసంగుచుండును.

3. ఆపుండరీకాక్షుఁడు తన మందహాసములతోడను, మనోహరములగు వేణుగానములతోడను, మనమనసుల నాకర్షించి యిప్పు డెటకో పోయినాఁడు. నారాయణతీర్థునకు సకల కామముల నొసంగుచునుండు నాశత్రునాశకుని వృత్తాంతము నెఱింగింపుము.

శ్లో. అథ చిరపరిభుక్తా శౌరిణాఽఖండరూపా
నిజసుఖపరితృప్తా బ్రహ్మవిద్యేవ గోపీ,
వ్రజయువతిభి రుచ్చైః ప్రార్థితా సాభిలాషం
హరిపరతరభావం దర్శయం తీద మాహ. 19

కృష్ణుని నేకాంతస్థలమున నారాధించి బ్రహ్మజ్ఞానియునుంబోలె మిగుల నానందమునుఁ జెందియున్న యీత్రిలోకసుందరి రాధ, శ్రీకృష్ణుని పరతత్త్వమునుఁ బ్రకటించుచు నిట్లని వారి ప్రశ్నమున కుత్తరమిచ్చెను. (ఈశ్లోకము నందలి బ్రహ్మవిద్యాపదము "బ్రహ్మజ్ఞానముఁ గలవాఁడు"అను నర్థమున నుపయోగింపఁబడినది. అట్లు గాకున్నను "ఆరాధ బ్రహ్మవిద్యవలె శ్రీకృష్ణునిపరతత్త్వమునుఁ బ్రకటించుచు" అని యర్థము చెప్పనచ్చును.)

రాధ గోపికలకు శ్రీకృష్ణుని పరతత్త్వముం జెప్పుట.

౧౧. రేగుప్తి (ధన్యాసీ) రాగము - అటతాళము.

ప. హరి మేకరసా కృతి మధునా అవధారయతాగమవిధినా
1. చిరతరపురుషం ప్రతిభావపుషం పర మిహ వియ దాతతం
ప్రశమితకలుషంభవరోగభయముషం ప్రత్యగభేద మనంతం
2. ఇద మితి సకలం జగ దతిచపలం మాయిక మధునాతనం
పరిణతివికలం ఫల మివ విపులం కలయత పరిశోధనం
3. విలసిత మఖిలం గురుతరలీలం యద్వ దబోధవిధం
క్షణ మిహ విదితం సత్స్వన రుదితం పశ్యత పురతో హితం
4. అనుదయవిలయం ప్రియతమమభయం జగదుదయాదివృశం
యదవధివిదితం సకల మభిహితం నియత మబోధవశం
5. అసుకృతదురితం ఫలయుగరహితం కేవలబోధాత్మకం
చిర మిహ మృగితం మునిజనవిదితం నిరవధికసుఖాత్మకం
6. య దపృథ గఖిలం నిగమభాగఫలం భాతి హి పర దైవతం
న భవతి భూతం న చ భావి సతతం సుకృతిభి రభిభావితం

7. నిరవధివిభవం నియతానుభవం భూమపదే నేరితం
ఫల మివ కరగం సకలహృదయగం తత్త్వధియాఖండితం
8. అవచన మమతిం గతలోభరతిం నిరతనిరస్తాఖిలం
వ్రజపురవనితా గతతనుమమతాః స్వాత్మతయైవామలం
9. ఇద మిహ ఫణితం నిగమై రనుగతం కృష్ణర్పైకాత్మనా
హరిగురుకృపయా నిగమజసుధియా నారాయణతీర్థేన

ప. ఓ గోపికలారా! అఖండానందస్వరూపుడగు నా శ్రీకృష్ణుని వేదోక్తప్రకారమున నెఱుఁగుడు.

1. అయ్యనాదిపురుషుఁడు జ్ఞానస్వరూపుఁడు. సమస్తపాపములను హరించి సంసారరోగమును శాంతిఁజేయువాఁడు. నాశరహితుఁడు, పరమాకాశస్వరూపుఁడు. ఆయనయును యీ జీవుఁడును భిన్నులుగారు.

2. ఇది, యిది యని వ్యవహరింపఁబడునీ సకలప్రపంచము మిగుల నస్థిరమైనది. మాయవలనఁ గల్పింపఁబడినది. పుణ్యకర్మములవలనఁ గల్గు సుఖము లెట్లు అంతమునకు నీరసములగునో యీ ప్రపంచముకూడ (సంసారముకూడ) అంతమునకు నిస్సారమగును. ఆది గలపదార్థములన్నియు అంత మొందవలయును గదా. కావున నీప్రపంచమునుగూర్చి బాగుగ విమర్శింపుఁడు.

3. ఏపదార్థము (ప్రపంచము) నానావిధములగు కార్యములతోఁ గూడియుండుటచే "దీని యథార్థస్వరూప మిది" అని తెలిసికొనుటకు వీలుగాకయుండునో, ఆపదార్థమునే జ్ఞానముతో కొంచెము విమర్శించిన యొక్కక్షణములో రహస్యమంతయును ప్రకటమగును. కావున నోగోపికలారా! మీకు మేలగువిషయమును (బ్రహ్మస్వరూపజ్ఞానమును) శీఘ్రముగఁ జూచుకొనుఁడు.

4. మనప్రియుఁడు యీ ప్రపంచోత్పత్తి లయములకు సాక్షి. ఆనందస్వరూపుఁడగు నవ్విభునకు జన్మనాశములులేవు. ఆయనదక్కఁ దక్కినవేవిగాన వచ్చినను పైనచెప్పఁబడినట్లు నిశ్చయముగ అజ్ఞానవిలాసమే. ("అజ్ఞానమువలననే రెండవపదార్థ మున్నదనితోఁచుట" అనిభావము).

5. ఆకృష్ణునకు పుణ్యపాపములుగాని వానివలనఁ గల్గు సుఖదుఃఖములు గాని లేవు. జ్ఞానానందస్వరూపుఁ డగునమ్మహాత్ముని బహుకాలము వెదకి (వేదాంతవాక్యములచే విచారించి; యనుట)కాని మానులైనను దెలిసికొనలేరు.

6. ఆపరదైవ మీప్రపంచమున కతిరిక్తుఁడుగాఁగాని, ప్రపంచ రూపుఁడుగాఁగాని యున్నాఁడనుటకు వీలులేదు. ఈవేదవేద్యుఁడు భూతకాలమునఁగాని, వర్తమానకాలమునఁగాని భవిష్యత్కాలమునఁగాని యుండు వాఁడుకాఁడు. (పుట్టువాఁడుగాఁడు. ఈయనకు మొదలుగాని, తుదిగాని లేదనుట) సర్వవ్యాపకుఁడు. నిత్యుఁడు. పుణ్యాత్ములచే నెప్పుడును ధ్యానింపఁబడుచుండువాఁడు.

7. ఈమహాత్ముని సామర్థ్యమునకు మితిలేదు. అనుభవము లన్నియు నీ యనయందే యంత మొందుచున్నవి.(బ్రహ్మానందమే విషయానందరూపముతో నుండి మనల నానందింపఁ జేయుచున్నదనుట). అఖండస్వరూపుఁడై, భూమపద ముచేఁ జెప్పంబడుచున్న (భూమ=సర్వవ్యాపకుఁడు)యామహాత్ముఁడు, బాగుగ విమర్శించినయెడల కరతలామలకముగ సర్వజనుల హృదయములందును (గానవచ్చుచునే) యున్నాఁడు.

8. శరీరాభిమానములేని యో గోపాంగనలారా! జీవస్వరూపుఁడై, నిత్యశుద్ధుఁడై, యున్నయాపరబ్రహ్మమునకు వాక్కు, మనస్సు మొదలగు నే యింద్రియములును లేవు. కామక్రోధాదివికారములును లేవు.

9. కృష్ణునియందు మిగుల భక్తి గలిగినట్టియు, శాస్త్రాభ్యాసమువలన చక్కనిజ్ఞానము గలిగినట్టియు, హరితీర్థునకు శిష్యుఁడైనట్టియు నారాయణ తీర్థునిచే నీ గీతము రచింపఁబడెను.

శ్లో. ఏవం గోప్య స్తతః శ్రుత్వా సమాధాయ పరాత్మని,
కృష్ణే చిత్తం తదాకారాకారితం మౌన మాస్థితాః. 20

ఇట్లారాధ చెప్పినమాటలను విని గోపికలు పరమాత్మునియందు మనసును నిలిపిరి. పరమాత్ముఁడన నా కృష్ణుఁడే కదా. ఈరాధ చేసిన యుపదేశము నిమిత్త మాత్రమేకాని యంతకు మునుపే వారల చిత్తములు శ్రీకృష్ణరూపమయములై యుండెను. ఇట్లు శాంతినిఁ జెంది కృష్ణుని వెదుకవలయుననుప్రయత్నము నే కాక సర్వప్రయత్నములను వదలి మౌనమును ధరించిరి.

శ్లో. విస్మరంత్యః స్వకం దేహ మాత్మమాత్రావశేషితం,
బాలోన్మత్తాదయో యద్వ దాత్మ న్యేవ సమాహితాః. 21

క్రమ క్రమముగా పరమాత్మానుభవము అధికమగుటయు, తమశరీరము లను మఱచి బాలులవలె, నున్మత్తులవలె నిలిచియుండిరి.

శ్లో. కృతకృత్యా స్తదా దృష్ట్వా సర్వయోగేశ్వరో హరిః,
తాసాం తు పురతః కుర్వ న్నాస్తే మాయావిడంబనమ్. 22

అంత సకలయోగీశ్వరుం డగునా శ్రీకృష్ణుఁడు ఆగోపిక లిట్లు కృతార్థ లగుట నెఱింగి లీలామానుషరూపముతో వారికిఁ బ్రత్యక్షమయ్యెను.

శ్లో. ముగ్ధాఃస్నిగ్ధాంతరఙ్గా మురనరకరిపుం మూర్తిమత్తార్తిహంతం
కామానాం కామరూపం కలితనవరసం కాలమేఘాభిరామం,
దృష్ట్వాహృష్టాస్సుపుష్టాఝటితిమురభిదం వేష్టయన్త్యోయథేష్టం
త్వాలింగన్త్యోఽనురక్తాశ్శ్రుతయఇవపరబ్రహ్మగోప్యోజగుస్తమ్.

నీలమేఘశ్యాముఁడును, కోరఁదగినసకల పదార్థములచేతంగూడ గోరఁ బడఁదగినవాఁడును, (మన మేయేపదార్థములను గోరుచున్నామో యాపదార్థ ములుకూడ నీకృష్ణునిఁ గోరుచునుట) నవరసముల నభినయించుటయందు మిగుల నేర్పరియు నగుమురనరకాంతకుఁడు దమకుఁ బ్రత్యక్షము కాఁగానే యాగోపి కలు పరమానంద భరితులైరి. ఆభగవంతునియందు మిగుల ప్రేమగలవారగుటచే వా శ్రీకృష్ణునిచుట్టు నిలచుచు యథేష్టముగ నాలింగనముఁ జేసికొనుచు కొంత కాలముఁ గడపి,పిదప వేదములునుం బోలె వా రా శ్రీకృష్ణ పరబ్రహ్మము నిట్లని వినుతించిరి.

౧౨. కాంభోదీరాగము - ఆదితాళము.

ప. నాథనాథ మాకలయ నందనం

అ. మాధవ మఖిలగోపీమదనకోటిమోహానం

1. పాదపల్లవకలితపద్మకులిశాదిరేఖం
వేదవేదాంతవిదితం విపులసుఖదం
సాదర మఖిలలోకసాధనకతయా భువన
నాథ మమరేంద్రవంద్యనటనవినోదం

2. బృందావనభువి గోపీబృందానందసందోహశ్రీ
కుందసుందరరదనమందహాసనం
ఇందిరాసేవ్యపాదారవిందభక్తిమకరంద
నందితామరభూసురసందనందనం - సఖి

3. కుటిలాలకశైవాలభ్రుకుటిభుజగనయనశఫరి
పటుతరలావణ్యరసతటినీనాయకం
నిటలసుందరకస్తూరీచటులతిలకనందితశ్రీ
ఘటితనారాయణతీర్థఘనపరిపాలకం

ప-అ. ఓచెలీ ! సకలలోక నాథుఁడగు నీనందకుమారునిఁ జూడుము.

1. పద్మము, వజ్రము మొదలగు నుత్తమములగు రేఖలు పాదముల యందుఁ గల్గి దేవేంద్రాదులుఁ గూడ వినుతించునట్లు మనోహరముగ నృత్యము నాచరించుచున్నాఁడు. సకలలోకములను సృజించినవానికి ప్రభువై పరమ ప్రీతితో సకలసౌఖ్యము లొసఁగుచు గాపాడుచున్నయీ వేదవేద్యునిఁగన్నులారఁ జూడుఁడు.

2. ఓచెలీ ! తనయందు పరమభక్తి నొసంగి దేవబ్రాహ్మణుల రక్షించుచు లక్ష్మీసేవితుఁడై యీయందునారాయణుఁడు మొల్లమొగ్గలవంటి పలువరుస గలిగినసుందరాననము చిఱునగవుతో నొప్పుచుండ నీబృందావనమున మనకెల్లరకు నానందమునుఁ గలిగింపుచున్నాఁడు.

3. వక్రములగుముంగురులు నాచు తీఁగెలుగా, కనుబొమలు సర్పము లుగా, నేత్రములు మత్స్యములుగా, అపరిమితమగులావణ్యము జలముగా ప్రవహించుచుండు సౌందర్యనదికి నాయకుండును, (లావణ్యసముద్రుఁడనుట) సుందరమగు కస్తూరీతిలకముచే నొప్పు ముఖపద్మము కలవాఁడును, సకలసంపద లిచ్చి నారాయణతీర్థునిఁ బ్రోచువాఁడు నగు నీశ్రీకృష్ణునిఁ జూడుము.

శ్లో. ఉరసా మనసా దృష్ట్యా పరిష్వజ్య ముహుర్ముహుః,
కృతకృత్యా స్తదాత్మానం కృష్ణం మత్వా సమాస్థితాః. 24

ఇట్లొకరి కొకరుఁ జెప్పుకొనుచు,వక్షస్థలముతోను,మనస్సుతోను,చూపు తోను,పలుమాఱుకృష్ణు నాలింగనముఁ జేసికొనుచు కృష్ణునకును, తమకును భేద ములేదని నిశ్చయించుకొని యానందము నొందుచు నాగోపికలు కృతార్థులైరి.

శ్లో. ఆత్మారామోఽపి భగవాౘ్ ఆత్మానం దర్శయ న్పరం,
తతః ప్రభాతే గోపీభిః సహ గోకుల మాగతః. 25

ఇతి శ్రీనారాయణతీర్థవిరచితాయాం శ్రీకృష్ణలీలాతరఙ్గిణ్యాం
రాసక్రీడావర్ణనంనామ అష్టమతరఙ్గః.

అంత సూర్యోదయమగుటయు, నాభగవంతుఁడు ఆత్మ తృప్తుండయ్యు ను తన దివ్యరూపముచే సకల జనులకు నేత్రానందముఁ గావింపుచు, గోపికా సహితుఁడై గోకులమునఁ బ్రవేశించెను.

ఇది అష్టమతరఙ్గము.

శ్రీరస్తు.

శ్రీకృష్ణలీలాతరఙ్గిణి

నవమతరఙ్గము.

కథాసంగ్రహము.

శ్లో. శ్రీకృష్ణలీలా మథురాప్రవేశాఖ్యాత్ర వర్ణ్యతే,
కంస స్యాగమనం పూర్వం దేవకీవసుదేవయోః. 1
బృందావనేఽథ శ్రీరామకృష్ణయో స్తదనంతరం,
నారదాగమనం పశ్చా దక్రూరాగమనం తతః. 2
కంస స్యానుజ్ఞ యాఽక్రూరాగమనం కృష్ణసన్నిధౌ,
శ్రీకృష్ణదర్శనం తస్య విశ్వరూపప్రదర్శనం. 3
మథురాయాం ప్రవేశ శ్చ సంగ్రహోఽయం ప్రకీర్తితః.

ఈతొమ్మిదవతరంగమున శ్రీకృష్ణుఁడు మధురాపట్టణమునుఁ బ్రవేశించుట యభివర్ణింపఁబడును. కంసుఁడు సభకువచ్చుటయు, దేవకీవసుదేవులు తమగృహమున కృష్ణునిఁగూర్చి విచారించుటయు, నిట బలరామకృష్ణులు బృందావనమునకుఁ బోవుటయు, నారదమహాముని మధురకు వచ్చుటయు, కంససభ కక్రూరుఁడు వచ్చుటయు, ఆకంసునియాజ్ఞచే నక్రూరుఁడు గోకులమునకు వచ్చుటయు, కృష్ణునిఁ జూచుటయు, మధురాపురికిఁ బోవుమార్గమున కృష్ణుఁ డాయక్రూరునికిఁ దనదివ్యరూపమునుఁ జూచుటయు, అంత నందఱును మధురలోఁ బ్రవేశించుటయు ననునది యింవలి కథాసంగ్రహము.

కంసాక్రూరసంవాదము.

కంసాగమనమ్ - నారదాగమనమ్.

శ్లో. అథ నివసతి తస్మిన్ గోకులే వాసుదేవే
వ్రజయువతిచకోరీబృందరాకాశశాంకే,

ఇతి కథయతి కంసం నారదే కృష్ణవృత్తం
భయవికలితచేతాః ప్రాహ కంసోఽపి దూతాన్. 4

ఇట్లు శ్రీకృష్ణుఁడు గోపికానయనచకోరములకు పూర్ణచంద్రుఁడై, గోకులమున నివసించుచుండ, మధురకు నారదుం డొకనాఁడు వచ్చి యవ్విభుని వృత్తాంతమంతయు (వసుదేవుఁడు తనపుత్రునిగోకులమున దాఁచెననియు, కంసుని యొద్దనుండి పోవుచుండిన రాక్షసుల నందర నావిభుఁడే వధించెననియు,) కంసుని కెఱింగించెను. అతఁడును అమ్మునివాక్యములను విని భయవిహ్వలుండై, తనదూతలతో భయకారణమును గూర్చి చెప్పెను.

శ్లో. మంత్రిభి ర్మంత్రయిత్వాఽథ ధనుర్యాగచికీర్షయా,
అక్రూరం చోదయామాస కంస స్తావనయనే తయోః. 5

"ఈభయమును తీర్చుకొను టెట్లు" అని మంత్రులతోఁగూడి యాలోచించి "యేదైన నొక యజ్ఞముపేరుఁబెట్టి యారామకృష్ణుల నిచటికిఁ బిలుపించి మనయొద్దనున్న వీరాగ్రేసరులచే వారినిఁ జంపింపవలయును. ఇదియే చక్కని యుపాయము" అని నిశ్చయించెను. అంతట ధనుర్యాగము సేయుదునని ప్రకటించి దానిం జూచుటకై రామకృష్ణులఁ గొని రమ్మని యక్రూరున కాజ్ఞనొసంగెను.

అక్రూరాగమనమ్.—

౧. నాదనామక్రియారాగము - అటతాళము.

ఏకాంతభక్తిసంయుక్తః శ్రీకాంతే దేవకీసుతే
లోకానుగ్రహాయ సర్వ లోకాక్రూరో విరాజతే

ఆయక్రూరుఁడు దేవకీపుత్రుఁడగు నానారాయణునియందు మిగులఁ భక్తి గలవాఁడు. సకలజనులయెడను మిగుల ననుగ్రహముఁ జూపుచు తననామధేయములు సార్థకపఱచుకొనుచుండువాఁడు.

అథ అక్రూరం ప్రతి కంసవచనమ్.—

శ్లో. మయి ద్వేషో దోషః ఖలు జగతి తేషాం ఖలజుషాం
మహా నోఽషో మేఽద్య ప్రసరతి సర త్వం తు ఝటితి,
ధనుర్యాగవ్యాజా దథ మధురిపుం రామసహితం
న యాస్యత్సందేశా దిహ మమ సఖే క్రూర సుమతే. 6

అట్టియక్రూరుని తనసభకుఁ బిలుపించి కంసుం డిట్లనియె. ఓమిత్రమా! సుమతీ! అక్రూరా! నీకొకపనిగల్గెను. ఆబలరామకృష్ణులు నను మిగుల ద్వేషించుచున్నారనుట నీవెఱింగినదియే కదా. దుష్టులతోఁ జేరి ఆవిషయమున నిట్లుండుట వారలకు గొప్ప తప్పు. ఈకారణమువలన నాకు వారలపై రోష మధికమై యున్నది. వారి నిట కెట్లైనను బిలుపింపవలయుననియే నే నీధనుర్యాగము నుపక్రమించితిని. కావున నీవు శీఘ్రముగఁ బోయి వారల నిటకుఁ గొనిరమ్ము.

అథ కంసం ప్రతి అక్రూరవచనమ్.—

శ్లో. మహారాజ శ్రీమన్ జగతి మహిమా తే విజయతే
తథా కుర్వేఽహం త్వం వదసి తు మహారాజతనయ,
అమోఘం తద్వీర్యం బల మపి చ లోకే సువిదితం
విధే స్సంకల్పః కిం ఫలయతి న జానే త్వయి పరం. 7

ఆవాక్యముల విని యక్రూరుం డిట్లని యుత్తరమిచ్చె. శ్రీమంతుఁడవగు నోమహారాజా! నీప్రభావము లోకమునం దంతయు మహదభివృద్ధితో నున్నది. మీరు చెప్పినట్లొనర్చెదను. ఆబలరామకృష్ణులపరాక్రమనుమాత్ర మపరిమితము. ఇప్పటికి వారెవ్వరికిని కొంచమైనను లోఁబడలేదు. దీని నెఱుంగనివారెవ్వరును లేరు. అట్టియావసుదేవపుత్రుల మీరిటకుఁ గొనిరమ్మని చెప్పుచున్నారు. దైవసంకల్పము పిదప నెట్లుండునో తెలియకున్నది.

అథ అక్రూరం ప్రతి కంసవచనమ్.—

శ్లో. అక్రూర త్వరయా గత్వా రామకృష్ణా విహానయ,

బృందావనం ధనుర్యాగచ్ఛలేన మమ తౌ రిపూ. 8

అనిన కంసుండిట్లనియె. అక్రూరుఁడా! నీవు శీఘ్రముగ బృందావనమునకుం బోయి ధనుర్యాగమనుమిషచే నారామకృష్ణుల నిచటికిఁ గొనిరమ్ము. వారిద్దరును నాకు శత్రువులు. వారలఁ గూర్చి యేమియుఁ జెప్పకుము.

శ్లో. అక్రూరో గోకులం గచ్ఛన్ మధ్యేమార్గం ముహుః స్మరన్,
కృష్ణస్య గుణరత్నాని గాయం గాయం యయౌ వితి. 9

ఇట్లు కంసునిచే నాజ్ఞప్తుఁడై యా యక్రూరుఁడు గోకులమునకు ప్రయాణమయ్యెను. మార్గమధ్యమున శ్రీకృష్ణుని గుణముల నిట్లని గానము చేసెను.

౨. మధ్యమావతీరాగము - ఆదితాళము.

⟶ అక్రూరుఁడు బృందావనమున కేతెంచుట. ⟵

ప. ద్రక్ష్యామి గోకులనిలయం గోపీమాధవం
అ. ప్రక్షీణకల్మషయోగిప్ర త్యక్షదైవం - నూనం
1. పాతకారణ్యకుఠార పాదపంకజం - శుద్ధ
పాదజసలిలపూత భక్తసమాజం
కేతకీచంపకతులసీల లితవారిజం - శ్రిత
కేవలానందైకభావం గళితమోహాజం - నూనం
2. పక్షిమృగబృంద మిహ యాతి దక్షిణే పథి
పశ్యామి పూర్ణకలశం భద్రలక్షణం
అక్షీణశంఖవీణాది-నాద మోక్షణం - పర
మద్వైవ శృణోమి మధుర మఙ్గలరక్షణం - నూనం
3. చంద్రవదనసుందరం మందహాసనం - చారు
చంపకనాస మరుణార విందలోచనం
నందనందన మమరరచిత వందనం - భూరి
నందితనారాయణతీర్థా నందరసఘనం - నూనం

ప. గోకులమున నున్న యా గోపీనాథునిఁ జూచెదను.

అ. పాపరహితు లగుయోగులగు ప్రత్యక్షమగు నాదేవునిజూచెను.

1. ఆమహాత్మునిపాదములు పాపములనియెడు నరణ్యములకు కుఠారములు. ఆపాదముల నుండి పుట్టిన గంగ భక్తజనుల పవిత్రులఁ జేయుచున్నది. అజ్ఞానమువలనఁ బుట్టినవికారములేవియును లేనివాఁడును, మొగలి, సంపెఁగ, తులసీకమలపుష్పములచే మనోహరుఁడై యాశ్రితులకు పరమానంద మొసంగువాఁడును అగునాహరిని నిశ్చయముగఁ జూడగలను.

2. ఈపక్షులన్నియు దక్షిణపార్శ్వముగాఁ (ఎడమనుండి కుడికి) బోవుచున్నవి. శుభశకునముగా జలపూర్ణకలశ మెదురైనది. ఇప్పుడే శంఖవీణాదిమంగళవాద్యముల ధ్వనియారంభమై వినవచ్చుచున్నది. ఈశుభశకునములవలన నాహరిని నిశ్చయముగఁ జూడఁగలను.

3. చంద్రునినంటిముఖము, సంపెఁగపువ్వువంటి నాసికయు, నెత్తునిపెదవియు, రక్తకమలములవంటి విశాలనేత్రములును గల్గి చిఱునగవుతో రాజిల్లుచుండ నారాయణతీర్థుని పరమానంద సముద్రమునందేల్చుచు, దేవతలచే మ్రొక్కులఁ గొనుచునుండు నానందకుమారుని నిశ్చయముగఁ జూడఁగలను.

శ్లో. గత్వాథ యమునాం తస్యాః పులినం దదృశే ముదా,
శ్రీహరేశ్చరణాంభోజధ్వజవజ్రాదిచిహ్నితం. 10

ఇట్లు చనుచు యమునానదిం జేరి దాని తీర్థంబున శ్రీకృష్ణపాదాంకితంబులగు నిసుక తిన్నియలం జూచి యిట్లనియె.

అథ అక్రూరవచనమ్.—

శ్లో. కళిందకన్యాలహరీహధన్యాకళిందజాయాఃపులినంచధన్యం,
మిళన్ముకుందస్య పదారవిందప్రసారభాగ్యోదయతః ప్రసన్నే.

అహో ఈయమునానదీతరంగములును, ఇసుకదిన్నెలును మిగుల ధన్యములైనవి. ఆనారాయణుఁడు వీని సమీపమునకుం జేరి సంచరింపుచుండును గదా. అమ్మహాత్మునిపాదస్పర్శములు గలుగుటకై యివి యెట్టి తపము నాచ

రించెనో. ఇవి మిగులఁ బ్రసన్నములై యుండుటకుఁ గూడ నిదియే (శ్రీకృష్ణ పాదస్పర్శమే) కారణమై యుండును.

శ్లో. అహం చ ధన్యో యమిబృందమాన్యో
యదూద్వహా స్యాంఘ్రిసరోజచిహ్నామ్,
పశ్యామి యస్మా దితి తత్త్వదర్శీ
గాయ త్యథాక్రూరపదాభిధేయః. 12

ధ్వజము, వజ్రము మొదలగు సకలలక్షణములతోఁ గూడిన శ్రీకృష్ణపాదమునుఁ జూడఁ గలుగుటచే నేనును ధన్యుఁడ నైతిని. మహామునులకుం గూడ పూజనీయుఁడ నైతిని. అని గానము సేయుటకుఁ గూడ నారంభించెను.

3. పంతువరాళీరాగము - అటతాళము.

ప. ధన్య ధన్యోఽహం ధరణీతలే ధన్య ధన్యోఽహం

అ. ధన్యధ న్యేయం కాళిందీ ధన్యం కాళిందీపులినం

1. శ్రీహరిచరణాంభోజ శ్రీవిలసిత మతులం
దేహధారిణా మతీవ దృష్టిరమణీయం
గేహబాంధవపశ్వాది గేహినీపుత్రధనాదా
మోహపాపవినాశనం ముహు రపి దృశ్యతే

2. గోపగోపీజనబృందం గోకులజంతుకదంబం
పాపతాపాదివిహీనం పరమపావనం
శ్రీపతిదృగ్విలాసితం శ్రేయసా మమితాస్పదం
రూపయౌవనసంయుతం రుచిర మిహ పశ్యామి

3. శంఖచక్రవజ్రపద్మ చారుపతాకాదిశే
ఖాంకితాని భువి దృశ్యంతే అద్య నూనం
పంకజనాభస్య యదు పుంగవస్య చిహ్నాని
శంకరనారాయణతీర్థ శంసితం హరిగురుకృపయా

ప. భూలోకమున ధన్యులగు నందజీలోపల నేనే ధన్యుఁడను.

అ. ఈయమునయు, నిచటి యిసుక తిన్నియలును మిగుల ధన్యములు.

1. ప్రాణులకనులకు మిగుల రమణీయమై, గృహము, బంధువులు, పశువులు, భార్య, పుత్రులు, ధనము మొదలగు సకలపదార్థములయందును గల ప్రేమపాశమును నశింపఁజేయునట్టియు, నా శ్రీకృష్ణపాదపద్మవిలాసము (అడుగు) పలుమాఱుదృష్టి గోచరమగుచున్నది.

2. శ్రీకృష్ణుఁడు దృష్టివిలాసములకు పాత్రములగుటచే సకలదోషములను సంతాపములును లేక మిగులఁ బవిత్రులై, సకలవిధములగు సమృద్ధులకు నాధారులై, రూపయౌవనసంపత్తులతో కనుల పండువుసేయుచు లెక్కకు మిక్కిలిగ గోకుల నివాసు లగుగోపగోపీజనులు గోవులమందలతోఁగూడి యీయీ సమీపముననే తిరుగుచున్నారు.

3. శంఖ, వజ్ర, పద్మ, చక్ర, పతాకాది దివ్యరేఖలతో నొప్పునా శ్రీకృష్ణునియడుగు లీనేలఁగాన వచ్చుచున్నవి. ఇవి యదుపుంగవుఁ డగునప్పద్మనాభునిపాదచిహ్నములే యని హరితీర్థశిష్యుఁడగునారాయణతీర్థయతి నిశ్చయించినాఁడు (లేక యూహించినాఁడు.)

శ్లో. శ్రీహరిచరణసరోజే హృదయసరోజే నిధాయ భూయోఽపి,
గాయతి నందకుమారం సంబోధ్యానన్యభక్తియుక్తాత్మా.

అంత నిలువకయాయతిస్రూరుఁడు భక్తిపరవశుఁడై యాకృష్ణుని పాదపద్మముల తనహృదయకమలమునందునిలిపి "ఓకృష్ణా!" యని పిలుచుచు మరల నిట్లని గానముచేసెను.

౮. బిలహరీరాగము - ఆదితాళము.

ప. భావయే హృదయారవిందే తావకపాదారవిందే

అ. దేవగంధర్వాదిబృంద సేవిత మా మవ ముకుంద

1. సకలలోకనాయక సాధుజనతారక
మకరకేతుజనక మాయాధారక
వికటారివిదారక వేదసముద్ధారక
వికృతభయవారక విపులసుఖదాయక
2. కనకమయదుకూల కలితకల్యాణజాల
మునిమానసానుకూల మురళీలోల
వినయాదిగుణశీల వేదపురాణాదిమూల
వీరవిజయగోపాల విగతశోకాదిమూల
3. కాళిందీతటవిహార కరుణారససాగర
మేళితగోపీనికర మేరుసమధీర
కాళీయమదహార కంసాదిభయంకర
గోకులశ్రీమందార కోటికామసుందర
4. భక్తజనసంరక్ష పరమకరుణావీక్ష
సక్తజనసుశిక్ష సాధుజనపక్ష
రక్తకమలపత్రాక్ష రమణీయచరణదక్ష
భక్తనారాయణతీర్థ భవబంధనమోక్ష

ప. ఓకృష్ణా! నాహృదయకమలమున నీపాదపద్మముల ధ్యానించెదను.
అ. దేవగంధర్వాదులచే సేవింపఁబడు నోనారాయణా! నను బ్రోవుము.

1. ఓసర్వలోకేశ్వరా! మాయావీ! నీవుసత్పురుషులభయములనివారించి వారలకు సంపూర్ణ సౌఖ్యమునిచ్చెదవు. ఓమదనజనకా! నీవే దుష్టులగువారల సంహారింతువు. సోమకాసురునిచే నపహరింపఁబడిన వేదముల నుద్ధరించితివి.

2. ఓపరాక్రమశాలీ! గోపాలా! నీవు వేదపురాణాదుల కన్నిటికి నాధారభూతుండవై, సుఖదుఃఖాదులు లేనివాఁడవై, సమస్తకల్యాణగుణములకాధారుఁడవై యుండు పీతాంబరుండువు. ఓవేణుగానలోలా! మహామునులు నిన్నెప్పుడు భావింపుచు నీయనుగ్రహమువలన సకలశుభముల నొందుచున్నారు.

3. కోటిమన్మథసమానసుందరాకారా! కరుణాసముద్రా! నీవు యమునా నదీతీరమున విహరించుగోపికలనందఱ నచ్చటికిఁ జేర్చి యనుగ్రహించితివి. ఓ మహాధైర్యసంపన్నా! గోపులకల్పవృక్షమా! నీవు కాళీయుని మర్దించుటవలన కంసాదులకు భీతి గల్గినది.

4. రక్తకమలపత్రములవంటి నేత్రములుగల యోసజ్జనపక్షపాతీ! నీవు దయాదృష్టిచే భక్తుల వీక్షించుచు, నీశుభచరిత్రను నిదర్శనముగఁ జూపి వారలధర్మమార్గమున నడపించుచుందువు. ఆనారాయణతీర్థునకు సంసారబంధ మోక్షమును గావించితివి.

అక్రూరుఁడు కృష్ణుని సేవించుట.

శ్లో. బృందావనే గవాం మధ్యే గోపమండలమధ్యగం,
దృష్ట్వాఽక్రూరః ప్రణమ్యాథ భక్త్యా ప్రార్థయతే హరిం.

పిదప నాబృందావనమునందొకయావులమంద వెనుక ననేకగోపబాల కులచేఁ బరివేష్టింపఁబడి వచ్చుచు, శ్రీకృష్ణుం డాయనకుఁ గానవచ్చెను. ఇట్లు వచ్చుహరిం జూచి యాయకూ్రరుండును భక్తిపరవశుండై ప్రార్థించెను.

శ్లో. శ్రీనందనగోపతనయాఖిలవిశ్వమూర్తే
శ్రీమత్పయోధితనయాధవ కృష్ణమూర్తే,
ఆనంద యాఖిల మశేషజగన్నివాస
మీనాంకకోటిసమసుందర శుద్ధకీర్తే. 15

మన్మథకోటి సమానసుందరుఁడవును, జగన్మయుండవు నగునోనంద కుమారా! నీవు లక్ష్మీనాయకుండగు నీలవర్ణుండవు. నీకీర్తి సకలలోకములవ్యా పించియున్నది. నీకరుణాదృష్టిచే నీసకలలోకముల నానందింపఁ జేయుము.

౫. కాంభోజీరాగము - ఆదితాళము.

ప. నందగోపబాల కృష్ణ నంద యాఖిలం
అ. శ్రీచందనకుంకుమతులసీ చాంపేయాదిసుగంధితాంగ

1. అజయ్యరమణీయలోక ఆగమబృందమానక
భజదార్తినివారక భద్రదాయక
అజిత లోకనాయక ఆదిత్యాదిశాసక
విజితాసురనాయక విశ్వమంగళదాయక

2. గోపాంగనామండల గోగోపపరిపాల
తాపసజనలోల తారకాగమమూల
శ్రీపతేఽనంతలీల శృంగారకృపాలవాల
శ్రీవత్సచిహ్నాదిమూల కారణమూర్తే

3. అతులకరుణాసార అఖిలజగదాధార
ధృతదివ్యపీతాంబర దివ్యసుందర
హృతనవనీతోదార హృదయనిహితేందిర
శ్రితభక్తమందార శ్రీలసత్కౌస్తుభోదార

4. సంతతానందకర సాధుజననికర
చింతితార్థదోదార చిన్మయామరవీర
సత్యకామచతుర సంసారపరాపర
నిత్యనిగమశిఖర నియతవిహార

5. వ్యత్యస్తాంఘ్రికమల విమలమణికుండల
ప్రత్యస్తమోహజాల ప్రత్యక్దృగఖిల
నిత్య ముక్త నిర్మల నిఖిలనిగమమూల
భృత్యజనానుకూల భాగ్యజద్గోకులలీల

6. వైజయంతీశోభిత వామదేవాదిసేవిత
నిజభక్తసువిదిత నిత్యశుభచరిత
ఋజుమానసలలిత ఋగ్యజుస్సామాదిగీత
వ్రజనారీపరివృత విశ్వవిఖ్యాత

7. దేవాదికృతమోద దివ్యమురళీనాద
భావితాఖిలవేద భవ్య భక్తవరద
శ్రీవసుభావినోద శ్రితజనమోక్షప్రద
శివనారాయణతీర్థ సేవితపాద

ప. ఓనందకుమారా! గోపాలా! శ్రీకృష్ణా! ఈసకల ప్రపంచమును ఆనందింపఁ జేయుము.

అ. చందనము, కుంకుమపువ్వు, తులసి, సంపెగపుష్పములు మొదలగు సువాసనలతో నొప్పు శరీరముగలవాఁడా!

1. ఓ వేదవేద్యా! మనోహరమగు నీస్థానము (వైకుంఠము లేక మోక్షము) నెవ్వరును జయింప నేరరు, (పొంద నేరరనుట.) ఓలోకేశ్వరా! నీవు భక్తులగువారలకు శుభముల నిచ్చి వారికష్టములఁ దొలఁగించెదవు. ఓఅజితా! (అజితుడనునది విష్ణువునకు ప్రసిద్ధనామము.) నీవు రాక్షసులను మర్దించి ప్రపంచమునకు శుభములఁ గూర్చెదవు.

2. ఆదికారణభూతా! వేదాధారా! నారాయణా! నీవు శ్రీవత్సము మొదలగు చిహ్నములతో గోపాలరూపమును దాల్చి అపరిమితమగుదయతో, గో, గోపగోపికా జనుల నుద్ధరించి రక్షించుచున్నావు. ఓమునిజనలోలా! ఇది యంతయును నీకు లీలామాత్రము.

3. పీతాంబరముతోను, వక్షస్సలమునందు మెఱయులక్ష్మీకౌస్తుభములతోను, ప్రకాశించు సుందరాకారముతో సకలప్రపంచములకు రక్షణ మొసంగు కరుణారసభారముతో నవనీతచోరుండవై యాశ్రితుల కల్పవృక్షమునుంబోలె రక్షించుచున్నావు.

4. ఓచిదానందస్వరూపా! సకలదేవరక్షకా! సత్పురుషులగువారు సకలఫలప్రదాత వగునిను ధ్యానించి శాశ్వతమగు నానందమును బొందుచుందురు. ఓసత్యసంకల్పా! విచిత్రమగు నీసంసారమును, దీని ననుభవించుజీవుఁడును, వానిఁ బ్రేరేపించు నీశ్వరుఁడును నీవే. వేదము లనుపర్వతముల శిఖరములపై (వేదాంతములగు ఉపనిషత్తులయందు) సంచరించుచుందువు.

5. వ్యత్యస్తములగు పాదములతో ప్రకాశించుచు, నిర్మలములగు కుండలములు మొదలగు భూషణములఁ దాల్చి మనోహరమగు గోపాలవేషముతో నున్న సర్వసాక్షీ! జగన్మయా! నిత్య, శుద్ధ, ముక్తస్వరూపా! నీవే వేదాంతవేద్యమగు పరబ్రహ్మము. భక్తుల ననుగ్రహింప లీలచే నీగోకులమున నివసించుచు, క్రీడించుచున్నావు.

6. ఋగ్యజుస్సామవేదములును, పురాణాదులును నినుఁగూర్చి యెంత వివర్శించి చెప్పినను,లోకమునంగు నీకీర్తి యెంత యధికమైనను,నీభక్తులుదక్క-తక్కినవారలు నీయథార్థస్వరూపము నెఱుంగనేరరు. గోపాంగనలు సర్వకాలములందును పరివేష్టించియుండ వనమాలాలంకృతుండవై యీబృందావనమున మనోహరముగ సంచరించుచున్నావు.

7. ఓభక్తవరదా! సర్వోత్తమా ! నీమురళీగానము సకలవేదార్థములను, బ్రకటించుచుండ దానిని విని దేవతలందఱు సంతసించుచుందురు. ఈభూమికి భూషణమవై జన్మించి యాశ్రితులకు మోక్షము నిచ్చుచు, నారాయణతీర్థునిచే సేవింపఁబడుచున్నావు.

శ్లో. ముహు ర్ముహు ర్నమ న్నమన్ ముకుంద పాదపద్మయోః
మహన్ మహన్ మహీయసాం ప్రభో మమ ప్రబోధయ,
ఇతి స్వయంప్రభం ప్రభుం హృదా హరిం స్మరన్ గుణాన్
స గద్గదస్వరేణ తత్సమీపగోఽస్తువ న్ముదా. 16

ఇట్లాయక్రూరుఁడు పలుమాఱు శ్రీకృష్ణపాదములకు నమస్కరించుచు, "ఓమహాత్మా! ప్రభువులకు ప్రభువా ! పురుషోత్తమా ! నాకు జ్ఞానమును గల్గింపుము." అని యిట్లు ప్రార్థించెను. స్వప్రకాశస్వరూపుఁడగు నాహరిని జగన్నాయకుని తనహృదయమున నిలిపి ధ్యానించుచు నాఘనునిగుణముల గద్గదస్వరముతోఁ గొనియాడుచు నాగోపాల కృష్ణుని సమీపమునకుఁ జేరెను.

శ్లో. మాయామానుష దేహో మాధవనామాభివాద్యతంసబలః,
తే నాలింగితమూర్తి స్సురరిపువృత్తం తదుక్తమథ వేద. 17

ఇట్లా యక్రూరుఁడు వచ్చుటంగాంచి యా శ్రీకృష్ణుఁడును బలరామ సహితుఁడై తనలీలామానుషభావమునకు యుక్తముగ నభినయించుచు నాతనికి నమస్కరించెను. ఆయనయును వారామకృష్ణుల నాలింగనముఁ జేసికొని పరమానంద పరవశుఁడై కొంతకాలముఁ గడపి, పిదప, తాను వచ్చియున్న కార్యమును వారల కెఱింగించెను. వారును మథురాగమనమున కంగీకరించిరి.

శ్లో. అక్రూరో రామకృష్ణాభ్యాం న్యవస ద్గోకులే సుఖం,
అ థోత్థితో రాత్రిశేషే సముత్థాపయతి స్వయమ్. 18

అంత వారందఱును గోకులమునకుం జని సుఖముగ నారాత్రిం గడపిరి. అంత వేకువయగుటయు నాయక్రూరుఁడు మొదట మేల్కాంచి రామకృష్ణుని నిట్లని మేలుకొలిపెను.

—— అక్రూరుఁడు రామకృష్ణుల మేల్కొల్పుట. ——

౭. దేశాక్షీ (మలహారీ) రాగము - జంపెతాళము.

ప. హే రామ హే కృష్ణ ఇహాసము త్తిష్ఠ
అ. హే రామ హే కృష్ణ హే జగత్త్రయగురో
హే పుండరీకాక్ష రక్ష నిజవక్షం

1. ప్రాచీదిగంగనా పరిహాసతి హే కృష్ణ
పతియోగపరమసౌభాగ్యమహితా
ప్రాచీనవైరస్య మభినయం త్యథ సా
ప్రతీచీదిశం రామ కామముదితా

2. నళినముకుళోదరవిదళనగళితాళయో
లలితతరరవినిహ్నుతాంధతిమిరాః
మిళితనవనళినపరిమళబహుళమకరంద
కలనయా విచరంతి కామముఖరాః

3. దధిమథనసంజాతమధురతరసంగీత
బుధజనాగమఘోషరమ్యఘోషం

మధుమథన సంకలయ మాధవ విధీంద్రనుత
పదకమలపద్మాకృతాభిలాషం

4. భూపాళ దేశాక్షి దేవగాంధారిశుభ
బిలహారివసంతముఖరాగబృందం
గోపికా గాయంతి గోవింద తవ తు శుభ
గుణరత్నబృంద మానందకందం

5. కలితనవమల్లికాకుసుమాని విహసంతి
కామ మిహ తారకాబృంద మమితం
లలితవచసాఽక్రూరకలిత మితి గురుభక్త
నారాయణానందతీర్థ రచితం

ప. ఓ బలరామా! శ్రీకృష్ణా! మేల్కొనుము.

అ. ముల్లోకములకు గురువులగు నోబలరామ కృష్ణులారా! పుండరీకాక్షులారా! మీ భక్తులఁ గరుణింపుఁడు.

1. ఓబలరామకృష్ణులారా! భర్తృసంయోగమునలన (నిచట భర్త=సూర్యుఁడు) అపరిమితమగు సౌభాగ్యమును జెంది, కామవిహారముచే సంతసించుచు, ("సూర్యోదయముతోఁ గూడి మిగుల ప్రసన్నమై" అని యర్థము.) ప్రాగ్దిశవశ్చిమ దిశను పరిహాసము చేయుచున్నది. అదియు, క్షణకాలమునకు పూర్వమువఱకు ఆప్రాగ్దిశ యనుభవించుచుండిన విరహావస్థ నభినయించి చూపుచు దానిని తిరిగి వెక్కిరించుచున్నది.

2. తుమ్మెదలును, సూర్యునిచేఁదిరస్కరింపఁ బడి రూపాంతరమును దాల్చిన గాఢాంధకారములో యన వికసించినకమలములనుండి వెలికివచ్చి క్రొత్తగ వికసించిన పుష్పములలోని సుగంధమకరందముఁ బానముఁజేయుచు ఝుంకారనాదములతో యథేష్టముగ విహరించుచున్నవి.

3. పెరుఁగుచిల్కు చప్పుళులును, మధురములగు సంగీతనాదములును, వేదఘోషంబులును ఈపల్లియఁదుందుఁ జెలంగుచున్నవి. లక్ష్మియు, తనంతన

యీ గోకులమున నివసింపఁ గోరుచున్నదోయనితోఁచుచున్నది. ఓమధుసూదనా! బ్రహ్మేంద్రాది వినుతపాదకమలా! దీనిం జూడుము. మేల్కొనుము.

4. ఓ శ్రీకృష్ణా! భూపాలదేశాక్షి, దేవగాంధారి, బిలహరి, వసంతమొదలను ననేకరాగములతో గోపికలందఱును పరమానందకరములగు నీసద్గుణముల గానము సేయుచున్నారు.

5. ఇప్పుడు వికసించుచుండుటచే మల్లెపువ్వులు కాంతిహీనములగుచున్న నక్షత్రములఁ బరిహసించుచున్నవి. ఇట్లక్రూరుఁడు మనోహరవాక్యములచే ప్రభాతము వర్ణించెనని గురుభక్తుఁ డగునారాయణతీర్థుఁడు గీతమునురచించెను.

శ్రీకృష్ణుఁ డక్రూరునితోడ మధురాపురికి వేంచేయుట.

శ్లో. వ్యతీతాయాం స తద్రాత్రౌ సబలం బలినాం బలం,
ఆరోప్య స్యందనే తూర్ణ మక్రూ రో శ్వా నచోదయత్.
స్యందనే వసతి నందనందనే చంద్రమండలసమాననే ఘనే,
మందహాసరమణీయచంద్రికాసుందరంజగురిమాహిగోపికాః.

అంత బాగుగసూర్యోదయముగుటయు నాయక్రూరుఁడు బలరామకృష్ణులరథముపైఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని తాను సారథియై ప్రయాణమునకు శీఘ్రముగ నారంభించెను. చంద్రబింబముతోసమానమగు ముఖముగలయమ్మహాత్ముండు నందకుమారుఁడు రథమెక్కి చనుచుండుటఁ జూచిగోపికలందఱును మందస్మితసుందరముఖములతో నిట్లని గానముచేసిరి.

౭. కల్యాణీరాగము - ఆదితాళము.

ప. అక్రూరో గమయతి మధురా మచ్యుత మిహ సఖి సుతరాం
అ. స క్రూరో మాయావీ తస్య సాహస మథ సఖి పశ్య
1. సబలం గోపీజనహృదయాంబుజసవితారం సఖి సహసా [శం
కబళితనవనీతం కలితాగమ కారణ మసురవిదారణ మీా
2. బృన్దావనచంద్రమసం నిజజన చన్దన మింద్రాదినుతం [తం
నందనందన మానందితవిధిముఖ బృన్ద మనిందితస్యందననియ

3. సంసారార్ణవతారకవిజయ గోపాలక మఖిలైకగురుం
కంసరిపుం శివనారాయణతీర్థకలితమిదం కవిహృదయవిహారం

ప. ఓచెలీ! అక్రూరుఁడు కృష్ణుని మధురకుఁగొనిపోవుచున్నాఁడు.

అ. వాని కక్రూరుఁ డనిపేరుమాత్రముకలదు గాని ఆయనమహాక్రూరుఁడు. ఇప్పుడొనర్చినసాహసమును జూచితివిగదా. (సాహసము దూరాలోచన సేయక మిగుల త్వరతోఁ జేసినకార్యము. మనకింతరకు నాయాసము కలుగునని కొంచె మైనను విచారింపలేదుగదా అని భావము.)

1. సకలవేదములకు జన్మభూమియు, జగత్కారణుండును, సర్వేశ్వరుండును. దైత్యమర్దనుండును, అగుసీనవనీతచోరుని, మన(గోపికల) చిత్తముల కానందముఁ గలిగించువానిని, శ్రీకృష్ణుని బలరామునితోఁ గూడఁ గొని పోవుచున్నాఁడు.

2. చంద్రునివలె బృందావనమును(గోకులమును) ఆనందింపఁ జేయువాఁడును, భక్తజనులపాలిటికి కల్పవృక్షంబును, లేక చందనమువలె భక్తజనులకు సౌఖ్య మొసంగువాఁడును, బ్రహ్మాదిదేవతలకు నానందమునుఁ గల్గించి వారలచే వందనంబుల నొందియు వాఁడునగు నీనందకుమారుని రథముపై నెక్కించుకొని బలాత్కారముగఁ గొనిపోవుచున్నాఁడు.

3. జగద్గురువై జ్ఞానులచే నెప్పుడును ధ్యానింపఁబడుచు, వారల సంసారమునుండి యుద్ధరించుచునుండు నీకృష్ణునకు కంసుఁడు శత్రువని యెఱింగియు నామధురకే గొనిపోవుచున్నాఁడు. ఈగీతము నారాయణతీర్థునిచే రచియింపఁబడినది.

శ్లో. బలేన సహితం కృష్ణ మక్రూరస్యందనస్థితం,
మధురాభిముఖం దృష్ట్వా గోపికా కాపి గాయతి. 20

ఆశ్రీకృష్ణుఁడు బలభద్రునితోఁ గూడి యక్రూరుని రథముపై నెక్కి మధురవైపునకుఁ దిరుగఁగానే యొక గోపిక యిట్లని గానముఁ జేసెను.

౮. సావేరీరాగము - ఆటతాళము.

ప. స్వామినం వనమాలినం సఖికలయ స్వామినం వనమాలినం

అ. శ్రీమహోన్నత శ్రీవత్స కౌస్తుభ విమల కామద విజయ గోపాలం

1. సుందరం సత్యసుఖబోధరసికం సోమవంశజలనిధిపూర్ణసోమం
నందనందనమిహ పరమానంద స్యందనే నంద యోగినుతం సఖి
సురనరకిన్నరవరమునిసేవిత - సరసగుణార్ణవ సకలగురుం మమ

2. అధరబింబసమర్పితమురళీ మధురగీతరసామృతసరసం
మధురిపుం సఖి మాధవమిహ పశ్య మాధురీభాగ్యభరమన్దహాసం
శక్రాదిసురగణసన్నుతపదమిహ - వక్రకున్తళభారవరరత్నాభరణం

3. భద్రదం కలయ సఖి బలభద్రం - భవ్యయోగదళితమోహనిద్రం
అద్రిరాజధీర మరివర్గరుద్రం అచ్యుతేనసహితం సుఖముద్రం
శివనారాయణతీర్థసేవితమనుపమ - భవ్యముక్తామణిభవనవి
[హారణం

ప-అ. ఓ చెలీ! మిగుల కాంతిగల శ్రీవత్సకౌస్తుభములతోను, వనమాలతోను రాజిల్లుచు, భక్తులకు కోరినకోర్కెల నొసంగుచునుండు నా జగదీశ్వరుని గోపాలునిఁ జూడుము.

1. సత్యజ్ఞానానందస్వరూపుఁడును, సనందనాది యోగులచేతను, దేవ కిన్నర మనుష్యాదులచేతను సేవింపఁబడువాఁడును, కల్యాణగుణసముద్రుం డును అగు నా సుందరాకారునిఁ జూడుము. చంద్రవంశమను సముద్రమునకుఁ బూర్ణచంద్రుఁడగు సర్వగురువు పరమానందరూపమగు రథముపై నెక్కి చనుచున్నాఁడు.

2. వక్రములగు ముంగురులతోడను, నానావిధములగు రత్నభూషణ ములతోడను ప్రకాశించుచు అమృతమునలె సకలానందకరముగ వేణుగాన మొనర్చుచుఁ బోవుచున్నాఁడు. చూడుము. మధురాపురమునందలి స్త్రీలభాగ్య మువలన వారికీ నారాయణుని మందహాసములు దొరకినవి.

3. ఓ చెలీ! హిమవత్పర్వతమువలె నతిస్థిరుఁడై, శత్రుసమూహమునకు కాలరుద్రుఁడై, ఆశ్రితులగు యోగిజనుల మోహాంధకారమును దొలంగించి, వారలకు శాశ్వతసుఖము నిచ్చువాఁడై యుండు నాబలభద్రుఁడును కృష్ణుని తోఁగూడి పోవుచున్నాఁడు. చూడుము. ఆయన, ముక్తామయమగుగృహమున సంచరించుచుండెను. నారాయణతీర్థునిచే సేవింపఁ బడుచుండెను.

శ్లో. మథురాగమనోత్సాహం మాధవం వల్లవాంగనాః,
మంగళా న్యాచరంత్య స్తం జగు స్తస్య జయేచ్ఛయా. 21

ఇట్లు మథురాపట్టణమునకుఁ బోవలయునని మిగుల నుత్సాహముతోఁ బ్రయాణమైనయాకృష్ణునకు మంగళముల నాచరించి యాగోపికలందఱును యిట్లని జయజయధ్వనులఁ జేసిరి.

౯. సురటీరాగము - అటతాళము.

ప. విజయగోపాల తే మంగళం జయ విశ్వంభర తే మంగళం

1. నందయశోదానందన సుందర మందస్మిత ధృతమందర
నందసునందాదివందితపాదార వింద గోవిందజయమంగళం

2. చారుకదంబకతరుమూలాశ్రిత చంచలమణిమయకుండల
దారుణవైరిసంహారణపరాక్రమ దాసపోషణ తే మంగళం

3. చందనచంపకతులసీకల్పక శీతలవనసంచారిణే [ళం
వాచామగోచరచరిత సదానంద వాసుదేవాయ తే మంగ

4. గోపీమండలగూఢ పరాయణ గోవింద గోకులనాయక
ఆపదుద్ధారక అఖిలజనాధార తాపసహారణ తే మంగళం

5. వర్ధితగోబృంద వనమాలిక గో వర్ధనగిరిధర వామన
తీర్థీకృతశివనారాయణతీర్థ మానససారసమందిర

ప. ఓగోపాలా! సకలప్రపంచమును రక్షించువాఁడా! నీకు మంగళమగుఁగాత. నీవు సర్వాధికుండవై వర్ధిల్లుదువు గాత.

1. నంద సునందాదియోగులచే స్తోత్రము చేయఁబడుచుండునో నారాయణా! మందస్మితసుందరముఖారవిందా! మందరధారీ! నందకుమారా! నీకు జయమంగళము.

2. రత్నకుండలమును ధరించి సర్వకాలములయందును కదంబవృక్షమూలముననివసించుచుండునోకృష్ణా! నీవు మిగులభయంకరులగుశత్రువుల జయించి భక్తులరక్షింపుము నీకు జయమంగళము.

3. వర్ణింపనశక్యమగుచరిత్రముగల యోపరమానందస్వరూపా! నీవుసర్వకాలములయందును చందన, చంపక, తులసీకల్పాదివృక్షములతోఁ గూడిన చల్లనియుద్యానములయందు సంచరించువాఁడవు. ఓవసుదేవపుత్రా! నీకు జయమంగళము.

4. ఓనారాయణా! నీవుగోకులమునవిహరింపుచుండి మమ్ము(గోపికలను) మిగులననుగ్రహించితివి. ఓమోక్షస్వరూపా! నీవుసకలజనుల పాపములనుహరించి, యాపదలఁ దొలంగించి రక్షింపుము. నీకు జయమంగళము.

5. గోవర్ధనధరా! వామనాద్యవతారముల ధరించి లోకములఁ గాపాడితివి. ఈయవతారమున గోసమూహముల రక్షించితివి. ఓతులసీమాలాలంకారా! నీవునారాణతీర్థుని హృదయకమలప్రదేశమును తీర్థమునుగావించితివి. (మహాత్ములసంచారస్థలములే తీర్థములు;నదులకుఁగాని పట్టణములకుఁగాని సరస్సులకుఁ గాని తీర్థములనియు, పుణ్యక్షేత్రములనియు పేరువచ్చుట, కొంత ప్రభావముఁ గలుఁగుట; యిదియంతయు మహాత్ములు ఆయాస్థలములయందు నివసించుచుండుటవలననే కాని యితరకారణములవలనఁ గాదు. ప్రకృతమున నారాయణతీర్థునిచిత్తమునందు ఆపురుషోత్తముఁడు నివసించుచున్నాఁడు గావున నది తీర్థమని చెప్పఁబడెను.

శ్లో. అక్రూరో రామకృష్ణాభ్యాం మధురాభిముఖో వ్రజన్,
ఆచరన్ యామునే స్నానం సలిలే దృష్టవాన్ హరిం. 22

అంత నా యక్రూరుఁడా రామకృష్ణులఁ దోడ్కొని మథురానగరమునకుఁ బోవుచు, మార్గమధ్యమున యమునానదివచ్చుటయు నచ్చట రథమునిలిపి తానా నదియందు స్నానముఁజేయఁబోయెను. అట్లు చని యానదీజలమున మునుఁగఁగానే శ్రీకృష్ణునివిశ్వరూపము జలమునఁ గానవచ్చెను.

శ్లో. ముహు ర్ముహు స్స్యందనస్థం సలిలస్థం హృది స్థితం,
దృష్ట్వా సర్వాత్మకం కృష్ణం ప్రాహ చేదం స తత్త్వవిత్. 23

అప్పుడు తనహృదయమునందును (ధ్యానింపఁబడుచున్న) కృష్ణుఁడే రథమునందును, జలమునందును గానవచ్చుటంజూచి, యాసర్వమయుని యథార్థస్వరూపము నెఱింగినవాఁడగుటచే నిట్లనివినుతించెను.

౧౦. తోడీరాగము - ఆదితాళము:

ప. జానే భువనసృష్టి చాతురీధురీణం
గోనికేతనం విజయ గోపాల మఖిలశరణం

1. సకలహృదయకమల సవితృకోటిప్రకాశం
సలిలాదిభావమధ్య సంగమపూరితాశం
ప్రకట మేవ ఫణీంద్ర ప్రచురశయనదేశం
ప్రత్యగభిన్న మఖిల పరమానందనివేశం

2. నిగమాగమసారసనిచయ నిత్యవిదితభావం
సుగుణమణిసమూహ సూత్రసత్స్వభావం
అఖిలజగదంతరాత్మాన మమితవిభవం
ఖగమృగసురనరాది ఘననామరూప మభవం

3. నందితవ్రజజనా నందఘనభాగధేయం
కందర్పశతకోటి కలితకాంతికాయం
నందితయోగినిచయం నారదాదిగేయం
బృందావనవిహారం బద్ధమాయూరపలయం

4. అవనీమండలతిలక మచ్యుత మఖిలజనకం
నవనవనీతరసికం నమదభయదాయకం
భవభయనివారకం భవ్యముక్తినాయకం
శివనారాయణతీర్థ సిద్ధానందదాయకం

ప. ఓగోపాలా ! నీ వుపనిషత్తులచేఁ జెప్పఁబడు పరతత్త్వమనియు, ప్రపంచమునకుసృష్టికర్తవనియు,సర్వలోకరక్షకుఁడవనియు నే నెఱుంగుదును.

1. సకలజనులహృదయములయందు కోటిసూర్యప్రకాశముతో వెలుఁగు పరమానందస్వరూపుఁడును,ఆకాశాదిసకలప్రపంచమయుఁడును, ఎడమించుకైనను లేక సకలదిక్కుల వ్యాపించియున్నవాఁడును, జీవాభిన్నుఁడును అగు నాశేషశాయి నీవే, సంశయములేదు.

2. ఓజన్మరహితా ! నీవు వేదాంతవిజ్ఞానము గలవారలకు స్పష్టముగఁ బ్రకాశింతువు. సద్గుణరత్నములకు సూత్రముంబోలె నున్నయోహృదుస్వభావా ! నీవే సకలలోకములకును అంతరాత్మవు. ఓయపరిమితప్రభావా ! అట్టివాఁడవగుటచేతనే యీ లోకములోనున్నసమస్తనామధేయములును, సకలరూపములును, పక్షులనామరూపములుగాని, మృగముల నామరూపములుగాని, దేవతలనామరూపములుగాని, మనుష్యులనామరూపములుగాని, మఱియు దేనినామరూపములుగాని, యీ అన్నియును నీయవియే. (నీకంటె నితరమగు పదార్థము ప్రపంచముననే లేదు. ఏనామమునుఁ జెప్పినను, యేరూపమునుఁ జూచినను; నిన్నుగూర్చి చెప్పినట్లే యగును. నిన్నుఁజూచినట్లే యగును" అని భావము.

3. నారదాదియోగులకు సకలసుఖముల నొసంగుచు,వారలచే నెప్పుడును వినుతింపఁబడుచు నుండునోనారాయణా ! నీవు యీగోపసుల పూర్వపుణ్యమువలన మన్మథకోటి దివ్యమందరవిగ్రహుఁడవై నెమలిపింఛముల భూషణములుగా ధరించి బృందావనమునఁ జరించుచు వీరి నానందింపఁజేయుచున్నావు.

4. భూలోకభూషణమా! నీవు సకలప్రపంచమునకును సృష్టికర్తయగు నారాయణుండవు. పరమపదమునకు నాయకుండవు. ఆశ్రయించినవారి సంసారరోగమును బాఱఁదోలి యభయమొసంగెదవు. నారాయణతీర్థయతి వరునకు మోక్షమొసంగినాఁడవు.

→ మధురాపురీ వర్ణనము. ←

శ్లో. దృష్ట్వాఽథ మధురాం రామం నగరీం సురనాగరీం,
ఆహ చేదం మహోత్సాహో మాధవో మధురం వచః. 24

అంతవారందరును మధురనుసమీపించిరి. అపుడు అమరావతికి సాటియగు నానగరమునుఁ జూచి శ్రీకృష్ణుఁడు బలరామునితో నిట్లనియె.

౧౧. సౌరాష్ట్రరాగము - చాపుతాళము.

ప. రామ మధురా నగరీ రమ్యా హేమగోపురప్రాకారకలితా
అ. రామ రమణీయకాభిరామ రత్నకోటీరసంభారా
1. సౌధచంద్రశాలాజాల సోమరవిలీలాలోలా
మాధురీభాగ్యామారఖేలా మహనీయభూతివిశాలా
2. నవనవమణిశ్రేణీ నాకరమణీమనోహారిణీ
అవనీసురభారిణీ అమరపరివారిణీ
3. కాళిందీ హేళినందినీ కల్లోలాలోలపద్మినీ
మిళితహంసమాలినీ మీనాంకరాజరాజధానీ
4. అబ్జయోనికృత్యాతీతా అఖిలసంపదోపేతా
లబ్ధవిద్యావాదాధ్యుషితా లక్షితలక్షణసహితా
5. మాధవసుగీతమిదం మహితబలరామామోదం
బాధితసంసారఖేదం భవ్యనారాయణతీర్థసుఖదం

ప-అ. రత్నమయమగు కిరీటమునుఁ దాల్చియున్న యోసుందరాకారా! బలరామా! మధురాపట్టణమును జూడుము. సువర్ణమయము లగుగోపురములతోను, ప్రాకారములతోను మిగుల మనోహరముగనున్నది.

1. ఇచటిమేడలయొక్కయు, ఉన్నతభవనములయొక్కయు, గవాక్షముల మార్గమున చంద్రసూర్యులు విహరించుచుందురు. మన్మథసమానరూపా ! మధురానగరస్త్రీల భాగ్యమున నీవు (బలరాముఁడు) ఇచటికివచ్చితివి. నీరాకవలన నిప్పురము సమృద్ధినొందినది.

2. మఱియునిప్పురము నూతనములగు (మంచికాంతిగల) రత్నతోరణములచేఁ బ్రకాశించుచు, దేవతాస్త్రీలకుఁగూడ నభిలాషఁ గల్గింపుచున్నది. ఇందుండు బ్రాహ్మణసమూహములు దేవతాసమూహములుం బోలె నొప్పుచున్నారు.

3. తనతిరంగములచే కమలములు గదలుచుండహంసలు మాలికలయట్లు ఆపద్మములపైఁ దిరుగుచు నానందించుచుండ మన్మథుని రాజధానియునుం బోలె సకలజనమనోహరముగఁ బ్రవహించుచుండు నీసూర్యపుత్రి యమునయు నీనగరమునకు పార్శ్వమున నే యున్నది.

4. సకలశుభలక్షణములును గలిగి సర్వసంపదలతోఁగూడి, విద్యావంతులగు వారలతో నిండియుండునీపట్టణము బ్రహ్మసృష్టిని మించియున్నది.

5. ఇట్లుబలరామునకు సంతసము గలుగునట్లుగా, వినినవారల సంసారతాపముడంగునట్లుగా, నారాయణతీర్థునకు సుఖముగలుగునట్లుగా, శ్రీకృష్ణుఁడు పురవర్ణనముఁ జేసెను.

శ్లో. ఉపవనవనజేషు హంసమాలాః
మునిరివ మానసనిస్పృహాస్తు యస్యాః,
నిరవధిసుఖమాత్రలగ్నచిత్తాః
కథమపి బాహ్యా మనుస్మరంతి నైవ. 25

ఈమథురాపురోపవనముల కొలంకులయందు నివసించుచుండు హంసలు తమనివాసమగు మానససరస్సునొకమారైనను దలంపవు. ఇంతమాత్రమేకాదు. బ్రహ్మానుభవముఁ జేయుచున్న మునులయట్లెప్పుడును అపరిమితములగు సౌఖ్యములయందు తమమనసులు దగిలియుండుటచే బాహ్యములగు విషయముల నవిస్మరించునో లేదో సంశయింపవలసియున్నది.

శ్లో. అవతీర్ణో రథా త్తూర్ణ మకూ్రాధిష్ఠితా త్ప్రభుః,
మధురారాజమార్గేణ పద్భ్యా మేవ శనై ర్యయౌ. 26

ఇతి శ్రీనారాయణతీర్థవిరచితాయాం - శ్రీకృష్ణలీలాతరఙ్గిణ్యాం
కృష్ణమథురాప్రవేశవర్ణనంనామ నవమతరఙ్గః.

అంతనప్పురమును బ్రవేశించి యా శ్రీకృష్ణుఁడు రథముపై నుండి డిగ్గి యామథురాపురి రాజమార్గములయందు మందగమనముతో పాదచారియై నడచెను. బలరాముఁడును ఆయన ననుసరించెను.

ఇది నవమతరఙ్గము.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీ కృ ష్ణ లీ లా త ర ఙ్గి ణి

ద శ మ త ర ఙ్గ ము.

కథాసంగ్రహము.

శ్లో. శ్రీకృష్ణచరితం కంసవధాఖ్య మభినీయతే,
కంస స్యాగమనం పూర్వం దేవకీవసుదేవయోః. 1
మధురానగరీవీథ్యాం రజకాదే ర్వినిగ్రహః,
కుబ్జాద్యనుగ్రహ శ్చాథ మల్లమాతంగమర్దనమ్. 2
కంసాసురవధ శ్చాథ పిత్రో ర్దర్శన మాదరాత్,
సంగ్రహోఽయం చరి త్రేఽస్మిన్ కథితః సావధానతః. 3

ఈదశమతరంగమునందు కంసవధవృత్తాంతము వర్ణింపఁబడును. కంసుఁడు సభకువచ్చుటయు, దేవకీవసుదేవులు తమగృహమున కృష్ణునిగూర్చి చింతించుటయు, మధురారాజమార్గమునందు నడచుచుండిన శ్రీకృష్ణుఁడు రజకుఁడుమొద

వారిని గ్రహించుటయు, కుబ్జ మొదలగువారి ననుగ్రహించుటయును కువలయా పీడమును నేనుంగును, చాణూరముష్టికు లనుమల్లురను వధించుటయు, కంసుని ద్రుంచినపిదపఁ దలిదండ్రులఁ జూడఁబోవుటయు, ననునది యిందలికథా సంగ్రహము.

౫. తౌ ఖలు రామకృష్ణౌ-స్ఫుటతరనీలపీతసుందరపరిధానౌ-మధ్య భాగసమభివ్యక్తసరస్వతీవిలసితసితాసితసరిద్వరసంయోగస ముల్లసితవిచిత్రకాంతి తిరస్కరణప్రవీణౌ-సత్పథపథికపరిశ్రాం తివిశ్రామరమణీయమునివరమనోహంసశ్రేణీసమాశ్రయకరచ రణవదననయననాభిసరసీరుహసంపత్సరిద్వరకాంతికాయౌ - తుఙ్గప్రాసాదశృంగసంగతచంద్రకాంతమణిగణశశాంకసం యోగసముద్గళితలలితతరామృతసంసిక్తరమణీయసైకతమధు రారాజమార్గగామినౌ విచిత్రవనమాలినౌ మానినీజనమో హనౌ-సరళమురళీగీతసుధాసముద్బోధితసురకిన్నరాదివరవని తామనోమయరాజహంసగణౌ - సత్యకామాదిగుణౌ సకల లోకసంరక్షణప్రవీణౌ-మధురాపురీనివాసిభాగ్యపరిపాకవిశే షలక్షణౌ- సురనగరీనాగరీగురుతరగీతసుధాసమారాధనానం దితౌ-దుర్మదమదవిభఙ్గతుఙ్గధైర్యవీర్యగాంభీర్యభావౌ- పరిహృ తగోపకుమారభావౌ మహానుభావౌ-దృష్ట్వా ముహుర్ముహుః సంతుష్టా స్తత్ర జనా బభూవుః. 4

అంత నా రామకృష్ణు లిరువురును నలుపు, పసుపు వర్ణములుగల వస్త్ర ములఁ ధరించి, పచ్చనిసరస్వతీనది మధ్యభాగమునఁ బ్రకాశింప నొకదానితో నొకటి గలయుచున్న గంగా, యమునా నదీప్రవాహములవలె వింతకాంతినిఁ గల్గించుచు నామధురాపురి రాజమార్గమున నడచుచుండిరి. తెలుపు, నలుపు వర్ణ ములుగల వారలశరీరములు గంగా, యమునానదులుంబోలెఁ దనరారుచుం డెను. సన్మార్గమునఁ దిరిగి దిరిగి (సన్మార్గమున=నక్షత్రమార్గమున; ధర్మమార్గమున)

యలసి (కర్మలఁజేసిచేసియలసి) విశ్రాంతినిఁ జెందినమునిచిత్తము లనియెడు హంసలకు నాశ్రయములై, వారి పాద, హస్త, నాభి, లోచన పద్మములు ఆనదులలోనిపద్మములయట్లు ప్రకాశించుచుండినవి. ఆరాజమార్గములును, యిరు పార్శ్వములయందున్న యున్నతసౌధములయందలిచంద్రకాంతమణులు చంద్రకిరణములకు కరఁగి యమృతధారలు స్రవింప వానిచేఁ దడుపంబడి యుండెను. సత్యయమత్వము మొదలగుసను స్తకల్యాణగుణములుగల, లోకరక్షకులగు నమ్మహానుభావు లిట్లు తా నంతకు పూర్వమనుభవించుచున్న గోపబాల భావమును విడనాడి, మథురాపురీనివాసుల భాగ్యదేవతలో యన నప్పురముంబరి శీలించుచు మెల్ల మెల్లనఁ జనుచుండిరి. ఆజగన్మోహనాకారు లొనరించు వేణు గానామృతమునకు దేవ, కిన్నర, గంధర్వాదుల స్త్రీలుఁ సహితము చిత్తవికార ముల నొందుచుండిరి, సర్వకాలములయందును దేవాంగనల మనోహరగానముల వినుచు వైకుంఠమున సుఖములననుభవించుచుండు నమ్మహాత్ములు దుష్టులసంహ రించుటకై యపరిమితశౌర్య, గాంభీర్య, ధైర్యములఁజూపుచు, నీభూలోక మున విహరింపుచున్నారు. ఆసర్వేశ్వరులఁ గనులారఁజూచుట దటస్థించుటచే నామథురాపురి నివాసులకు గల్గిన యానందమింతయని వర్ణింప నలవిగా కున్నది.

మథురాపురీపౌరస్త్రీలు రామకృష్ణుల వర్ణించుట.

శ్లో. ఆచయాంతం రాజమార్గేణ మథురాపురయోషితః,
ఆశ్చర్యరూపసంపన్న మాశ్చర్యం సబలం జగుః. 5

ఇట్లు శ్రీకృష్ణుఁడు బలరామసహితుఁడై రాజమార్గమునందు వచ్చు చుండ నిరుపార్శ్వములయందున్న సౌధములపైనుండి చూచుచు నచటిస్త్రీ లవ్విభునిరూప సంపదకాశ్చర్యపడి యిట్లని గానముఁజేసిరి.

౧. యదుకులకాంభోజీ (ఆనందభైరవీ) రాగము - ఆదితాళము.

ప. నందనందనం నిజభక్త చందన మాకలయ
1. నందాదిమునీంద్రభావ్యా నంద మాళి కలయ
2. సుందరాననచంద్రశ్రీ మందిర మాకలయ

3. శృంగారరసప్రవాహ శ్రీనిధి మాకలయ
4. భ్రూవిభంగకటాక్షలక్ష్య భూరికరుణ మాకలయ
5. సర్వలావణ్యతటినీ సాగర మాకలయ
6. కలభసుందరగమన కలితలలిత మాకలయ
7. పరిజనరక్షణబద్ధ పరికర మాకలయ
8. విజయగోపాల మతుల విఖ్యాత మాకలయ
9. బలభద్రభద్రదబాహు బంధ మి హాకలయ
10. మధురామానినీజన మనసిజ మాకలయ
11. శివనారాయణతీర్థసేవ్య దివ్యపద మాకలయ

ప. భక్తులకు కల్పవృక్షమగు నానందకుమారునిఁజూడుము.

1. ఓచెలీ! ఈతఁడే నందాదిమునులచే ధ్యానింపఁబడుచున్న పరమానంద స్వరూపుఁడు. శీఘ్రముగఁ జూడుము.

2. ఈయన నారాయణుఁడు. మనోహరాకారముతో నిటు వచ్చుచున్నాడు. బాగుగఁజూడుము.

3. శృంగారరసప్రవాహమువలె, నత్యద్భుతకాంతితోఁ బ్రకాశించుచున్నాఁడు.

4. ఆక్రీగంటిచూపుల వైపుఁజూచిన నపరిమితమగు దయాబుద్ధి వెల్లివిరియుచున్నది.

5. లావణ్యమనియెడు నదికి మహాసముద్రమువలె నున్నాఁడు.

6. గజమువలె సుందరమగు మంద గమనముతోవచ్చుచున్నాఁడు.

7. సేవకుల రక్షించుటకై యెప్పటికిని సంసిద్ధుఁడయ్యే యున్నాఁడు.

8. ఈగోపాలుఁడు లోకమునందు మిగులఁ బ్రసిద్ధిఁ జెందియున్నాఁడు.

9. శుభకరమగు నాబలభద్రుని హస్తమునుబట్టుకొని వచ్చుచున్నాఁడు.

10. మధురాపురమునందలి స్త్రీలకు మన్మథుండై యున్నాఁడు.

11. ఈమహాత్ముని పాదములనే నారాయణతీర్థుఁడు సేవించుచున్నాఁడు.

శ్లో. హరంతం రాజవస్త్రాణి చరంతం చారుదర్శనం,
నిరంతరపరానందసరసం కల యాళి తం. 6

ఓ చెలీ! ఆవైపుఁజూడుము. అయఖండానందస్వరూపుఁడు ఆరజకుని యొద్దనుండి కంసమహారాజవస్త్రములఁగైకొని యీవైపునకేవచ్చుచున్నాఁడు. ఇట్లాకృష్ణుఁడు రాజవస్త్రములం దెచ్చుచుండినరజకునిఁబరిమార్చి తన కిష్టమైన వస్త్రములం గట్టికొనియెను. మఱియు రాజమార్గంబునం బోవుచు కంసునకు పువ్వులఁ గట్టువాని గృహముం జేర రాఁగానే యమ్మాలాకారుఁ డమ్మహాత్ముని సత్కరించి తనయొద్దనున్న పుష్పముల నిచ్చెను. వాని ధరియించి యమ్మాలాకారునకు కోరినవరము లిచ్చి యవలం జనుచుండ.

శ్రీకృష్ణుఁడు కుబ్జననుగ్రహించుట.

అథ రజకనిగ్రహో వస్త్రాపహారశ్చ మాలాకారానుగ్రహః.
కుబ్జాగమనమ్.—

౨. నాదనామక్రియారాగము - ఆదితాళము.

కుబ్జా సమాయాతి గోవిందచిత్తా అబ్జయోనిచాతుర్యసర్వస్వ
ఉజ్జ్వలవిచిత్రభూషణోజ్జ్వల కజ్జలనేత్రశోభిత [భూతా
కస్తూరిఫాలా కరధృత కస్తూరిచందనాదిసంభారా

అంత చతుర్ముఖునిరూపనిర్మాణచాతుర్యమంతయు నొక్కయెడ నిలిచెనో యన మనోహరాకారయై, నానావిధములగు భూషణములను, కస్తూరీతిలకమును ధరించి, కనులఁగాటుకఁబెట్టి కంసునికై సిద్ధముచేయఁబడిన సుగంధచందనమును గైకొని వచ్చుచున్నకుబ్జ యనునొక స్త్రీ శ్రీకృష్ణుని గుణముల ధ్యానించుచు, వారి కెదురయ్యెను.

శ్లో. క్వాపి కుబ్జాం సునేత్రాబ్జా మబ్జనాభో విలోక్య తాం,
ప్రాతిలోమ్యగిరాం సారైః ప్రహాస న్నిద మాహ వః. 7

కమలముల వంటి విశాలనేత్రములు గల యాకుబ్జను దూరమునుండియే చూచి యాకృష్ణుఁడు నవ్వుచు, విపరీతలక్షణాయుక్తములగు వాక్యములతో నిట్లనియె.

3. పంతువరాళీరాగము- అటతాళము.

ప. కామమోహిని కథయ కిన్ను నామ తే పదం
అ. కోమళాధరకరపాదపల్లవ కుముదబంధువదనకుంతలజాలే
1. తన్వఙ్గి తావకతనురియమార్జవ
మతివహతిసుతరామానన్దకారిణి
అన్వహమభినవ యౌవనఘనవన
మాచరసిభువన జనమనోహారిణి
2. చన్దనమృగనాభిచంపకాదికుసుమ
గన్ధసుగన్ధిత గగనదిఙ్మండలే
కందర్పరథిరథకల్పిత శుభగాత్రి
కలహంసభాషిణి కల్యాణశీలే
3. తవరూపమన్వర్థనామవిదితమిహ
భువి పౌరజానపదైరపి విపులం
శివనారాయణతీర్థశివగీతమిదమిహ
భవభయభంజన మభయద మతులం

ప. మన్మథునిగూడ మోహింపఁజేయఁజాలునోయువతీ! నీపేరేమి, చెప్పుము.

అ. కోమలములగు హస్త, పాద, అధర పల్లవములును, చంద్రబింబము వంటిముఖమును, విస్తారములగు తల వెంట్రుకలును కలదానా!

1. ఓ సుకుమారశరీరా! నీశరీరము మిగులఁ జక్కఁగ నున్నది.(ఈకుబ్జ సౌందర్యవతి యైనను మిగుల వురుచశరీరము మూఁడువంకరులుగఁ దిరిగి యుండును. దీనికి త్రివక్రయనియుఁ బేరుగలదు.) సకల జనులకును మోహముఁ

గలిగించుచున్నావు. నీయౌవనము చూచువారికి యెప్పటికప్పటికి క్రొత్తయగు చుండును.

2. గంధము, కస్తూరి, సంపెగలు మొదలైనపుష్పములు వీని ధరించి యుండుటచే యీయాకాశమెల్లను పరిమళముచే వ్యాప్తమైయున్నది. ఓ సద్గుణవతీ! హంసవాణీ! మన్మథుఁడను రథికుఁడు నీ శరీరమును తనకు రథము నేర్పరచికొనినట్లు తోఁచుచున్నది.

3. నీరూపమును జూచినయెడల నేపురవాసికైనను, యేగ్రామవాసికైనను నీపేరు స్పష్టముగఁ దెలియును. అని యిట్లు సంసారభయహర మగుకృష్ణ వాక్యమును నారాయణతీర్థయతి గీతముగా రచించెను.

శ్లో. హసంతం వదంతం సమీపే వసంతం
ముహు స్సంస్మరంతం తపః ప్రాక్తనం తత్,
పరప్రేమభక్త్యా ప్రభుం ప్రార్థయంతీ
స్వయం ప్రాహ చేదం వచ స్సాధు కుబ్జా. 8

ఇట్లు నగుచు నే వేవియో మాటలాడుచు, తన సమీపమున నిలుచుండి తన కుబ్జయొక్క పూర్వజన్మసుకృతమును పలుమారు స్మరించుచున్నయాసర్వ శక్తుం జూచి, నమస్కరించి తనయందు ప్రీతి నునుప వలయు నని ప్రార్థింపుచు నాకుబ్జ యిట్లనియె.

౮. సౌరాష్ట్రరాగము - అటతాళము.

ప. ఏహి ఏహి విజయగోపాలబాల
పాహిమాం పాలయ లోకపాల

1. భువనసున్దర చారువదనాబ్జ భూరికృపాలయ భూమాభిధాన
సవితృమండలకోటిభాస సంసృతిదృఢపాశబంధవిదళన

2. గోపరమణీజారరమణ గోవిందగుణమణిగణవరాభరణ
పాపాసురబృందనిర్హరణ పరమపావనచరిత పాతకహరణ

3. గంధమాల్యాది గృహాణ గళితభవ ఫణీంద్రగరుడవిహారణ
సున్దరమమ దేహిసురతమిహాసుఖయమామిహ దేవమమభవశ

4. కలితకస్తూరికాతిలక కరధృతమురళీకలనాదరసికరణం
బలజితసురవైరినివహ బద్ధమాయూరపింఛవనజాభన

5. పరిపూర్ణానందసముద్ర పాపమహాటవీపావకరౌద్రయన
పరిజనకృతబహుభద్ర వరనారాయణతీర్థధృతబోధముద్ర

ప. ఓ సకలలోకేశ్వరా! విజయగోపాలా! రమ్ము, రమ్ము. నను రక్షింపుము.

1. భూమాపదవాచ్యా! కరుణాసముద్రా! త్రిలోకసున్దరా! కోటిసూర్యప్రకాశుఁడ వగునీవే సంసారబంధమునుఁ దొలఁగింపఁగలమహానుభావుఁడవు. మనోహర మగునీముఖకమలమునుం జూపినాఁడవు.

2. ఓనారాయణా! గోపికాజానా! గుణంబులనియెడురత్నములే భూషణములుగాఁ గల వాఁడవగుటచే నీచరిత్ర మతిపవిత్రము. నీవు రాక్షసులసంహరించి, పాపములఁ దొలగించి సకల లోకముల రక్షింతువు.

3. ఓసుందరాకారా! భవవిదూర! ఈగంధమాల్యాదులఁ గ్రహింపుము. ఓశేషశయనా! గరుడవాహనా! నాకు సురతమునిచ్చి యానందపరపుము. ఓదేవా! నను దయఁజూడుము.

4. కమలములనంటి విశాలనేత్రములతో నొప్పు ముఖమున కస్తూరీ తిలకము శోభిల్ల నెమలిపింఛముల నాభరణముగ ధరించుకొని వేణుగానామృతము వర్షించుచు మనసున కానందముఁగలిఁగించుచున్నావు. రాక్షసుల నెల్ల నద్భుత మగుబలముచే మర్దించి లోకముం గాపాడ నున్నావు.

5. పరమానందసముద్రా! సర్వవ్యాపకా! పాపారణ్యదావానలా! నీవు భక్తులకు సకలశుభముల నొసంగుదువు. నారాయణతీర్థయతి స్వానుభవపూర్వకముగ నిన్నుఁ దెలిసికొని యున్నాఁడు.

శ్లో. సర్వాంగసౌన్దర్య సుధాపగాయా
మపారసంసారవిశోధికాయాం,
కంసద్విష స్తస్య సుఖం చరంతీ
కుబ్జామనోవృత్తి రతన్నివృత్తా. 9

సంసారమనియెడు బురదనుకడిగి వైచునట్టి శ్రీకృష్ణశరీరసౌందర్యమని యెడు నమృతప్రవాహమున మునింగి, మజ్జనోన్మజ్జనముల నాచరించుచు నాకుబ్జ యొక్క మనసు వెనుకకు మరల లేకుండెను.

శ్లో. ఆకర్ణ్య కుబ్జావచన మాశ్చర్యం తా మనిందితాం,
అకరో త్కరసంస్పర్శా దమరీం సుందరీం హరిః. 10

అప్పు డాకృష్ణుఁడును పరమాశ్చర్యకరముగ నాకుబ్జ చెప్పినమాటలవిని, యాస్త్రీయొక్క సద్గుణములను మెచ్చెను. ఆమెను, గంధమాల్యాదుల స్వీకరించిన పిదప (తన) హస్తముతో స్పృశింపఁగా, నాయువతియు దేవాంగనయట్లు త్రిభువనసుందరి యయ్యెను.

శ్లో. రిరంసయా తేన సాకం కుబ్జా సా కామ మోహితా,
పీతాంబరధరం శ్యామం మధురం ప్రాహ మాధవం. 11

ఇట్లు దివ్యసుందరియై, యాకుబ్జ మన్మథునిశరములకు లోనగుచు శ్రీకృష్ణునితోఁ గ్రీడింపవలయు నను నిచ్ఛ యధిక మగుచుండ, నీలవర్ణుఁ డగున పీతాంబరునిఁ జూచి మనోహరముగ నిట్లనియెను.

౫. కాపీ (భైరవీ) రాగము - అటతాళము.

ప. మాధవమేరతిం దేహి-నాథనాథ మాధవ మే రతిం దేహి
అ. మధురాధరబింబ ధన్యేయం మాననీయా త్వయా నూనం
1. దీనజనదయాఘన దేవకీవరనందన
మానినీమానభంజన మదనమదన
మునిమనోనికేతన మోహతిమిరనిధన
కనకమయపరిధాన కలితనిఖిలభువన

2. న త్యజామి చేలాంచలం నాథ తవ సురతిమూలం
అతినీలఘనసుందరం ఆనందలీలం
సత్య మాశాస్మి గోపాలం సత్యకామాదిగుణజాలం
భృత్యవర్గపరిపాలం బలభద్రానుజం బాలం
3. తరణికోటికిరణ తామసగుణనిర్హరణ
తారకముక్తాభరణ దాసపోషణ
దూరితదుర్జనగణ దోషరహితచరణ
వరనారాయణతీర్థ వర్ణితనిజచరణ

ప. ప్రభువులకు ప్రభువగు నో నారాయణా ! నాకు సురతము నిమ్ము.

అ. నీ యధరామృతరసమునిచ్చి నను ధన్యుం జేయుము. అవశ్యము నన్ను మన్నింపవలయును.

1. నీవు సకల ప్రపంచములకును సృష్టికర్తవై, యజ్ఞానముల నశింపఁ జేయువాఁడవై, మానుల హృదయములందు సర్వకాలమును నివసించుచుందువు. ఓ దేవకీపుత్రా ! పీతాంబరా ! మన్మథ మన్మథుండ వగునినుం జూచిన నే యువతి యనురాగముఁ జెందకుండును?. నీకును దీను లగు వారివిషయమున దయ మిక్కుటము.

2. ఓ నాథా ! నీవస్త్రమును విడువను. నీలమేఘశ్యాములుండవును, సత్యకామత్వాదికల్యాణగుణములచే నొప్పుచున్న వాఁడవును, విలాసముచే బలభద్రునకు తమ్ముఁడవుగ, గోపాలబాలుఁడవుగ జనించిన వాఁడవును అగు నో భక్తరక్షకా ! ప్రమాణముఁ జేయుచున్నాను. నీవు నాకు సురతము నొసంగువఱకు నీవస్త్రమును విడువను.

3. సూర్యకోటిప్రకాశా ! నీవు దోషరహితుఁడవు. నిన్నాశ్రయించిన వారల తమోగుణమును బోఁగొట్టి యుద్ధరింతువు. ముక్తామయము లగు భూషణములధరించియున్న యో కృష్ణా ! నారాయణతీర్థుఁ డెప్పుడును నీపాదములఁ గీర్తించుచుండును.

—— శ్రీకృష్ణుఁడు కువలయాపీడాదుల వధించుట. ——

శ్లో. ప్రార్థిత స్త్వనయా కృష్ణ స్తాం సమాధాయ సత్వరం,
బలా త్కువలయాపీడం కుంజరం నిజఘాన సః. 12

ఇట్లు ప్రార్థించుచున్న కుబ్జ నొకవిధముగ సమాధానపఱచి యవలకుఁ బోయెను. అచట కంసునిచే, తనను (కృష్ణుని) వధించుటకై సర్వసన్నాహములతో నిలువఁబడియున్న కువలయాపీడమను గజమును వధించెను.

శ్లో. హత్వా ముష్టికచాణూరౌ ధనుర్భంగం విధాయ చ,
సాగ్రజో మాతులసభాం ప్రవిష్టో గీయతేఽ మరైః. 13

పిదప చాణూరుఁడు, ముష్టికుఁడు అనుజెట్టివారు తనపైకిరాఁగా వారల వధించి యాగశాలయందు నుంపఁబడి పూజింపఁబడుచుండినధనస్సును విరచి బలరామసహితముగ కంససభనుఁ బ్రవేశించెను. అప్పుడు దేవత లాహరి నిట్లని వినుతించిరి.

—— దేవతలు కంససభం జేరిన శ్రీకృష్ణు నుతించుట. ——

ఉ. శంకరాభరణరాగము - అటతాళము.

ప. అవలోకయత శ్రీగోవిందం భోభోభూమావవలోకయత
అ. నవజలధరశ్యామం నందితబలరామం
1. భువనసుందరాకారం భూరికరుణాకరం
అవనీభారసు రారివిదారం
నవముక్తామణిహారం నానావిధవిహారం
ధృవపదవిధాతారం దూరితసంసారభారం
2. మల్లచాణూరమథనం మత్తమాతంగనిధనం
ఫుల్లపంకజదళ సన్నిభనయనం
వల్లవాంగనామదనం వాసుదేవాభిధానం
కల్లోలమాలిశయనం కంసేభకేసరిణం
3. ఏకాంతదైవతం యాదవాబ్ధిసముదితం
శ్రీకాకుళనగరీ శ్రీభూమిసహితం

నాకవల్లభగీతం నారాయణతీర్థరచితం
వికటమోహరహితం విజయగోపాల మసితం

ప. ఓమిత్రులారా! ఆనారాయణునిఁ జూడుఁడు. భూమిపై విహరించు చున్నాఁడు.

అ. నీలమేఘశ్యాముఁడై, బలరామునకానందము గల్గించువాఁడై యున్న..

1. ఆదయాసముద్రుఁడు సంసారముతో సంబంధమేమియు లేనివాఁడయ్యు, మోక్షము నొసంగువాఁడయ్యు, రాక్షసులసంహరించి భూభారముం దీర్చుటకై, త్రిలోకసుందరుఁడై, ముక్తాహారములు మొదలగుభూషణములుఁ దాల్చి భూమిపై స్వేచ్ఛగ విహరించుచున్నాఁడు.

2. గోపికాజనమన్మథుఁడును, కమలనేత్రుఁడు నగునావాసుదేవుఁడు కువలయాపీడమను గజమును, చాణూరముష్టికులను మల్లులను వధించెను. ఆక్షీర సముద్రశయనుఁడు కంసుఁడను మదగజమునకు సింహమగుచు సభయందుఁ బ్రవేశించుచున్నాఁడు.

3. యదువంశమను సముద్రమున జనించిన యీగోపాలుఁడే ముఖ్య దైవము. మోహరహితుఁడనియు, లక్ష్మీభూమిసహితుఁడై శ్రీకాకుళమున నివసించుచున్నాఁడనియు, దేవేంద్రుఁ డిమ్మహాత్ముని వినుతించె నని నారాయణ తీర్థుఁడు రచించెను. (ఈగీతమువలన నారాయణతీర్థునినివాసము శ్రీకాకుళమని యూహింపవచ్చును.)

శ్లో. అవరుహ్యాసనా ద్వీరః కంసో రంగగతః ఖలః,
యుద్ధాయ సహ కృష్ణేన స్మరన్ ప్రాగ్దేవభాషితం. 14

ఇట్లాకృష్ణుఁడు సభను (నడుమ నొకమల్లరంగము నేర్పఱిచి ఆకంసుఁడు, చుట్టును జనులందఱు కూర్చుండి చూచుటకు తగిన సన్నివేశ మేర్పఱిచి యుండెను. అదియే యిచ్చట సభయని చెప్పఁబడినది. ఆసభాద్వారముననే

కువలయాపీడమును, చాణూరముష్టికులును ఉండిరని తెలిసికొనవలయును.) ప్రవేశింపఁగానే కంసుఁడు తనయాసనముపైనుండి దిగి యమ్మహాత్మునితో యుద్ధముచేయుటకై రంగస్థలమునకు వచ్చెను. మొట్టమొదట, నాకాశవాణి చెప్పిన వాక్యములను దలంచి, తన మరణమును నిశ్చయించుకొనినను, వీరుఁడగుటచే వాఁడుష్టుఁడు యుద్ధముచేయుట యావశ్యకమని తలంచెను.

కంసవధ.

శ్లో. హతః కంసారిణా కంసః సంసారభయహారిణా,
శౌరిణా హరిణా యుద్ధే జగుస్తం సురభూసురాః. 15

ఇట్లు యుద్ధమునకు వచ్చి సంసారభయమును హరించు నా శ్రీకృష్ణునిచే నొకక్షణమాత్రమున వ్యాకనొంచెను. ఈవిషయమును దేవతలును, బ్రాహ్మణులును యిట్లు గానముఁ జేసిరి.

8. సురటీ (భూపాళి) రాగము - అటతాళము.

ప. పాహి పాహిమాం పరమకృపాళో-
దేహి మేత్వయి దేవసుభక్తిం

1. అసురసంహార శ్రీవిజయగోపాల
అమరసంరక్షణ విజయగోపాల
వసుదేవతనయ శ్రీవిజయగోపాల
వాసవాదినుత విజయగోపాల

2. సంగీతలోల శ్రీవిజయగోపాల
సద్గుణశీల శ్రీవిజయగోపాల
శృంగారరసపూర విజయగోపాల
శ్రితజనపాల శ్రీవిజయగోపాల

3. ధీరగుణాధార విజయగోపాల
ధేనుకాదిహరణ విజయగోపాల
నారదమునిగేయ విజయగోపాల
నారాయణతీర్థ విజయగోపాల

ప. ఓదయామయా! స్వప్రకాశస్వరూపా! ననుఁ బ్రోవుము. నాకు నీయందు నిశ్చలభక్తి నొసంగుము.

1. ఓవసుదేవపుత్రా! గోపాల! నీవు రాక్షసులనుసంహరించి, దేవతలను రక్షించి యింద్రాదులచే స్తోత్రము చేయఁబడుచుందువు.

2. ఓసామగానలోలా! సద్గుణాకరా! విజయగోపాలా! శృంగారరస ప్రవాహమువలె నీరూపము సకలజగన్మనోహరముగనున్నది. నీవాశ్రితులఁబరి పాలింపఁ గంకణముగట్టియున్నావు.

3. ఓవిజయగోపాలా! నీవు మిగుల ధైర్యవంతుఁడనియు, సకలసద్గుణ సముద్రుండవనియు, నారదాదులచే సర్వకాలములయందును గానము సేయఁ బడుచున్నావనియు, నారాయణతీర్థుఁడు వినుతించుచున్నాఁడు.

శ్లో. మథురాయాం హతే కంసే మాధవేన మహాత్మనా,
వవృషుః పారిజాతాది పుష్పాణ్యాకాశత స్సురాః. 16

ఇట్లు శ్రీకృష్ణుఁడు మథురాపురమున నాకంసుని వధింపఁగానే దేవత లందఱు నాకసమునుండి పారిజాతాదిపుష్పములఁ గురిపించిరి.

శ్లో. అనంతకల్యాణగుణాభిరామౌ
దురన్తసంసారతమోవిరామౌ
నిరంతరం సంస్మరతోః స్వపిత్రో
రథాంతికం సమ్యగవాప్తవంతౌ. 17

ఇట్లు కంసవధ ముగిసినపిదప సంసారాంధకారమును నివర్తింపఁజేయఁ జాలునాకల్యాణగుణసముద్రులు రామకృష్ణులు, సర్వకాలములయందును తమనే ధ్యానించుచుండినతల్లిదండ్రులకడకుఁ బోయిరి.

శ్లో. పరిష్వజ్యాంక మారోప్య మూర్ధ్న్యుపాఘ్రాయ సాదరం,
దేవకీవసుదేవౌ తా వాశిషం చక్రతు ర్ముదా. 18

ఆ దేవకీవసుదేవులును తమపుత్రుల నాలింగనముఁ జేసికొని, తొడపైఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని మూర్ధాఘ్రాణముఁ జేయుచు నాశీర్వాదము లొసఁగిరి.

శ్లో. జగతీపతిరపి భగవాన్ యదుపతిబంధు స్సుబంధు రక్షిలాత్మా,
హరి రథ మధురానగరీనరపతి మానందయన్ స తత్రాస్తే.
ఇతి శ్రీనారాయణతీర్థవిరచితాయాం - శ్రీకృష్ణలీలాతరఙ్గిణ్యాం
కంసనిర్హరణంనామ దశమతరఙ్గః.

సర్వాత్మకుఁడై, సకలజనబంధువై యున్నయాభగవంతుఁడు తాను సకలలోకేశ్వరుఁడైనను, మధురానగరాధిపతి యగునుగ్రసేనునకు నానందమును గల్గించుచు ఆపురముననే నివసించుచుండెను.

ఇది దశమతరఙ్గము.

శ్రీరస్తు.

శ్రీకృష్ణలీలాతరఙ్గిణి.

ఏకాదశతరఙ్గము.

కథాసంగ్రహము.

శ్లో. శ్రీకృష్ణస్య ద్వారవతీప్రవేశాఖ్యం చరిత్రకం,
వర్ణ్యతేఽత్ర మహాచిత్ర మేకాదశతరంగకే. 1

ఆదౌ గోప్య స్తతః కృష్ణ స్తదనంతర ముద్ధవః,
సమాధానాయ గోపీనా ముద్ధవప్రేరణం తదా. 2

గోపికోద్ధవసంవాదః పునః కృష్ణస్య దర్శనం,
విద్యాభ్యాస శ్చ విధినా గురో ర్వాంఛితపూరణం. 3

జరాసంధేన సంగ్రామ స్తస్య సేనానిబర్హణం,
తతో గుహాప్రవేశ శ్చ నిధనం యవనస్య చ. 4

ముచుకుందస్తుతి శ్చైవ కృపయా తత్ప్రసాదనం,
ద్వారకాయాం ప్రవేశ శ్చ సంగ్రహోఽయం ప్రకీర్తితః. 5

ఈపదునొకండవ తరంగమునందు మిగుల విచిత్రమగుద్వారకాపుర ప్రవేశ కథ వర్ణింపఁబడును. కృష్ణునిఁగూర్చి విచారించుచు గోపికలు గోకులమునఁ బరితపించుటయు, శ్రీకృష్ణుఁడు వారింగూర్చి యుద్ధవునితో విచారించుటయుఁ, వారి సమాధానపరుప నయ్యుద్ధవుని గోకులమునకుఁ బుత్తెంచుటయు, గోపికోద్ధవులసంవాదంబును, ఉద్ధవుఁడు మరల శ్రీకృష్ణునిఁ గాంచుటయు, శ్రీకృష్ణుఁడు విద్యాభ్యాసమునకై అను అవంతీపురమునకుఁ బోవుటయు, గురుని యభీష్టమును నెఱవేర్చుటయు, జరాసంధునితోయుద్ధముఁజేసి, వానిసైన్యమును సంహరించుటయు, ముచుకుందుఁడున్నపర్వతిగుహలో ప్రవేశించుటయు, అచట కాలయవనునిమరణంబును, ముచుకుందుఁడు స్తోత్రముచేయుటయు, వాని ననుగ్రహించుటయు, అంత ద్వారక యనుపట్టణమును నిర్మించి బంధుసహితముగ నందు ప్రవేశించుటయు ననునవి యిందలి కథాసంగ్రహము.

గోపికోద్ధవసంవాదము.

ఉద్ధవాగమనమ్.—

౧. నాదనామక్రియా రాగము - ఆదితాళము.

ఉత్సాహం సర్వభూతానాం ఉగ్రకంసాదినిధనం
ఉచ్చై రనుగాయంగాయం ఉద్ధవోఽయం విరాజతే

సమస్తభూతములకును ఉత్సాహము నొసంగుచు, క్రూరుల లగుకంసాదులసంహరించి లోకోపకారము సేయుచు నున్నయా శ్రీకృష్ణునిఁ గూర్చియుద్ధవుఁ డనునొకభక్తుఁడు సర్వకాలములయందును గానముసేయుచుండెను.

శ్లో. సమాధానాయ గోపీనాం గోవిందేన ప్రచోదితః,
ఉద్ధవో గోకులజనైః పృష్టః ప్రత్యాహ కౌశలమ్. 6

ఆయుద్ధవునిఁ బిలచి శ్రీకృష్ణుఁ డొకనాఁడిట్లనియె. గోకులమున నుండు గోపికలు నావిషయమున మిగులఁ జింతించుచుందురు. కావున నీవు వారికడకుఁ

బోయి వారి సమాధానపఱచి రమ్ము అని యిట్లు కృష్ణుఁ డాజ్ఞాపింపఁగానే ఆ యుద్ధవుఁడు గోకులమునకుఁ బోయి తన్నడిగినవారి కెల్ల కృష్ణుని కుశలము నెఱింగించెను.

శ్లో. నందాద్యై స్తోషిత స్తత్ర మాధవో క్తిం నివేద్య చ,
సంతతం రహసి గోప్య స్తం ప్రాహు ర్మధుపకల్పితమ్. 7

నందుఁడు, యశోద మొదలగుబంధుజనులందఱితోను శ్రీకృష్ణుఁడు చెప్పి పంపినవాక్యముల వేలు వేలు నెఱింగించెను. ఇట్లా యుద్ధవుఁడు గోకులమున వసించుచుండ నొకనాఁడు గోపిక లందఱును నొకతుమ్మైనపైఁ బెట్టి యుద్ధవునితో నేకాంతమున ని ట్లనిరి.

భ్రమరగీతలు.

౧. కల్యాణీ (సావేరీ) రాగము - అటతాళము.

ప. మధుప మధుప దూతం మన్యే త్వాం మాధవీయమధునా

అ. మధురాపురనారీ వదనాంబుజ
మకరన్ద మాకలయ మాయాహి యాహి యాహి

1. మధుప మధుపూరితం మాధురీవదనకమలం
మాధవభాస్కర మహితకరకలితం
అధునా యాదవకరుణా సుధయాసముల్లసితం
కథయ కథయ కిమిహ కామయ కలయ కామం

2. భ్రమర భ్రామ్య మకరందసంభృతేషు
పావనగోవింద పదచిహ్నితేషు
కమనీయమథురా కాంతారపాదపేషు
కిమపి మాధవవృత్తం కేన వాదరణీయ మిహ

3. అల మసితసఖ్యేన స్మితభాషణే నాలం
చల చంచలస్వభావ చంచరీక
పరికలయ మాధవం బహు భ్రామరగీతం
వరనారాయణతీర్థ వరదం విజయగోపాలం

ప. ఓతుమ్మెదా ! నీవు శ్రీకృష్ణుని దూతవని తలంచుచున్నాము.

అ. నీవిటకు రాకుము. మధురాపురవాసు లగుస్త్రీలవదనకమలమకరందము నాస్వాదింపుము. పొమ్ము. ("వారికడ దూత్యమును జేయుము. మాకడకు రావల దు." అనుట).

1. ఓ భ్రమరమా ! మధురాపురస్త్రీలముఖకమలములు స్వభావముగనే మక రందముతో నిండియుండును. (మనోహరముగానుండు ననియు, మద్యము తో నిండియుండునని భావము.) ఇపుడు శ్రీకృష్ణుఁ డనుసూర్యునికిరణములు సోకుటచే మిగులఁ బ్రకాశించుచున్నవి. ఆయదుకుంజరునిదయామృతముచే పెంపఁబడుచు, మిగుల నభివృద్ధి నొందుచున్నవి. నీవు యథేష్టముగ నాపద్మము లందు విహరింపవచ్చును. ఇట్లుండ నీకిటకు రా నేమిపని? చెప్పుము.

2. ఆశ్రీకృష్ణుఁడు సర్వోత్తముఁడని చెప్పవచ్చితివేమో, ఆయన చేయుంపను లిచట నెవరికిఁ దెలియవు. ఆయన నాదరించువారెవరు నిటలేరు. నీకాయనయందు భక్తిఁగలిగినచో మధురాపురోద్యానములయందు సంచరింపు ము. అచటిపుష్పములు అధికము లగుబూదేనియలతో నిండియుండును. శ్రీకృష్ణుఁడును సర్వకాలములయందు నచటనే విహరించుచుండును.

3. ఓ భ్రమరమా ! నీవు చపలస్వభావము గలదానవు. నల్లనిదానవు. (అధర్మము నలుపని వర్ణించు సంప్రదాయముగలదు కావున "నీ వధర్మాత్ముఁ డవు, లేక అపరిశుద్ధుఁడవు." అని భావము.) నీతో మాకు స్నేహ మక్కఱలేదు. (లేక) నల్లనివాఁడగు శ్రీకృష్ణునితో మాకు స్నేహ మక్కఱలేదు. చిఱునగవుల నగుచు నేమేమో చెప్పవచ్చుచున్నావు. నీమాటలఁ జాలింపుము. నారాయణ తీర్థునకు వరము లొసంగుచు, దేవతలచే వినుతింపఁబడుచు నున్నయట్టి విజయ గోపాలునియొద్దకుఁ బోయి యథేచ్ఛముగ విహరించుము.

శ్లో. శ్రుత్వా త ద్గోపికాగీతం శ్రావ్యం శ్రుతిమనోహరం,
తత్త్వ మావేదయన్ గోపీః ప్రత్యాహోద్ధవ ఉత్సుకః. 7

ఇట్లు వీనుల కింపుగలుఁగ గోపికలుచెప్పినవాక్యములను విని యాయుద్ధ వుండును శ్రీకృష్ణుని యథార్థస్వరూపము నెఱింగించుచు వారలతో నిట్లనియె.

3. రేగుప్తీ (మోహనం) రాగము - అటతాళము.

ప. గోపీజనగోమధ్యచరంతం గోపాలం విద్ధి గోపాలం
1. అంతరంగే సతతం భాంతం ఆదిమధ్యాంతవసంతం
సంతతం సత్సు చరంతం సత్య మేకాంతం
అంతరే యోగివిచింత్యం అనుపమసకలాగమాంతం
హంత దురంతసంసారబంధ హంతారం విహరంతం
2. సంయోగవియోగవిహీనం సాధుమానసజీవనం
మాయోపాధివిదళనం మానసాసనం
కాయక్లేశాదివిహీనం కారణమానవజన్మానం [నం
భూయోభూయోవిచార్యైనం భూమానం భూరిమహిమా
3. బుద్ధివికల్పితభేదాభేదం బోధబాధితసర్వఖేదం
సిద్ధసంభావితసిద్ధిదం శ్రితజనబర్హినారిదం
బుద్ధముక్తసిద్ధవేద బోధితానందమోదం
సిద్ధనారాయణతీర్థ సేవితశ్రీపాదం

ప. గోపికాజనులనడుమను, గోసమూహములమధ్యప్రదేశమునను విహరించుచుండిన యాగోపాలుఁడు ఈ సకలభూలోకమును పరిపాలించుటకు వచ్చినవేదవేద్యుండని యెఱుంగు(ఁడు)ము.

1. ఈ ప్రపంచమునకు ఆదియు, మధ్యమును, అంతమును ఈ మహాత్ముఁడే. సకలజనులమానసములందును సాక్షిస్వరూపముతోఁ బ్రకాశించుచు సత్తామాత్రస్వరూపుఁడై, అద్వితీయుఁడై, వేదాంతవాక్యములచే బాగుగ సిద్ధాంతము చేయఁబడి యోగిజనులచే జీవాభిన్నస్వరూపముతో ధ్యానింపఁబడుచు, ఆశ్రితులసంసారబంధముల ద్రుంచివైచుచు, విహరించుసాధుధనపక్షపాతి యీయనయే.

2. యేవస్తువులతోఁగాని సంబంధపడుటయును, సంబంధపడకుండుటయు, నీమహాత్మునకు లేవు. ఈ సర్వవ్యాపకుఁడు సకల జనుల మనసునందు

నున్నాఁడు. శరీరము, అజ్ఞానము మొదలగు పంచక్లేశములు. (అవిద్య, అహంకారము, రాగము, ద్వేషము, యిది నాది యని యభిమానించుట అను నీరైదును క్లేశము లనఁబడును.) లేనివాఁడైనను, సత్పురుషులగువారి మాయాబంధములఁ దొలగించి యుద్ధరించుటకై, వారి మనసుల కానందము గలిఁగించుటకై ఆమహాత్ముఁడు మాయామానుషరూపమునుఁ దాల్చియున్నాఁడు కాని సామాన్యమనుష్యుఁడు కాఁడు. కావున నో గోపికలారా! మీ రాపురుషోత్తముని యద్భుతప్రభావమును బాగుగ విచారించి ఆయనను నారాయణునిఁగా దెలిసికొనుఁడు.

3. ఆపురుషోత్తముఁడు జీవునికంటె భిన్నుఁడని కొందఱును, కాఁడని కొందఱును, తమతమబుద్ధి ననుసరించి వికల్పించుచున్నారు. యథార్థమును విచారించిన నాయనకీ భేదాభేదములు రెండును లేవు. నిత్య, ముక్త స్వరూపుఁడు జ్ఞానాత్ముఁడు, స్వతస్సిద్ధుఁడు, (సర్వకాలములయందు నొకటే విధమగుస్వభావముతో నుండువాఁడు. ఈ విషయమునంతయును వేదము స్పష్టముగ బోధించుచున్నది. ఆ పరమానందస్వరూపుని బాగుగ నెఱింగిన సకలదుఃఖములును శాంతి నొందును. ఆశ్రితజనుల నెడుమయూరములకు మేఘమునంటివాఁడని యెఱింగియే, అణిమాదిసిద్ధులు గలమహానుభావులు అవ్విభుని తమచిత్తముల ధ్యానించుచు తదనుగ్రహమువలన నిష్టసిద్ధులఁ బొందుచున్నారు. నారాయణర్షిఁడును అమ్మహాత్ముని పాదముల సేవించి మోక్షమొందెను.

శ్లో. విగళితభయశోకా విద్యయా లబ్ధతత్త్వాః
కథ మపి పరతత్త్వే స్థాపయిత్వా మనాంసి,
ముహు రపి పరభక్త్యా విశ్వవంద్యే ముకుందే
మధుకరపరిక్లృప్తం తం ప్రతి ప్రాహు రిత్థం. 8

ఇట్లు ఉద్ధవుఁడు చెప్పిన వాక్యములనువిని జ్ఞానమునొంది కృష్ణుని యథార్థతత్త్వమును స్మరణకుం దెచ్చుకొని యా గోపికలు తమకుఁ గలిగిన భయమును, పరితాపమును వదలి యెట్లో మనసులను పరమాత్మునియందు నిలి

పిఠి. త్రిలోకవంద్యుఁ డగునారాయణునియం దధికమగు భక్తిగలవార లగుటచే న య్యుద్ధవునిఁ జూచి మునుపటివలెనె తుమ్మెదపై మిషఁబెట్టి యి ట్లనిరి.-

౪. ధన్యాసీరాగము - త్రిపుటతాళము.

ప. కిము రాజ తే రాజసదసి

అ. కుముదగణేషు కోటికోటిసంఖ్యాకేషు
కుముదబంధు రివ కోటిమదన ఇవ

1. మధుపకులవతంస కథయ మధుమాధవచరిత మిహ
మధుకరాచారరసికోఽథమాధవో విజయతే
కథ మపి కదా కిం స్మరతి న స్సదసి రహసి
కిము కుశలీ వనమాలీ సుగుణశాలీ

2. స్మరతి కి మథ బృందావనభువి
పరమరహసి నిశి ముదా పరయా య త్సుకృతం
సరళముగళీరవసుధయా సమాకృష్ట
సురవనితాగణసరససంగీత మిహ

3. కతి కతి సంతి న కలహంసగతయః
తత్పరిచర్యావిధానైకకుశలాః
త దిహ నన స్మర తీతి సాధు విదిత మిహ
త దల మసితసంగవార్తయా విఫలయా

4. మథురానగరీనారీమధురసంగీతరసికే
మాధవే వసతి మథురాయాం మధురం
వందిమాగధై రధికం గీయతే గీతం జయ హే
గోపికాజార గోపీనాథేతి న హి కిం

5. సృతపంచదశకలాచంద్ర ఇవ జీవామో
ధుతవకలయా వయ మధునా

ఇతి మధుసూదనం వద యాహి మాధవం
ప్రతి నారాయణతీర్థప్రత్యగాత్మాన మసితం

ప-అ. అనేకకోట్ల సంఖ్యలుగలకలువలలో చంద్రునివలె కోటిమన్మథుల సముదాయమువలె నా శ్రీకృష్ణుఁడు రాజసభయందు ప్రకాశించుచున్నాఁడా?

1. సద్గుణవంతుఁ డగునా తులసీమాలాభూషణుఁడు, శ్రీకృష్ణుఁడు క్షేమముగనున్నాఁడా? మధురానగరమునందలిభామినుల యధరమకరందము నాస్వాదించుచు, భ్రమరముంబోలె విహరించుచున్నాఁడా? సభయందుఁగాని, యేకాంతమునఁగాని, మమ్మెప్పుడైనస్మరించునా? ఓ మధుకరశ్రేష్ఠమా! యీ విషయముల నెల్ల మాకుం జెప్పుము.

2. నాఁటిరాత్రి బృందావనమునం దేకాంతమున చేసినవేణుగానము, రాసక్రీడయు, నెపుడైనస్మరించునా? ఆసంగీతమును విని దేవతాస్త్రీలుగూడ నపు డవ్విభునిఁ జూడవచ్చిరి.

3. ఆయనకు మేమెట్లు జ్ఞాపమునకువత్తుము. ఆ మధురాపురమున నాయనకు సేవఁజేయుటకు కలహంసగమన లెందఱో యున్నారు. కావున నమ్ముం గూర్చి యాయన యొకప్పుడైనను దలంపఁ డనుట నిశ్చయము. ఇఁక నాయననుగూర్చిన వృత్తాంతము (లేక) ప్రశంస మాకేల?.

4. అయిన నొక్కటి యడిగెదము. ఆ శ్రీకృష్ణుఁ డిప్పుడు మధురాపురమునందలి స్త్రీలగానమున కానందించుచు, మమ్మువిడిచి యప్పురమున నివసించిన నివసించుఁగాక. వందిమాగధులైనను "ఓగోపికాజారా! గోపీనాథా! నీవు విజయము నొందుము" అని గానముల సేయుటలేదా?

5. మేము, పదునేనుకళలునుక్షీణింప నొకకలతో నిలిచియుండుచంద్రునివలె జీవమాత్రావశేషులమై బ్రతికియున్నాము. (పరబ్రహ్మరూపుఁడు గావున నాజీవుఁ డొక్కఁడు మాత్రము నశింపక మిగిలియున్నాఁడనుట.) నారాయతీర్థునిచే జీవరూపముగ ధ్యానింపఁబడుచున్న("తత్త్వమసి" అని ధ్యానింపఁబడుచున్నదనుట.) నీలవర్ణుఁ డగునా శ్రీకృష్ణునియొద్దకుఁ బోయి యీవృత్తాంతమునుఁ జెప్పుము.

శ్లో. దత్త్వోత్తర స్సమాధాయ గోపీబృందం స చోద్ధవః,
పున ర్వివేశ మధురానగరీం హరిమందిరమ్. 9

ఇట్లుగోపికలు చెప్పుచున్న వాక్యములును విని, వారికి సమయోచితము లగును త్తరములనిచ్చి వీడ్కొని, యాయుద్ధవుఁడు మరలి మధురానగరమునకు వచ్చి శ్రీకృష్ణుని గృహమునకుఁ బోయెను.

ఉద్ధవుఁడు గోపికలమాటలఁ గృష్ణున కెఱింగించుట.

శ్లో. మధురిపుంమధురాపురనాయకం
సమధిగమ్యసచోద్ధవనామకః,
రహసిగోపవధూపరిభాషితం
మధురమాహమనోభవరూషితమ్.

అంత నేకాంతమున నాకృష్ణునితోఁ గలసి, గోపికలు కామోద్రేకమున తనతో నేకాంతమున చెప్పినమాటల నన్నిఁటి మధుర మగురీతి నాయనకు విన్నవించెను.

౫. కాంభోదీరాగము - ఆదితాళము.

ప. ఇతి వదతి హి గోపీ_గోపాలకృష్ణ ఇతి వదతి హి [హితాః
అ. నతయోనుతయః స్మృతయఃకృతయః- ప్రతిపదమస్మాభిస్త్వయివి
1. మధురం మధురానగరీ నారీ-మధురం గాయతి మధుసూదన తే
అధునా మాధవతవకియదస్మత్ -కృతిభిర్నుతిభిర్నతిభిః స్మృతిభిః
2. నందముకుందం పరమానందం - మందస్మేరసుధావదనేందుం
బృందావనభువిసంతంవందే_స్మారంస్మారంవారంవారం[సంతం
3. శ్రుతయస్స్మృతయఃకథయంతిత్వాం - సుధియఃస్వాంతఃకరణే
త దపి మనో మే నందకిశోరం - స్మరతిహియునతీకరిణీకలభం
4.మణినాయకమణిరపిపరమధునా_గుణయోగేసతికాచమణీనాం
మరతకమణి రపి మధ్యేఘటితో - గణనీయః కిం న హి కాచేషు

5. ఇతి గోపీజనకథితం ప్రథితం - నిజజనకథితం విదితం హరిణా
యతినారాయణతీర్థగ్రథితం - గురువరకరుణాభరితం గీతం

ప. ఓగోపాలకృష్ణా ! గోపికలు నీతో నిట్లువిన్నవించుకొనుచున్నారు. (ఈగీతమున గోపికలే యెదుటనుండి చెప్పుచున్నట్లు వ్రాయఁబడియున్నదని తెలుసుకొనవలయును. పల్లవిమాత్రము ఉద్ధవుని వాక్యము.)

అ. మేము (గోపికలు) అనేకవందనము లాచరించుచున్నాము. పలుమాఱునినుఁగొనియాడుచున్నాము. సర్వకాలములందును ధ్యానించుచున్నాము. సర్వకర్మలను నీకు సమర్పణముగా నాచరించుచున్నాము.

1. ఓమధుసూదనా ! మిక్కిలి సుందరులగుమధురాపురస్త్రీలుమనోహరముగ నిను గానముసేయుచున్నారు. ఇక మానమస్కారములతోఁగాని, స్తోత్రములతోఁగాని, మాధ్యానములతోఁగాని, మాకార్యములతోఁగాని నీకేమిపని. మేముచేసిన నెంత ? చేయకున్న నెంత ? నీచిత్తమన్యాయత్తమైనది.

2. అయినను, ఓపరమానందస్వరూపా! నందకుమారా ! చిఱునగవుతో రాజిల్లునాననముతో, బృందావనమునందు విహరించుచున్నసమయమునందలి నీయాకారమును మాటిమాటికి స్మరించుచు, మేముమాత్రము వినుతించుచునే యున్నాము. నమస్కరించుచునే యున్నాము.

3. ఓనందకుమారా! నీవు మనసునందే యున్నావని వేదములును,స్మృతులును చెప్పుచున్నవి. అనుభవజ్ఞులగు మహానుభావులును చెప్పుచునే యున్నారు. అయినను, మామనసుమాత్రము అట్లు తృప్తిఁ జెందియుండుటలేదు. మమ్ము (గోపికలను) ఆనందపఱచిన నీసుందరాకారమును సర్వకాలములయందును ధ్యానించుచునే యున్నది. (నిరాకారమగురూపమునువిడచి నీలమేఘశ్యామలవర్ణమును, పీతాంబరము, కౌస్తుభము మొదలగుభూషణములు గలసాకారరూపమును మామనసు ధ్యానించుచున్నది అనిభావము.)

4.సామాన్య మగుపూసయైనను నాయకమణిగా నుపయోగింపఁబడునేని గౌరవమునొందును. హారములో లేకున్నను దానికిట్టి గౌరవముకలుగుచున్నదనిన నిఁక హారమునఁగూర్చఁబడిన మరకతమణికి గౌరవముకలుగదా?.హారము

నందున్నవి గాజుపూసలైననగుఁ గాక. కావున నోమహాత్మా! మేమెట్టివారలమై నను నిష్పటికిఁ బనికిరాకున్నను గౌరవపాత్రుఁడ వగునినుఁదలంచుటకూడఁ దప్పగునా ? అంతమాత్రముకూడ మేము నోచుకొనలేదా.

5. ఇట్లు గోపికలుచెప్పిరని యుద్ధవునివలన శ్రీకృష్ణుఁడు తెలిసికొని యెను. గురుకరుణచే నారాయణతీర్థుఁడును యీగీతమును రచించెను.

శ్లో. నిత్యసిద్ధాగమజ్ఞోఽపి భగవా న్సబలోఽగమత్,
విద్యార్థీ లోకశిక్షార్థం సాందీపనిమునిం గురుమ్. 11

అంత నాభగవంతుఁడు నిత్యము లగువేదముల నెల్ల నెఱింగినవాఁడైనను, లోకములను సదాచారములను నేర్పుటకై, (గురువునకు శుశ్రూషచేయునాచార మును నేర్పుటకై) బలరామునితోఁగూడి సాందీపిని మహామునియొద్దకు విద్యా ర్థియై పోయెను.

రామకృష్ణులు సాందీపనియొద్ద విద్యాభ్యాసము సేయుట.

సాందీపినే రాగమనం గీయతే.—

౫. నాదనామక్రియారాగము - ఆదితాళము.

నిష్పన్నవేదవిజ్ఞానో నిత్యం స్వాధ్యాయతత్పరః
శిష్యోపశిష్యసేవితో సాందీపిని ర్విరాజతే

సకలవేదార్థతత్త్వముల నెఱింగి యెప్పుడును వేదాధ్యయనముఁ జేయుచు శిష్యులతోను, ప్రశిష్యులతోను గూడియుండు. సాందీపినియనునొకముని యవంతీపట్టణమునఁ గలఁడు.

అథ విద్యాగ్రహణమ్.—

శ్లో. గృహీతవిద్యో భగవాన్ బలరామసహాయవాన్,
గురుం ప్రసాద్య విధినా స తస్థౌ బ్రహ్మచారిభిః. 12

ఆసాందీపినిముని నాశ్రయించి, బలభద్రసహితుఁ డగునాశ్రీకృష్ణుఁడు బ్రహ్మచారులతోఁగూడి సకలవిద్యల నొక్కక్షణమాత్రమున గ్రహించెను. ఆగురువునకును కోరినగురుదక్షిణ నొసంగి తృప్తిఁగలిగించెను. (ప్రభాసతీర్థ

మున మృతిచెంది యమలోకముననున్న గురుపుత్త్రుని మరల బ్రతికించి గురువున కుసమర్పించెను. ఇదియే కృష్ణుఁడు గురువునకిచ్చిన గురుదక్షిణ).

౭. సారంగీ (కేదారగౌళ) రాగము - ఆదితాళము.

ప. కంసాసురసంహారణాంకలయ కృష్ణ
సంసారసింధుతారణ

అ. పుంసామనన్యపురాణపురుషోత్తమ
హంసయతీశ్వరశంసితచరణ

1. పంచజనాసురపాటనకలితశ్రీ
పాంచజన్యదరపటుతరనాద
వాంఛితగురుపుత్త్రజీవనకారణ
మంజుళమౌక్తికమాధవధృతవేద

2. వాచామగోచర వసుదేవతనయ
సదాచారపాలక దనుజాన్తక
హేచారుకమలవిలోచన భవపాశ
మోచన శతకోటిమన్మథమోహన

3. వారిజసంభవవందితపాదాబ్జ
భూరిదయారసభువననాథ
నారాయణతీర్థనతచరణాంబుజ
నానావిధలీలావినోద

ప. సంసారసముద్రమును దరింపఁజేయు నోకంసవైరీ! సకలశుభముల నొసంగుము.

అ. జీవస్వరూపా! అనాదిపురుషా! పురుషోత్తమా! సకలయతులచేతను, గీర్తింపఁబడుచున్న నీకంటె నీప్రజలకు వేఱొకదిక్కు లేదు.

1. సకలవేదముల నుద్ధరించిన యోనారాయణా! ముక్తామణిభూషణా! సాందీపినిమహాముని ప్రభాసతీర్థమున మృతి చెందినతనపుత్త్రుని దెచ్చియిమ్మని

నిన్నువేఁడెను. నీవును ప్రభాసతీర్థమునకుఁ బోయి యచట సముద్రునిచేఁ బూజింపఁబడి యాతనివలన గురుపుత్త్రివృత్తాంతమేమియుఁ దెలియక పోవుటచే జలమధ్యమునఁ బ్రవేశించితివి. మఱియు సముద్రుని ప్రేరణవలన నచటనున్న పంచజనాసురుని సంహరించి వాని గర్భమునందున్న పాంచజన్య మను శంఖమునుఁ గైకొంటివి. పిదప యమలోకమునకుఁ బోయి యచట నున్న గురుపుత్త్రునిఁ దెచ్చి గురువునకు సమర్పించితివి.

2. శతకోటిమన్మథసమానా ! కమలలోచనా! నీవు వాక్కునకతీతమగు (వర్ణించుటకు వీలులేని) నాకారముగలవాఁడయ్యును, వసుదేవ పుత్త్రుఁడవై జన్మించి రాక్షసులమర్దించుచు ధర్మసంస్థాపనములఁ జేయుచున్నావు. సంసారబంధమునుఁ దొలంగించుచున్నావు.

3. కరుణాసముద్రుఁడ వగునో జగన్నాథా! నీలీలలు, నీవుసేయు వినోదములు అపరిమితములని చతుర్ముఖుఁడు యెప్పుడును స్తుతించుచుండును. నారాయణతీర్థుఁ డెప్పుడును నీపాదములకు నమస్కారము లొనర్చుచుండును.

⟶ కాలయవనాదివధ. ⟵

శ్లో. జరాసంధస్యసైన్యాని హతాని హరిణాఽసకృత్,
నిహతః కాలయవనో ముచుకుందముఖాగ్నినా. 13

ఇట్లువిద్యాభ్యాసమును ముగించి శ్రీకృష్ణుఁడు మధురకుఁ జనినపిదప కంసునిమామ యగుజరాసంధుఁడు మిగులరోషముతో నపరిమితములగు (ఇరువదిమూఁడు అక్షౌహిణీలు) సైన్యములఁ దీసికొని పదునాలుగుమారులు మధురపై దండయాత్రఁ జేసెను. శ్రీకృష్ణుఁడును వాఁడుయుద్ధమునకు వచ్చినప్పుడెల్ల వానిసైన్యముల నిశ్శేషముగ వధింపుచు వానిని మాత్రము విడిచిపెట్టుచుండెను. మఱియొకప్పుడునారద ప్రేరితుఁడై కాలయవనుఁడనువాఁడు తనమీఁదికి యుద్ధమునకురాఁగా, ముచుకుందుఁడను రాజర్షి శయనించియున్న పర్వతగుహలోనికివానిని మాయోపాయమునఁ గొనిపోయి తా నదృశ్యుఁడయ్యెను. ఆ యవనుఁడును, నిదురించుచున్న ముచుకుందునిఁ జూచి, కృష్ణుఁడే తనకు భయపడి యిట్లు దొంగవేసము వేయుచున్నాఁడని తలంచి యాయనను పిడికిటంబొడిచెను. ఆ ప్రేటువలన

మేల్కాంచి, రాజర్షి యుగ్రదృష్టితోఁ జూచుటయు, నాయవనుఁడు భస్మ మయ్యెను.

శ్లో. చిరసుప్తోత్థిత స్యాస్య ముచుకుందస్య పశ్యతః,
అనుగ్రహాయ భగవా నావిర్భూతో గుహాంతరే. 14

చాలకాలమునుండి నిదురించుచుండియు, ఇట్లు మేల్కాంచి యాముచుకుందుఁ డిటునటుచూచుచుండ నాతని ననుగ్రహించుటకై, శ్రీకృష్ణుఁడు సాక్షాత్కరించెను.

శ్లో. ముచుకుందోఽపి తం దృష్ట్వా బంధహంతార మాత్మనః,
నృసింహపదసంలక్ష్యం ప్రణమ న్ స్తౌతి దివ్యదృక్. 15

ఆముచుకుందుఁడును దివ్యదృష్టిగలవాఁ డగుటచేఁ దనను సంసారబంధవిచ్ఛేదమును గావించినపురుషోత్తముఁడే ప్రత్యక్ష మయ్యెనని దెలిసికొని యాయనకు నమస్కరించి యిట్లని వినుతించెను.

౭. కాంభోజీ (కల్యాణీ) రాగము - జంపెతాళము.

1. వేదాద్రిశిఖరనరసింహమాకలయామి
విమలవిద్యుజ్జ్వలితజిహ్వాం
వేదాంతవేద్యవిమలానందవిజ్ఞాన
విదళితదురంతభవమోహం త్వాం నౌమి

2. పరభావభావనాదృఢబంధహార మఖిల
సురవైరిదళనఖరనఖరం
పరిపూర్ణకరుణాసుధాసమాహ్లాదిత
ప్రహ్లాదభయహరముదారం త్వాం నౌమి

3. ఘోరసంసారతారకతారకాధిపతి
తరణిమండలకోటిభాసం
క్షీరగంభీరవారిధిమథనసంజాత
వరలక్ష్మీకౌస్తుభోల్లాసం త్వాం నౌమి

4. జగదణ్డశతకోటిజననీకళత్రమిహ
జన్మమరణాదిభయవిదూరం
నిగమమయఖగవర్యవరయానసంచార
నియతలీలామయశరీరం త్వాం నౌమి

5. మణిమయకిరీటమణిమకరకుండలకాన్తి
మథితదిగ్దశతిమిరభారం
అణిమాదిభూతిదమనన్యశరణార్థినాం
ఆధారమఖిలసుఖసారం త్వాం నౌమి

6. నిరవద్యగుణరత్ననిర్మలాంతఃకరణ
వరణీయవరదాననిపుణం
ధీరశివనారాయణానన్దతీర్థయతి
గూఢపరమార్థ మతికరుణం త్వాం నౌమి

1. మెఱుపువలె ప్రజ్వరిల్లుచున్న నాలుకగల వేదగిరి నృసింహస్వామిని జూచుచున్నాను. వేదాంతవేద్యా! పరమానందస్వరూపా! నిన్ను దెలిసికొనుట వలన సంసారబంధము విడిచిపోవును, ఓమహాత్మా! నీకు నమస్కారము.

2. మిగులవాఁడియగు నఖములచే హిరణ్యకశిపునిఁ జీల్చి, పరిపూర్ణ మగు కరుణామృతముచే ప్రహ్లాదుని భయముఁ దీర్చి యానంద పఱచిన యో నృసింహా! నిను ధ్యానించియెడల సంసారబంధములు తొలంగిపోవును. నీకు నమస్కరించెదను.

3. కోటిసూర్యబింబములును, కోటిచంద్రబింబములు నొక్కమా ఉదయించిన నెట్టికాంతియుండునో అట్టియధికమగుకాంతితో నీయాకారము ప్రకాశించుచున్నది. ఓ సంసారతారకా! క్షీరసముద్రమును మథించుటవల్ల జనించినలక్ష్మియు, కౌస్తుభమును నీ వక్షస్థలమున రాజిల్లుచున్నవి. అట్టి నీకు నమస్కరించెదను.

4. ఈసకలబ్రహ్మాండమునకు తల్లియగు నాలక్ష్మీదేవికి నాయకుండవు, జనన్మమ్ము, మరణము మొదలగు భయము లేవియునులేనివాఁడవు, వేదరూపుఁడగు గరుత్మంతుఁడే వాహనముగాఁగలవాఁడవు, అట్టి లీలామానుషవిగ్రహుఁ డవగు నీకు నమస్కరించెదను.

5. మణిమయ మగుకిరీటముయొక్కయు, మకరకుండలములయొక్కయు, కాంతిచే చీకటులను బోఁగొట్టుచున్నట్టియు, 'నీ వేదిక్కు' అని దృఢభక్తితో నాశ్రయించువారలకు పట్టుగొమ్మయై అణిమాద్యష్టైశ్వర్యముల నిచ్చువాఁడవును, పరమానందస్వరూపుఁడవును అగునీకు నమస్కరించెదను.

6. సకలగుణరత్నాకరా! పరిశుద్ధచిత్తులగువారు కోరినవరముల నెల్లనొసంగునట్టియు, జ్ఞానియగు నారాయణతీర్థయతివరునిచే ధ్యానింపఁబడు చున్నట్టియు పరమార్థస్వరూపుఁడైనట్టియు నీకు నమస్కరించెదను.

శ్లో. ఉద్ధరోద్ధర గోవింద పతితం భవసాగరే,
భీకరే శ్రీహరే కృష్ణ వృష్ణివంశసముద్భవ. 16

యాదవవంశమునందుఁబుట్టి కృష్ణుఁడను పేరుతో మెలంగుచున్నయో నారాయణా! భయంకర మగుసంసారసముద్రమునందుఁబడియున్న నన్నుద్ధరింపుము. ఓ గోవిందా! నన్నుద్ధరింపుము.

ఇతి స్తువంతం ముచుకుంద మాదరాత్
కృపాసుధావర్షిదృశాఽవలోక్య సః,
హితం సమాదిశ్య చ సత్వరం పునః
వివేశ శౌరిర్మథురా మరిందమః. 17

ఇట్లు స్తోత్రముచేయుచున్నయాముచుకుందుని దయామృతమును వర్షించుదృష్టులతోఁ జూచి, హితము నుపదేశించి, యాశ్రీకృష్ణుఁడు తత్క్షణమే మధురానగరమునకుం జేరెను.

శ్లో. ద్వారకానగరీ హర్మ్యశారికా గీతసారికా,
తారకోత్కలికా మానితారకా నందపూరకా. 18

శర్మదా నిర్మలధియాం నిర్మితా విశ్వకర్మణా,
తత్ర సంతం హరిం పౌరా స్తుష్టా స్తుష్టువురీశ్వరం. 19

ద్వారక యనుపట్టణ మొకటి సముద్రమధ్యమునం గలదు. అందలి మేడల యందు పంజరములం బెట్టి పెంపఁబడుచుండుగోరువంకలుకూడ పరమార్థసారము వచింపుచుండును. మానులఁ దరింపఁజేయునదియు, చూచువారికి పరమానందము నొసంగునదియు, పరిశుద్ధహృదయు లగువారికి నిత్యసుఖము (మోక్షము) నొసంగునదియు నగునప్పురమును శ్రీకృష్ణునకై విశ్వకర్మ నిర్మించెను. శ్రీకృష్ణుఁడును స్వజనసమేతుఁడై మధురను విడచి యప్పురముం జేరెను. ఆయన యచ్చట నివసించుటఁ జూచి, పురజను లిట్లని కొనియాడిరి.

౮. సావేరీరాగము - అటతాళము.

ప. వయం ధన్యా వయం ధన్యా
వయం ధన్యా దేవ వసుధాతలే

అ. స్వయం వ్యక్తం పరం తత్త్వం
హరిం త్వా మవ లోకయామః

1. నిఖిలలోకనిదాన నిగమబృందైకమాన
సుఖసత్యామితజ్ఞాన సురపాలన
మఘవదాదిపావన మాయయా కృతభువన
అఘమూలవినాశన అచ్యుతానంగమోహన

2. జలధిమధ్యనిర్మిత జాంబూనదపర
కలితగోపురహర్మ్య గణకమనీయా
జలజనాభ తావక జనరమ్య ద్వారకా
అల మధునాఽస్మాభి రవలోక్యతే

3. వసుధాసుధాసౌధ వసతీకృతవాస
కుసుమబాణవిహారణ కూలవన
వసుదేవభాగధేయ వామదేవాదిగేయ
వసుద నారాయణతీర్థ వరద విజయగోపాల

ప. ఓదేవా! ఈభూలోకమున మేమేధన్యులము. మేమేధన్యులము. మేమేధన్యులము.

అ. స్వయముగ ప్రకాశించుచున్న (నిరాకారుఁడై యుండుటనుజూచి సాకారుఁడై ప్రత్యక్షముగఁ గనఁబడుచున్న) పరమాత్మస్వరూపుని నారాయణునిఁ జూచుచున్నాము.

1. మాయచే సకలలోకములను నిర్మించినయోమదన్మోహనాకారా! నీవు యింద్రుఁడు మొదలగుదేవతలను గూడ పవిత్రులఁజేసి రక్షింతువు. పాపవినాశనా! వేదాంతములలోఁ జెప్పఁబడు సత్యజ్ఞానానందస్వరూపుఁడవు నాశరహితపరబ్రహ్మంబవు నీవే.

2. ఓపద్మనాభా! నీప్రభావముచే సముద్రమధ్యమున నిర్మింపఁబడి సువర్ణమయములగు గోపురప్రాకారములతో సకలజనుల కానందమునుఁ గల్గింపుచు, నీకు హృదయప్రియమై యున్నయీద్వారకాపట్టణమును గనులారఁ జూచుచున్నాము.

3. భూమియను మేడయందు నివసించునట్టియు (ఈభూలోకమునందలి ప్రజలందఱును తనకుటుంబముగాఁ జూచుకొనుచు నొక్కయింటియందు తిరుగుచున్నట్లు ఈ సర్వప్రపంచమునందును విహరించుచున్నాఁడనుట) అనేకములగు నుద్యానవనములయందు మన్మథవిహారముల జరిపినట్టియు ఓకృష్ణా! వసుదేవపుణ్యఫలమా! నీవు భక్తులకు సకలధనముల నొసంగువాఁడవనియు నారాయణతీర్థుని బ్రోచితివనియు వామదేవాదులు గానముసేయుచున్నారు.

శ్లో. అమరదుర్లభభూతి రియంసతీ
విమలమానసహంససమాకులా,
కమలనాభరమాతిమనోరమా
సతతమస్తుతవాద్యమహాపురీ. 20

ఓ శ్రీకృష్ణా! దేవతలకుఁ గూడ దుర్లభమగు సమృద్ధిగలదియు, (పురపక్షమున సమృద్ధియనఁగా నైశ్వర్యసమృద్ధి, భార్యాపక్షమున రూపసమృద్ధి.) పరిశుద్ధమగు మనోహంసకలదియు, ('నిర్మలమగుమానససరస్సునందలి హంసలచేవ్యాపింపఁబడినదియు, అనఁగా, పురసమీపమునందలి సరస్సులలో నిర్మలములగు హంసలు నివసించుచున్నవనుట'. ఇది పురపక్షమునందలి యర్థము.) మిగుల మనోహరమైనదియు అగు నిప్పురము లక్ష్మీదేవియునుం బోలె భార్యయగుఁగాక (నీవెప్పుడును ఈపట్టణమునందు మిగుల ననురాగముతో నుండుము.)

శ్లో. అద్యాపిభక్తా ననుకంపయన్ ముదా
హృద్యామనవద్యాం నగరీ మధిష్ఠితః,
నిరస్తశత్రు ర్భగవాన్ విరాజతే
ష్మయా చ లక్ష్మ్యా సహ సర్వసంపదా. 21

ఇతి శ్రీనారాయణతీర్థవిరచితాయాం శ్రీకృష్ణలీలాతరఙ్గిణ్యాం
శ్రీకృష్ణద్వారవతీప్రవేశవర్ణనంనామ ఏకాదశతరఙ్గః.

ఆ శ్రీకృష్ణుఁడు శత్రువుల మర్దించుచు, శ్రీదేవితోడను భూదేవితోడను గూడి భక్తుల ననుగ్రహింపుచు, మనోహరమగు, నిర్దోషమగు నాపట్టణమునందు యిప్పటికి నివసించుచున్నాఁడు.

ఇది ఏకాదశతరఙ్గము.

*

శ్రీ రస్తు.

శ్రీకృష్ణలీలాతరఙ్గిణి

ద్వాదశతరఙ్గము.

కథాసంగ్రహము.

అథ రుక్మిణీకల్యాణమహోత్సవవర్ణన మభినీయతే.—

శ్లో. భీష్మో థ రుక్మీ తత్పుత్రో రుక్మిణీ తత్సుతా సతీ,
వసుదేవో దేవకీ చ బలకృష్ణౌ సబాంధవౌ. 1

రుక్మిణ్యా లిఖితం పత్రం శ్రీకృష్ణాయ నివేదితం,
బ్రాహ్మణేన తత స్తత్ర రథే నాగమనం హరేః. 2

రాజ్ఞాం సమక్షం రుక్మిణ్యాః పాణిగ్రహణమంగళం,
రుక్మిణ్యా సహ కృష్ణస్య ద్వారకాయాం సమాగమః. 3

రుక్మిణీకృష్ణయో స్సమ్య గ్వివాహ స్తదనంతరం,
అష్టపత్నీసమాహారః కథాసంగ్రహ ఈరితః. 4

ఈద్వాదశతరంగమున రుక్మిణీకల్యాణమహోత్సవము వర్ణింపఁబడును:—

భీష్మకుఁడును, ఆయనకుమారుఁడగు రుక్మియు, పుత్రికయగు రుక్మిణియు వచ్చుటయు, ద్వారకయందు బంధుజనులతోఁగూడ దేవకీవసుదేవులును, రామకృష్ణులునుండుటయు,ఒక బ్రాహ్మణుఁడు రుక్మిణీదేవి వ్రాసియిచ్చిన పత్రికను కృష్ణునకుఁ దెచ్చియిచ్చుటయు, శ్రీకృష్ణుఁడు రథము నెక్కి విదర్భకుఁ బోవుటయు, రాజులందఱును జూచుచుండ రుక్మిణి నపహరించుటయు, ద్వారకయందు శ్రీకృష్ణరుక్మిణులసమాగమంబును, పిదప రుక్మిణీకృష్ణులకు బాగుగ

వివాహము జరుగుటయు, అష్టభార్యలవివాహంబులును అనునది యిందలికథా సంగ్రహము.

→ భీష్మకుఁడు సభలో రుక్మిణీకళ్యాణముం గూర్చి యాలోచించుట. ←

తత్రాదౌ భీష్మాగమనమ్.—

౧. నాదనామక్రియారాగము - ఆదితాళము.

భీమా నిహ శ్రీమా నయం భీమపరాక్రమాన్వితః
భూమౌ విఖ్యాతమాహాత్మ్యో భీష్మో రాజా విరాజతే

మిగుల బుద్ధిమంతుఁడును, తేజోవంతుఁడును, పరాక్రమసంపన్నుఁడును అగుభీష్ముఁ డనునొకరాజు తనప్రభావము సకలలోకములందును బ్రసిద్ధి చెందుచుండ విదర్భం బాలించుచుండెను.

అథ రుక్మ్యాగమనమ్.—

౨. నాదనామక్రియారాగము - ఆదితాళము.

రుక్మీ రుక్మిణ్యావరజో రుచిరాంగదకుండలీ
తిగ్మాంశుసమకిరీటీ దివ్యాయుధః సమాయాతి

మనోహరము లగుకేయూరములను, కుండలములను, సూర్యునివలె ప్రకాశించుచున్న కిరీటంబును ధరించి శ్రేష్ఠము లగునాయుధములంబూని యాభీష్మునియగ్రతనయుం డగురుక్మియు తండ్రియొద్ద కొకనాఁడువచ్చెను.

౫. అథభీష్మమహారాజో రుక్మిణ్యాః స్వసుతాయా వివాహమహోత్సవాయ వర మన్విష్యన్ స్వమంత్రిభిః కులవృద్ధైశ్చ సమం పర్యాలోచ్య వాసుదేవం వరం రోచయామాస కిల. రుక్మీ చ తద్వృత్తం జ్ఞాత్వా చైద్యపక్షత్వా త్సామర్ష మువాచ. అల మహో విచారేణ గోపాలవరకన్యాప్రదానవిషయేణ. అయం హి జారచోరశిఖామణిః పరతంత్రో నాస్మత్కులోచితవర ఇతి. రాజాపి పుత్రస్నేహవశాత్ తద్రోచయామాస. 5

ఆభీష్మమహారాజు తనపుత్రికయగు రుక్మిణికి వివాహము సేయఁదలంచి వరునివిచారించుచుండి, మంత్రులయొక్కయు, కులవృద్ధులయొక్కయు నాలోచన పైకృష్ణుఁడు తన కన్యను తగినవరుఁడని నిశ్చయించుకొనియుండెను. రుక్మియు శిశుపాలునిపై నభిమానముగలవాఁడగుటచే, తనతండ్రి నిశ్చయమును వినఁగానే కోపించి యిట్లనియె.గోపాలుఁడగుకృష్ణునకు కన్నియనిచ్చెదమని నిశ్చయించితిరా?చాలుచాలు యీవిచారములు.ఈ కృష్ణుఁడుజారుఁడు,చోరుఁడు, ఆతనికి స్వంతముగ రాజ్యములేదు. ఒకనికి లోఁబడియుండువాఁడు. ఇట్టివాఁడు మనయట్టి యుత్తమవంశస్థులతో సంబంధముసేయ నర్హుఁడగునా? కావున మనకన్యను శిశుపాలున కిత్తము. అని యిట్లు పుత్రుఁడుచెప్పగానే భీష్ముఁడును వానియందలియనురాగముచే పూర్వనిశ్చయమును మాని, వాని మతము నంగీకరించెను.

అథ రుక్మిణ్యా ఆగమనమ్.—

3. నాదనామక్రియా రాగము - ఆదితాళము.

ఆయాతి శ్రీరుక్మిణీ శనై రిహ గేయ యోషిద్భి రథునా
కృష్ణమేవ చింతయంతీ సదా హృది వృష్ణివంశసింధుచంద్రం
సౌందర్యనిందితామరీ నిరంతర చారుతరనీలకబరీ
తన్వీ స్వతనుభానునా పరాజిత తపనకిరణా తరుణీ

సూర్యునివలె ప్రకాశించుచుండుతనశరీరకాంతిచే, సూర్యకిరణముల ధిక్కరించుచు, అతివిస్తారమై, మేఘమువలె నల్లనై యొప్పు కొప్పు ప్రకాశించుచుండ, దేవాంగనల మించుసౌందర్యము గలరుక్మిణి తనచెలికత్తియలతోఁ గూడి శ్రీకృష్ణుని మదిలో ధ్యానించుచు మెల్లమెల్లఁగ క్రీడాగృహమునకు వచ్చెను.

శ్లో. క్రీడాగృహం సమాయాంతీం క్రీడంతీం స్వసఖీజనైః,
ప్రత్యాహ రుక్మిణీం దూతీ యద్వృత్తం భీష్మమందిరే.

ఇట్లు క్రీడాగృహముం జేరి యచ్చట చెలికత్తియలతోఁ గూడి క్రీడించుచుండగా రాజసభనుండి యొకదూతికవచ్చి వరనిశ్చయమునుఁ గూర్చి యచట జరిగినవృత్తాంతమంతయు నామెతో నిట్లని చెప్పెను.

శ్లో. రౌహిణేయే కృతోద్వాహే రేవతీప్రాణవల్లభే,
శ్రీకృష్ణ స్యాథ సమయో నై వాహికమహోత్సవే. 7
ఇతి ద్వారవతీపౌరాః ప్రశశంసుః పునః పునః,
రుక్మీ చ రుక్మిణీం దాతుం శిశుపాలాయ రోచతే. 8
పుత్రస్నేహవశా ద్రాజా తథైవ హృది నిశ్చితః,
ఏవ మాలోచితం సర్వైః బంధుభి శ్చాపి మానిని. 9

ఓరుక్మిణీ! మీతండ్రి సభయందు నేఁడు జరిగినవృత్తాంతము నుజెప్పెద వినుము. 'బలభద్రునకు రేవతి యనెడుకన్యనిచ్చి వివాహముగావించిరి. ఇక శ్రీకృష్ణునకు వివాహముఁ జేయవలసిన సమయమువచ్చినది.' అని ద్వారకయందు పౌరులందఱునుఁ జెప్పుకొన్నారు. మీతండ్రినిశ్చయ మెట్లున్నను మీయన్న యగు రుక్మికిమాత్రము నిన్ను కృష్ణునకిచ్చి వివాహముసేయుట కొంతయు నిష్టములేదు. శిశుపాలున కియ్యవలయునని యాతనిమతము. పుత్రుని యందలి ప్రేమచే మీతండ్రియు దానికి సమ్మతించెను. మీ బంధువులందఱును ఈ విషయమునుగూర్చియే మిగుల చింతిల్లుచున్నారు.

శ్లో. ఇతి దూతీవచః శ్రుత్వా రుక్మిణీ న్యపత ద్భువి,
ఉపలభ్య శనై స్సంజ్ఞాం ప్రలప త్యమలాశయా. 10

ఇట్లాదూతిక చెప్పినవాక్యముల వినినతోడనే విమలహృదయయగు రుక్మిణి మూర్ఛల్లి నేలపైఁబడెను. కొంతసేపటికి మెల్లగఁ దెలివిఁదెచ్చుకొని యిట్లని విలపింప నారంభించెను.

-:- రుక్మిణీ మనోనిశ్చయము. -:-

౪. ఆహిరీ (ఆనందభైరవి) రాగము - ఆది (జంపె) తాళము.

ప. వీక్షే కదా దేవదేవం గోపాలమూర్తిం

అ. సాక్షా న్మదనకోటి	సౌందర్యభావ్యం
1. ప్రకటమృగమదతిలక	రమణీయఫాలం
సకలగుణసంపత్తి	సహిత మురుఖేలం
2. బృందావనాంత భువి	విశ్రుతవిహారం
నందనందన మఖిల	నందితాకారం
3. కాలమేఘశరీర	కలితవిద్యుద్వసనం
కేళీకలాకుతుక	కించిత్కుంచితాధరం
4. తధిమిధిమికిధిమితి	తాండవవిలోలం
సిద్ధజనవినుత ప్ర	సిద్ధతరశీలం
5. సరసమురళీగీతర	సామృతలహరీ
నిరతనారాయణతీర్థ	నిర్మలమనోహంసం

ప. గోపాలరూపుఁ డగు నా దేవదేవుని నెప్పుడు చూతునో!

అ. ఆమన్మథకోటిసమానసుందరాకారు నెప్పుడుచూతునో!

1. కస్తూరీతిలకముతో నొప్పు ముద్దుమోముఁగలిగినట్టియు, భూమిపైఁ గ్రీడించుచున్నట్టియు, గుణరత్నాకరుండైనట్టియు ఆమన్మథ......చూతునో.

2. సర్వలోకములకు నానందకర మగురూపముతో బృందావనమున విహరించుచుండిన యానందకుమారుని మన్మథ......చూతునో.

3. నీలమేఘశ్యామలమగు శరీరమునందు మెఱుపునుంబోలెఁ బ్రకాశించు పీతాంబరము వెలుంగ, క్రీడయందలి యుత్సాహముచే పెదవిని కొంచెము వంచి చరించుచుండు ఆమన్మథ......చూతునో.

4. "తధిమిధిమికిధిమి" అని నృత్యముసేయుటయందు మిగులనిచ్ఛగలవాఁడును, మహామునులుగూడనుతించునట్టి జగత్ప్రసిద్ధసత్స్వభావముగలవాఁడును అగు నామన్మథ......చూతునో.

5. మనోహర మగు వేణుగాన మనియెడు జలప్రవాహమున సర్వకాలములయందును నారాయణతీర్థులమన సనియెడు హంసమును ద్రిప్పుచు నాయతివరునకు కృతార్థతగతి గలిగించునట్టి యామన్మథ..... నెప్పుడు చూతునో!

శ్లో. నిధాయ హృది గోవిందం రుక్మిణీ రుక్మభూషితా,
మనః సంబోధ్య గోవిందే సమాధా యేద మాహ తత్.

స్వర్ణాలంకారములచే భూషిత యగువారుక్మిణి శ్రీకృష్ణుని తనమనసునసనిలిపి 'ఓమనసా! నాయుపదేశమును వినుము.' అని సంబోధించుచు ఆ గోవిందునియందే స్థిరమగు భక్తితో నిట్లనియె.

శ్లో. రేరే చేతః శృణు విమలహృత్పుండరీకాంతరస్థే
యస్మిన్ మాయావిలసితజగత్కోటయ స్సంతి భూమ్నా,
గోపాలం తం భజ నిగమవిద్యావిలాసానుపాలం
భూపాలం తం పరిహార పునర్జన్మబంధైకమూలం. 12

ఓమనసా! నాయుపదేశమును వినుము. ఆగోపాలుఁడు సర్వవ్యాపకుఁడు. సకలజనులహృదయకమలమునందు నున్నాఁడు. మాయామయములగు నీప్రపంచసమూహములన్నియు, నావిభునియంద నిలిచియున్నవి. ఆవేదాంతవేద్యుఁ డగుపరమాత్ము నాశ్రయింపుము. పునర్జన్మమునకును, సంసారబంధమునకును కారణభూతుఁ డగుభూపాలుని (శిశుపాలుని అని ప్రస్తుతార్థము. అభివృద్ధినిఁ గోరుపురుషుఁడు శ్రీకృష్ణునే సేవింపవలయును గాని రాజుల నాశ్రయించిన ప్రయోజనము లేదు. అని అప్రస్తుతార్థము.) పరిత్యజింపుము.

౧౨. సావేరీ (రేగుప్తి) రాగము - ఆటతాళము.

ప. రే రే మానస గోపాలం భజ దూరే పరిహార భూపాలం
అ. ఆరా దంతరతర మఖిలాత్మకబోధానందఘనం బాలం
1. విమలహృదయకమలోదారం వేదశమితవివిధవిషయాకారం
కమనీయతరకరుణాసారం సర్వసమభావభావమహోదారం

2. సామాదినిగమాన్తసంచారస్ధిర ధీమదనుస్మృతసుగుణాకారం
సమరసమేకమనంతమనన్వయ మమితనిరంతరసుఖసాగరం

3. జగదండకోటిపరాకాశం సర్వ నిగమాంతవిదితస్వప్రకాశం
అగణితగుణమణివాగీశం దేవ మాగమరూపనిజాదేశం

4. విగళితమోహజభవపాశంవిశ్వ మంగళకృతతను మఖిలేశం
భగవన్తమాదిగురుంశివమద్వయచి-ద్గగనం నవనీతాశం

5. సుందరతరమురళీవాదం ముని బృందవిచింత్యసుందరపాదం
నందతనయ మఖిలానందం శర దిందువదన మిహ గోవిందం

6. బృందావనహితగోబృందం ధృత మందర మఖిలనిగమకందం
నందసునందాదివంద్య మనన్యక, నారాయణతీర్థయతివరదం

ప. ఓమనసా! గోపాలునాశ్రయింపుము. రాజులచెంతకుఁ బోకుము.

అ. ఆగోపాలుఁడు జ్ఞానానందస్వరూపుఁడు. ప్రపంచమయుఁడగుటచే దూరముననను, సమీపముననుగూడ నున్నాఁడు. అట్టి ఆబాలకృష్ణుని సేవింపుము.

1. సర్వోసముఁ డగు నాకరుణాసముద్రుఁడు మిగుల నుదారభావము గలవాఁడు. ఆనిర్మలచిత్తుఁడు పరమార్థజ్ఞానము నొసంగుటకు వేదముల నిర్మించి వానిమూలమున విషయరూపముల నెల్ల శాంతినొందించుచున్నాఁడు. (సమస్త విషయములయందును బ్రహ్మభావనగలుగునట్లుచేసి లోకమునకు జ్ఞానదృష్టి నొసంగుచున్నాఁడు అనిభావము.)

2 ఈయఖండానందస్వరూపుఁడు, అద్వితీయుఁడు, దేనితోను సంబంధపడువాఁడుకాఁడు. సమరసస్వరూపుఁ డగునీవేదాంత వేద్యుని జ్ఞానవంతులగు వారందఱును సర్వకాలములందును ధ్యానించుచుందురు. కల్యాణగుణమయుమగు నిమ్మహాత్ముని యాకారమును యెప్పుడును చింతించుచుందురు.

3. బ్రహ్మాండకోటుల కాశ్రయ మగుపరమాకాశమే స్వరూపముగాఁ గలవాఁడును. సద్గుణము లనియెడురత్నములచే నలంకృతుండును, వక్తలలో

నుత్తముఁడును అగు నాదేవుని యాజ్ఞయే యీ వేదము. స్వప్రకాశ మగు నాపురుషోత్తముని స్వరూపమును ఆ వేదము తప్ప మఱియొకటి స్పష్టము చేయ నేరదు.

4. అద్వితీయుఁడును, చిదాకాశస్వరూపుఁడును, పరమానందమయుఁడును, అగు నా సర్వేశ్వరుఁడు సకలలోకములకును ఆదిగురువు. అజ్ఞానమువలన జనించిన యీ సంసారబంధము లేనివాఁడయ్యును, ఆ భగవంతుఁడు సకల జగములకును సుఖములు గల్గించుటకు మనుష్యశరీరమునుఁ దాల్చి నవనీతచోరుఁడై యున్నాఁడు.

5. శరత్కాలచంద్రునివంటి మోముతో సకలమునిజనులచే ధ్యానింపఁ బడుచున్న సుందరము లగుపాదకములతో సకలజనులకు నానందమును గల్గించుచు, మనోహరముగ వేణుగానము సేయుచు, విహరించుచుండు నీనందకుమారుఁడు నారాయణుఁడే.

6. ఆ సుందరాంగుఁడే బృందావనమునందు గోవులను మేపుచుండినవాఁడు. సమస్తవేదములకును మూలకారణభూతుఁడై, నందసునందాదిమునులచే వినుతింపఁబడుచున్న యాభగవంతుఁడే తనయం దేకాంతభక్తిగల నారాయణతీర్థునకు కోరినవరముల నొసంగినాఁడు.

శ్లో. ఇతి నిశ్చిత్య సా భైష్మీ గోవిందావాప్తయే హృది,
ఆరాధయంతీ తం కృష్ణం ప్రేమభక్త్యేద మాహ చ. 13

ఇట్లారుక్మిణి శ్రీకృష్ణునిఁ దప్ప వేఱొకనిని వరింప నని నిశ్చయించుకొని యాయననే మనసున ధ్యానించుచు భక్తిపరవశయై మరల నిట్లనియె.

౭. కమాస్ (పంతువరాళీ) రాగము - ఆదితాళము.

ప. గోపాలమేవ దైవతం భజే-సదా గోపాల మేవ దైవతం

1. సర్వలోకకారణం సత్యకామాదిగుణం
2. భక్తానుగ్రహాభివ్యక్త భవ్యమూర్తిధారిణం
3. యాదవాబ్ధిచంద్ర మిహ యతిజనమోహాపహం

4. కంసాదివైరివిరామ — కలితదివ్యవిగ్రహం
5. గోపీకాననకుముద — గురుతరచంద్రోదయం
6. ఘోరసంసారకారణ — వారణకేసరిణం
7. మనసాఽపి న గణయామి — మాధవాదన్యదైవం
8. భవ్యనారాయణతీర్థ — దివ్యదృగ్విధాయినం

ప. ఆగోపాలునే యెప్పటికిని పరమదైవమునుగా సేవించెదను.

1. సత్త్వకామత్వాదిసుస్వకల్యాణగుణములుగల్గి, సకలలోకములకును కారణభూతుఁడైన ఆ గోపాలునే...... సేవించెదను.

2. భక్తుల ననుగ్రహించుటకై యింద్రియగోచర మగుమనోహరాకారముఁ, దాల్చినట్టి (నిరాకారుఁడుగా నుండుటను విడచినట్టి) ఆగోపాలునే ...... సేవించెదను.

3. యదుకులచంద్రుఁడై జనించి యతులయజ్ఞానములెల్లఁ దొలంగించుచు, నున్నట్టి ("యే నిర్జితేంద్రియగ్రామా యతినో యత యశ్చతే" అను వాక్యము ననుసరించి యతులనఁగా నింద్రియములజయించినవారు, స్థిరచిత్తులు, కావున సన్యాసాశ్రమమును తీసికొనినవారే యతులనితలంపవలదు. అట్లైనను సన్యాసులకు యింద్రియజయ మావశ్యకము కావున వారియందు యతిశబ్దము సామాన్యముగ వాడఁబడుచున్నది.) ఆగోపా...... నమస్కరించెదను.

4. కంసుఁడు మొదలగు శత్రువుల (ధర్మశత్రువుల, సజ్జన శత్రువుల) మర్దించుటకై మనోహర మగుమనుష్యరూపముతో జన్మించియున్న యాగోపాలునే...... నమస్కరించెదను.

5. గోపికల ముఖము లనియెడుకలువలకు సంపూర్ణ చంద్రుఁడైన యాగోపాలునే ...... నమస్కరించెదను.

6. అతిఘోరమగు నీసంసారమునుఁ గలిగించిన యజ్ఞానమనియెడు మదగజమునకు సింహమువంటివాఁడైన (అజ్ఞానమును నశింపఁజేయునట్టి, అనుట) యాగోపాలునే...... నమస్కరించెదను.

7. ఆనారాయణునికంటె నితరుఁడగుదైవమును మనసుతోనైనను దలంపను, గౌరవింపను, ఆగోపాలునే......నమస్కరించెదను.

6. నారాయణతీర్థునకు దివ్యదృష్టిని (జ్ఞానమును)దయచేసిన యాసర్వోత్తముని గోపాలునేసర్వకాలములందును సేవించుచుందును. ధ్యానించుచుందును.

---

౫. తతో రాజవిగ్రహధారిణే సురవిద్వేషకారిణే శిశుపాలనామ్నే స్వాం దాతుం కృతనిశ్చయం స్వజనం జ్ఞాత్వా సా రుక్మిణీగోపరమణీమానసమానససరోవరరాజీవరాజవిరాజమాన రాజహంసం మర్దితమహాసురకంసంభక్తజనరచితప్రశంసంగోవిందం ఆత్మానందం స్మారంస్మారం విగళితమానుషభోగతృష్ణా శ్రీకృష్ణైకబంధుత్వనిష్ణాతా నిజసహచరసాహచర్యావలంబినీ సదాస్తే.

ఇట్లారుక్మిణి రాజరూపముతోనున్న రాక్షసుఁడగు, శిశుపాలునకు, తన బంధువులు తన నొసంగెదరని తెలియగానే మిగుల దుఃఖాక్రాంత యయ్యెను. గోపికలమానసంబులను మానససరస్సులకు రాజహంస యగునా శ్రీకృష్ణుని, కంసాసురమర్దనుని, భక్తశరణ్యుని, సర్వకాలములందును తత్పరయై ధ్యానించుచు, తానాకృష్ణునిఁ జేఁబట్టవలయును నను వాంఛ యంతకంత కధికమగుచుండ సుఖభోగములం దిచ్ఛ నెడలియుండెను. మిగుల కృశించి, సంచరించుటకుకూడ తనచెలుల సాహాయ్యకముగఁ గోరుచుండెను.

-: రుక్మిణి శ్రీకృష్ణునకుఁ బత్రిక నంపుట. :-

శ్లో. బ్రాహ్మణం బ్రహ్మవిద్వర్యం బ్రహ్మణ్యేవపరాయణం,
దృష్ట్వా తు లిఖితం దత్వా తమాహాసయ వైహారిమ్.15

అంత బ్రహ్మవేత్తయు, బ్రహ్మానందపరాయణుండు నగు నొకబ్రాహ్మణునిఁబిలచి యాయనచేతి కొకపత్రికనిచ్చి "ఓ బ్రాహ్మణోత్తమా! నాపైఁ గరుణించి శ్రీకృష్ణు నిటకుఁ దోడ్తెమ్ము." అని చెప్పిపంపెను.

శ్లో. లిఖిత్వా లిఖితం దత్తం విప్రహస్తే తు కన్యయా,
గృహీత్వా లిఖితం విప్ర స్త్వరయా ద్వారకాం యయౌ.

ఆ పత్రికను స్వయముగనే వ్రాసియిచ్చెను. ఆబ్రాహ్మణుఁడును దానిం గైకొని సత్వరముగ ద్వారకాపురముం జేరెను.

శ్లో. స గత్వా ద్వారకాం రమ్యాం దృష్ట్వా గోపాలనందనం,
విజ్ఞాపయామాస వచో రుక్మిణ్యా లిఖితం ద్విజః. 17

ఇట్లు సుందర మగుద్వారకంజేరి, శ్రీకృష్ణుంజూచి రుక్మిణి పంపిన పత్రిక నొసంగి యందున్నవిషయముల స్వయముగాఁగూడ నిట్లని చెప్పెను.

రుక్మిణ్యాః పత్త్రికాలేఖనప్రకారః.—

గ. తథా హి శ్రీమతే సత్యకామసత్యసంకల్పసర్వకామసర్వరస సర్వగంధసర్వసంకల్పాదిగుణవతే కృతాకృతమాతృమాన మేయభేదభిన్నసకల జగదాధారావభాసకాయ నిష్ప్రత్యూ హానిరతిశయానందావధీరితబ్రహ్మలోకానన్దాయ విశ్వవైశ్వా నరాదిసకలనామరూపనిర్వాహకాయ సర్వత్రశక్తిసమన్వితా యసర్వాంతిర్యామిణే దుష్టనిగ్రహశిష్టప్రతిపాలకాయ భ క్తానుకంపయా పరిగృహీతగోపకుమారభావాయ కరచరణన ళినవిలసితధ్వజవజ్రాంకుశాదిరేఖాయ మహాపురుషలక్షణా య కనకమణిమయమకరకుండలకటకకటిసూత్రాంగదాదిది వ్యభూషణభూషితాయ భక్తజనకామితకామవర్షి మహా మోఘనీలమేఘసముజ్జ్వలవిద్యుత్పుంజకల్పదివ్యపీతాంబర ధారిణే శ్రీవత్సకౌస్తుభాదిశోభితాయ దీనదయాపరమూర్త యే శ్రీకృష్ణాయ శతకృత్వ స్సహస్రకృత్వశ్చ నమోనమః.18.

కాంతిమంతుఁడవును, సత్యకామత్వము, ధృఢసంకల్పము, లోకు లనుభ వించు సకలవిధము లగునానందములును స్వరూపముగాఁ గలిగియుండుట,సర్వ రసములును, సర్వగంధములును, సర్వసంకల్పములును,ఆకారముగాఁ గలిగియుం డుట మొదలగుసకలకల్యాణగుణములు గలవాఁడవును. కార్యము, కారణము,

ప్రమాత, (ఒక ప్రమాణముచే నొక విషయమును గ్రహించువాఁడు) ప్రమాణము. (ఒకవిషయమును గ్రహించుట కుపయోగఁబడు జ్ఞానము.) ప్రమేయము. (అజ్ఞానముచే తెలియఁదగిన విషయము) అను మొదలగుపరస్పరవిరుద్ధము లగుభేదములతోఁగూడిన యీసకలప్రపంచమునకును ఆధారమై దీనిం బ్రకాశింపఁజేయుచున్నవాఁడవును, నిర్విఘ్నమై (ఆ యానందానుభవమును విఘ్నము సేయఁ గలపదార్థమేదియును లేదనుట,) నిరతిశయమై (ఆ యానందమునకంటె అతిశయ మగువేఱొక యానందము లేదనుట) యున్న పరమానందము ననుభవించుచు బ్రహ్మలోకమునందలి యానందమునుఁగూడఁ దృణీకరించి యున్నవాఁడవును విశ్వుఁడు, (స్థూలదేహము నభిమానించు జీవుఁడు) వైశ్వానరుఁడు మొదలగు నామములను, రూపములను నిర్వహించువాఁడవును, యే విషయమునందైనను అడ్డములేని సామర్థ్యము గలవాఁడవును, అంతర్యామి స్వరూపుఁడవును, దుష్టులశిక్షించుచు, శిష్టులఁబ్రోచుచుండువాఁడవును, భక్తుల ననుగ్రహించుటకై గోపాలరూపమునుఁ దాల్చియున్నవాఁడవును, హస్తపాద పద్మములయందు, ధ్వజము, వజ్రము మొదలగురేఖలచే నొప్పువాఁడవును, మహాపురుషలక్షణములతో కూడినవాఁడవును, సువర్ణరత్నమయము లగుకర్ణకుండలములు, కంకణములు, మొలత్రాఁడు, భుజకీర్తులు, కిరీటము మొదలగు నానా విధభూషణములచే నలంకృతుండవై యున్నవాఁడవును, భక్తులయభీష్టముల నిరంతరము వర్షించునట్టియు, అమోఘమైనట్టియు, (ఈమేఘము కనఁబడినవో వర్షము కురిసియే తీరు ననుట) నీలమేఘంబవై యచట మెఱయు మెఱుపులో యన దనరారుపీతాంబరముం దాల్చువాఁడవును! శ్రీవత్సము, కౌస్తుభము మొదలగువానిచేఁ బ్రకాశించువాఁడవును! దీనులయెడ మిగులఁ గరుణగలవాఁడవును, అగు నోశ్రీకృష్ణా! నీకు నూరుమాఱులు, వేయుమాఱులు వందనములు.

శ్లో. త్వత్ప్రసాదం పరం కాంక్షే కృష్ణ నాన్యం తు కామయే,
మనసో వచసా నూనం మత్ప్రాణిగ్రహణంకురు. 19

ఓకృష్ణా! నేను నీ యనుగ్రహ మొక్కటిని నే కోరుచున్నానుగాని

వేఱేమియుఁ గోరుటలేదు. కావున నను వివాహముఁజేసికొనుటకు మనమున సంకల్పింపుము. అట్లే చెప్పుము. ఆరీతిగ నాచరింపుము.

సావేరీ (మధ్యమావతీ) రాగము - అటతాళము.

ప. కాంక్షే తవ ప్రసాదం గోపాలబాల కేవల మే వాహం

1. అమితభాగ్యదాతార మతులభూరివిస్తారం
కమనీయకరుణాకరం గోపాలబాల
విమతమదవిదారకం విద్వజ్జనాధారం
శమితభూరిభూభారం శశలీకృతారినికరం

2. కామయే నాన్య మహం కంసారేతిదుస్సహం
శ్యామసుందరవిగ్రహం గోపాలబాల
నామరూపనిగ్వాహం నానాభువననివహం
త్వా మే వాశ్రయే సాహం త్వరయానయమాంస్వగే [హం

3. ధరణీమండలతిలక తాపసతారక
పరిజనసుఖకారక గోపాలకబాల
కలవేణునాదరసిక ఘనతరమౌక్తిక
వరనారాయణతీర్థ వారితదుస్తరానర్థ

ప. ఓగోపాలబాలా! నేను నీయనుగ్రహ మొక్కదానినే కోరుచున్నాను.

1. ఓగోపాలా! సకలవిధము లగుభాగ్యముల నొసంగునట్టియు, లోకోత్తరమగు సమృద్ధితోఁగూడినట్టియు,కృష్ణుని యనుగ్రహముకంటె నధికమగునది(అనఁగా అధికమగు మేలుసేయునది)లోకమున లేనేలేదు.ఈకృష్ణుని యట్లే దేవతలును వాంఛాపూర్తి చేయ నేరరనుట) దయామయమైనదియు, (దయయనునది అనుగ్రహమునకు కారణము. అనఁగా ఆశ్రితునియొక్క సుగుణములనుగాని, దైన్యమునుగాని చూచినతోడనే దయగల్గును. పిదప ననుగ్రహిం

తురు) నగు నీయనుగ్రహము నొక్కదానినే కోరుచున్నాను. విద్వాంసులందఱు సర్వమునుఁ బరిత్యజించి నీయనుగ్రహము నొక్కదానినే యాధారముగ గోరుచుందురు. నీయనుగ్రహము దొరకెనేని శత్రువులందఱు నడంగుదురు. ఆయనుగ్రహమువలనే భూమికి గలభారమంతయునుఁ దీరిపోయినది.

2. దీనికంటె వేఱేమియు నాకక్కఱలేదు. ఓకంసమర్దనా! గోపాలా! ఊహించుటకుఁగూడ నలవిగానిస్వరూపముగలవాఁడవయ్యును, నీలమేఘ శ్యామల మగుసుందరాకారముగల్గియున్నవాఁడవును, సకలజగన్మయుఁడవై, నామరూపముల నిర్వహించువాఁడవై, ప్రకాశించువాఁడవు నగు నిన్నే యాశ్రయించెదను. నన్ను శీఘ్రముగ నీగృహమునకుఁ గొనిపొమ్ము.

3. ఓభూలోకతిలకమా! వేణుగానలోలా! గోపాలబాలా! నీవు మానులరక్షింతువు. నిన్నునమ్మినవారికి కోరినసౌఖ్యములనొసంగుదువు. మౌక్తిక భూషణముల ధరించినవాఁడా! నీవు నారాయణతీర్థునకు గలయశుభముల నివారించితివి.

శ్లో. నాన్యం వృణే పతి మశేషగురో రనంతాత్
త్వ త్త స్సను స్తగుణధామభి రాత్మతుల్యాత్,
క్షేమం సదైవ కురు దేవశిఖామణే త్వాం
యాచే త్వదంఘ్రికమలే ప్రణతాస్మి నిత్యమ్. 20

ఓసకలదేవశిఖామణీ! సమస్తసద్గుణరత్నాకరుండవై, సకలజగద్గురుండవై యున్న నిను విడచి మఱియొకరిని భర్తనుగాఁ గోరను. ఓనాశరహితా! నీవే నాకుదగినవిభుండవు. నీవు నన్నుఁ బరిగ్రహింపవలయును. నీపాదపద్మములకుఁ బలుమాఱులు నమస్కరింపుచు నీవిషయమునే పలుమాఱు యాచించుచున్నాను. నాకు శుభము నొడఁగూర్పుము.

౨. సావేరి (సహానా - మోహనా) రాగము - ఆదితాళము.

ప. క్షేమం కురు సతతం గోపాల-మమ క్షేమం కురు సతతం

అ. కామంతవపాద కమలే భ్రమరీభవతు శ్రీ
మ న్మమ మానసం మధుసూదన

1. అక్షీణకరుణానిధే-ఆనందఘన ప్రక్షీణదోషతతే
శిక్షితాసురగణ రక్షితనిజజన
కుక్షిస్థితానేక కోటిలోకావన

2. ప్రహ్లాదభయవిదూర-పరమయోగిపావన భువనాధార
మోహారహితచిత్త మానిమానసహంస
సాహసహతవైరి సంఘ మహోదార

3. అజితవిజయగోపాల-అనంతలీల అద్భుతపదకమల
విజయద్వారకాపురీ విమల కమలాలోల
నిజనారాయణతీర్థ నిత్యానందబాల

ప. ఓగోపాలా! సర్వకాలములందును నాకు క్షేమమునుఁ గల్గింపుము.

అ. ఓమధుసూదనా! నామనస్సు నీపాదకమలములయందుఁ దుమ్మెద యగుగాత (నాకు నీపాదపద్మముల సేవించు భాగ్యమొసంగుమనుట).

1. ఓ ఆనందస్వరూపా! సకలదోషరహితా! నీవుకరుణాసముద్రుఁడవు. నీవు సకలలోకములను గర్భమునందు నుంచుకొని వానిరక్షించుటకై దుష్టులగు రాక్షసుల సంహరింతువు. శిష్టులగుభక్తజనుల రక్షింతువు.

2. ఓ మహాత్మా! లోకాధారా! నీవు యోగిజనుల పవిత్రులఁ జేసెదవు. అజ్ఞానరహితములై నిర్మలములగు మునిచిత్తము లనియెడు మానససరస్సులకు హంసవై (ఋషులచే ధ్యానింపఁబడుచున్నవాఁడవై) యున్నావు. అపరిమిత మగుశౌర్యముచే శత్రువుల మర్దించితివి.

3. అపరిమితము లగువిలాసములతోను మిగుల నాశ్చర్యకరములై భక్తుల కోర్కుల నొసంగుపదకమలములతోను రాజిల్లుచు యెదురులేని పరాక్రమమున విజయములంగాంచుచు, ద్వారకాపురి యనెడులక్ష్మియందు మిగుల నా

దరముగల్గి (ద్వారకావాసివై) భక్తుండగునారాయణతీర్థునకు సర్వకాలముల యందానంద ఘోసంగుచున్న యోగోపాలబాలా! నాకు శుభంబుల నొసఁగుము.

శ్లో. గౌరీశంకరపూజార్థం యాత్రా మే నగరా ద్బహిః,
యదా తదా హ్యవసరో భవతో మత్పరిగ్రహే. 21

ఓ కృష్ణా! నీవు విదర్భకు శీఘ్రముగరమ్ము. వివాహమునకు ముందుగఁ బార్వతీ పరమేశ్వరులం బూజించుటకై నేను యూరివెలుపలికి రావలసియుండును. నీవు నన్నుఁ గొంపోవుట కదియే సమయము.

శ్లో. ఇతి విప్రముఖా చ్ఛ్రుత్వా రుక్మిణ్యా లిఖితం హరిః,
ప్రత్యుత్తరం లిఖి త్వాఽథ తత్ర గంతుం మనో దధే. 22

ఇట్లు రుక్మిణి పత్రికయందు వ్రాసియున్నవిషయముల నన్నిఁటిని బ్రాహ్మణుఁడు చెప్పఁగా విని, శ్రీకృష్ణుఁడును, ప్రత్యుత్తరమును వ్రాసిపంపెను. విదర్భకుఁ బోవలయు నని నిశ్చయించుకొనియెను.

—ః రుక్మిణీ విరహము. ః—

రుక్మిణీవచనమ్.—

శ్లో. హే సూనాస్త్ర సముల్లసద్విరహిణీసంహారదోషా దిహ
ప్రాప్తోసిత్వ మనంగతాం తవశరాః పంచత్వ మాపు ర్ధ్రువం,
చాప స్తే ధరణిం గతః స్మర నదీగామీ త్వదీయో ధ్వజః
త్వేవంకృచ్ఛ్రగ తోపి మన్మథ వధూహింసాగుణం నోజ్ఝసి.

అచట రుక్మిణియు శ్రీకృష్ణుఁడు శీఘ్రముగ రాకపోవుటచే మిగులఁ బరితపించుచు మన్మథుని నుద్దేశించి యిట్లనియె. ఓ మన్మథా! వియోగమును చెందియున్న స్త్రీల వధించుచుండుటచే ఆస్త్రీహత్యాదోషములవలన నీవు శరీరవిహీనుఁడవైతివి. నీబాణములును పంచత్వమునొందినవి. (పంచత్వ మనఁగా మృతి.

అయిదుగానుండుట) నీధనుస్సు (పుష్పములు) నేలపాలైనది. (ఎంతచిన్న గాలి వీచినను పూలురాలును గావున నిట్లు చెప్పఁబడెను.) నీధ్వజము (చేప) నదులలోఁ బడినది. నిశ్చయము.ఓమదనా। స్త్రీహత్యాదోషమువలన నిన్నికష్టములు సంభవించెనని బాగుగ నెఱింగియుండియు, ఆగుణము నిప్పటికిని మానకున్నావు.

శ్లో. అకళంకః కమలాప్త స్సౌమ్య శ్శౌరి ర్భవాంస్తు సకళంకః,
కమలారి రుగ్రమౌళిః కథ మిందోతవా ప్యహోవిధునామ.

అంతచంద్రు నుద్దేశించి యిట్లనియె. ఓ చంద్రా! నీకును 'విధు' అనెడు పేరుండుట మిగులఁ జిత్రముగ నున్నది. అది శ్రీమన్నారాయణుని పేరుకదా. ఆమహాత్ముఁడు కళంకరహితుఁడు, కమలాప్తుఁడు, (లక్ష్మీదేవి ప్రియుఁడు అని ప్రస్తుతార్థము. కమలములకు ప్రియుఁడు అని రెండవ యర్థము) శాంతస్వభావుఁడు, నీవన్ననో కళంకసహితుఁడవు కమలారివి. (కమలములకు శత్రువు అని ప్రస్తుతార్థము. లక్ష్మికి శత్రుఁడవు. అని రెండవయర్థము.) ఉగ్రమూర్తివి. (భయంకర మగునాకారముగలవాఁడవు అని ప్రస్తుతార్థము. ఈశ్వరుని యష్టమూర్తులలో నొకఁడవు అని రెండవయర్థము.) ఇట్లుప్రత్యక్షవిరుద్ధముగా నున్న నీకు విధుఁ డనుపేరేలగల్గెనో దెలియకున్నది.

శ్లో. శ్రీకృష్ణహృదయం జ్ఞాత్వా పునరాగమనే ద్విజః,
శ్రీకృష్ణాగమనోత్సాహం ప్రాహ భైష్మీం ప్రతి ప్రియం.25

అంత శ్రీకృష్ణునియొద్దకుఁ బోయి యుండిన బ్రాహ్మణుఁడు తిరిగి వచ్చెను.శ్రీకృష్ణుని యభిప్రాయమును బాగుగఁ దెలిసికొనివచ్చిన వాఁడగుటచే తత్క్షణమే రుక్మిణియొద్దకుఁ బోయి "కృష్ణుఁ డిచటకు రావలయునని మిగుల నుత్సాహముతో నున్నాఁడు."అని యాశుభవార్త నామె కిట్లనియెఱింగించెను.

౯. యదుకులకాంభోజీరాగము - ఆదితాళము.

ప. శరణం జగతా మేవ సకలాంతరాత్మా
త్వరమైయె వాయాతి హరిస్తే మతి మాతను తే

1. వనమాలీ కిల నూనం వసుదేవాపత్యం
సనకాదిమునిహృదయ సత్కమలసంవేద్యం
2. చారుతరేణరథేన దారుకసారథినా
ద్వారవతీనగరా దాయాతి తవ స్వామీ
3. మా బాలే కురు చింతాం మంజుతరాలాపే
మాధవ మేష్యసి నూనం వసుధాతలతిలకం
4. క్షేమం కురుతే తవ క్షీరాబ్ధిశాయీ
శ్రీమా నఖిలాత్మా చామీకరపరిధానీ
5. హరిచరితమధు నారాయణ తీర్థముఖోద్గళితం
పరిజనమునినరమత్త భ్రమరై రాపీతం

ప. ఓ రుక్మిణీ! సకలలోకములకును రక్షకుఁడును, సర్వాంతర్యామియు నగు శ్రీకృష్ణుఁడు శీఘ్రముగనే వచ్చును. నీవు కోరినట్లే యాచరించును.

1. సనకసనందనాదిమహామునులు తమజ్ఞానదృష్టులనలనఁ దెలిసికొని సర్వకాలములందును ధ్యానించుచుండ, నలరారునట్టి యావసుదేవపుత్త్రుఁడు, వనమాలాలంకారుఁడు నిశ్చయముగ నిటవచ్చును.

2. దారుకుఁ డనువాఁడు సారథ్యము సేయుచుండ, మనోహర మగు రథము నెక్కి నీ ప్రాణనాథుఁడు ద్వారకానగరమునుండి వచ్చును.

3. ఓ మంజుభాషిణీ! రాజపుత్త్రీ! నీవు చింతింపవలదు. భూలోకతిలకుం డగు నా శ్రీకృష్ణుఁడు నినుఁ బరిగ్రహించును. సంశయములేదు.

4. శ్రీమంతుఁడును, సర్వాత్ముండును, పీతాంబరుండు నగునా క్షీరసాగరశయనుఁడు నీకు శుభము లొనర్చును.

5. నారాయణతీర్థునిముఖకమలమునుండి స్రవించుచున్న శ్రీకృష్ణుని కథయనెడు మకరందమున విష్ణుభక్తులగు మునులును, (యతులును) మనుష్యులును, భ్రమరంబులునుంబోలెఁ బానముసేయుచున్నారు. (కృష్ణకథ యాహ్లాదకరము

గా నుండును గావున సామాన్యజనులు కూడ అనఁగా భక్తిలేనివారలుకూడ దీనిని విను మందురు.) ఈ విషయమును సూచించుటకే ప్రత్యేకముగా నర శబ్దము ప్రయోగింపఁ బడియున్నది.)

శ్లో. ద్విజముఖసరసిజగళితం హరివచనామృతం సమాపీయ,
ఆనందానుభవాఢ్యా రుక్మిణ్యాస్తే మన స్సమాధాయ. 26

ఇట్లాబ్రాహ్మణుని ముఖకమలమునుండి స్రవించిన శ్రీకృష్ణవాక్యామృతమును పానముఁజేసి (శ్రీకృష్ణుఁడు చెప్పినమాటలను, బ్రాహ్మణుఁడు తనతోఁ జెప్పఁగా విని) పరమానందము ననుభవించుచు నా రుక్మిణి మదిలో నూరటఁ జెందియుండెను.

→ రుక్మిణీస్వయంవరము. ←

గ. అథ కోసలకురుపాంచాలమైథిలచేదిమాగధమత్స్యమాళవ వంగకళింగసౌరాష్ట్రఘూర్జరమహారాష్ట్రసైంధవకాశ్మీరకేర ళకొంకణద్రవిడనేపాళకర్ణాటకాదిదేశాధిక్షితారో మహా ప్రభావాః అతిరథమహారథాదిపద్మమహాపద్మసంఖ్యాకసైన్య కాః రాజతజాంబూనదమహార్హవజ్రవైడూర్యమరకతాది విచిత్రరత్నయుతానేకకోటితటిద్రత్నప్రద్యోతమాన దివ్య విమానసమారూఢాః ధిక్కృతసురసంపదః మత్తమాతంగతు రంగవాహనవాహినీశతపరివేష్టితాః మదనమదాపహారిసౌం దర్యశాలినః సకలకలాకుశలాః కుండిననగరవరపరిసరసముది తాః పంక్తిరథా స్సమాసతే. 27

ఇట్లుండ వివాహదినము సమీపించెను. అప్పుడు కోసల, కురు, పాంచాల, మైథిల, చేది, మాగధ, మత్స్య, మాళవ, వంగ, కళింగ, సౌరాష్ట్ర, ఘూర్జర, మహారాష్ట్ర, సైంధవ, కాశ్మీర, కేరళ, కొంకణ, ద్రవిడ, నేపాళ, కర్ణాటకాధీశ్వరులు, పద్మము, మహాపద్మము మొదలగు నపరిమితసంఖ్యలుగల రథగజతురగపదాతిసైన్యములు దమ్ము పరివేష్టించి నమ్మమంత వెంటతోను,

బంగారుతోను చేయఁబడినవియు, వజ్రవైడూర్యాద్యుత్తమరత్నములచే నలంకృతములై, మెఱుపు దీఁగెలవలె ప్రకాశించుచుండినవియు నగురథములపై నెక్కి కుండిననగరప్రాంతమునకుఁ జేరిరి. మన్మథుని జయించుసౌందర్యముతోను, దేవేంద్రు నిమించుధనసమృద్ధితోను, అద్భుత మగు ప్రభుశక్తితోను, వర్ణనాతీతమగుపాండిత్యముతోను వీరలు ప్రకాశించుచుండిరి.

శ్లో. త్రైలోక్యసంపత్కలయావతీర్ణా
యా రుక్మిణీ సాగరరాజకన్యా,
సేయం భవానీభవభావయుక్తా
సంపూజ్య నిర్యాతి సఖీసమేతా. 28

త్రిభువన సంపద్రూపిణియయ్యుఁ, గృష్ణరూపమున నవతరించిన విష్ణువును సేవించుటకై యాలక్ష్మీదేవియే రుక్మిణియై యవతరించియుండెను. అట్టి జగన్మోహిని యగురుక్మిణి యవ్వివాహదినమునఁ దొలుతొలుత పార్వతీ పరమేశ్వరులఁ బూజించుటకై యూరువెలుపలనుండు దేవాలయమునకుఁబోయి యచట నర్చనను ముగించి యా రాజులఁదలు నిలచియున్న మార్గమున బయలుదేరెను.

శ్లో. అత్రాంతరే ద్వారవతీనగర్యా
రథేన గత్వా స రథాంగపాణిః,
ఆస్తే మహీపాలసహాసభాయాం
సూర్యో యథా దీపసహస్రమధ్యే. 29

ఈమధ్యకాలముననే చక్రపాణియు రథారూఢుఁడై ద్వారకాపురమునుండివచ్చి దీపములనడుమనున్న సూర్యునియట్లు ప్రకాశించుచు రాజసమూహమధ్యమున నిలిచి యుండెను.

గ. తత్ర ఖలు వేత్రపాణయః నిరస్తసమస్తసమ్మర్దా రుక్మిణ్యాః
పరిజనాః పరితో బభూవుః. 30

అట్లు ప్రయాణమైవచ్చుచుండిన రుక్మిణీదేవికిఁ జుట్టును బెత్తములధరించి జనసమ్మర్దములనివారించుచు పరిచారకులు నడచుచుండిరి.

శ్లో. పదాంగుళిన్యస్తదృశం వ్రజన్తీం
భైష్మీం ప్రతిప్రాహచదర్శయన్తీ,
తస్యా స్సఖీ రాజసుతాన్ క్రమేణ
వేత్రేణవిజ్ఞాపయతీవ దూతీ. 31

అప్పు డారుక్మిణి తలవాంచి పాదాంగుష్ఠములఁ జూచుచు నడచుచుండ, నొకచెలికత్తె నచ్చటనున్న రాజకుమారుల వరుసగఁ జూపుచు నిట్లని విన్నవించె.

౧౦. ముఖారీరాగము - అటతాళము.

1. దూతీ. కోమలాధరి రుక్మిణి కోసలాధిపతి రయం
కామసుందర మాకలయ కల్యాణి రాజకన్యకే

2. రుక్మిణీ. దూతి మాకురు విలంబం నీతిసారజ్ఞే సుందరి
భాతి కిన్న తే మామకం భావుకం మానసవృత్తం

3. దూతీ. పశ్య పాంచాలమైథిలౌ పార్థివా వథ సంపన్నే
నిశ్చలా విభూతి ర్యత్ర నీతి రప్యబ్జలోచనే

4. రుక్మిణీ. తారకా ఇవ దృశ్యంతే శారదచంద్రసన్నిభా
వారయ దూతి పార్థివాన్ సారవివేకచతురే

5. దూతీ. కౌరవం కలయ దేవి కురుదేశాధిప మిహ
పౌరజానపదోపేతం పద్మ పవిత్రలోచనే

6. రుక్మిణీ. అత్ర కిన్ను తే విచిత్రం చిత్రచారిత్రసంపన్నే
తత్ర తత్రాట తన్వంగి తామసీ మా భవ దూతి

7. దూతీ. మాగధమత్స్యమాళవ వంగకళింగసౌరాష్ట్ర
నగరఘూర్జరదేశ నరపాలానాలోకయ

8. రుక్మిణీ.సంతు రాజానో దూతికే సఖీసహస్రశో భువి
కిం తతో మే చల బాలే కీర్తి మాకలయ మయి

9. దూతీ. కేరళనేపాళకోంకణద్రవిడాన్ధ్రకర్ణాటకకోసలకురుపాం
ధారిణీపాలకా నవ ధారయరాజకన్యకే[చాల

10.రుక్మిణీ.చర్వితచర్వణే నాలం చక్రిణం దర్శయ బాలే
సారకమలసంకాశాక్షం శారదచంద్రసన్నిభాస్యం

11.దూతీ. సుందరం పశ్య సుందరి నందయశోదానందనం
నందనందన మాకలయ నారాయణతీర్థయతిగీతం

12.రుక్మిణీ. ద్వారకాపురీపాలకం దూరితదుర్జనజాలకం
ధీర మాకలయే కృష్ణం-వసు దేవదేవకీతనయం

1. దూతీ. ఓకల్యాణీ ! చిగురాకుంబోలె కోమలమగు పెదవిగల సుందరాంగీ ! రుక్మిణీ ! ఈయన కోసలదేశపురాజు. ప్రత్యక్షముగ మన్మథునివలె నున్నాఁడు. చూడుము.

2. రుక్మిణి. ఓదూతీ! నీవాలస్యము చేయకుము. నీకు నీతిశాస్త్రసారముఁ జక్కఁగఁ దెలియును, నామనసునందున్న మంగళకరమగు నభిప్రాయము నీకుఁ దెలియదా ?

3. దూతీ. ఓకమలలోచనా ! వీరు పాంచాలమిథిలాదేశపురాజులు. వీరింజూడుము. ఓసంపన్నురాలా ! వీరిరాజ్యములందు ఐశ్వర్యమునకు కొదువ లేదు. నీతికిని తక్కువలేదు.

4. రుక్మిణి. ఓదూతీ ! నీవు మిగుల వివేకముగలదానవు. ఈరాజుల లందఱును చంద్రునియెదుటనున్న నక్షత్రమువలెఁ గన్పట్టుచున్నారు. వీరిని విడువుము.

5. దూతీ. కమలమునంటివిశాలనేత్రములుగల యోరుక్మిణీ! ఈయన కురుదేశాధీశ్వరుఁడు. పురజనులతోను, గ్రామవాసులతోనుఁ గూడివచ్చియున్నాఁడు.

6. రుక్మిణి. ఓదూతికా! నీకిటనేమి విచిత్రముగాన వచ్చినది. ఓ తస్వీ! నీకార్యములు మిగుల విచిత్రములు.ఇఁక నాలస్యము చేయక అవైపునకుఁబొమ్ము.

7. దూతీ. మాగధ మత్స్యమాళవ వంగ కళింగ సౌరాష్ట్ర ఘూర్జరదేశాధీశ్వరు లిచట నున్నారు. రుక్మిణీ! వారినిఁ జూడుము.

8. రుక్మిణి. ఓచెలీ! ఈభూలోకమున నెందఱో రాజులున్నారు. వేనవేలుగనున్నారు. వారందఱితో నాకేమిపని?,కదలుము.కీర్తిని సంపాదింపుము.

9. దూతీ. ఓరుక్మిణీ! కేరళనేపాళకొంకణ ద్రవిడాంధ్రకర్ణాటక రాజులనుఁజూడుము.

10. రుక్మిణి. తామరరేకులవలె విశాలములగు నేత్రములుఁగల్గి నట్టియు, శరత్కాలచంద్రునితో సమానమగు ముఖము గల్గినట్టియు, నాశ్రీకృష్ణునిఁ జూఁపుము. ఓబాలికా! పలుమారీరాజులనుఁ గూర్చి చెప్పనేటికి?.

11. దూతీ. ఓసుందరీ! రుక్మిణీ! త్రిభువనసుందరుఁ డగునాకృష్ణుఁ డిచటనున్నాఁడు. నందయశోదలకానందమును గలిగించినట్టియు, నందుఁ డను మునికి మోక్షమునిచ్చునట్టియు, నారాయణతీర్థునిచే వినుతింపఁబడుచున్నట్టియు నాహరినిం జూడుము.

12. రుక్మిణి. ద్వారకాపట్టణమునకు నాయకుండును, దుష్టులమర్దించు వాఁడును,దేవకీవసుదేవులకు పుత్త్రుండును, ధీరుండునగు నాశ్రీకృష్ణునిఁ జూచుచున్నాను.

శ్లో. వైదర్భీవసుదేవసూనునయనా న్యన్యోన్యవిన్యాసతో
ధన్యానా మపి ధన్యతాం.........కన్యావరాణాం ధురి,
అన్యోన్యోపమితాని యాని భువిసంత్యన్యాని వస్తూని తత్
సర్వస్యాప్యుపమాపయం త్వితి తయో శ్చిత్తైకతాంకుర్వతే.

రుక్మిణీ కృష్ణులయొక్క ప్రేమాంచితములయిన వీక్షణములు అన్యోన్య సంమేళితములయి అఖిలములయిన కన్యావరుల ప్రేమాతిశయమునకు నుపమానమును జూపుచున్నవోయనునట్లు మిగుల సుందరములై వారిమనస్సుల నొకటిగాఁ గూర్చెను.

—— కృష్ణుఁడు రుక్మిణిని రథముపై నిడుకొని ద్వారక కేగుట. ——

శ్లో. గృహీత్వా పాణినా పాణిం రుక్మిణ్యా స్త్వరయా ప్రభుః,
ఆరోప్య స్యందనే భైష్మీం ద్వారకాం ప్రస్థితో హరిః. 33

ఇట్లు తనసమీపమునకు ఆరుక్మిణీదేవి రాఁగానే శ్రీకృష్ణుఁడు సత్వరముగవచ్చి తనహస్తముతో నామె హస్తమును బట్టుకొని రథముమీఁద నెక్కించుకొని ద్వారకాపురమునకుఁ బ్రయాణ మయ్యెను.

శ్లో. రుక్మీ తు సమరే కృష్ణం జేతు మగ్నిం పతంగవత్,
ప్రవృత్త స్తేన నిర్జిత్య రథే బద్ధః పశు ర్యథా. 34

రుక్మిణియన్నయగు రుక్మి యగ్నిపై కురుకు మిడుతవలె నాకృష్ణునిపైకి యుద్ధమునకు పోయెను. ఆహరియు నాతని జయించి పశువునుంబోలె తనరథంబునకుం గట్టెను.

శ్లో. రుక్మిణ్యా ప్రార్థితః కృష్ణో రుక్మిణం చ తదగ్రజం,
ప్రాగ్బంధా న్మోచయిత్వాఽథ ప్రహసన్ ద్వారకాంయయౌ.

అపుడు రుక్మిణి తనయన్నను జంపవలదని యాయనను బ్రార్థించెను. ఆహరియు నామె చేసినప్రార్థన నంగీకరించి రుక్మినిబంధవిముక్తుం గావించి బంపి తాను సంతసముతో ద్వారకకుఁబోయెను.

శ్లో. సమగ్రసేనయా సార్ధం మధ్యేమార్గం సమాహితః,
బలభద్రోఽఖిలాన్ జిత్వా పార్థివాన్ ద్వారకాం యయౌ.

సకలసైన్యసమేతుఁడై కృష్ణు ననుసరించుచుండిన బలభద్రుఁడు రుక్మిణీ నిమిత్తమున యుద్ధముచేయవచ్చినరాజులనందఱ నక్రమమున నోడించి ద్వారకకుఁ జేరెను.

శ్లో. రుక్మిణీసహితే కృష్ణే ద్వారకాపుర మాగతే,
వసుదేవాదయ స్సర్వే సంతుష్టా స్త్రాశ్చ యోషితః. 37

ఇట్లు శ్రీకృష్ణుఁడు రుక్మిణీసహితుఁడై ద్వారకాపురము ప్రవేశించుటఁ జూచి వసుదేవాదులును, దేవకీదేవి మొదలగు సకలస్త్రీజనంబులును మిగులసంతసించిరి.

గ. తత్ర ఖలు ద్వారవత్యాం సకలసురభూసురగరుడగంధర్వ కిన్నరవిద్యాధరప్రముఖామరసహితసంపదధరీకృతేంద్రమహా సభాయాం తప్తజాంబూనదానేకకోటిచంద్రరవికాంతస్ఫటిక సంఘటిత వజ్రవైడూర్యాద్యనేకరత్నస్తంభమంటపవిరాజ మానసురగురుస్పర్ధావర్ధితవిద్యావద్విబుధోన్నత సంకులా యాం అనేకకోటిమహాకవివందిగాయకపరిహాసకాదిలక్షణ లక్షితాయాం ఇక్షుక్షీరదధిమధుఘృతగుడగోరోచనజీరకమ రీచికాదిమంగళద్రవ్యసంభారవత్యాం గర్గప్రభృతయః వసు దేవానుమత్యా మహాసంకల్పపూర్వకం రుక్మిణీకృష్ణయో ర్గాంధర్వవిధినా వైవాహికమహోత్సవాయ లగ్నాష్టక మారభంత. 38

అంత నాద్వారకాపట్టణమున శ్రీకృష్ణవివాహార్థమై సభాభవనములంక రింపఁబడెను. ఆసభయందు దేవతలును బ్రాహ్మణులును, యక్ష, కిన్నర, గరుడ, గంధర్వ, విద్యాధర ప్రముఖులుండుటచే నదిదేవసభనుమించిన వైభవముతో రాజిల్లుచుండెను. తప్తకాంచనమయములై అనేకకోట్లసంఖ్యలు గలచంద్రకాంత సూర్యకాంత వజ్రవైడూర్యాదిరత్నములచే భూషితములై యుండు విశాల స్తంభములతో మనోహరములై యాసభాభవనమునందలి మంటపము లలరారు చుండెను. తనుబుద్ధివిభవముచే బృహస్పతిని ధిక్కరింపఁజాలు పండితోత్తము లామంటపముల నలంకరింపుచుండిరి. అనేకకోట్ల సంఖ్యలుగల స్తుతిపాఠకులు, గానము సేయువారు, మహాకవులు, పరిహాసకులు మొదలగువారును వారివారి స్థానములయందుఁ గూర్చుండి సభాలక్షణముల పూర్ణము చేయుచుండిరి. (గాయ కులు మొదలగు వారు ఎచ్చటనుందురో అదియే సభయని చెప్పఁబడియున్నది) చెఱకు, పాలు, పెరుఁగు, తేనియ, ఘృతము, బెల్లము, గోరోచనము, జీలకఱ్ఱ, మిరియములు మొదలగు మంగళద్రవ్యము లందుఁగూర్పఁబడియుండెను. ఇట్టి యాసభయందు రుక్మిణీకృష్ణుల నొకయాసనముపైఁ గూర్చుండఁబెట్టి వసుదేవుని

యనుమతిఁ గైకొని గర్గాదులగుపురోహితులు గాంధర్వవిధి ననుసరించి వివాహము జరుప నుపక్రమించిరి. అందు లగ్నాష్టకముల నిట్లనిపఠించిరి.

→ లగ్నాష్టకము. ←

శ్లో. సత్యజ్ఞానసుఖస్వరూపమమలం సర్వోత్తమం నిత్యదృక్
ప్రత్యక్తత్త్వమచింత్యశక్తివిలసద్విశ్వం పరం బ్రహ్మ యత్,
లోకానుగ్రహవిగ్రహస్య జగతాం నాథస్య తస్యామరాః
రుక్మిణ్యాస్సతతం వివాహసమయే కుర్వంతు తే మంగళం.
సులగ్నే సావధాన. 39

సత్యజ్ఞానానందస్వరూపుఁడును, నిత్యసిద్ధుఁడును, సకలపదార్థములలోను త్తముఁడును, సాక్షిస్వరూపుఁడును, జీవాభిన్నమగు స్వరూపముతో నొప్పువాఁడును, అపరిమితమగు సామర్థ్యముగలవాఁడును, జగద్రూపుఁడు నగునే పరమాత్మగలఁడో ఆయనయే నీవు. ఓ జగన్నాథా! లోకముల ననుగ్రహించుటకొఱకై మనుష్యరూపమును ధరించియున్నావు. అట్టి నీకును రుక్మిణికినిజరుగు నీ వివాహసమయమునందు సకలదేవతలును మంగళముల నొసంగుదురుగాత.

శ్లో. గంగాద్యాః సరితో గ్రహాశ్చ శుభదా గంధర్వవిద్యాధరా
దిక్పాలా ఋషయశ్చ దేవమునయో దేవ్యశ్చ గౌర్యాదయః,
శ్రీవత్సాంకితవక్షస స్సుమనసా మగ్రేసరస్య ప్రభోః
రుక్మిణ్యాస్సతతం వివాహసమయే కుర్వంతు తే మంగళం.
సులగ్నే సావధాన. 40

గంగాదిమహానదులును, శుభగ్రహములును, గంధర్వులును, విద్యాధరులును, దిక్పాలకులును, భూలోకవాసులగు ఋషులును, నారదాదిదేవమునులును, పార్వతి మొదలగు దేవపత్నులును, శ్రీవత్సముతో నొప్పుచున్న వక్షస్థలము గల్గి దేవతలలో శ్రేష్ఠుఁడవై, సర్వసమర్థుఁడవై రాజిల్లునట్టి నీకును రుక్మిణికిని జరుగువివాహమున మంగళము లాచరింతురుగాత.

శ్లో. యో గోపీనయనోత్పలైరనుపమై రారాధితో గోకులే
గోభిర్గోపసుతై రనేకమునిభిర్ హృత్పద్మకోశాంతరే,

మాయామానుషవిగ్రహస్య మరుత స్తే వాలఖిల్యాదయో
రుక్మిణ్యా స్సతతం వివాహసమయే కుర్వంతు తే మంగళం.
సులగ్నే సావధాన. 41

నీవు గోపాంగనల నేత్రము లనియెడు కలువలచేఁ బూజింపఁబడుచు గోవులచేతను, గోపకులచేతను, సకలమునీంద్రులచేతను, హృదయకమలమధ్యమున భావింపఁబడుచు గోకులమున విహరించితివి. ఓ కృష్ణా! మాయామానుషస్వరూపుఁడవైన నీకును రుక్మిణికిని జరుగువివాహసమయమున దేవతలును, వాలఖిల్యాదిమహామునులును, మంగళముల నొనర్తురు గాత.

శ్లో. బ్రహ్మావిష్ణు రుమాపతి శ్శ్రుతిచయో వాణీ రమోమాయుతా
ఆదిత్యా వసవో గణాధిపముఖా రుద్రాశ్చ భద్రప్రదాః,
కాలాంభోధరదివ్యకాంతివిలసత్కాయస్య మాయావినో
రుక్మిణ్యా స్సతతం వివాహసమయే కుర్వంతు తే మంగళం.
సులగ్నే సావధాన. 42

బ్రహ్మ, విష్ణువు, రుద్రుఁడు, వేదములు, సరస్వతి, లక్ష్మి, పార్వతి, ద్వాదశాదిత్యులు, గణాధిపతిమొదలగు ప్రమథులు సకలలోకములకు శుభములొసంగు నేకాదశరుద్రులు వీరందఱును, నీలమేఘశ్యామలవర్ణముతో నొప్పు శరీరముగలవాఁడవును, మాయావంతుఁడవునగు నీకును రుక్మిణికిని జరుగువివాహమున మంగళము లాచరింతురుగాత.

శ్లో. వంశీనాదవినోదనందితసునందాద్యోఽనవద్యో మహా-
నందాద్యై రభిపూజితః పరమయా భక్త్యా ముహు ర్లాలితః,
యః పూర్వం కమలేక్షణస్య కమలానాథస్య త స్యానుగాః
రుక్మిణ్యా స్సతతం వివాహసమయే కుర్వంతు తే మంగళం.
సులగ్నే సావధాన. 43

ఓ దోషరహితా! మహాత్మా! నీ వింతకు మునుపు గోకులమున నున్నప్పుడు వేణుగానవినోదముచే సనందాదిమహామునుల కానందముఁ గల్గించు

చుంటివి. నందుఁడు, యశోద, మొదలగు గోపవృద్ధులుకూడ నిను లాలించు చున్నవారైనను, మిగుల భక్తితో పూజించుచునే యుండిరి. ఓ కనులలోచ నుఁడవగు లక్ష్మీనాథా! అట్టి నీకును రుక్మిణికిని జరుగువివాహమున దేవతలు మంగళము లాచరింతురుగాత.

శ్లో. విద్యుత్పుంజనిభాంబరస్య విలసద్గ్రైవేయకస్య ప్రభోః
ముక్తాహారమహార్హ కౌస్తుభమణిగ్రీవస్య కృష్ణాత్మనః,
పూర్ణేందుప్రతిమాననస్యసుతరాంపూర్ణస్యభక్త్యాఽమరాః
రుక్మిణ్యాస్సతతం వివాహసమయే కుర్వంతు తే మంగళం.
సులగ్నే సావధాన. 44

మెఱుపులవలెఁ ప్రకాశించుపీతాంబరము ధరించి, ముత్యాలహారములు, కౌస్తుభరత్నము, వీనిని గంఠమునం దాల్చి పూర్ణచంద్రబింబసమానమగు ముఖముతో రాజిల్లుచు, నీలవర్ణుఁడవై యున్న యోసర్వవ్యాపకా! నీకును రుక్మిణికిని జరుగువివాహమున దేవతలు మిగులభక్తితో మంగళము లాచరింతురుగాత.

శ్లో. మీనాంకాధికసుందర స్ఫురవధూదృక్చాతకాంభోధరో
గోపీమండలమండనాంచితతను ర్యస్సుందరః పూరుషః,
త స్యాఖండసుఖాత్మకస్య విదుషా మేకాత్మకస్య ప్రభోః
రుక్మిణ్యా స్సతతం వివాహసమయే కుర్వంతు తే మంగళం.
సులగ్నే సావధాన. 45

నీవు మన్మథునికంటె నధికముగు సౌందర్యముగల్గి దేవాంగనల నేత్రములనియెడి చాతకములకు మేఘతుల్యుండగుచు, (చాతకపక్షులు నేలపైఁబడిన నీటిం ద్రావవు. మేఘమునచ్చునంతవఱకుఁ గాచుకొనియుండి వర్షముఁ గురియున పుడు ఆనీటిని నడుమనే ద్రావును. అని తెలుసుకొనవలయును.) మండలాకారముగ నిలచియున్నగోపికలనడుమ రాజిల్లుచుంటివి. ఓ జగత్ప్రభో! అఖండానందము స్వరూపముగాఁ గల్గి అద్వితీయుఁడవని జ్ఞానులచే నెఱుంగఁబడు చున్న నీకును రుక్మిణికిని జరుగువివాహమున దేవతలు మంగళము లాచరింతురుగాత.

శ్లో. యే సత్యం ప్రవదంతి సర్వభువనే యా ధర్మశీలాః స్త్రియః
పాతివ్రత్యపరాయణా స్సురభయోమందారముఖ్యాద్రుమాః,
తే సర్వే యదునాయకస్య మహాత స్సర్వాత్మకస్య ప్రభోః
రుక్మిణ్యా స్సతతం వివాహసమయే కుర్వంతు తే మంగళం.
సులగ్నే సావధాన. 46.

ఈలోకమునందు సత్యవాదులగు మహాత్ము లెవ్వరెవ్వరు గలరో, పాతివ్రత్యమునందు మిగులనియమము గల్గి ధర్మశీలులై యున్ననారీరత్నము లెవ్వరు గలరో వారును, కామధేనువు మొదలగు సమస్తగోగణంబులును, మందార, పారిజాతాది సమస్తవృక్షజాతులును, ఇవియన్నియు సర్వమయుండును, సర్వప్రభువును, యాదవవంశభూషణుండవును అగు నీకును రుక్మిణికిని జరుగు వివాహమున మంగళములాచరింతురు గాత.

శ్లో. గర్గాద్యై స్మునిభి స్సదామితమహాశీర్వాదవర్త్మాంచితో
దేవై ర్వ్యోమ్ని విమానమధ్యకలితై ర్దత్తప్రసూనాంజలిః,
సంతుష్టామరసమ్యగాచరితభేరీనాదసంతుష్టవాక్
రుక్మిణ్యా స్సతతం వివాహసమయే కుర్యా త్సదా మంగళం.
సులగ్నే సావధానం. 47

ఈవిధముగా గర్గాదిపురోహితు లందఱు నాకృష్ణు నాశీర్వాదకవచములచే సురక్షితుంజేసిరి. పరమానందభరితులై దేవతలును ఆకసమున విమానమునందుండి పుష్పవృష్టిఁ గురియించుచు, దేవదుందుభుల మోగియించిరి. ఇట్లు రుక్మిణికిని తనకును వివాహము జరుగునప్పుడు పరమానందభరితుఁడై యుండినయాహరి సర్వకాలములందును లోకములకు సుఖముల నొసంగుగాత.

రుక్మిణీకల్యాణము.

౧౧. శంకరాభరణరాగము - ఆటతాళము.

ప. శ్రీవాసుదేవప్రభో పాలయ మాం

1. సకలహితకర సరసగుణగణ నిగమసరసిజనియతరసఘన
విగతభవభయ వినుతసురవర గగనసువిమల గరుడవిహారణ

2. సరసిజోదరచరణవిలసిత సరసనూపుర సాధుహితకర
తరళకుండల తాండవానన మురరిపో ఖిలమోహ నాభవ

3. నిరుపమధ్వనినికరపావన మురళికారవమోహితాఖిల
సురవధూగణసుందరానన కరివరావన కాంచనాంబర

4. దివ్యమంగళగోపవేష దీనపాలన వీతదోష
నవ్యతరనవనీతరసిక నరసఖానఘ నిఖిలజనక

5. దేవకీవసుదేవతనయ దేవరాజవిరచితవినయ
దేవ నారాయణానంద తీర్థవిరచితదివ్యగీత

ప. ఓవసుదేవపుత్రా! జగదీశ్వరా! నన్నురక్షింపుము.

1. ఓ గుణరత్నాకరా! నీవు సర్వజనులకును హితి మాచరించువాఁడవు. వేదము లనియెడికమలమునకు మకరందమవు, (వేదసారభూతుఁడ వనుట) సంసారదూరుఁడవై, ఆకాశమువలె నిర్మలుఁడవై, యున్న యోగరుడవాహనా! నిను దేవత లెప్పుడును నుతించుచుందురు.

2. ఓజన్మరహితా! జగన్మోహనా! మురవైరీ! నీవు కాలియందెలు ధ్వనించుచుండ, చలించుచున్న కర్ణకుండలములతో ముఖము కదలుచుండ నృత్యము సేయుచుందువు. ఓపద్మనాభా! సత్పురుషులకు హితము సేయుచుందువు. (సకలజనులునుగోరు విషయములలో ప్రియములనియు, హితములనియు రెండు తెఱంగులు గలవు. ప్రియములనిన ఉత్తరకాలమున దుఃఖము కలిగించినను, అప్పటికి మాత్రము సంతసము గల్గించునవి. హితములనిన, నప్పటికి కొంతకష్టము గలిగించినను యుత్తరకాలమున నపరిమిత మగునానందము గల్గించునవి అని దెలిసికొనవలయును.)

3. ఓగజసంరక్షకా! పీతాంబరా! లోకమునందు శ్రేష్ఠములని చెప్పఁబడుసకలధ్వనులకంటెను పవిత్రమగువేణుధ్వనిచే సర్వజనులను మోహింపఁజేయుచున్నావు. నీవదనమును జూచిన దేవతాస్త్రీలకుఁగూడ 'యింతటిసౌందర్య మెందైనగలదా' అని యాశ్చర్యముఁ గలుగుచున్నది.

4. ఓ పాపరహితా ! నరునికిమిత్రుఁడ వగు నారాయణా ! నీవు సకల జగత్తులకు కారణుండ వగు పరమేశ్వరుండవైనను, దీనులఁ బ్రోవ దివ్యమంగళ మగు నీగోపాలవిగ్రహముతో వెన్నముద్దల మ్రింగుచు భూమిపై విహరించు చున్నావు.

5. దేవేంద్రుఁడు గూడ మిగుల వినయముతో సేవింపుచుండ, నారాయణతీర్థుఁడు స్తోత్రముసేయుచుండ విహరించు నోదేవకీపుత్రా ! నీవు స్వప్రకాశ రూపుఁడవు.

౧౨. కల్యాణీరాగము - అటతాళము.

ప. కల్యాణం భవతు సదా కనకాంబర కనకాభే భైష్మి

1. అవలోకయ భైష్మీవదనం కృష్ణ భువనసుందర భూషితం
నవనీతప్రియవదనం భైష్మి భవభయతారకమతిశుభదం

2. సంకల్పం కురు కంసరిపో జయ సత్యం ప్రతి ధర్మాచరణం
పంకేరుహానయ నామరనరపతి పరిషది భైష్మ్యాసహ శ్రీకృష్ణ

3. భ్రూమధ్యం పరిసన్మృజ్యాచ్యుత భూషయ భైష్మీవదన మిహ
కామంయుగనిహితాంగుళిమేనాంస్నపయహరే భైష్మీమధు

4. నవ్యసుందరపరిధానే నానఘ దేవీ మధు నాచ్ఛాదయ
దివ్యకనకమణిమంగళసూత్రం దేవీకంఠే స్థాపయ భో

5. ద్వారవతీ నగరీ తవ సుఖదా ధీర హరే రమయా భవతు
కారణ నిర్భర జగతా మసురవి దారణనారాయణతీర్థశరణ

ప. ఓపీతాంబరా ! కృష్ణా ! సువర్ణచ్ఛాయగల రుక్మిణీ ! మీకిరువురకును సర్వకాలములందును శుభమగుగాక.

1. ఓ శ్రీకృష్ణా! భూలోకమునకు వచ్చిన చంద్రుఁడో యన రాజిల్లుచుండు నారుక్మిణివదనమును వీక్షింపుము. ఓరుక్మిణీ ! సంసారభయమునుండి తరింపఁజేయునట్టియు, సకల శుభముల నొసంగునట్టియు ఆ శ్రీకృష్ణుని ముఖముఁ జూడుము.

2. ఓ కమలలోచనా ! శ్రీకృష్ణా! దేవతలును, అనేకరాజులును కూడి యున్నయీసభయందు, రుక్మిణితో ధర్మమును జేయుటను గూర్చి (రుక్మిణిని భార్యగా పరిగ్రహించుటను గూర్చి) సంకల్పముఁ జేయుము.

3. ఓనాశరహితా ! నీవు రుక్మిణియొక్క భూమధ్యప్రదేశమును దుడిచి ముఖమున తిలకము దిద్దుము. ఓకృష్ణా! యీరుక్మిణి కాడిమ్రాఁకుపై వేలు ను బెట్టుకొనియున్నది. ఆమ్రాకులోని రంధ్రములలోనున్న నీటిని దీసి యీ రుక్మిణిపైఁజల్లుము.

4. ఓపాపరహితా ! రమణీయ మగువస్త్రమును నీ దేవిపైఁ గప్పుము. సువర్ణరత్నమయమగు నీమంగళసూత్రమును దేవీకంఠమునం గట్టుము.

5. జగత్కారణా ! రాక్షససంహారా ! ఈద్వారకాపట్టణము లక్ష్మితోఁ గూడ, లేక లక్ష్మీదేవియవతారమగు రుక్మిణీదేవితోఁ గూడ ఆనందకరమగును. ఓధైర్యశాలీ ! విష్ణూ ! నారాయణతీర్థుని కరుణతో రక్షించుచున్నావు. నీకు శుభమగును గాత.

శ్లో. భైష్మ్యాః పాణిసరోరుహాంజలిగతా రక్తా స్తు ముక్తాః స్థితాః
యా ముక్తా గళితానురాగవిమలాః కృష్ణోత్తమాఙ్గాశ్రయాః,
యాతా స్తస్యయదూద్వహస్యపరమంసామ్యంవిశుద్ధాత్మనః
తాః కుర్వం త్వభిత శ్శుభాని సతతం శ్రీకృష్ణవైవాహికాః.

ఇట్లు మంగళసూత్రధారణము, ముగిసినపిదప నాదంపతులు తలఁ బ్రాలుఁ బోసికొనిరి. ఆసమయమున చిగురాకువలె నెఱ్ఱనినగు రుక్మిణిహస్తముల యందున్నపుడు, తలఁబ్రాలకై కైకొనఁబడినముత్యములు రక్తములయ్యెను. కృష్ణునిశిరముపైఁబడిన వెనుక తమకు సహజమగు శ్వేతకాంతిని మరలఁ గై కొనినవి. దీనిఁజూడ, రుక్మిణీదేవి యొద్దనున్నపుడు అనురాగయుక్తమగు నామె హృదయముతో సరిబోలనలయుననియు, శ్రీకృష్ణునియొద్ద నున్నపుడు రాగ ద్వేషాదిదోషరహిత మగునమ్మహాత్ముని నిర్మలహృదయమునకు సాటిగానలయు ననియునాముత్యములు తలంచినవేమోయని తోచుచుండెను. (రాగశబ్దమునకు

అనురాగమనియు, నెఱుపనియు రెండర్థములు. ఈశ్లోకమునందు "రక్త" యని యొకచోటను, "అనురాగ" యని మఱియొకచోటనుఁ బ్రయోగించియున్నారు.) అట్టి శ్రీకృష్ణవివాహసమయమునందలి తలఁబ్రాలముత్యములు సకలశుభముల నొసంగుఁగాత.

౧3. పున్నాగవరాళీరాగము - రూపకతాళము.

ప. రుక్మిణీకల్యాణం!	సదా దృశ్యతాం
1. కల్యాణగోపాలం	కరుణాలవాలం
మాల్యాలంకృత మీడే	మదనగోపాలం
2. అమరనారీగీతం	ఆగమవిదితం
అమితభాగ్యోపేత	మాశ్రయేఽనంతం
3. సత్యకామాదిగుణం	సకలజగత్కారణం
భృత్యసంరక్షణం	భవబంధమోక్షణం
4. మురళీసరళగానం	మునిబృందాధీనం
శరణాగతపాలనం	శరదిందువదనం
5. భవతిమిరఘనభానుం	భక్తకామధేనుం
శివనారాయణతీర్థ	శ్రీగురుఫలదానం

ప. రుక్మిణీకల్యాణమును జూడుఁడు.

1. కరుణాసముద్రుఁడగు నీ మదనగోపాలుఁడు పుష్పమాలికలు మొదలగువానిచే నలంకరించుకొని పెండ్లికొడుకై యున్నాఁడు. ఇట్టి యీకృష్ణునకు నమస్కరించెదను.

2. నాశరహితుఁడనియు, సకలభాగ్యసమేతుఁడనియు, దేవాంగనలు ఈయనను గూర్చి గానము సేయుచున్నారు. ఈవేదవేద్యు నాశ్రయించెదను.

3. సత్యకామాదిగుణములుగలిగినట్టియు, సంసారబంధమును తొలంగించి భక్తులఁ బ్రోచునట్టియు, నీజగద్రక్షకుని నాశ్రయించెదను.

4. భక్తులగుటచే నమ్మునులకు భగవంతుఁడగువాఁడును, శరణాగతరక్షకుఁడును, చంద్రునియట్టి ముఖముగల్గి మనోహరుఁడై యుండువాఁడునగును. వేణుగానలోలు నాశ్రయించెదను.

5. సంసారమునియెడుచీఁకటికి సూర్యుని యట్టివాఁడును, కామధేనువుంబోలె భక్తులకు కోరినకోర్కెల నొసంగువాఁడును, నారాయణతీర్థ యతికి శీఘ్రముగ శుభఫలముల నిచ్చినవాఁడును అగు నా శ్రీకృష్ణు నాశ్రయించెదను.

౧౪. ఆరభి (శంకరాభరణ) రాగము - ఆది (ధవళ) తాళము.

ప. జయ జయ బాలగోపాల జయ జయ మదనగోపాల
జయ జయ విజయగోపాల జయ జయ కల్యాణగోపాల

1. నిరుపమగుణరత్నాకాశ నిర్మలకీర్తిపూరితాశ
శరనిధిమధ్యనివేశ సారసనేత్ర లక్ష్మీశ

2. బ్రహ్మాదిసురపూజ్యపాద పాతకజాలవిభేద
బ్రహ్మణ్యదేవ ధృతవేద బలభద్రావరజ భక్తవరద

3. పరిజనహృదయప్రభావ పరిచితమురళీరావ
చరితపుణ్యైకసేవ శివనారాయణతీర్థదేవ

ప. ఓబాలగోపాలా ! ఓవిజయగోపాలా ! మన్మథునితో సమానమగు సుందరాకారముతో నొప్పుచు, పెండ్లికొడుకవై యున్న యోగోపాలా ! నీకు జయమగును గాక.

1.ఓకమలలోచనా ! పరమాకాశస్వరూపా ! నారాయణా ! సద్గుణములనియెడు రత్నములచే నొప్పుచు, కీర్తిచే సకలదిక్కుల నిందించుచు క్షీరసముద్రమధ్యమున నివసించుచుందువు.

2. బ్రహ్మనిష్ఠులగువారలు నిన్నే ధ్యానించుచుందురు. ఓభక్తవరదా ! బలభద్రునకు తమ్ముఁడ వగునోకృష్ణా ! పాపముల నశింపచేయువాఁడవని బ్రహ్మాదులు నీపాదములనే సేవింపుచుందురు.

3. ఓ వేణుగాననిరతా ! నారాయణతీర్థపూజితా ! యెంతయో పుణ్యముచేసినవారలకుఁగాని నిను సేవింపుభాగ్యము దొరకదు. ఆభక్తులహృదయమునందు నీ వెప్పుడును తేజోరూపంబులఁ బ్రకాశించుచుందువు.

శ్లో. బ్రహ్మగ్రంథిం విధా యాగ్నిం ప్రతిష్ఠాపయ కేశవ,
కృత్వా సప్తపదం కర్మ ప్రధానం హోమ మాచర. 49

ఓకృష్ణా ! బ్రహ్మముడి వైచి అగ్నిని స్థాపింపుము. సప్తపదీవిధానమును నడపి ప్రధానహోమము నాచరింపుము.

శ్లో. రాజహోమం తతః కృత్వా ప్రవేశం హోమ మాచర,
గంధర్వపూజాం కృత్వాఽథ స్థాలీపాకం సమాచర. 50

పిదప రాజహోమమును, ప్రవేశహోమమును ముగింపుము. గంధర్వపూజ నాచరించి స్థాలీపాకమును చేయుము.

శ్లో. భుక్త్వాఽద్య బంధుభి స్సార్థం భక్ష్యం పాయస ముత్తమం,
శేషహోమం కురు స్వామిన్ తతో నాగబలిం కురు. 51

ఓస్వామీ ! ఇపుడు బంధువులతోఁగూడి భుజింపుము. తరువాత శేషహోమము నాచరించి నాగబలి నొసఁగుము.

శ్లో. పుష్పశయ్యాసమారూఢో రుక్మిణ్యా రమయా సహ,
భుంక్ష్వాఽఖండసుఖం స త్వం భూమాఖ్యం కృష్ణ కేవలమ్.

ఓ కృష్ణా ! ఇట్లు వివాహమును ముగించి, లక్ష్మీదేవియవతారమగు రుక్మిణితోఁ గూడి పూలపాన్పుప వసించి, భూమపదవాచ్యమును, సాత్వికము నగు పరమానందము ననుభవింపుము.

౧౫. కేదారగౌళరాగము - ఆదితాళము.

1. బ్రహ్మగ్రంథిం కురు కృష్ణ త్వం
పరిహారమాయాకృతబంధం
బ్రహ్మసభాయామిహవై వాహిక
పావక మిహ సంస్థాపయభో

2. గుప్తపదస్త్వంతవమామాకృత
సప్తపదాఖ్యంవిహితం కర్మ
క్లృప్తం తత్ర ప్రధానహోమం
కృష్ణ కురు త్వం కృతకృత్యోఽసి

3. లాజహోమమథకురుకృష్ణత్వం
లక్షణలక్షిత మిహా లక్ష్మ్యా
శ్రీజానేఽథ ప్రవేశహోమం
శ్రేయస్కర మాచర కృష్ణ

4. గంధర్వం సంపూజ్య చ విధినా
గరుడధ్వజ కేశవకృష్ణ
కురు విధినా స్థాలీపాకాఖ్యం
కర్మ చ కరుణారసజలధే

5. ఇష్టతమంపాయసమతిమృష్టం
పిష్టకమతిసంతుష్టమనా
ఇష్టజనైస్సహభుంక్ష్వయథేష్టం
తుష్టింపుష్టింకురుజగతాంభో

6. శేషశయన లీలామయవిగ్రహ
శేషహావనమిహాకురుకృష్ణ
దోషరహితకురునాగబలింభువి
భూషయ భైష్మీమిహాభూమన్

7. లక్షణశయ్యా మధిరూఢస్త్వం
లక్ష్మ్యాసహభవ ధనపాలిన్యా
అక్షయసుఖమనుభవనిగమాంత
శ్లక్షణసంబోధితమమలం భో

8. శ్రీకల్యాణగోపాలక
రుక్మిణ్యాః కల్యాణమిదం
శ్రీకర మిహ నారాయణతీర్థ
ప్రకటితమితి యతివరసుఖదం

1. ఓ కృష్ణా ! బ్రహ్మముడివైవుము. మాయాగహితమగు గ్రంథిని పోఁగొట్టుము. ("బ్రహ్మగ్రంథి" అనుచోట బ్రహ్మశబ్దమునకు పరబ్రహ్మమనికూడ రెండవయర్థముకలదు. "మాయాగ్రంథిని తీసివైచి బ్రహ్మగ్రంథిని వేయుము. అనఁగా పరబ్రహ్మమును హృదయమున స్థిరముఁజేయుము." అని తాత్పర్యము.) ఈ బ్రాహ్మణ సభయందు వివాహ సంబంధమగు నగ్నిని సంస్థాపింపుము.

2. ఓ కృష్ణా ! నీ పదములు (పాదములు; నివాసస్థానములు) మిగుల రహస్యములు అయినను నీమాయ సప్తపదమను పేరుగల (యిచట "గుప్తపదుఁడు, సప్తపద [సప్తనివాసస్థానములుగల] మనియెడు కర్మనాచరించుచున్నాఁడు." అనుటలో నొకయపూర్వమగు స్వారస్యము గానవచ్చుచున్నది. సప్తపద మనఁగా "ఏడడుగులదూర మెదురునడుచుట" అని ప్రస్తుతార్థము) నొక కర్మను ప్రపంచహితార్థమై నిర్మించియున్నది. ఆకర్మకంగముగా ప్రధానహోమము విధింపఁబడియున్నది. నీ వాకర్మ నాచరింపుము. కృతకృత్యుఁడవైతివి. (రుక్మిణిని సాధించితివనుట).

3. ఓ కృష్ణా ! శాస్త్రోక్తమగు లాజహోమము నాచరింపు. ఓలక్ష్మీనాథా! లక్ష్మీదేవి యవతారమగు నీ రుక్మిణితోఁగూడి ప్రవేశహోమమునుఁ జేయుము. అది మిగుల శ్రేయస్కరము.

4. ఓ దయాసముద్రా ! గరుడధ్వజా ! కేశవా ! నీవు వేదోక్తవిధానముతో గంధర్వునిఁ బూజించి స్థాలీపాకము నొనర్పుము.

5. శ్రేష్ఠమగు పాయసమును, రుచ్యములగు పిండివంటలును, మఱియు నానావిధములగు పదార్థములను బంధువులతోఁ గూడి భుజింపుము. లోకములకు సంతోషమును, అభివృద్ధిని కలుగఁ జేయుము.

6. ఓ పరమానంద స్వరూపా! శేషశాయీ! కృష్ణా! లీలామానుష విగ్రహా! శేషహోమము నాచరింపుము. ఓ నిర్దోషా! నాగబలి నాచరింపుము. రుక్మిణికి తిలకము దిద్దుము.

7. ధనాధిదేవతయగు లక్ష్మీదేవియొక్క యవతారమైనరుక్మిణితోఁ గూడి లక్షణయుక్తమగుపాన్పు నధిష్ఠింపుము. వేదాంతములచే బోధింపబడుచున్నశాశ్వతసుఖము ననుభవింపుము.

8. ఓ కల్యాణ గోపాలా! యతులకు మేలుసేయుటకై మంగళకరమగు రుక్మిణీకల్యాణమును నారాయణతీర్థుఁడు ఇట్లు ప్రకటించెను.

శ్లో. ఆచార్యవచనా త్సర్వ మకరో ద్యదునందనః,
వాచామగోచరాత్మాఽపి వాసుదేవ స్స్వమాయయా. 53

ఇట్లు గర్గాచార్యులు చెప్పుచుండినవాక్యముల ననుసరించి శ్రీకృష్ణుఁడు సమస్తక్రియల నాచరించెను. ఆవసుదేవపుత్త్రుఁడు వాక్కులకగోచరమగు స్వరూపముగలవాఁడైనను తనమాయచే మనుష్యలీలల నాచరించుచునే యున్నాఁడు గదా.

శ్రీ కృష్ణుడు జాంబవతి మున్నగువారలఁ బెండ్లియాడుట.

శ్లో. భైష్మీ జాంబవతీ భామా సత్యా భద్రా చ లక్ష్మణా,
కాళిందీ మిత్రవిందా చ మహిష్యోష్టా భవన్ హరేః. 54

అంత క్రమముగ నా శ్రీకృష్ణునకు రుక్మిణీ జాంబవతీ, సత్య భామా, భద్రా, లక్ష్మణా, కాళింది, మిత్రవింద అని అష్టభార్య లేర్పడిరి.

శ్లో. ద్వారకానగరీమధ్యే సహస్రస్తంభమంటపే.
రత్నసింహాసనారూఢం సకళత్రం జగు స్సురాః. 55

ఇట్లు అష్టభార్యలతోఁగూడి ద్వారకాపురీమధ్యమున నుండువేయిస్తంభములమంటపమున రత్నసింహాసముపైఁ గూర్చుండి యుండినశ్రీకృష్ణునిఁ గూర్చి దేవత లిట్లని గానము చేసిరి.

౧౬. కాంభోజీరాగము - ఆదితాళము.

ప. ఆలోకయే రుక్మిణీ కల్యాణగోపాలం

అ. నీలమేఘనిభాకారం, బాలార్కసమానచేలం
నీలాంబరానుజం గో పాలంనీలాలకాంతం

1. ద్వారకాపురమంటపే ద్వాదశాదిత్యసన్నిభే
భూరిరత్నసింహాసనే భూసురఘనే
వీరాసనే సమాసీనం వికసితాంబుజాననం
ధీరయోగిసేవ్యమానం దేవకీవసుదేవసూనుం

2. శంఖదుందుభినాదితే శతశోగంధర్వాదిగీతే
పుంఖానుపుంఖ నిగమ బుధజనావృతే
పంకజేక్షణరంభాది పటునటనవినోదితే
కుంకుమకేసరవర్షితే కోమలాకారచరితే

3. దివ్యకిరీటకుండల దీప్తపీతాంబరధరం
నవ్యముక్తామణిహారం నానావిహారం
అవ్యయభూతివిస్తారం అమరనారీసురాధారం
భవ్యకౌస్తుభకంధరం భక్తమానససంచారం

4. అష్టమహిషీసమేతం అమరనారీసుసేవితం
తుష్టపుష్టజనావృతం తుంబురుగీతం
ఇష్టజనసమాశ్రితం ఈశ్వరమపరాజితం
దృష్టసర్వలోకజాతం దేవరాజాదివినుతం

5. హేమముక్తామణిఛత్రం హీరరత్నకటిసూత్రం
చామరవ్యజనావృతం శరదిందువక్త్రం
కామకోటిసమగాత్రం కనకాంగదాదివిచిత్రం
శ్యామసుందరం పవిత్రం శరణాగతోద్ధారగోత్రం

6\. చంద్రాననభైష్మీభామా జాంబవతీసత్యామిత్రం
విందాభద్రాలక్ష్మణాకా ళిందీనాయకం
నందనందనమాశ్రిత బృందబృందారకవంద్యం
నందితనారాయణతీర్థ నందద మానందకందం

ప. రుక్మిణిని వివాహము చేసికొని కూర్చుండి యుండినయా కల్యాణ గోపాలునిఁ జూచుచున్నాను.

అ. నీలమేఘశ్యామలవర్ణుఁడును, పీతాంబరుఁడును, మేఘములంబోలు కేశములుగలవాఁడును, అగు బలభద్రానుజునిఁ జూచుచున్నాను.

1\. ద్వాదశాదిత్యులు నొక్కమా ఉదయించినమాడ్కి మిగులఁ బ్రకాశమానమై బ్రాహ్మణసమూహముచే నధిష్ఠితంబై, ద్వారకానగరమధ్యమునం దనరారు సహస్రస్తంభ మంటపమున రత్నసింహాసనముపై దేవకీపుత్రుండు కూర్చుండియున్నాఁడు. సకలయోగిజనులును దనను సేవింపుచుండ నప్పద్మలోచనుఁడు వీరాసనముచే నొప్పుచున్నాఁడు. (వీరాసనమనగా, హస్తపాద్యాది విన్యాసములలోని భేదము.)

2\. ఆ మంటపమున శంఖములు, దుందుభులు మొదలగు మంగళవాద్యములు మ్రోయుచున్నవి. గంధర్వాదు లనేకవిధముల గానము సేయుచున్నారు. వేదవేత్తలగు విద్వాంసు లనేకులు పరివేష్టించి యున్నారు. కమలనేత్రలగు రంభాదిదేవాంగనలు మనోహరముగ నృత్యము సేయుచున్నారు. ఆకసము నుండి కుంకుమపువ్వులు వర్షింపఁ బడుచున్నవి. ఇట్లుండుటచే నా సభయొక్క మనోహరాకారము వర్ణింప నశక్యమై యున్నది.

3\. మా దేవరక్షకుఁడు, శ్రేష్ఠములగు కిరీట, కుండల, ముక్తాహారాది భూషణములతోను, కౌస్తుభరత్నముతోను, అలంకృతుఁడై, పీతాంబరముంగట్టి యపరిమితమగు కాంతిచే రాజిల్లుచున్నాఁడు. అనేకవిధముల నీ భూలోకమున విహరించుచుండుటచే సర్వకాలములయందును భక్తులమనసులయందే సంచరించుచున్నాఁడు. (ధ్యానించుటకు మిక్కిలియనుకూలముగనున్నాఁడనుట.)

4. సకల ప్రపంచములకు సాక్షియు, నెన్నడును అపజయమనుమాట నెఱుంగని ప్రతాపవంతుఁడును,అగు నీ సకలేశ్వరుడు దేవేంద్రుఁడు మొదలగు వారు స్తుతించుచుండ, తుంబురులుగానము సేయుచుండ, దేవాంగనలు సకలోప చారము సేయుచుండ, పరమానందభరితులై తన స్వజనులు చుట్టుం బరి వేష్టించియుండ, అష్టభార్యాసమన్వితుఁడై కొలువుదీరి యున్నాఁడు.

5. నీలమేఘశ్యాములుఁడును, శరత్కాలచంద్రునితో రమ్యమగు ముఖ ముతోఁ గూడినమన్మథకోటిసమానసుందరశరీముతో రాజిల్లువాఁడునగు నా జగత్పవిత్రుఁడు శరణాగతరక్షకుండు, వజ్రస్థగితమగుకటిసూత్రముతోను, సువర్ణమయములగు కేయూరాదిభూషణములతోను రాజిల్లుచున్నాఁడు. పరి జనులు, సువర్ణముక్తామయమగు నాతపత్రమును ధరించి, అన్ని పార్శ్వముల యందును వింజామరములతోను, తాళవృంతములతోను (విసనకఱ్ఱలతోను,) వీచుచు సేవించుచున్నారు.

6. చంద్రవదనలగు రుక్మిణీ, భామా, జాంబవతీ, సత్యా, మిత్ర విందా, భద్రా, లక్ష్మణా, కాళిందులకు ప్రాణనాథుఁడగు నానంద కుమారుఁడు ఆశ్రితులగు దేవమనుష్యాదులచే సేవింపఁబడుచు, నారాయణతీర్థుని కానం దముఁ గల్గింపుచు, కొలువుదీరి యున్నాఁడు.

శ్లో. శ్రీగోపాలఘనా దపారకరుణాపీయూషధారాస్రృతా
యానారాయణతీర్థభూధరపరిక్షిప్తా సమస్తా తదా,
సంభూయాచ్యుతభక్తభూమిషువహంత్యానందయంతీజగత్
పాతిత్యం విధునోతు కృష్ణవిలసల్లీలాతరంగిణ్యసౌ. 56

శ్రీకృష్ణుఁడనియెడు మేఘమునుండి స్రవించినదయ యనియెడు నమృ తధార నారాయణతీర్థుఁడనుపర్వతముపైఁ బడెను. అటనుండి శ్రీకృష్ణవిలాస వర్ణన మనురూపముతోనది (ఆయమృతధార) యొకనదియై, లోకములెల్ల నా నందింపఁ జేయుచు విష్ణుభక్తులనియెడు క్షేత్రములపైఁ బ్రవహించుచున్నది. ఆనది యాశ్రయించిన వారలకల్మషముల నపహరించును గాత.

శ్లో. కామదా కామినా మేషా ముముక్షూణాం చ మోక్షదా,
శృణ్వతాం గాయతాం భక్త్యా కృష్ణలీలాతరంగిణీ. 57

ఇతి శ్రీనారాయణతీర్థవిరచితాయాం శ్రీకృష్ణలీలాతరఙ్గిణ్యాం
శ్రీకృష్ణరుక్మిణీకల్యాణమహోత్సవవర్ణనం నామ
ద్వాదశతరఙ్గః.

ఈకృష్ణలీలాతరంగిణిని భక్తియుక్తులై వినినను, గానము చేసినను, భోగములం దిచ్ఛ గలవారికి భోగములుగల్గును. మోక్షమును గోరువారికి మోక్షమబ్బును.

ఇది ద్వాదశతరఙ్గము.

మంగళము.

శ్లో. స్వామిన్ సర్వజగన్నివాస రచితాం డోలాం సురేంద్రాదిభిః
వజ్రస్తంభవిచిత్రరత్నఖచిత స్వర్ణస్థలేమంటపే,
ఆరుహ్యామరవర్యగీతమునిభిర్ధ్యేయాత్తమూర్తేహరే
లావణ్యామృతవారిధే విహర సత్కీర్తిం సువిస్తారయ.

ఓస్వామీ ! జగన్నివాసా! ఇంద్రాదిదేవతలందఱును నిన్ను ఆనందింపఁ జేయుటకై యొకయుయ్యాలను నిర్మించి, వజ్రస్తంభములతోను, రత్నములచే నతివిచిత్రముగ నలంకరింపఁ బడినస్వర్ణమయభూభాగంబును గలమంటపమున నునిచి యున్నారు. ఓలావణ్యసుధాసముద్రా ! కృష్ణా ! కరుణచేదాని స్వీక రించి దేవతలచేతను, మునులచేతను వినుతింపఁబడుచు విహరింపుము. కీర్తిని విస్తరింపఁజేయుము.

౧. గౌరీరాగము-ఆదితాళము.

ప. జయమంగళం - నిత్యశుభమంగళం

1. మంగళంరుక్మిణీరమణాయ శ్రీమతే
మంగళం రమణీయమూర్తయే తే
మంగళం శ్రీవత్సభూషాయశార్ఙ్గిణే
మగళం నందగోపాత్మజాయ

2. పూతనాకంసాదిపుణ్యజనహారిణే
పురుహూతముఖదేవహితకరాయ
సూతాయవిజయస్య సుందరముఖాబ్జాయ
శీతకిరణాదికులభూషణాయ

3. కాళీయమౌళిమణిరంజితపదాబ్జాయ
కాలాంబుదశ్యామదివ్యతనవే
కారుణ్యరసవర్షినయనారవిందాయ
కల్యాణగుణరత్నవారినిధయే

4. నవనీతచోరాయ నందాదిగోపగో
రక్షిణే గోపికావల్లభాయ
నారదమునీంద్రనుతనామధేయాయ తే
నారాయణానందతీర్థగురవే

శ్రీ మ న్నా రా య ణ తీ ర్థ వి ర చి తా
శ్రీకృష్ణలీలాతరఙ్గిణీ సమాప్తా.

ప. ఓ శ్రీకృష్ణా ! నీకుజయమంగళము, నీకు శుభమంగళము.

1. రుక్మిణీ నాయకుండవును, కాంతియుక్తుఁడవును, మనోహరాకారుఁడవును, శ్రీవత్సమును మచ్చతోఁ బ్రకాశించు వాఁడవును, శార్ఙ్గమనుధనువుఁదాల్చువాఁడవును, నందకుమారుఁడవు నగునీకు శుభమంగళము.

2. ఓపార్థసారధీ ! సుందరముఖారవిందా ! నీవు పూతన, కంసుఁడు మొదలగురాక్షసుల సంహరించి, దేవతలరక్షించుటకై చంద్రకులాలంకారుండవై జనించినావు అట్టినీకు శుభమంగళము.

3. కాళీయునిశిరసులయందలిరత్నముల కాంతిచేఁ బ్రకాశించిన (కాళీయమర్దనసమయమునందనుట) పాదపద్మముతో జలసహితమై నిగ నిగలాడుచున్న మేఘముతో సమముగ శ్యామలవర్ణముగల్గి రాజిల్లు సుందర శరీరముతో, దయారసమును వర్షించు నేత్రములతో నొప్పుచు, నీవు కల్యాణగుణములనియెడురత్నములకు సముద్రంబునుం బోలెనున్నావు, అట్టినీకు శుభమంగళము.

4. నందాదిగోపకులను, గోవులను రంక్షించినట్టియు, గోపికాప్రాణనాథుండవై నట్టియు, ఓనవనీతచోరా! నీవునారాయణ తీర్థయతికి గురుండవై, నారదాది మహామునులచే నుతింపఁబడు చున్నావు. అట్టినీకు జయమంగళము. నిత్యమును శుభమంగళము.

శ్రీ కృష్ణలీలాతరఙ్గిణి సమాప్తము.

ప్రక్షిప్తతరఙ్గములు.

౧. కల్యాణీరాగము - ఆదితాళము.

ప. బ్రూహి ముకుందేతి
హేరసనే పాహి ముకుం దేతి

1. అక్రూరప్రియ చక్రధ రేతి
హంసనిరంజన కంసహ రేతి

2. రాధారమణ హరే రామేతి
రాజీవాక్ష ఘనశ్యా మేతి

3. కేశవ మాధవ గోవిం దేతి
కృష్ణా నంత స దానం దేతి

4. అచ్యుత శ్రీకృష్ణ హరే
రామేతిహరినారాయణతీర్థప రేతి

౨. ఆరభీరాగము - ధనశతాళము.

ప. జయ జయ వైష్ణవి దుర్గే జయ జయ కల్పితసర్గే
జయ జయ తోషితభర్గే జయ జయ కుచజితదుర్గే

1. శ్రీకరసద్గుణజాలే సిందూరరంజితఫాలే
పాకశాసనమణినీలే ప్రాలేయభూధరబాలే

2. పాలితకిసలయచాపే పార్వతి లోకైకదీపే
కాళికకోమలరూపే ఖండితత్రిభువనతాపే

3. భక్తజనామరభూజే భాసితలోకసమాజే
రక్తమృదులపాదాంభోజే రంగదుత్తుంగవక్షోజే

4. శంకరిసత్కృపపూరే సంభృతసన్మణిహారే
సాంకవలిప్తశరీరే సంగతాంగకేయూరే

5. వీణావినోదిని గిరిజే విద్రుమమణిసన్నిభగిరిజే
మానితలోకసమాజే మదనగోపాలకసహజే

3. మధ్యమావతీరాగము - ఆదితాళము

ప. మదనగోపాల తే మంగళం మందరధర తే మంగళం

1. శ్రీరమణీకుచకుంకుమపంకవిలిప్తవిశాలభుజాంతర
వారిజలోచనవల్లవయువతీ జారసదా తేమంగళం

2. కుండలయుగళీమండితమృదుతర గండస్థల తేమంగళం
భండనసముదితచండపురాసుర ఖండనచరణ తేమంగళం

3. రంగదభంగపరాక్రమ సంగత గంగాధర తేమంగళం
అంగజజనక భుజంగమతుంగతు రంగశయన తేమంగళం

4. దినకరమండలమధ్యగ సంతత వినతామర తేమంగళం
వనజభవార్చితపాదసరోరుహ మునిజనహిత తేమంగళం

5. సామజపోషణశత్రువిభీషణ సంభృతకౌస్తుభభూషణ
కామితదాయకకమలానాయక సోమాన్వయ తేమంగళం

౮. సౌరాష్ట్రరాగము-ఆదితాళము.

ప. శివ శివ భవ భవ శరణం మమ భవతు సదా తవ స్మరణం

1. గంగాధర చంద్రచూడ-జగ న్మంగళ సర్వలోకనీడ
2. కైలాసాచలవాస-శివ కర పురహర దరహాస
3. భస్మోద్ధూళితదేహా-శంభో పరమపురుష వృషవాహా
4. పంచానన ఫణిహేష-శివ పరమపురుష మునివేష
5. ఆనందనటనవినోద-సచ్చి దానంద విదళితఖేద
6. సవవ్యాకరణస్వభావ-శివ నారాయణతీర్థదేవ

చెన్నపురి : వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్‌వారి
ఆదిసరస్వతీనిలయముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రితము. —1916.

సంస్కృత గ్రంథములు.

పురాణములు.

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
ప్రతిపదాంధ్రటీకాతాత్పర్య విశేషార్థసహిత శ్రీమద్రామాయణము, షట్కాండలు 15 వాల్యములు	...	70	0
బాలరామాయణము, సటీక	...	0	2
అధ్యాత్మరామాయణము, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యసహితము	...	8	0
అధ్యాత్మరామాయణము, మూలము	...	0	12
సుందరకాండము, మూలము, చిన్నసైజు	...	0	12
బాలకాండము, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	...	1	4
సుందరకాండము, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	...	1	4
సుందరబాలకాండలవలె, అయోధ్యా ఆరణ్య కిష్కింధా యుద్ధకాండలు, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితముగ అచ్చుగుచున్నవి.			
శ్రీమద్రామాయణము, మూలము, చక్కనికూర్పు	...	4	0
శ్రీమద్రామాయణము, ఉత్తరకాండము	...	1	4
శ్రీమద్రామాయణము, వ్యాఖ్యాన చతుష్టయ విశిష్టము, 2 సంపుటములు, చిన్నసైజు	...	10	0
పద్మపురాణాంతర్గతమాఘపురాణము, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము, చక్కనికూర్పు	...	1	8
కార్తీకమాహాత్మ్యము, చక్కనికూర్పు	...	0	6
గరుడపురాణము, సవ్యాఖ్యానము	...	0	12

వైదికగ్రంథములు.

		రూ.	అ.
యజుర్వేదసంధ్యావందనము, పురుషసూక్తము, శ్రీసూక్తము, ఆంధ్ర టీకాతాత్పర్యసహితము, చిన్నసైజు, మంచికాగితములు...		0	4
యజుర్వేదసంధ్యావందనము, మూలము, సస్వరము	...	0	2
యజుర్వేదఆబ్దికమంత్రములు, మూలము, చిన్నసైజు	...	0	6
పితృతర్పణము, చిన్నసైజు	...	0	1
వ్రతచూడామణి, 360 వ్రతములు, మంచికాగితములపై చక్కఁగముద్రితము	...	1	4
అమావాస్యతర్పణము	...	0	1
యాజుషపూర్వప్రయోగచంద్రిక, సస్వరము, అనేక విషయములఁ జేర్చి యాంధ్రమహాజనసంప్రయానురూపముగఁ బరిష్కరించి ముద్రించియున్నాము	...	1	4
మహాన్యాసము, చిన్నసైజు, శుద్ధప్రతి	...	0	5
రుద్రము, పురుషసూక్తము వగైరాలు, చిన్నసైజు	...	0	2
మంత్రపుష్పము, సటీక, చిన్నసైజు	...	0	1
పంచోపనిషత్తులు, తైత్తిరీయము, చిన్నసైజు	...	0	4
ఆపస్తంబగృహ్యసూత్రములు	...	0	2
ఋగ్వేదసంధ్యావందనము, సటీక, చిన్నసైజు	...	0	2
ఋగ్వేదపూర్వప్రయోగాదర్శము, సస్వరము	...	2	0
ఋగ్వేదశ్రాద్ధప్రయోగము, ఆశ్వలాయనము, చిన్నసైజు	...	0	4
శ్రీవైష్ణవఆహ్నికము, చిన్నసైజు	...	0	4
శ్రీవైష్ణవశ్రాద్ధప్రయోగము ,,	...	0	4
సూర్యనమస్కారము ,,	...	0	1
దేవతార్చన ,,	...	0	1
సంధ్యావందనభాష్యము, చక్కని ప్రతి	...	0	8
వ్రతరత్నాకరము, ప్రథమభాగము	...	0	6
వ్రతరత్నాకరము, ద్వితీయభాగము	...	0	14
మంత్రప్రశ్నములు, మూలము	...	0	3

జ్యోతిషగ్రంథములు.

గ్రంథము		రూ.	అ.
కాలామృతము, సటీక, చక్కనికూర్పు	...	1	0
శ్రీపతి, సాంధ్రతాత్పర్యము	...	1	8
అహోబిలనాథీయము, సటీక	...	1	4
బృహజ్జాతకము, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము, చక్కనిప్రతి, నూతన ముద్రితము	...	1	4
ముహూర్తదర్పణము, సటీక, చక్కనికూర్పు	...	0	12
జాతకచంద్రిక, గోపాలరత్నాకరము, సాంధ్రతాత్పర్యము	...	0	8
సర్వార్థచింతామణి	...	0	12
భప్రశ్నము, ప్రశ్నశాస్త్రము, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము, చక్కనిప్రతి		0	5
షోడశప్రశ్నరత్నావళి, నెపోలియన్ అనుష్ఠించిన ప్రశ్నగ్రంథమునకు తెనుగు	...	0	2
నక్షత్రచూడామణి, చక్కనిప్రతి	...	0	4
భృగుసూత్రములు, సాంధ్రతాత్పర్యము	...	0	4
భావార్థచంద్రిక ,,	...	0	8
లఘుజాతకము ,,	...	0	12
వృద్ధపరాశరము ,,	...	0	10
అష్టకవర్గు, సాంధ్రతాత్పర్యము, చక్కనిప్రతి	...	0	4
కేరళప్రశ్నము, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	...	0	3
సనత్కుమారగృహవాస్తువు ,,	...	0	3
మయవాస్తువు ,,	...	0	3
వనమాల (వర్ష ఫణి) ,,	...	0	2
గౌళిశాస్త్రము, తెనుగు	...	0	2
శకునశాస్త్రము	...	0	4
స్వప్నశాస్త్రము	...	0	6

ధర్మశాస్త్రము.

గ్రంథము		రూ.	అ.
గౌతమస్మృతి, సటీక	...	0	2
శంఖలిఖితస్మృతి ,,	...	0	2

బుధస్మృతి, సటీక	...	0	2
బృహస్పతి స్మృతి ,,	...	0	3
ఆపస్తంబప్రవరకాండము, సటీక	...	0	3
ఆశ్వలాయనప్రవరకాండము ,,	...	0	3

వేదాంతము.

శాంకరగీతాభాష్యము, క్రొత్తకూర్పు	...	1	8
బ్రహ్మసూత్రములు, మూలము, చిన్నసైజు	...	0	3
అపరోక్షానుభూతి, సాంధ్రతాత్పర్యము, చిన్నసైజు	...	0	4
వివేకచూడామణి, సాంధ్రతాత్పర్యము	...	0	10
హరిమీడేస్తోత్రము, సటీక, చక్కనికూర్పు	...	0	3
ఆత్మబోధము ,,	...	0	4
సౌందర్యలహరి, ఆంధ్రటీకాసహితము, చక్కనికూర్పు	...	0	4
శివగీతా, సాంధ్రతాత్పర్యము, చిన్నసైజు	...	0	10
రామగీతా, సటీక ,,	...	0	6
భగవద్గీతలు, మూలము	...	0	4
భగవద్గీతలు, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము, చిన్నసైజు	...	0	8
డిటో కాలికోబైండు	...	1	0
భగవద్గీతలు, చిన్నసైజు, శ్రీ అనిబిసెంటుగారి ఇంగ్లీషుతర్జుమాసహితము		0	4
భగవద్గీతలు, శ్రీరామచంద్ర సరస్వతీకృత ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యసహితము, మతత్రయభాష్యములనుండి అనేకఅంశము లిందుచేర్చి శ్లోకానుక్రమణికతో చక్కగ ముద్రింపఁబడినది.	...	2	0
ఉత్తరగీతా, సటీక, చిన్నసైజు, మంచికాగితములు	...	0	6
అద్వైతోపదేశపంచరత్నములు, సాంధ్రతాత్పర్యము	...	0	2
సర్వసారోపనిషత్తు ,,	...	0	2
నిరాలంబోపనిషత్తు ,,	...	0	1
కైవల్యోపనిషత్తు ,,	...	0	2
అమృతబిందూపనిషత్తు ,,	...	0	2
స్కందోపనిషత్తు ,,	...	0	1

		రూ.	అ.
ఆత్మబోధోపనిషత్తు, సాంధ్రతాత్పర్యము	...	0	2
శారీరకోపనిషత్తు ,,	...	0	1
రాజయోగరత్నాకరము, శ్లోకతాత్పర్యవిశేషార్థములతోను, వేదాంతపటములతోను ముద్రితము	...	2	0
హఠయోగప్రదీపిక, శ్లోకతాత్పర్యవిశేషార్థములేగాక అభ్యాసకుల యుపయోగార్థమై 128 యోగాసనపటములు, రాజయోగదీపిక, యోగశాస్త్రసారము, బ్రహ్మవిద్యాశీర్వాదపద్ధతి అనునవి యున్నవి.		3	0
పాతంజలయోగశాస్త్రము, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	...	1	0

కావ్యనాటకములు.

		రూ.	అ.
హితోపదేశము, చక్కనికూర్పు	...		6
భాషామంజరి, సటీక ,,	...	0	4
రఘువంశము, 6 సర్గలు, పదచ్ఛేదము అర్థము ఆకాంక్షాశబ్దసమాస తాత్పర్యవ్యాఖ్యానసహితము, సాధారణప్రతి	...	3	8
రఘువంశము 10 సర్గలు, సవ్యాఖ్యానము	...	0	12
మేఘసందేశము, సవ్యాఖ్యానము	...	0	6
మేఘసందేశము, సంస్కృతాంధ్రవ్యాఖ్యానసహితము	...	0	12
ఋతుసంహారము, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యసహితము	...	0	8
పుష్పబాణవిలాసము, సంస్కృతాంధ్రవ్యాఖ్యానసహితము	...	0	4
కుమారసంభవము, సవ్యాఖ్యానము, చక్కనికూర్పు	...	0	14
కుమారసంభవము, సంస్కృతాంధ్ర టీకాతాత్పర్యసహితము	...	1	4
మాఘము, సవ్యాఖ్యానము, 6 సర్గలు, చక్కనికూర్పు	...	0	12
మాఘము, 3 సర్గలు, శబ్దసమాసతాత్పర్యసంస్కృతాంధ్ర వ్యాఖ్యానహితము	...	2	0
భారవి, సవ్యాఖ్యానము, 9 సర్గలు, చక్కనికూర్పు	...	0	12
నైషధము, సవ్యాఖ్యానము, 6 సర్గలు, చక్కనికూర్పు	...	0	12
కాదంబరి, క్రొత్తకూర్పు	...	1	4
భారతచంపు, సవ్యాఖ్యానము, మంచిప్రతి	...	1	8
పంచబాణవిజయము, చక్కనికూర్పు	...	0	4

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
వసంతతిలకభాణము, చక్కనికూర్పు	...	0	4
ప్రహసనము ,,	...	0	4
విక్రమార్కచరిత్ర, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యసహితము	...	0	14
భోజచరిత్ర, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యసహితము	...	0	14
రామాయణచంపు, సవ్యాఖ్యానము, చక్కనికూర్పు	...	1	8
దశకుమారచరిత్రము, క్రొత్తకూర్పు	...	0	12
భర్తృహరిసుభాషితము, ఆంధ్రపద్యతాత్పర్యసహితము, అట్టబైండు		0	12
విశ్వగుణాదర్శము, సవ్యాఖ్యానము, క్రొత్తకూర్పు	...	0	12
బిల్హణచరిత్ర, సటీక, చక్కనికూర్పు	...	0	6
లఘుకౌముది, చక్కనికూర్పు, సటిప్పణము	...	0	8
శబ్దమంజరి, చక్కనికూర్పు, శుద్ధప్రతి	...	0	[illegible]
తిజన్తమఞ్జరీ, ధాతుమఞ్జరీ	...	0	[illegible]
కావ్యప్రకాశిక, సవ్యాఖ్యానము	...	3	2
ప్రతాపరుద్రీయము ,,	...	1	8
చంద్రాలోకము, సంస్కృతాంధ్రటీకాసహితము	...	0	8

స్తోత్రములు.

శ్రీగుణరత్నకోశము, సటీక	...	0	[illegible]
ముకుందమాలా, సటీక, చిన్నసైజు	...	0	4
సనాతనమానవధర్మములు, సాంధ్రతాత్పర్యము, చిన్నసైజు	...	0	4
ప్రాతఃస్మరణ, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	...	0	2
నవగ్రహస్తోత్రము	...	0	4
పరమేశ్వరస్తోత్రకదంబము, శుద్ధప్రతి	...	0	4
దేవీస్తోత్రకదంబము, చిన్నసైజు	...	0	6
శంకరాచార్యస్తోత్రాది	...	0	[illegible]
లక్ష్మీహృదయము, నారాయణహృదయము	...	0	[illegible]
ఇంద్రాక్షీశివకవచము	...	0	[illegible]

		రూ.	అ.
మృత్యుంజయమానసికపూజ	...	0	1
రామబ్రహ్మమానసికపూజ, చిన్నసైజు	...	0	1
విష్ణుసహస్రనామస్తోత్రము, నామావళీసహా	...	0	4
లలితాసహస్రనామము, త్రిశతీ, పంచదశీస్తోత్రమువగైరా, నామావళీ సహితము, చిన్నసైజు	...	0	8
సహస్రనామకదంబము	...	0	12
దేవీఖడ్గమాల	...	0	1
భజగోవిందము, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యసహితము	...	0	2
రామకర్ణామృతము, ఆంధ్రపద్యతాత్పర్యసహితము, శుద్ధప్రతి, కాలికోబైండు	...	1	4
లక్ష్మీనృసింహస్తోత్రము, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	...	0	2
కృష్ణకర్ణామృతము, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యసహితము	...	1	4
శివానందలహరి, సంస్కృతాంధ్రటీకాసహితము	...	0	8
రామసహస్రనామము, నామావళీ సహితము, చిన్నసైజు	...	0	4
లక్ష్మీ ,, ,,	...	0	3
శివ ,, ,,	...	0	3
ఆంజనేయ ,, ,,	...	0	3
సుబ్రహ్మణ్య ,, ,,	...	0	3
అన్నపూర్ణ ,, ,,	...	0	3
గణపతి ,, ,,	...	0	3
కృష్ణ ,, ,,	...	0	3
గోపాల ,, ,,	...	0	3
సీతా ,, ,,	...	0	3
వేంకటేశ ,, ,,	...	0	3
ప్రశ్నోత్తరరత్నమాలిక, సటీక	...	0	8
దక్షిణామూర్తిస్తోత్రము ,,	...	0	4
నీతిశాస్త్రము, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	...	0	2

8 ప్రతి 1-కి రూ.

వేదాంతడిండిమము, చిన్నసైజు		...	0
సనత్సుజాతీయము, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యసహితము		...	0
సప్తర్షిస్తోత్రము, సటీక, చిన్నసైజు		...	0
దేవీమానసికపూజ	,,	...	0
శ్రీకృష్ణలీలాతరంగిణి, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము		...	1

→ వైద్యము, నిఘంటువులు వగైరా. ←

* వైద్య శతశ్లోకి	,,	...	0
* అనుపానమంజరి	,,	...	0
* నాడీజ్ఞానము	,,	...	0
* లోలంబరాజీయము	,,	...	0
* గదనిగ్రహము, సోఢలకృతము	,,	...	2
* శార్ఙ్గధరసంహిత, క్రొత్తకూర్పు	,,	...	3
* భేషజకల్పము	,,	...	0
* శార్ఙ్గధరకృతత్రిశతి	,,	...	0
* సుశ్రుతశారీరము	,,	...	2

* పై గ్రంథములు మాచే చక్కగ ముద్రణముచేయబడినవి.

దేవీసప్తశతి, చక్కనికూర్పు, చిన్నసైజు	...	0
అరము, మూలము, మూడుకాండలు, శుద్ధప్రతి	...	0
అమరము, సటీక, ఇంగ్లీషుఅర్థసహితము, చక్కనిప్రతి	...	1
గురుబాలప్రబోధిక, చిన్నసైజున రామాశ్రమీయాద్యనేక గ్రంథముల సహాయముతో చక్కగ పరిష్కరింపించి అకారాదిఅనుక్రమణికతో ముద్రించి యున్నాము, కాలికోబైండు	...	2
నానార్థరత్నమాల, చక్కనికూర్పు	...	1

ఇవిమొదలగు సంస్కృతాంధ్రగ్రంథములు అనేకములు మావద్దదొరకు

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,

192, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి